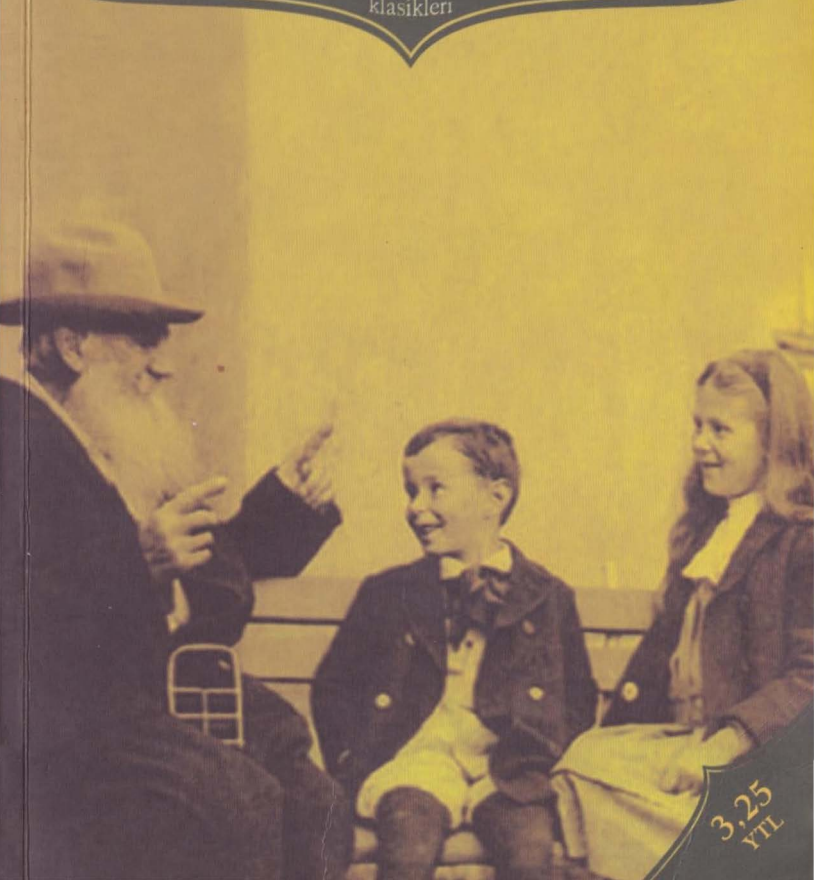
Tolstoy

ÇOCUKLUĞUM

~ rusça aslından çeviren: leyla şener ~

antik
dünya
klasikleri

3,25 YTL

Lev Nikolayeviç Tolstoy (1828-1910)

Toprak sahibi soylu bir ailenin oğlu olarak 28 Ağustos 1828'de doğdu. Babası Kont Nikolay İlyiç Tolstoy, 1812 yılı Napolyon savaşlarına katılmış emekli bir yarbaydı. On altı yaşında Kazan Üniversitesi'ne başladı. Resmi eğitime duyduğu tepki nedeniyle okulu bırakıp Yasnaya Polyana'daki çiftliğine döndü.

Yirmi dört yaşında orduya katılarak Kırım ve Kafkasya'da dört yıla yakın subaylık yaptı. Savaş ve şiddete duyduğu nefret yüzünden ordudan ayrıldı.

Yirmi dokuz yaşında Avrupa seyahatine çıktı. Proudhon'la tanışarak başta eğitim olmak üzere pek çok konuda yakın ilişkiye girdi. Rusya'ya döndüğünde çiftliğindeki köylü çocukları için açtığı okulda alternatif bir eğitim deneyini başarıyla uyguladı. Yasnaya Polyana dergisinin yanı sıra Rusya'nın birçok bölgesindeki okullarda da kabul gören ders kitapları yayımladı. 1869'da yayımladığı "Savaş ve Barış"ın ardından ruhsal bir bunalım yaşadı. Varlığın mânâsını anlama çabasıyla bir süre Optima Manastırı'na çekildi. İlahiyatçılarla sürdürdüğü tartışmaları sonucunda resmi Hıristiyanlık inancına duyduğu güvensizliğin yersiz olmadığını gördü. Yeni Ahit'in özüne bağlı kalarak kendini arayış serüvenini sürdürdü.

Çok istediği halde, ailesi karşı çıktığı için topraklarını köylülere bırakamadı. Fakat, kişisel harcamalarını büyük ölçüde azalttı; aristokrat yaşam tarzını bırakıp bedensel işlerde düzenli olarak çalışmaya başladı. Huzur içinde ölümü karşılayacağı bir yer arayışı için 1910 yılının 28 Ekim gecesi malikânesini terk etti. On gün sonra bir tren istasyonunda öldü.

Tolstoy'un ölümü bütün dünyada büyük yankı uyandırdı. Birçok ülke yasını tuttu.

Doğumunun yüzüncü yılında başlatılan bir çalışmayla eserleri 90 ciltte toplandı. Tolstoy, Shakespeare'den sonra dünya dillerine en çok tercümesi yapılan yazardır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇOCUKLUĞUM

I. Öğretmenimiz Karl İvaniç

18... Ağustosun 12'siydi. Harika armağanlar aldığım onuncu doğum günümün üzerinden üç gün geçmişti. Sabahın yedisinde Karl İvaniç beni, başımın az yukarısına konmuş bir sineğe vurarak uyandırdı. Elindeki sineklik bir sopanın ucuna kâğıt şeker torbası tutturularak yapılmıştı. Sineklği o kadar beceriksizce savurmuştu ki, meşe karyolamın başucundaki koruyucu azizimin ikonasına çarptı ve sineğin ölüsü kafamın üstüne düştü. Burnumu battaniyenin altından çıkardım, elimle sallanmaya devam eden ikonayı tutup düzelttim, sinek ölüsünü yere fırlattım ve hala uyku akan ama öfkeli gözlerle Karl İvaniç'e baktım. O ise, üzerinde renkli ropdöşambrı, belinde aynı kumaştan bir kemer, başında püsküllü, kırmızı örme bir kep ve ayaklarında yumuşacık keçi derisi çizmelerle dolaşıyor ve duvarlardaki sineklere nişan almaya devam ediyordu.

'Ben küçücük bir çocuğum, tamam. Ama niye beni rahatsız ediyor?' diye düşünüyordum. 'Niye Volodya'nın yatağının etrafındaki sineklere vurmuyor? Orada ne kadar da çok sinek var! Ama hayır, Volodya benden büyük; en küçükleri benim; bu yüzden bana eziyet ediyor. Hayatı boyunca tek düşündüğü bana nasıl kötülük edeceği' diye mırıldandım. 'Beni uyandırdığının ve korkuttuğunun farkında, ama farkında değilmiş gibi davranıyor... İğrenç adam! Ropdöşambrı da, kepi de, püskülü de... hepsi de ne kadar iğrenç!'

İçimden öfkemi böyle dile getirirken Karl İvaniç yatağına gitti, yatağının üzerinde asılı duran küçücük gümüş bir ayakkabının içinde duran saate baktı, sinekliği bir çiviye astı ve keyifli bir halde bize seslendi.

Yumuşacık sesiyle: "Auf, Kinder, auf!...s'ist Zeit. Die Mutter ust schon im Saal"[1] Sonra bana doğru geldi, ayakucuma oturdu ve cebinden enfiye kutusunu çıkardı. Uyuyormuş gibi yapıyordum. Karl İvaniç önce bir tutam enfiye çekti, burnunu sildi, parmaklarını şıkırdattı ve sonra benimle ilgilenmeye, tabanlarımı gıdıklamaya başladı. "Nun, nun Faulenzer!"[2] diyordu.

Gıdıklanmak hiç hoşuma gitmese de, ne yataktan kalktım, ne de ona cevap verdim. Yalnızca kafamı yastığın altına, daha derine soktum ve var gücümle tekmeler savurarak gülmemek için elimden geleni yaptım.

'Ne kadar da iyi kalpli, bizi ne de çok seviyor, ben ise onun hakkında kötü şeyler düşündüm!'

Kendime de, Karl İvaniç'e de kızmıştım, aynı anda hem gülmek, hem de ağlamak istiyordum, sinirlerim altüst olmuştu.

Kafamı yastığın altından çıkarıp, gözlerimde yaşlarla: "Ach, lassen sie, Karl İvaniç"[3] diye bağırdım.

Karl İvaniç şaşırdı. Ayaklarımı rahat bıraktı ve endişeyle neyim olduğunu sordu: Neden ağlıyordum? Kötü bir rüya mı görmüştüm? İyilik dolu yüzü, gözyaşlarımın sebebini tahmin etme çabasındaki samimiyet, onların daha da hızlı akmasına yol açmıştı. Vicdan azabı çekiyordum. Nasıl olur da bir daki-

1 Kalkın çocuklar, kalkın! Kalkma zamanı. Anneniz salona geçti bile.
2 Hadi, tembel yumurcak, hadi!
3 Ah, bırakın beni, Karl İvaniç!"

ka önce Karl İvaniç'ten nefret ettiğimi ve ropdöşambrını, kepini, püskülünü iğrenç bulduğumu anlayamıyordum. Aksine, şimdi bütün bunları çok şirin buluyordum, hatta püskülünü iyi kalpliliğinin bir nişanesi gibi görüyordum. Ona, kâbus gördüğümden dolayı ağladığımı söyledim: Annem ölmüştü, onu mezara götürüyorlardı. Bunları uydurmuştum, gece rüyamda ne gördüğümü kesinlikle hatırlamıyordum. Fakat Karl İvaniç anlattıklarımdan etkilenerek beni sakinleştirmeye çalışınca, gerçekten de o korkunç rüyayı görmüşüm gibi geldi ve tekrar gözyaşı dökmeye başladım.

Karl İvaniç gittikten sonra yatakta çoraplarımı giymeye başladım. Gözyaşlarım biraz durulmuştu fakat uydurduğum kâbusla ilgili ürkütücü düşünceler beni terk etmedi. Bu arada içeri Nikolay Amca girdi. Ufak tefek, çok tertipli bir adamdı. Daima ciddi, dikkatli ve saygılıydı; Karl İvaniç'in yakın arkadaşıydı. Giysilerimizi ve ayakkabılarımızı getirmişti. Volodya'ya çizme getirmesine rağmen, ben hala o sevimsiz tokalı ayakkabılardan giyiyordum. Önünde ağlamak istemiyordum; üstelik sabah güneşi neşeyle pencerelerde parlıyordu ve lavabonun önünde Volodya, kız kardeşimizin mürebbiyesi Marya İvanovna'yı taklit ediyor ve yüksek sesle gülüyordu. Ciddi biri olan Nikolay bile, omzunda havlu, bir elinde sabun, diğerinde leğen, gülümseyerek:

"Bu kadar yeter, Vladimir Petroviç, lütfen yıkanın." dedi.

Neşem yerine gelmişti.

Karl İvaniç çalışma odasından: "Sind sie bald fertig?"[4] diye bağırdı.

Sesi sertti. Yüreğime dokunan, gözlerimi yaşlarla dolduran o yumuşacık tını kaybolmuştu. Çalışma odasında Karl

4 Hazır mısınız?

İvaniç tamamen farklı birine dönüşüyordu. Orada o bir öğretmendi. Hızla giyindim, yıkandım ve elimde fırça, ıslak saçlarımı düzelterek sesin geldiği yere koştum.

Karl İvaniç, burnunda gözlük elinde kitapla, her zamanki yerinde, kapı ile pencerenin arasında oturuyordu. Kapının solunda iki raf vardı. Biri biz çocuklara aitti, diğeri Karl İvaniç'in kendi rafıydı. Bizimkinde her türlü kitap vardı: Kimileri yana yatmış, kimileri de dik duran ders kitapları ve hikâye kitapları.

Yalnızca *Histoire des Voyages*'in iki büyük kırmızı cildi bütün görkemiyle duvara yaslanmıştı; sonra uzun kitaplar ve kalın kitaplar, büyük kitaplar ve küçükler, kitapsız ciltler ve ciltsiz kitaplar geliyordu. Oyun zamanı gelip elimizdeki kitapları Karl İvaniç'in gururla 'kütüphane' dediği bu rafa koymamız söylendiğinde her şeyi buraya tıkıştırıyorduk. Onun kendi rafındaki kitaplar bizimkiler kadar çok olmasa da daha çeşitliydi. Üçünü hatırlıyorum: Lahanaların gübrelenmesi üzerine kapaksız Almanca bir kitapçık, bir köşesi yanmış parşömen kaplı *Yedi Yıl Savaşları*'nın bir cildi ve hidrostatik üzerine bir seri. Karl İvaniç zamanının çoğunu okuyarak geçirirdi, hatta bu yüzden gözleri de bozulmuştu; fakat bu saydığım kitaplar ve *Kuzey Arısı* haricinde hiçbir şey okumazdı.

Karl İvaniç'in rafında duran eşyalar arasında bana, onu diğerlerinden daha fazla hatırlatan bir şey vardı. Bu, ufak mandallar yardımıyla yukarı aşağı oynatılabilen tahta bir ayağa tutturulmuş yuvarlak bir mukavva parçasıydı. Üzerine bir kadınla bir perukçunun resmi yapıştırılmıştı. Karl İvaniç, böyle işlerde pek yetenekliydi ve bu mekanizmayı zayıf gözlerini şiddetli ışıktan korumak amacıyla yapmıştı.

Şu anda bile karşımda kapitone ropdöşambrı içindeki uzun vücudunu ve kırmızı kepin altından görünen seyrek, gri

saçlarını görebiliyorum. Üzerinde perukçunun resmi olan yuvarlak mukavvanın durduğu küçük masanın yanında oturuyor; yüzüne mukavvanın gölgesi düşmüş, bir elinde kitap, öteki eliyle iskemlesinin koluna dayanıyor; yanında kadranında bir avcının resmi olan saati, kareli bir mendil, siyah, yuvarlak bir enfiye kutusu, yeşil gözlük kılıfı ve tepsinin üzerinde duran bir pens var. Her şey olması gereken yere öylesine özenle yerleştirilmiş ki, sırf bu düzenlilik bile Karl İvaniç'in vicdanının temiz ve ruhunun huzur dolu olduğunu anlamaya yeterlidir.

Alt kattaki salonda doyasıya koşuşturduktan sonra, parmaklarımızın ucuna basarak çalışma odasına girdiğimizde Karl İvaniç'i koltuğunda, yüzünde sakin, mağrur bir ifadeyle sevdiği kitaplardan birini okurken bulurduk. Bazen onu uyuklarken yakalardım; gözlükleri kartal gagasını andıran burnuna düşmüş halde, yarı açık mavi gözleri tuhaf bir ifade taşır, dudaklarında hüzünlü bir tebessüm olurdu. Odada duyulan tek ses düzenli nefes alıp verişi ve kadranında avcı resmi olan saatin tik taklarıydı.

Beni fark etmediği zamanlarda kapıda durup düşünürdüm: 'Zavallı ihtiyar! Biz oynayıp eğleniyoruz fakat o burada yapayalnız. Üstelik yetim. İlgilenecek kimsesi yok. Hayat hikâyesi ne kadar da korkunç! Nikolay'a anlattıklarını hatırlıyorum da onun yerinde olmak ne kötü!' Bazen ona öyle acırdım ki, gidip elini tutar ve "Lieber Karl İvaniç!"[5] derdim. Böyle davranmam hoşuna giderdi, beni okşardı. Duygulandığını anlardım.

Diğer duvarda çoğu yırtılmış, fakat Karl İvaniç tarafından ustaca tamir edilmiş olan haritalar asılıydı. Ortasında merdi-

5 Sevgili Karl İvaniç!

venlere açılan kapının olduğu üçüncü duvarın bir yanında iki cetvel duruyordu; çizilmiş ve yıpranmış olan bizimkiydi. Kendi özel cetveli yepyeniydi. Çizgi çizmekten çok bizi yönlendirmek amacıyla kullanırdı bunu. Duvarın diğer yanında yaramazlıklarımızın sıfırlar ve çarpılarla işaretlendiği karatahta dururdu. Büyük yaramazlılarımız sıfır, küçük yaramazlıklarımız ise çarpılarla belirtilirdi. Ceza olarak tahtanın solundaki köşede diz üstü çökerdik.

O köşeyi hala çok iyi hatırlıyorum! Sobanın üzerindeki kepenk, kepenkteki vantilatör ve ters çevrildiği zaman çıkardığı gürültü bugün bile aklımda. Bazen o köşede dizlerimiz, sırtımız ağrıyana kadar diz çöker ve düşünürdük: 'Karl İvaniç beni unuttu. Şimdi yumuşak koltuğunda oturmuş hidrostatik kitabını okuyordur. Fakat ben ne olacağım?' Ve kendimizi ona hatırlatmak için yavaşça soba borusunun kelebeğini açıp kapamaya başlar veya duvardan sıva parçaları koparırdık. Büyük bir sıva parçası gürültüyle yere düştüğünde duyduğumuz korku her türlü cezadan daha büyük olurdu. Karl İvaniç'e kaçamak bir bakış fırlatır ve elinde kitap, hiçbir şeyin farkında olmadan oturduğunu görürdük.

Odanın ortasında, siyah muşambayla örtülmüş bir masa dururdu. Örtünün altından, masanın kesilmiş kenarlarını görebilirdiniz. Etrafında boyasız ama kullanılmaktan cilalı gibi parlak duran bir kaç tahta tabure sıralanmıştı. Son duvarda üç pencere vardı. Pencerelerden görülen manzaraya gelince: Tam önde her çukurunu, her taşını, her tekerlek izini ezbere bildiğim ve sevdiğim yol; yolun ötesinde iki yanında kısacık budanmış ıhlamur ağaçlarıyla çevrili, arkasında ara ara çitlerin görülebildiği bir başka yol, o yolun ötesinde ise otlak uzanırdı. Otlağın bir yanında tezekler ve bunun karşısında bir orman. Ormanın derinliklerinde bekçinin kulübesini seçebilir-

diniz. Pencerenin sağında ise büyüklerin genelde öğle yemeğine kadar oturdukları veranda görünüyordu. Bazen Karl İvaniç yazılarımızı kontrol ederken o tarafa gizlice bakmak, annemin siyah saçını, başka birinin sırtını görmek ya da gelen konuşma ve kahkaha seslerini duymak mümkündü. Orada olamadığınız için kızar ve: 'Ne zaman büyük bir erkek olup ders çalışmayı bırakacak ve *Dialogues*'u okumak yerine sevdiğim insanlarla oturacağım?' diye düşünürdünüz. Kızgınlık yerini üzüntüye bırakır ve Allah bilir neden ve ne hakkında öyle derin bir hayale dalardınız ki, Karl İvaniç'in imla hatalarınıza kızdığını bile duymazdınız.

Karl İvaniç ropdöşambrını çıkardı, omuzları vatkalı ve kırmalı mavi frakını giydi, aynanın önünde kravatını düzeltti ve bizi aşağıya, annemize günaydın demeye götürdü.

venlere açılan kapının olduğu üçüncü duvarın bir yanında iki cetvel duruyordu; çizilmiş ve yıpranmış olan bizimkiydi. Kendi özel cetveli yepyeniydi. Çizgi çizmekten çok bizi yönlendirmek amacıyla kullanırdı bunu. Duvarın diğer yanında yaramazlıklarımızın sıfırlar ve çarpılarla işaretlendiği karatahta dururdu. Büyük yaramazlılarımız sıfır, küçük yaramazlıklarımız ise çarpılarla belirtilirdi. Ceza olarak tahtanın solundaki köşede diz üstü çökerdik.

O köşeyi hala çok iyi hatırlıyorum! Sobanın üzerindeki kepenk, kepenkteki vantilatör ve ters çevrildiği zaman çıkardığı gürültü bugün bile aklımda. Bazen o köşede dizlerimiz, sırtımız ağrıyana kadar diz çöker ve düşünürdük: 'Karl İvaniç beni unuttu. Şimdi yumuşak koltuğunda oturmuş hidrostatik kitabını okuyordur. Fakat ben ne olacağım?' Ve kendimizi ona hatırlatmak için yavaşça soba borusunun kelebeğini açıp kapamaya başlar veya duvardan sıva parçaları koparırdık. Büyük bir sıva parçası gürültüyle yere düştüğünde duyduğumuz korku her türlü cezadan daha büyük olurdu. Karl İvaniç'e kaçamak bir bakış fırlatır ve elinde kitap, hiçbir şeyin farkında olmadan oturduğunu görürdük.

Odanın ortasında, siyah muşambayla örtülmüş bir masa dururdu. Örtünün altından, masanın kesilmiş kenarlarını görebilirdiniz. Etrafında boyasız ama kullanılmaktan cilalı gibi parlak duran bir kaç tahta tabure sıralanmıştı. Son duvarda üç pencere vardı. Pencerelerden görülen manzaraya gelince: Tam önde her çukurunu, her taşını, her tekerlek izini ezbere bildiğim ve sevdiğim yol; yolun ötesinde iki yanında kısacık budanmış ıhlamur ağaçlarıyla çevrili, arkasında ara ara çitlerin görülebildiği bir başka yol, o yolun ötesinde ise otlak uzanırdı. Otlağın bir yanında tezekler ve bunun karşısında bir orman. Ormanın derinliklerinde bekçinin kulübesini seçebilir-

diniz. Pencerenin sağında ise büyüklerin genelde öğle yemeğine kadar oturdukları veranda görünüyordu. Bazen Karl İvaniç yazılarımızı kontrol ederken o tarafa gizlice bakmak, annemin siyah saçını, başka birinin sırtını görmek ya da gelen konuşma ve kahkaha seslerini duymak mümkündü. Orada olamadığınız için kızar ve: 'Ne zaman büyük bir erkek olup ders çalışmayı bırakacak ve *Dialogues*'u okumak yerine sevdiğim insanlarla oturacağım?' diye düşünürdünüz. Kızgınlık yerini üzüntüye bırakır ve Allah bilir neden ve ne hakkında öyle derin bir hayale dalardınız ki, Karl İvaniç'in imla hatalarınıza kızdığını bile duymazdınız.

Karl İvaniç ropdöşambrını çıkardı, omuzları vatkalı ve kırmalı mavi frakını giydi, aynanın önünde kravatını düzeltti ve bizi aşağıya, annemize günaydın demeye götürdü.

2. Annem

Annem salonda oturuyordu. Bir eliyle çaydanlığı, diğer eliyle semaverin musluğunu tutarak çay koyuyordu. Musluktan akan su çaydanlığın üzerinden tepsiye dökülüyordu. Annem dikkatle bakmasına rağmen ne tepsiye akan suyu ne de bizim odaya girdiğimizi görüyordu.

Sevdiğiniz birinin yüz hatlarını hatırlamaya çalıştığınızda geçmişten o denli çok hatıra canlanır ki, o yüzü gözyaşları arasından bakıyormuş gibi bulanık görürsünüz. Bunlar hayal gücünün gözyaşlarıdır. Annemi o zamanki haliyle hatırlamaya çalıştığımda gözümde, iyilik ve sevgi dolu kahverengi gözlerini, ensesindeki kısa tüylerin tam altındaki beni, işlemeli beyaz yakalığını, beni okşayan ve benim öptüğüm zayıf, narin ellerini canlandırabiliyorum yalnızca. Fakat hayalin tamamını yakalayamıyorum.

Kanepenin solunda eski bir İngiliz piyanosu duruyordu. Piyanonun başında solgun benizli kız kardeşim Lyuba oturuyor; henüz soğuk suda yıkanmış kırmızı parmakları gözle görülebilir bir çabayla Clementi'nin etütlerini çalıyordu. Lyuba on bir yaşındaydı. Üzerinde ketenden kısacık bir elbise ve dantel işlemeli beyaz bir pantolon vardı; yalnızca arpergoyu çalabiliyordu. Yanında, ona yarı dönük bir şekilde, pembe kurdeleli kepi ve kısa mavi ceketiyle Marya İvanovna oturuyordu. Yüzü kırmızı ve öfkeliydi. Karl İvaniç içeri girer girmez

daha kızgın bir hal aldı. Ona sert sert baktı ve eğilerek verdiği selamını karşılıksız bırakarak ayağıyla tempo tutmaya ve daha da yüksek sesle: "Un, deux, troi; Un, deux, troi"[6] diye saymaya devam etti.

Karl İvaniç buna hiç aldırmadan her zaman yaptığı gibi doğruca annemin elini öpmeye gitti. Annem sanki üzüntülü düşüncelerini uzaklaştırmak istermiş gibi başını salladı, silkelendi; Karl İvaniç'e elini uzattı ve onu kırışık şakağından öptü.

"İch danke, lieber Karl İvaniç"[7] dedi ve yine Almanca olarak sordu: "Çocuklar iyi uyudu mu?"

Karl İvaniç'in bir kulağı sağırdı ve şimdi piyanonun gürültüsü yüzünden hiçbir şey duyamıyordu. Kanepeye yaklaşarak eğildi, bir elini masaya dayadı ve tek ayağının üzerinde durarak o zamanlar bana nezaketin zirvesi gibi görünen bir tebessüm ile takkesini kaldırdı:

"Müsaade eder misiniz, Natalya Nikolayevna?" dedi.

Karl İvaniç, kel kafasını üşütmekten korkuyordu, kırmızı takkesi daima başındaydı ama salona her girişinde takkesini başında tutmak için müsaade isterdi.

Annem ona yaklaşarak hayli yüksek bir sesle: "Giyebilirsiniz Karl İvaniç... Çocuklar iyi uyudu mu diye sormuştum" dedi.

Ama o yine hiçbir şey duymadı, kırmızı takkesini giydi ve tatlı bir tebessüm etti.

Annem Marya İvanovna'ya gülümseyerek: "Bir saniye kesin, Mimi" dedi. "Hiçbir şey duyulmuyor."

Annemin yüzü güzeldi; gülümsediği zaman daha da gü-

6 Bir, iki, üç. Bir, iki, üç.

7 Teşekkür ederim, sevgili Karl İvaniç.

zelleşiyor ve etraftaki her şey sanki daha parlak görünürdü. Kötü günlerimde bu tebessümü bir an için bile görebilseydim eğer, acı nedir bilmezdim. Bir yüzün güzelliği tebessümde yatar diye düşünüyorum: eğer gülümseme yüzü daha da çekici kılıyorsa o güzel bir yüzdür; eğer tebessüme rağmen yüz hep aynı kalır, değişmiyorsa sıradan bir yüzdür; eğer tebessüm güzelliği bozuyorsa o yüz çirkindir.

Bana günaydın dedikten sonra annem başımı iki elinin arasında aldı, geriye doğru eğdi ve dikkatle bakarak:

"Bu sabah ağladın mı?" diye sordu.

Cevap vermedim. Gözlerimi öptü ve Almanca olarak sordu:

"Niye ağladın?"

Bizimle samimi konuştuğu zamanlarda çok iyi bildiği bu dili kullanırdı.

Uydurma rüyamı bütün ayrıntılarıyla hatırlayarak istemeden titredim ve: "Uykumda ağladım anne" dedim.

Karl İvaniç sözlerimi doğruladı ama rüyadan bahsetmedi. Hava hakkında konuştuktan sonra –bu konuşmaya Mimi de katıldı– annem bazı saygın uşaklar için bir tepsinin üzerine altı küp şeker koydu; ayağa kalktı ve pencerede duran gergefine doğru yürüdü.

"Haydi, çocuklar, babanıza koşun şimdi ve harmana gitmeden mutlaka beni görmesini söyleyin."

Müzik, ritim tutma ve sert bakışlar yeniden başladı. Babamıza gitmek üzere ayrıldık. Büyükbabamın zamanından beri 'kiler' adını taşıyan odadan geçerek çalışma odasına girdik.

3. Babam

Babam yazı masasının yanında ayakta duruyor ve birtakım zarflara, kâğıtlara ve para yığınlarında işaret ederek kâhyası Yakov Mihaylov'a heyecanla bir şeyler anlatıyordu. Yakov Mihaylov her zamanki yerinde, barometre ile kapı arasında duruyor, elleri arkasında, parmaklarını hızla oynatıyordu.

Babamın harareti arttıkça parmaklar hızlanıyor, sustuğunda parmaklar da duruyordu. Ama Yakov'un kendisi konuşmaya başlayınca parmakları aşırı bir heyecanla çaresizce bir o yana bir bu yana uçuşmaya başlardı. Kanımca Yakov'un kafasından geçenler parmaklarının hareketinden tahmin edilebilirdi. Yüzü daima sakindi: Mağrur ve aynı zamanda hürmetkârdı, sanki: 'Ben haklıyım ama sizin dediğiniz olsun!' diyordu.

Babam bizi görünce yalnızca:

"Bir dakika bekleyin" dedi ve başıyla kapıyı kapatmamızı işaret etti.

Her zamanki alışkanlığıyla Yakov'un omzunu çekerek: "Oh, Allahı'm beni bağışla! Neyin var bugün!" diye devam etti. "İçinde 800 ruble bulunan bu zarf..."

Yakov abaküsü kullanarak 800'ü işaretledi ve devamını beklerken bakışlarını belirsiz bir noktaya dikti.

"...yokluğumdaki harcamalar için. Anladın mı? Değirmenden bin ruble alman lazım... Doğru mu değil mi? Hazine

ipoteğinden sekiz bin geri alacaksın; hesabına göre samandan 7000 pud[8] satabileceğiz; pud başına kırk beş kopek dersek üç bin ruble yapar; yani toplam alacağın ne kadar? On iki bin... Öyle mi, değil mi?"

"Öyle beyim" dedi Yakov.

Fakat parmaklarının hızından bir itirazı olduğunu anladım; babam konuşmasına fırsat vermedi.

"Pekâlâ... Bu paranın on binini Petrovskoe arazisi için belediyeye göndereceksin. Şimdi yazıhanedeki paralara gelelim..." diye devam etti babam. (Yakov abaküs üzerindeki on iki bini geri çekti ve yirmi bir bine ayarladı) "Onları bana getirip bugünün tarihiyle harcama olarak göstereceksin" (Yakov abaküsünü salladı ve yirmi bir binin de benzer şekilde ortadan kaybolacağını ima etmek istercesine başa getirdi.) "İçinde para olan bu zarfı benim adıma üzerinde yazan kişiye teslim edeceksin."

Masanın yakınındaydım ve adrese bir göz attım: Üzerinde 'Karl İvaniç Mauer'e' yazıyordu.

Babam bunu fark etmiş olacaktı ki, elini omzuma koydu ve hafifçe sıkarak masadan uzaklaşmam gerektiğini işaret etti. Bunun bir okşama mı yoksa paylama mı olduğunu anlamadım, yine de omzumda duran büyük güçlü eli öptüm.

"Evet beyim" dedi Yakov. "Ya Habarovka'nın parasıyla ilgili emirleriniz nelerdir?"

Habarovka annemim arazisiydi.

"Onu yazıhanede tut ve ne olursa olsun talimatım dışında kullanma."

Yakov birkaç saniye sustu; sonra birdenbire parmakları büyük bir hızla oynamaya başladı ve efendisinin emirlerini

8 1 pud = 16 kg.

dinleyen aptal uşak ifadesi yerini her zamanki kurnaz ve zeki ifadesine bıraktı. Abaküsünü kendine doğru çekti ve konuşmaya başladı:

"Müsaadenizle Pyotr Aleksandroviç, istediğiniz gibi olsun, ama belediyeye ödemeyi zamanında yapamayız. Teminatlardan, değirmenden ve samandan para geleceğini söylediniz. (Her paradan bahsedişte abaküsü üzerinde işaretliyordu.) Bir an için durakladı ve düşünceli bir ifadeyle babama bakarak: "Fakat korkarım, hesaplarımızda yanılabiliriz." diye ekledi.

"Nasıl yani?"

"Lütfen düşünün: Mesela değirmeni alalım, değirmenci bana iki kere geldi, hiç parası olmadığına dair Allah adına yemin ederek ödemeyi ertelemem için yalvardı... Hatta şu anda da burada; onunla kendiniz konuşmak ister misiniz?"

Babam değirmenciyle konuşmak istemediğini göstermek için başını sallayarak:

"Ne diyor?" diye sordu.

"Her zamanki hikâye. Öğütecek bir şey olmadığını söylüyor; elindeki azıcık para da baraja gitmiş. Diyelim onu kovduk beyim, bunun bize ne yararı olacak, paramızı alabilecek miyiz? Teminatlardan bahsettiniz, sanırım size daha önce de söylemiştim; paramızı yakında alamayız. Önceki gün kasabaya İvan Afasaniç için bir araba un ve bununla ilgili bir de not gönderdim, ama cevap aynı: "Pyotr Aleksandriç için elimden geleni yapmaktan mutluluk duyarım ancak bu iş benim elimde değil." görünüşe bakılırsa ödeme yapılana kadar en az iki ay beklememiz gerekecek. Samandan bahsettiniz; varsayalım gerçekten üç bin eder..."

Abaküs üzerinde üç bini işaretledi ve kah abaküse kah babamın gözlerine bakarak bir an sustu. Sanki: "Bunun ne kadar

az olduğunu kendiniz de görüyorsunuz! Hem, samanı eğer şimdi satarsak, kendiniz de biliyorsunuz ki..." der gibiydi.

Daha birçok sebebi olduğu açıkça görülüyordu; belki de bu yüzden babam sözünü kesti.

"Verdiğim talimatları değiştirmeyeceğim" dedi. "Ama eğer bu meblağların tahsilinde gecikme olursa, ne yapalım, Habarovka parasından ihtiyaç olanı alırsın."

"Pekiyi beyim."

Yakov'un yüzündeki ifadeye ve parmaklarına bakılırsa bu son emir kalbini ferahlatmıştı.

Yakov son derece gayretli ve efendisine çok bağlı bir adamdı. Bütün iyi kâhyalar gibi efendisinin parası konusunda son derece eli sıkıydı ve neyin onun menfaatine olacağı konusunda acayip fikirlere sahipti. Sürekli, hanımının mülkü pahasına efendisinin mülkünü artırmaya çalışıyordu. Bunun için yaşadığımız Petrovskoe için hanımının arazisinin gelirini kullanmanın kesinlikle kaçınılmaz olduğunu savunuyordu. O anda galibiyet kazanmışçasına sevinmesinin sebebi bunda başarılı olmasıydı.

Babam bizimle selamlaştıktan sonra artık küçük çocuklar olmadığımızı ve ciddi bir eğitim almamızın zamanının geldiğini söyledi.

"Sanırım biliyorsunuz, bu gece Moskova'ya gidiyorum ve sizi de yanımda götürüyorum", dedi. "Siz büyükannenizle yaşayacaksınız, anneniz kızlarla burada kalacak. Onun tek tesellisi derslerinizde muvaffak olduğunuzu duymak olacaktır, emin olun."

Birkaç gündür süregelen hazırlıklar olağanüstü bir şey beklememize sebep olmuştu ama bu haber korkunç bir darbeydi. Volodya kıpkırmızı kesildi ve titrek bir sesle annemizin söylediğini iletti.

İçimden: 'Demek kâbusumun anlamı buydu?' diye geçirdim. 'Allah'ım bizi koru, daha kötü bir şey olmasın.'

Annemden ayrılacağımı düşününce üzüldüm ama aynı zamanda artık büyük çocuklar olmamız beni sevindirmişti.

'Eğer bugün ayrılacaksak, ders yapmayız. Yaşasın!' diye düşündüm. 'Ama Karl İvaniç'e üzülüyorum. Herhalde onu uzaklaştırıyorlar yoksa o zarfı hazırlamazlardı... Keşke annemden ayrılmak zorunda olmasaydık, bir asır daha ders alsaydık keşke... Zavallı Karl İvaniç'i üzmektense. Zaten o kadar mutsuz ki!'

Aklımdan bu düşünceler geçiyordu; kımıldamadan duruyor ve ayakkabılarımın siyah tokalarını inceliyordum.

Babam, Karl İvaniç'e barometredeki düşüş hakkında birkaç şey söyledi ve yemekten sonra bir veda avına çıkılacağı için Yakov'a köpeklere yiyecek vermemesini tembih etti. Daha sonra umduğumun aksine, bizi ders odasına gönderdi. Ama bizi de ava götüreceğine söz vererek teskin etmeye çalıştı.

Yukarı çıkarken, verandaya koştum. Kapıda babamın gözde borzoi'si Milka, gözleri kapalı güneşleniyordu.

Burnunu öpüp okşadım. "Miloçka... Biz bugün gidiyoruz." dedim. "Elveda! Bir daha birbirimizi hiç görmeyeceğiz."

Duygulandım ve gözyaşlarıma hâkim olamadım.

4. Dersler

Karl İvaniç hiç havasında değildi. Frakını bir komodine atıp dargın ve öfkeli bir şekilde ropdöşambrının kuşağını bağlamasından, çatık kaşlarından ve nereye kadar çalışmamız gerektiğini göstermek için *Dialogues* kitabının üzerinde tırnağıyla yaptığı derin çizgiden bu belli oluyordu. Volodya özenle çalışmaya koyuldu; ama benim sinirlerim öylesine altüst olmuştu ki, kesinlikle hiçbir şey yapamıyordum. Uzunca bir süre aptal aptal *Dialogues*'a baktım, fakat ayrılık düşüncesi gözlerime yaşlar doldurmuştu ve kitabı okuyamıyordum. Beni yarı kapalı gözlerle dinleyen (bu iyiye işaret değildi) Karl İvaniç'e çalıştıklarımı okuma sırası geldiğinde, tam birinin: "Wo kommen sie her?"[9] diye sorduğu ve diğerinin "Ich komme vom Kaffe-Hause"[10] dediği yerde, artık gözyaşlarımı tutamadım ve hıçkırıklarım "Haben sie die Zeitung nicht gelesen?"[11] dememi engelledi. Sıra yazmaya gelince, gözyaşlarım kâğıdın üzerine öyle lekeler yaptı ki, suyla yazıyorduın sanki.

Karl İvaniç öfkelendi, diz çöktürdü, cetveli sallayıp yaptığımın inatçılık ve saçmalık (bu onun en çok sevdiği sözdü) olduğunu ve özür dilemem gerektiğini söyledi ama ben ağlamaktan ağzımı açamıyordum. Sonunda haksızlık ettiğini gör-

9 Nereden geliyorsun?
10 Kahveden geliyorum.
11 Gazeteyi okumadın mı?

müş olmalı ki, kapıyı çarpıp Nikolay Amca'nın odasına gitti.

Ders odasından diğer odadaki konuşmalar duyuluyordu.

Karl İvaniç içeri girerken: "Sanırım çocukların Moskova'ya gideceğini duydun Nikolay?" dedi.

"Nasıl duymam efendim, duydum."

Herhalde Nikolay ayağa kalkmak üzere doğruldu çünkü Karl İvaniç "Otur Nikolay" dedi ve kapıyı kapattı. Köşemi terk ettim ve konuşmalarını duyabilmek için kapıya gittim.

Karl İvaniç heyecanla: "İnsanlara ne kadar iyilik yapsanız, ne kadar fedakâr olsanız da, anlaşılan minnettarlık beklememelisiniz, Nikolay" dedi.

Pencerenin yanında oturmuş, çizme tamir eden Nikolay, tasdik eder gibi başını salladı.

Gözlerini ve enfiye kutusunu tavana kaldırarak Karl İvaniç: "On iki yıldır bu evde yaşıyorum Nikolay" diye devam etti. "Onları ne kadar sevdiğime Allah şahidimdir, kendi çocuklarım olsalardı bundan daha fazla ilgi gösteremezdim. Hatırlarsın Nikolay, Volodya humma geçirdiğinde dokuz gece hiç gözlerimi yummadan yatağının başucunda bekledim. O zaman sevgili, iyi yürekli Karl İvaniç'tim, o zaman isteniyordum; ama şimdi..." dedi ve alaycı bir gülümsemeyle ekledi: "Şimdi çocuklar büyüdüğüne göre ciddi bir eğitim almalılar. Bizim burada verdiğimiz eğitimden sayılmıyor, Nikolay! Ha?"

Nikolay tığını yere koyarak: "Daha iyi nasıl eğitim verilir bilemiyorum" dedi.

"Evet artık bana ihtiyaçları kalmadı ve beni kovuyorlar... Nerede minnettarlıkları? Nerede verdikleri vaatler?" Elini kalbine götürerek: "Natalya Nikolayevna'yı sever ve sayarım, Nikolay" dedi, "ama elinden ne gelir ki? Onun istekleri bu evde şundan daha değerli değil" dedi ve bir deri parçasını manalı

bir hareketle yere fırlattı. "Bu işin arkasında kimin olduğunun farkındayım, neden artık bana ihtiyaçları kalmadığını da biliyorum; ben bazı kişiler gibi yaltaklanmıyorum çünkü." dedi ve gururla: "Ben her zaman ve herkese doğruyu söylerim" diye ekledi. "Allah her şeyi görür! Benim yokluğum onları zenginleştirmez ve ben, Allah büyüktür, yiyecek bir lokma ekmek bulurum... öyle değil mi Nikolay?"

Nikolay başını kaldırdı ve bir lokma ekmek bulup bulamayacağını anlamak ister gibi Karl İvaniç'e baktı, ama bir şey söylemedi.

Karl İvaniç uzun uzun konuştu: Bir zamanlar yaşadığı bir generalin evinde hizmetlerinin ne kadar da takdir edildiğinden (Bunu duymak canımı acıtmıştı), Saksonya'dan, ebeveynlerinden, terzi arkadaşı Schönheit'ten bahsetti, vesaire, vesaire...

Acısını paylaşıyor ve neredeyse aynı derecede sevdiğim babam ve Karl İvaniç'in anlaşamadıklarına üzülüyordum. Tekrar köşeme gittim ve orada çömelerek aralarının nasıl düzeleceğini düşünmeye başladım.

Karl İvaniç ders odasına geri döndüğünde kalkmamı ve dikte için alıştırma defterimi hazırlamamı söyledi. Her şey hazır olunca kendisini azametle koltuğuna gömdü ve sanki çok derinden geliyormuş gibi bir sesle aşağıdakileri dikte ettirmeye başladı.

"Von al-len Lei-den-schaf-ten die grau-sam-ste ist... ha ben sie geschrieben?"[12] Burada durakladı, yavaşça bir tutam enfiye çekti ve devam etti: "die grausamste ist die Un-dankbar-keit... Ein grosses U."[13] Son kelimeyi yazdıktan sonra devamını bekleyerek ona baktım.

12 Günahların en kötüsü... yazdınız mı?

13 En kötüsü Nan-kör-lük-tür... Büyük N ile.

Nerdeyse fark edilemez bir tebessümle "Punctum"[14] dedi ve defterlerimizi ona vermemizi işaret etti.

Kalbinin derinliklerindeki düşünceyi dile getiren bu cümleyi birkaç kez değişik tonlamalarla ve büyük bir memnuniyet ifadesiyle okudu. Sonra bize bir tarih ödevi verdi ve pencereye oturdu. Önceki kadar üzgün değildi, yüzü yapılan bir hakarete cevabını vermiş bir adamın memnuniyetini ifade ediyordu.

Saat bire çeyrek vardı. Ama Karl İvaniç'in gitmemize izin vermeye niyeti yok gibiydi, bize durmadan yeni ödevler veriyordu. Can sıkıntısı ve açlığımız giderek artıyordu. Büyük bir sabırsızlıkla öğle yemeğinin yaklaştığını gösteren tüm işaretleri gözlüyordum. Elinde bulaşık bezi, tabakları yıkamaya giden kadın belirdi ve kilerdeki porselenlerin takırtısı ve yemek masasıyla sandalyelerin yerleştirildiğini duydum. Mimi, Lyuba ve Katya (Katya, Mimi'nin on iki yaşındaki kızıydı) ile bahçeden içeri girdi. Ama Foka ortalarda yoktu. Yemeğin hazır olduğunu her zaman Foka haber verirdi. Ancak o zaman Karl İvaniç'e aldırmadan kitaplarımızı bir kenara atıp aşağı koşabilirdik.

Merdivenlerde ayak sesleri duydum. Fakat bu Foka değildi! Onun adımlarını ezbere bilirdim. Çizmelerinin sesini tanırdım. Kapı açıldı ve içeri hiç tanımadığım biri girdi.

14 Nokta.

5. Ermiş

İçeri uzun boylu elli yaşlarında bir adam girdi. Solgun, çiçek bozuğu bir yüzü, uzun beyaz saçı ve seyrek kızıl bir sakalı vardı. O denli uzun boyluydu ki, kapıdan geçebilmek için, yalnızca başını değil, bütün vücudunu eğmek zorundaydı. Üzerinde köylü tuniğiyle, cüppe arasında eski püskü bir giysi, elinde kocaman bir asa vardı. Odaya girerken asayı var gücüyle yere vurdu. Sonra, kaşlarını çatıp ağzını kocaman açıp doğallıktan uzak korkunç bir kahkaha attı. Bir gözü kördü ve bu gözün beyaz irisi, sürekli sağa sola gidip geliyor ve zaten çirkin olan yüzü daha da iğrenç görünüyordu.

Kısa adımlarla Volodya'ya doğru koşarak "Aha, yakaladım!" diye bağırdı ve kafasından yakalayarak, tepesini dikkatle incelemeye başladı. Sonra Volodya'yı bıraktı, son derece ciddi bir şekilde masaya yaklaştı ve muşambanın altına üfleyip üzerinde haç çıkarmaya başladı.

Duygu dolu gözlerini Volodya'ya çevirerek titrek bir sesle: "Ahh, yazık! Ahh, acı!.. Canlarım... uçup gidiyorlar..." dedi ve kol yenleriyle dökülen gözyaşlarını sildi.

Sesi kaba ve boğuk, hareketleri dengesiz ve telaşlı, konuşması manasız ve kopuktu (asla zamir kullanmıyordu), ama vurgulamaları o kadar dokunaklıydı ve çirkin, sarı yüzü bazen o kadar çileli görünüyordu ki, onu dinlerken merhamet, korku ve hüzün karışımı bir duyguya kapılmamak imkânsızdı.

Bu, ermiş gezgin Grişa'ydı.

Nereden gelmişti? Anne babası kimdi? Onu gezgin hayata iten ne olmuştu? Bunları kimse bilmiyordu. Onun hakkında bildiklerim sadece, on beş yaşından beri yaz kış yalınayak dolaşan, manastırları ziyaret eden, sevdiklerine küçük ikonalar veren, bazı insanların kehanet olarak kabul ettikleri gizemli şeyler söyleyen bir deli olduğuydu. Bazen büyükannemin evini ziyaret ettiğini ve kimileri onun zengin bir anne babanın talihsiz oğlu olduğunu söylerken, başkaları sadece tembel bir köylü olduğunu düşünüyorlardı.

Nihayet yolunu gözlediğimiz Foka geldi ve aşağı indik. Grişa, ağlayarak manasız bir şeyler konuşmaya devam ediyordu. Asası ile merdivenin her basamağına vurarak bizi takip etti. Babam ve annem misafir odasında kol kola yürüyor ve zor duyulur sesle bir şeyler konuşuyorlardı. Marya İvanovna kanepenin yanındaki koltuklardan birine ilişmiş ve sert ama alçak bir sesle, yanında oturan kızlara bir şeyler tembihliyordu. Karl İvaniç odaya girdiğinde ona bir göz atıp hemen başka tarafa döndü. Yüzünde: 'Sizi görmüyorum Karl İvaniç' der gibi bir anlam vardı. Kızların gözlerinden bize vermek istedikleri önemli bir haber olduğu belliydi, fakat yerlerinden fırlayıp bize doğru koşmaları Mimi'nin kurallarına aykırıydı. Önce biz ona yaklaşmalı, 'Bonjour, Mimi!' demeliydik ve eğilip topuklarımızı hafifçe birbirine vurmalıydık. Ancak bundan sonra konuşmamıza izin verilirdi.

Bu Mimi ne de çekilmez biriydi! Yanında neredeyse hiçbir şey hakkında konuşamazdınız: Ona göre her şey yakışıksızdı. Üstelik tam da Rusça çene çalmak istediğimizde "Parlez donc français"[15] diyerek sürekli başımıza kakardı. Ya da yemekte

15 Fransızca konuşun.

güzel bir şeyin tadını çıkarırken, mutlaka: "Mangez donc avec du pain"[16] veya "Comment ce que vous tenez votre fourchette?"[17] derdi. "Niye bizimle uğraşıyor?" derdik. "O kızların mürebbiyesi, onlarla ilgilensin, bizim Karl İvaniç'imiz var." Karl İvaniç'in bazı insanlara duyduğu kızgınlığa kesinlikle katılıyordum.

Büyükler önümüzden yemek odasına geçerken, Katya ceketimden tutup alçak bir sesle: "Annemden bizi de ava götürmelerini rica et" dedi.

"Tamam deneriz."

Grişa yemeğini yemek odasında ama ayrı bir masada yiyordu. Gözlerini tabağından ayırmıyor, iç çekip yüzünü gözünü buruşturuyordu. Ara sıra kendi kendine konuşur gibi: "Ne yazık! Uçup gitti... Güvercin gökyüzüne uçacak... Ahh... Mezarda bir taş var!" gibi şeyler mırıldanıyordu.

Annemin sinirleri sabahtan beri bozuktu; Grişa'nın sözleri ve davranışları onu daha da endişelendirmişti.

Babama bir kâse çorba uzatırken: "Ah evet, sana bir şey soracaktım, unuttum" dedi.

"Nedir?"

"Lütfen o korkunç köpeklerini bir yere kapat, avluyu geçerken neredeyse zavallı Grişa'yı ısıracaklardı. Çocuklara da saldırabilirler."

Kendinden bahsedildiğini duyunca, Grişa bizim masaya doğru döndü ve giysilerinin yırtık kenarlarını gösterdi. Çiğnemeye devam ederek, mırıldandı:

"Isırıp öldürmek istediler... Allah izin vermedi. Köpekleri

16 Ekmekle yiyin.
17 Çatalı ne biçim tutuyorsunuz öyle!

insanın üzerine salmak günah. Büyük bir günah. Dövme! Allah bağışlar... Zaman değişti."

Babam, Grişa'yı çatık kaşlarla süzerek sertçe: "Ne diyor?" diye sordu. "Hiçbir şey anlamadım."

"Ben anladım" dedi annem. "Bana avcılardan birinin köpekleri üzerine saldığını anlatmıştı, "Beni paralasınlar istedi. Ama Allah buna izin vermedi" diyor ve senden adamı cezalandırmamanı istiyor."

"Ah, demek buymuş!" dedi babam. "O avcıyı cezalandırmak niyetinde olduğumu nerden çıkarmış?" dedi ve Fransızca olarak devam etti "Biliyorsun böyle adamları sevmem, ama özellikle bundan hiç hoşlanmıyorum ve şüphesiz..."

Annem irkilmiş gibi: "Oh, lütfen böyle söyleme, hayatım" diye sözünü kesti. "Bu insanlar hakkında ne biliyorsun?"

"Bu türü incelemek için yeterince fırsatım oldu. Hepsi birbirinin aynıdır. Her zaman aynı hikâye..."

Annemin bu konuda tamamen farklı bir fikirde olduğunu ancak tartışmak istemediğini görebiliyordum.

"Bir börek uzatır mısın, lütfen?" dedi. "Börekler bugün nasıl olmuş? İyi mi?"

Babam, bir börek alıp annemin ulaşamayacağı bir uzaklıkta tutarak: "Hayır, bu beni sinirlendiriyor. Akıllı ve eğitimli insanların bunlara kandıklarını görmeye tahammül edemiyorum!" dedi ve çatalıyla masaya vurdu.

Annem, elini uzatarak: "Senden bana bir börek vermeni rica etmiştim" diye tekrarladı.

"Polis böyle insanları tutuklamakta çok haklı" diye devam etti babam, elini geri çekerek. Annemin bu konuşmadan hoşlanmadığını görerek gülümsedi ve: "Tek yaradıkları iş, sinir-

leri zaten sağlam olmayan bazı insanları iyice üzmek" diye ekledi ve böreği verdi.

Annem: "Bu konuda yalnızca bir tek şey söyleyeceğim: Altmış yaşındayım demeden yaz kış yalınayak dolaşan ve giysilerinin altına iki puddan fazla çeken zincirler dolayan, ona defalarca sunulan rahat hayat tekliflerini reddeden birinin, bunu sırf tembellikten yaptığına inanmak çok zor." dedi.

Birkaç saniye sustuktan sonra içini çekerek: "Kehanetlerine gelince" diye ekledi, "je suis payée pour y croire."[18] Sana Kiryuşa'nın babamın öleceğini nasıl gününe ve saatine varana dek önceden bildiğini söylemiştim sanırım."

Babam, elini ağzının Mimi'den tarafına siper ederek gülümsedi (Bunu yaptığı zaman komik bir şey geleceği ümidiyle beklerdim) "Ah, ne yaptığını gördün mü? Bana niye onun ayaklarını hatırlattın? Ayaklarına baktım ve artık ağzıma bir lokma bile koyamam."

Yemek neredeyse bitmişti. Lyuba ve Katya sandalyelerinde kıpırdanıp, bize göz kırpıp duruyorlardı. Çok heyecanlı görünüyorlardı. Göz kırpmalar: 'Niye bizi de ava götürmelerini rica etmiyorsunuz?' anlamındaydı. Volodya'yı dirseğimle dürttüm. Volodya'da beni dürttü ve sonunda, cesaretini toplayarak, önce ürkek, daha sonra güvenli ve yüksek bir sesle, o gün ayrılacağımıza göre, kızların da yaylıyla bizimle ava gelmelerine sevineceğimizi söyledi. Büyükler aralarında konuşup lehimize karar verdiler. Dahası annem de bize eşlik edeceğini söyledi.

18 Onlara inanmak için sebebim var.

6. Av Hazırlıkları

Tatlılar yenirken Yakov çağırılıp yaylılar, köpekler ve binek atlarıyla ilgili talimatlar verildi. Her şey en küçük ayrıntısına kadar ayarlandı. Atların durumu ayrı ayrı ele alındı. Volodya'nın atı topallıyordu. Babam onun için av atlarından birinin eyerlenmesini emretti. "Av atı" kelimesi anneme tuhaf geliyordu. Ona göre bir av atı Volodya'yı üstünden atıp öldürecek vahşi bir hayvandı. Babamın ve hatta büyük bir cesaretle korkulacak bir şey olmadığını, koşmayı çok sevdiğini söyleyen Volodya'nın tüm çabalarına rağmen, zavallı annem av boyunca endişe edeceğini tekrarlayıp duruyordu.

Öğle yemeğinden sonra büyükler çalışma odasına kahve içmeye çekildiler. Biz de bahçeye koşup, sararmış yapraklarla kaplı patikalarda ayaklarımızı sürüyerek konuşmaya başladık. Vlodya'nın bir av atına binmesinden, Lyuba'nın Katya kadar hızlı koşamamasından ve Grişa'nın zincirlerini görmenin ne kadar eğlenceli olacağından bahsettik vesaire, vesaire... Ancak ayrılık konusunda tek bir kelime söylenmedi. Konuşmamız yaklaşan arabanın tıkırtısıyla kesildi; her yayın üzerine uşakların çocuklarından biri oturmuştu. Yaylının peşinden köpeklerle birlikte avcılar, onların arkasından da Volodya için ayrılan atın üzerinde, emektar atımın yularından tutmuş olan arabacı İgnat geliyordu. Bütün bu ilginç şeyleri görebilmek için önce çite koştuk. Sonra çığlık atıp zıplayarak

giyinmek üzere yukarı çıktık. Avcılara benzemek istediğimiz için pantolon paçalarını çizmelerin içine soktuk. Hiç vakit kaybetmeden giyindik; merdivenlere koşmak, atlara ve av köpeklerine doya doya bakmak, avcı uşaklarıyla lâflamak için sabırsızlanıyorduk.

Sıcak bir gündü. Sabahtan beri ufukta ilginç figürlü beyaz bulutlar süzülüyordu. Hafif bir rüzgâr onları yaklaştırdı, zaman zaman güneşin önünü kapatıyorlardı. Siyahlıklarına rağmen yine de bir fırtına çıkarıp son günümüzü karatmayacakları belliydi. Akşama doğru dağılmaya başladılar. Bazılarının rengi soldu ve ufka doğru uzaklaştılar. Diğerleri, tam tepemizde, şeffaf pullara dönüştüler. Yalnızca doğu yönünde bir tek siyah bulut kaldı. Karl İvaniç bir bulutun hangi yöne gideceğini her zaman bilirdi: Ona göre bu bulut Maslovka'ya gidecekti, yağmur yağmayacak ve hava harika olacaktı.

Foka, ilerlemiş yaşına rağmen, hızla, çevik hareketlerle merdivenlerden aşağı indi ve: "Arabayı yaklaştırın!" diye bağırdı. Ayaklarını birbirinden ayırarak, en alt basamakla arabacının duracağı yerin arasında bekledi. Yüzünde vazifelerinin hatırlatılması gerekmeyen bir insanın ifadesi vardı. Hanımlar dışarı çıktı ve kimin hangi tarafta oturacağı ve (bana göre tutunmaya hiç gerek olmasa da) kime tutunacağı konusunda kısa bir tartışmadan sonra, yerlerini aldılar, şemsiyelerini açtılar ve araba hareket etti. Bu arada annem av atını işaret ederek titrek bir sesle arabacıya sordu:

"Bu Vladimir Petroviç için ayrılan at mı?"

Arabacı bunu tasdik edince de öbür tarafa döndü. Sabırsızlanıyordum: Atımın sırtına tırmanıp kulaklarının arasından bakıp avluda tur atıyordum.

Avcılardan biri: "Köpeklerin üzerine sürmeyin Küçük Bey" dedi.

"Merak etme, ata ilk binişim değil bu" cevap verdim gururla.

Cesur biri olmasına rağmen av atına yine de biraz çekinerek binen Volodya, hayvanı okşayarak birkaç kere:

"Uysal mıdır?" diye sordu.

At üzerinde çok iyi görünüyordu. Aynı büyük bir erkek gibi. Dar pantolonunun içindeki bacakları eyerde öyle güzel duruyordu ki ona gıpta ettim. Özellikle de, gölgemden anlayabildiğim kadarıyla böyle güzel görünmekten çok uzak olduğum için.

Merdivenlerde babamın ayak sesleri duyuldu. Köpek bakıcısı, av köpeklerini topladı; avcılar borzoi köpeklerini çağırdılar ve atlarına binmeye başladılar. Seyis, atlardan birini basamaklara doğru getirdi. Babamın köpekleri yerde çeşitli pozlarda uzanıyorlardı. Onu görünce, kendisine doğru koştular. Arkalarından, ucunda metal bir disk çıngırdayan gümüş tasması olan Milka, babamın ayaklarının arasında hoplayıp zıplamaya başladı. Milka, dışarı her çıkışında avludaki köpekleri selamlar, bazılarıyla oynaşıp koklaşır, bazılarına hırlar ya da pirelerini ayıklamak için ısırırdı.

Babam atına bindi ve yola çıktık.

7. Av

En önde kambur burunlu gri bir atın üzerinde, başında tüylü bir şapka, omuzlarında kocaman bir boynuz ve belinde bıçak ile av köpeklerinin sorumlusu Turka gidiyordu. Bu karanlık ve vahşi görüntüsü sanki ava değil, ölüm kalım savaşına gittiğini düşündürürdü. Atının arka ayaklarının etrafında benekli bir yumak gibi birbirine karışmış köpekler heyecanla koşuşturuyorlardı. Geride kalan talihsiz bir köpeğin kaderini görmek insanı üzüyordu. Aşırı bir gayretle arkadaşlardan birini geri çekmeyi denerdi. Başardığında arkadan gelen köpek bakıcılarından biri mutlaka kırbacını savurur ve "Sürüye geri dön!" diye bağırırdı. Arka kapıdan çıktığımızda babam avcılara ve bize yolda ilerlememizi söylerken kendisi çavdar tarlasında doğru yöneldi.

Hasat en yoğun zamanındaydı. Olağanüstü parlayan sarı tarla sadece bir taraftan uzun mavi ormanla çevriliydi. Ormanı o zamanlar yeryüzünün en uzak ve en gizemli yeri gibi algılıyordum. Ötesinde, dünyanın sona erdiğini ya da kimsenin yaşamadığı bölgelerin başladığına inanıyordum. Bütün tarla ekin yığını ve ırgat kaynıyordu. Ara sıra, orağın geçtiği uzun kalın çavdarın arasında, ekin biçen bir kadının eğik sırtı beliriyordu. Parmaklarıyla başakları tuttuğunda başaklar sallanıyordu. Gölgede bir beşiğin üzerine eğilen bir kadın, peygamber çiçekleri ile örtülmüş anızın üzerinde saçılmış demetler

görülüyordu. Başka bir köşede, üzerlerinde sadece gömlekleri olan ırgatlar arabalarının üzerinde ayakta durmuş, demetleri yüklüyorlardı. Kuru, alazlanmış tarladan toz kalkıyordu. Ayağında çizmeler, omuzlarında gocuğu, elinde hesap defteriyle köyün yaşlısı, babamın yaklaştığını görünce, keçe şapkasını çıkardı, kızıl saçını ve sakalını bir havluyla sildi ve kadınlara bağırdı. Babamın bindiği küçük doru at dörtnala gidiyordu. Zaman zaman at başını göğsüne eğiyor, dizginleri gevşetip üzerine yapışmış üvez ve sinekleri kovmak için kalın kuyruğunu sallıyordu. Onun hemen gerisinde, kuyrukları orak şeklinde sıkıca arkaya kıvrılmış iki borzoi, ayaklarını yükseğe kaldırarak anızın üzerinde zıplıyorlardı. Milka en önde gidiyordu. Başı öne eğik koku almaya çalışıyordu. Irgatların gevezeliğini, atların ve arabaların seslerini, bıldırcınların neşeli ötüşlerini, kımıltısız sürüler halinde havada uçuşan sineklerin vızıltısını, pelin, saman ve at teri kokusunu, kızgın güneşin açık sarı anızları aydınlatmasından doğan birçok ışık ve gölgeyi, uzak ormanın koyu mavisini ve bulutların soluk leylak rengini, örümcek misali havada uçuşan ya da anızın üzerinde uzanan beyaz iplikleri görüyordum, duyuyordum ve hissediyordum. Ormana vardığımızda hanımların bindiği arabayı gördük. Üstelik, tek atlı bir arabanın içinde kâhya da oradaydı. Arabada, samanların arasından bir semaver, dondurma kalıplarıyla dolu küçük bir fıçı ve daha bir sürü çekici paket ve kutu görülüyordu. Bu açık havada çay demekti, yanında dondurma ve meyve da vardı. Arabayı görünce gürültülü bir sevince kapıldık, çünkü ormanda, çimlerin üzerinde, üstelik daha önce hiç kimsenin çay içmediği bir yerde çay içmek ziyafetlerin en büyüğüydü.

Turka atını küçük bir açıklık alana doğru sürüp durdu. Babamın nerede sıra olunup nerede buluşulacağı konusundaki

talimatlarını dikkatle dinledikten sonra (aslında asla bunlara uymaz, bildiği gibi yapardı), köpekleri saldı ve halatı özenle atın eyerine bağladı. Sonra da atına bindi ve ıslık çalarak genç kayın ağaçlarının arkasında kayboldu. Serbest kalınca köpekler ilk önce silkinip kuyruklarını sallayarak mutluluklarını ifade ettiler. Etrafı gözden geçirdikten sonra, koklaşıp kuyruklarını sallamaya devam ederek yavaş adımlarla dağıldılar.

Babam: "Mendilin var mı?" diye sordu. Cebimdeki mendili çıkarıp gösterdim.

"Öyleyse, şu boz köpeği onunla bağla."

Bu işlerden çok iyi anlıyormuş birinin edasıyla: "Jiran'ı mı?" diye sordum.

"Evet ve yol boyunca koş. Açıklığa varınca dur ve dikkatlice bakın. Unutma, tavşansız dönmek yok."

Mendilimi Jiran'ın tüylü boynuna bağladım ve babamın gösterdiği açıklığa doğru koştum. Babam gülerek arkamdan seslendi:

"Çabuk, çabuk, geç kalacaksın."

Jiran sürekli duruyor ve kulaklarını dikip avcıların seslerini dinliyordu. Onu çekmeye gücüm yetmiyordu, "Yakala! Yakala!" diye bağırmaya başlardım. O zaman beni öyle hızla çekiyordu ki, onu zor zaptediyordum. Gideceğimiz yere varana kadar birkaç defa düştüm. Uzun bir meşe ağacının dibinde düz, gölgelik bir yer seçtim. Otların üzerine uzandım, Jiran'ı yanıma oturttum ve beklemeye başladım. Hayal gücüm hızla işlemeye başlamıştı: Tazılar daha ilk tavşanın peşindeyken gerçeğin çok ötesine geçip ben üçüncü tavşanımı yakalamıştım. Ormanın içinde Turka'nın sesi yükseldi; köpeklerden biri durmadan uluyordu, kalın bir ses ona katıldı, sonra bir üçüncü, dördüncü... Kah susuyor, kah birbirlerinin sesini ke-

serek havlıyorlardı. Sesler gittikçe daha da gürleşti, sonunda hepsi birleşip çınlayan bir uğultuya dönüştüler. Köpekler koro halinde uluyordu. Açıklık sanki dile gelmişti.

Bunu duyunca yerimde dikildim. Gözlerimi ormanın kıyısına dikmiş, manasızca tebessüm ediyordum. Ter içinde kalmıştım ama çenemden akan damlalar boynumu gıdıkladığı halde terimi silmedim. Bu anın her şeyden önemli olduğunu düşünüyordum.

Bu gerginlik o kadar doğaüstüydü ki uzun süremezdi. Köpeklerin sesleri bazen ormanın kıyısına yaklaşıyordu, bazen de benden geri geri çekiliyorlardı. Görünürde hiç tavşan yoktu. Etrafıma bakındım. Jiran mendili çekiştirip havladı, sonra sessizce yanıma uzandı, burnunu kucağıma koydu ve sakinleşti.

Altında oturduğum meşenin açığa çıkmış kökleri arasında susuz boz toprak, kuru meşe yaprakları, kozalaklar, yosun tutmuş filizler, sarı-yeşil yosunlar ve dağılmış ince yeşil otlar arasında karınca kaynıyordu. Kendi açtıkları düz yollar üzerinde art arda koşuşturuyorlardı. Bir kısmı yük taşıyordu, başkalarının ise sırtında bir şey yoktu. Bir filiz aldım ve yollarının üzerine bıraktım. Bazılarının tehlikeyi göze alarak filizin altından geçmeleri ya da üzerine tırmanmaları görülmeye değerdi. Diğerlerinin, özellikle yükü olanların şaşkınlıkları da görülecek manzaraydı: Ne yapacaklarını bilemeden duruyorlar, etrafından geçecek bir yol arıyorlar, geri dönüyorlar ya da sanırım kol yenime girme maksadıyla elime doğru tırmanıyorlardı. O anda önümde sarı kanatlarıyla baştan çıkarıcı bir şekilde dans eden bir kelebek dikkatimi dağıldı. Onu izlediğimi fark edince iki adım kadar öteye uçtu. Neredeyse kurumuş, beyaz bir yabani yoncanın etrafında daireler çizdi ve üzerine kondu. Güneşleniyor muydu yoksa çiçeğin özünü mü emiyordu bilmiyorum ama çok mutlu görünüyordu. Za-

man zaman kanatlarını çırpıyor ve çiçeğe daha da yaklaşıyordu, nihayet hareketsizleşti. Başımı iki elime dayamış, büyük bir keyifle kelebeği izliyordum.

Aniden Jiran havladı ve beni öyle kuvvetle çekti ki, neredeyse yere düşüyordum. Etrafıma baktım. Ormanın kenarında bir kulağı sarkık, diğeri dimdik bir tavşan sekiyordu. Kan beynime sıçradı ve bir an için her şeyi unuttum; çılgın gibi bağırmaya başladım, köpeği serbest bıraktım ve arkasından fırladım. Fakat çok geçmeden pişman oldum; tavşan bir an çömeldi, sıçradı ve gözden kayboldu.

Çığlık çığlığa açıklığa koşan köpeklerin peşinden gelen Turka'yı gördüğümde nasıl utandığımı anlatamam! Yanlışımı, acele ettiğimi fark etmişti ve bana küçümser bir bakış fırlatarak sadece "Eh, Küçük Bey!" dedi. Ama sesini duymalıydınız! Beni bir tavşan gibi eyerine assaydı daha ağırıma gitmezdi.

Uzun bir süre çaresizlik içinde, olduğum yerde kalakaldım ve köpeği bile çağırmadan bacaklarıma vurup:

"Allah'ım, ne yaptım böyle!" deyip dertlenip durdum.

Uzakta koşuşan köpekleri duyabiliyor, bir tavşan yakaladıkları anda çıkardıkları sesi ve Turka'nın dev boynuzuyla köpekleri geri çağırdığını duyuyor ama yine de kımıldamıyordum...

8. Oyunlar

Av sona erdi. Genç kayın ağaçlarının gölgesine bir kilim serildi ve herkes bu kilimin üzerinde daire şeklinde oturdu. Kâhya Gavrilo, etrafındaki taze yeşil otları düzeltip tabakları siliyor ve kutunun içinden yapraklara sarılmış erikler ve şeftaliler çıkarıyordu. Güneş genç kayınların yeşil yapraklarının arasından süzülüyor, kilimin desenlerinin, bacaklarımın ve hatta Gavrilo'nun ter içindeki kel kafasının üzerine yuvarlak biçimli titrek ışıklar saçıyordu. Ağaçların yaprakları arasından saçlarıma ve güneşten terleyen yüzüme doğru esen hafif rüzgâr beni serinletiyordu.

Dondurma ve meyve yedikten sonra kilimin üzerinde oturmanın artık bir manası yoktu ve boğucu sıcağı rağmen kalkıp oyun oynamaya gittik.

Lyuba, gözlerini güneşten kasıp otların üzerinde sıçrayarak: "Pekâlâ, ne oynayacağız?" dedi. "Hadi Robinson oynayalım!"

"Hayır... çok sıkıcı" dedi Volodya, otların üzerinde yayılıp ağzında birkaç yaprağı çiğneyerek, "Hep Robinson! Eğer ille de oynayacaksak bir yaz evi yapalım."

Volodya büyüklük taslıyordu: Belli ki avcı ata bindiği için gurur duyuyordu ve çok yorgunmuş gibi yapıyordu. Ya da belki fazla gerçekçiydi ve kısa süre önce okuduğumuz *İsviçre-*

li Robinson adlı kitaptan sahneler canlandırmaktan ibaret olan bu oyunu oynayacak kadar bile hayal gücü yoktu.

Kızlar: "Lütfen oynayalım. Neden bizim istediğimizi yapmıyorsun?" diye üsteledi. Katya, Volodya'yı ceketinin yeninden tutup yerden kaldırmaya çalışarak: "Charles, Ernest ya da baba olabilirsin, hangisini istersin?" diyordu.

Volodya gerindi ve kendini beğenmiş bir şekilde gülümseyerek: "Gerçekten istemiyorum, çok can sıkıcı!" dedi.

Lyuba gözyaşları içinde: "Eğer hiç kimse oynamak istemiyorsa evde kalsaydık daha iyiydi!" dedi. Lyuba çok sulu gözlüydü.

"Tamam oynayalım o zaman; yeter ki ağlama. Buna dayanamıyorum!"

Volodya'nın teveccühü bizi pek de mutlu etmedi. Tembel ve sıkılmış görünüşü oyunu mahvetti. Yere oturup balığa çıkmış gibi yaparak var gücümüzle kürek çekmeye başladığımızda, Volodya kollarını katlayıp balığa çıkmış birinin duruşuna hiç de benzemeyen bir şekilde oturdu. Buna dikkatini çektiğimde, bana kollarımızı daha hızlı ya da daha yavaş sallayarak ne bir şey kazanacağımızı ne de bir şey kaybedeceğimizi ve ne yaparsak yapalım yol kat edemeyeceğimizi söyledi. İstemesem de ona hak verdim. Ava gidiyormuş gibi yapıp omzumda bir sopayla ormana doğru yola çıktığımda Volodya elleri başının arkasında sırt üstü yere uzandı ve geliyormuş gibi yapacağını söyledi. Bu tür konuşma ve davranışlar hiç hoşumuza gitmiyordu, bizi oyundan soğutuyordu. Özellikle içimizden Volodya'nın haklı olduğunu, gerçeklere uygun davrandığını bildiğimiz için.

Bir sopayla kuş öldürülemeyeceğini, sopanın ateşlenemeyeceğini kendim de biliyordum. Bu bir oyundu. İçimden, bu

şekilde düşünmeye başlarsanız, sandalyelerin üzerinde yolculuk da edemezsiniz, diye geçiriyordum. Volodya da hatırlıyordu: Uzun kış gecelerinde bir koltuğu arabaya dönüştürmek için üzerine bir şal örterdik. Birimiz arabacı, diğerimiz uşak olurdu, kızlar ortada otururdu. Üç sandalyenin her biri de birer attı. Böylece yola çıkardık. Ve ne maceralar atlatırdık o yolda! O kış geceleri neşe içinde çabucak geçerdi! Eğer yalnızca gerçeklere bağlı kalırsanız oyun diye bir şey olmaz... Eğer oyun olmazsa geriye ne kalır ki?

9. İlk Aşka Benzer Bir Şey

Lyuba bir ağaçtan bir tür Amerikan meyvesi topluyormuş gibi yapıyordu. Derken üzerinde büyük bir tırtıl bulunan bir yaprak kopardı. Yaprağı dehşet içinde yere fırlatıp içinden bir şey çıkacağından korkuyormuş gibi geriye sıçradı. Oyun durdu; kafa kafaya verip hepimiz bir anda, bu nadir rastlanan varlığı görmek için yere eğildik. Katya'nın omzunun üzerinden bakıyordum, önüne bir yaprak koymuş, tırtılı yakalamaya çalışıyordu.

Kızlar, açık yakalı elbiseler giydiklerinde bazen elbiseleri omuzlarından kayıyor. Bunu düzeltmeye çalışarak omuzlarını silkelediğini görmüştüm. Bu hareketin Mimi'yi sinirlendirdiğini hatırlıyorum. "C'est un geste de femm de chambre"[19] derdi. Tırtılın üzerine eğilirken Katya da omuzlarını silkelerdi, aynı anda rüzgâr küçük beyaz boynundaki eşarbı kaldırıverdi.

Omzu dudaklarımın iki parmak uzağındaydı. Artık tırtılı seyretmiyordum: Katya'nın omzuna baktım ve kuvvetlice öptüm. Bana dönmedi ancak küçük boynunun ve kulaklarının kızardığını gördüm. Volodya başını kaldırmadan, küçümser bir edayla,

"Aptalca sevgi gösterileri" dedi.

19 Oda hizmetçisi gibi.

Ama benim gözlerime yaşlar dolmuştu.

Gözlerimi Katya'dan alamıyordum. Körpe küçük beyaz yüzünü her zaman beğeniyordum. Fakat şimdi onu daha da çok sevmiştim. Büyüklerin yanına döndüğümüzde babam annemin ricası üzerine yolculuğumuzun ertesi sabaha ertelendiğini söyleyince çok sevindik.

Dönüş yolunda atlarımızı yaylının yanı sıra sürdük. Volodya'yla ben binicilik ve cesaret konusunda birbirimizle yarışıyorduk. Gölgem öncekinden daha uzundu ve buna bakarak güzel bir binici görüntüsü verdiğimi düşünüyordum. Ama bir olay memnuniyetimi hemen yok etti: Yaylıdakileri etkilemek için, biraz geri kaldım. Sonra kırbaç ve mahmuzlar yardımıyla atımı hızlandırdım. Yayalıda oturan Katya'nın önünden ok gibi geçmek niyetiyle zarif bir eda takındım. İkilem içindeydim; sessizce dörtnala mı geçeyim, yoksa geçerken bağırayım mı? Gel gör ki benim tahammül edilemez atım, arabanın atları ile aynı hizaya geldiğinde bütün çabalarıma rağmen öyle ani bir şekilde durdu ki, birden eyerden fırladım. Neredeyse yere yuvarlanıyordum.

10. Benim Babam Nasıl Bir Adamdı?

Babam geçen asrın adamıydı ve kişiliğinde o zamanın gençliğinin ortak özellikleri olan, ince bir şövalye ruhu, girişimcilik, özgüven, zarafet ve hovardalığı birleştirmişti. Zamane gençlerine küçümsemeyle bakardı. Bu biraz yaradılışında olan gururundan, biraz da kendi zamanında elde ettiği nüfuz ve başarıyı günümüzde yaşayamamasından kaynaklanıyordu. Hayatının iki büyük tutkusu kâğıtlar ve kadınlardı; ömrü boyunca kumardan birkaç milyon kazanmıştı.

Hatırlayabildiğim kadarıyla babamın dış görünüşü şöyleydi: Uzun, heybetli bir vücut, ufak adımlarla garip bir yürüyüş, bir omzunu havaya kaldırma alışkanlığı, küçücük gülümseyen gözler, büyük kartal bir burun, biçimsiz ama göze hoş görünen dudaklar, dili bağlı olduğu için konuşmasında bir pepelik ve tamamen kel bir kafa. Bu görünüş ona bir "à bonnes fortunes"[20] ünü kazandırmıştı ve istisnasız herkes tarafından sevilen biri yapmıştı -her türden ve sınıftan ve özellikle memnun etmek istediği insanlar tarafından sevilen biri.

Karşısındaki kim olursa olsun, istediğini yaptırmayı bilirdi. Hiçbir zaman yüksek sosyetenin bir üyesi olmamıştı, ama onlarla iyi görüşür ve saygıyla anılırdı. Gurur ve özgüvenin, kimseyi incitmeden insanı herkesin gözünde yükselten o in-

20 Talihi açık.

ce sınırını bilirdi. Eksantrikti ama bunu bazı durumlarda zenginliğin ve iyi bir eğitimin yerine bir araç olarak kullanırdı. Hayatta hiçbir şeye şaşırmazdı; içinde bulunduğu durum ne kadar iyi olursa olsun, böyle bir durum için yaratılmıştı sanki. Küçük sıkıntılar ve hayal kırıklıkları ile dolu hayatın o karanlık tarafını kendinden uzaklaştırma ve başkalarından gizleme konusunda o kadar iyiydi ki, ona gıpta etmemek elde değildi. Rahatlık ve zevk veren her şeyde uzmandı. En çok gurur duyduğu şey seçkin tanıdıklarıydı. Bunların bir kısmı annemin ailesinden, bir kısmı ise gençlik arkadaşlarıydı. Kendisi emekli bir teğmen olarak kalırken bunlar yüksek rütbelere eriştiklerinden dolayı kalbinin derinliklerinde kızgınlık duyardı. Bütün emekli subaylar gibi, modaya uygun giyinmeyi beceremezdi, ama zarif ve özgün bir şekilde giyinirdi. Her zaman hafif dökümlü takımlar, harika çamaşırlar, yakaları ve kol ağızları büyük, aşağı dönük gömlekler giyerdi. Aslında giydiği her şey uzun boyuna, yapılı vücuduna, kel kafasına ve sessiz mağrur hareketlerine yakışırdı. Duygusal ve hatta kolayca ağlayan bir adamdı. Yüksek sesle kitap okurken sık sık, acıklı bir bölüm geldiğinde sesi titrer, gözlerinde yaşlar belirir ve kitabı elinden bırakırdı. Müziği sever ve piyanoda kendi kendisine eşlik ederken arkadaşı A'nın aşk şarkılarını veya çingene şarkıları ya da operalardan bazı aryaları söylerdi; fakat klasik müziği hiç sevmezdi. Genel düşünceye aldırış etmeden Beethoven'ın sonatlarının onu uyuttuğunu, Semyonovva'nın söylediği *Uyandırmayın Beni* ya da çingene kızı Tanyuşa'nın söylediği *Yalnız Başına Değil*'den daha iyi şarkı bilmediğini söylerdi. Dinleyiciler tarafından fark edilmeye ihtiyaç duyardı. Yalnızca toplumun onayladığı şeyleri onaylardı. Herhangi bir ahlaki inancı var mıydı, bunu ancak Allah bilir. Hayatı her türlü eğlenceyle öylesine doluydu ki, inanç

geliştirmek için zamanı yoktu ve öylesine mutluydu ki, buna ihtiyaç hissetmezdi.

Yaşlandıkça değer yargıları ve kuralları yerleşti, tüm bunları yaşayarak tecrübe etmişti. Onu mutlu eden davranış ve yaşayış biçimlerinin doğru olduğuna inanır ve herkesin de aynı şekilde davranması gerektiğini savunurdu. Çok hoş sohbetti, akıcı bir konuşması vardı ve bu özelliğinin kurallarını kayganlaştırabildiğini düşünüyorum. Aynı davranışı tatlı bir yaramazlık ya da aşağılık bir kötülük olarak anlatabilirdi.

II. Çalışma ve Misafir Odası

Eve vardığımızda hava kararmaya başlamıştı. Annem piyanonun başına oturdu. Biz çocuklar kâğıt, kalem ve boyalarımızı getirip resim yapmak üzere yuvarlak masanın etrafına yerleştik. Yalnızca mavi boyam vardı ama buna rağmen av resmi yapmayı kafama koymuştum. Mavi bir ata binmiş mavi bir çocuk ve birkaç mavi köpek çizdikten sonra durdum. Mavi bir tavşan çizilip çizilemeyeceğini bilemediğimden babama danışmak için çalışma odasına gittim. Babam bir şey okuyordu ve "Mavi tavşan var mıdır?" soruma, başını kaldırmadan "Evet oğlum, vardır" diye cevap verdi. Yuvarlak masaya döndüm ve mavi bir tavşan çizdim. Daha sonra bunu bir çalılığa dönüştürme ihtiyacı hissettim. Çalılığı da sevmedim ve onu da bir ağaca çevirdim, ardından ağacı bir ot yığınına, ot yığınını bir buluta. En sonunda bütün kâğıdı mavi boyayla öylesine kirlettim ki, hışımla kâğıdı yırttım ve koltuğa oturarak yarı uykulu bir halde düşüncelere daldım.

Annem müzik öğretmeni Field'ın ikinci konçertosunu çalıyordu. Hayalimde aydınlık ve hafif, şeffaf hatıralar canlanıyordu. Annem Beethoven'ın *Sonate pathétique*'ini çalmaya başladıktan sonra gözlerimin önündeki hülyalar acıklı ve ağır, kasvetli bir hal aldı. Annem bu iki parçayı sık sık çalardı; o yüzden bende uyandırdıkları hissi çok iyi hatırlıyorum. Yaşanmış bir şeyi hatırlatıyorlardı bana, ama neyi? Hiçbir zaman olmamış bir şeyi anımsıyordum sanki.

Çalışma odasının tam karşısında oturuyordum. Yakov'la köylü ceketi giymiş bir kaç sakallı adamın içeri girdiğini gördüm. Kapı, arkalarından hemen kapandı. İçimden: "Evet, çalışmalar başladı!" diye geçirdim. Dünyadaki hiçbir şeyin o odada yapılan işlerden daha önemli olmadığını düşünüyordum. Çalışma odasının kapısına yaklaşan herkesin genellikle fısıltıyla konuşması ve parmaklarının ucuna basarak yürümesi bu fikrimi doğrulardı. İçeriden babamın yüksek sesi ve purosunun kokusu gelirdi. Neden bilmem bu koku beni her zaman büyülemiştir. Tam uykuya dalarken, kilerden tanıdık bir çizme gıcırtısı duydum. Karl İvaniç elinde bir takım kâğıtlar, yüzünde üzgün ama kararlı bir ifadeyle parmak uçlarına basarak yaklaştı ve kapıya usulcacık vurdu. İçeri alındı ve kapı yine hemen kapandı.

"Umarım kötü bir şey olmaz" diye düşündüm. "Karl İvaniç dargın, her şey olabilir..."

Yeniden daldım.

Ama kötü hiçbir şey olmadı. Bir saat kadar sonra aynı çizme gıcırtısı beni uyandırdı. Karl İvaniç mendiliyle gözyaşlarını silerek çalışma odasından çıktı ve kendi kendine bir şeyler mırıldanarak merdivenlere yöneldi. Arkasından babam da dışarı çıktı ve misafir odasına geldi.

Elini annemin omzuna koyarak neşeli bir sesle: "Neye karar verdim biliyor musun?" diye sordu

"Neye sevgilim?"

"Karl İvaniç'i de çocuklarla birlikte götürüyorum. Arabada yer var. Çocuklar ona alıştı ve gördüğüm kadarıyla o da çocuklara son derece bağlanmış; yıllık yedi yüz rublenin bize bir zararı olmaz, "et puis au fond c'est un tres bon diable".[21]

21 Ve aslında yaşlı şeytan hiç de kötü biri değil.

Babamın Karl İvaniç'e neden bir şeytan dediğini anlayamıyordum.

"Hem çocuklar hem de onun adına çok sevindim. Karl İvaniç çok saygıdeğer bir ihtiyar" dedi annem.

Babam: "Beş yüz rublenin bir hediye olarak kendisinde kalabileceğini söylediğimde nasıl duygulandığını görmeliydin... Ama en eğlencelisi bana getirdiği bu hesap pusulası. Görülecek şey!" dedi gülümseyerek. Karl İvaniç'in el yazısıyla yazılmış bir notu anneme vererek, "Çok sevimli!" dedi.

İşte notta yazılanlar:

Çocuklar için iki olta – 70 kopek.

Hediye kutusu yapmak için renkli kâğıt, altın yaldız, tutkal ve bir kalıp – 6 ruble 55 kopek.

Kitap ve bir yay, çocuklara hediye – 8 ruble 16 kopek.

Nikolay için pantolon – 4 ruble.

Pyotr Aleksandroviç tarafından söz verilen 18...senesinden bir altın saat - 140 ruble.

Yekûnu Karl Mauer'e maaşından hariç ödemek üzere – 159 ruble 79 kopek.

Karl İvaniç'in bize bir şeyler almak için harcadığı parayı ve hatta kendisine söz verilen bir hediyenin bile parasını istediği bu notu okuyan herkes onun duygusuz ve hesapçı bir bencilden başka bir şey olmadığına karar verirdi, ama yanılırdı.

Elinde pusulayla ve kafasında hazırladığı bir konuşmayla çalışma odasına girdiğinde, babamın önünde evimizde maruz kaldığı tüm haksızlıkları dokunaklı bir ifadeyle sunmak niyetindeydi. Ama bize dikte ettirirken kullandığı duygusal vurgulamayla konuşmaya başlayınca en çok kendisi etkilenmiş ve sıra: "Çocuklardan ayrılmak benim için her ne kadar

acı olacaksa da..." sözlerine geldiğinde eli ayağına dolaşmış, sesi titremiş ve mendilini cebinden çıkarmak zorunda kalmıştı.

Gözyaşlarının arasından: "Evet Pyotr Aleksandiç" demişti (bu sözler önceden hazırladığı konuşmasında yoktu) "Çocuklara öylesine alıştım ki onlar olmadan ne yaparım bilmiyorum. Size maaşsız olarak hizmet etmeye hazırım" diye eklemişti, bir eliyle gözlerini silip diğeriyle pusulayı uzatırken.

Karl İvaniç'in o anda bütün içtenliğiyle konuştuğunu kesinlikle söyleyebilirim çünkü ne kadar iyi bir yüreği olduğunu biliyorum. Ama bu sözleri o pusulayla nasıl bağdaştırdığı benim için hala bir sırdır.

Babam omzuna hafifçe dokunarak: "Eğer siz üzülürseniz, sizden ayrılmak beni daha da üzer" demişti. "Fikrimi değiştirdim."

Akşam yemeğinden az önce Grişa içeri girdi. Evimize geldiği andan beri iç çekip ağlamayı kesmemişti. Bu da onun kehanet gücüne inananlara göre ailemiz için bir felaketin habercisiydi. Ertesi sabah ayrılacağını söyleyerek bize veda etmeye başladı. Volodya'ya göz kırptım ve odadan çıktım.

"Ne var?"

"Eğer Grişa'nın zincirlerini görmek istiyorsanız, yukarı, erkek hizmetkârların yattıkları yere gidelim. Grişa ikinci odada uyuyor. Tavan arasında her şeyi görebiliriz."

"Harika... Sen burada kal, kızları çağıracağım."

Kızlar koşarak geldi ve yukarı çıktık. Karanlık tavan arasına kimin ilk önce gireceği konusunda biraz tartıştık. Sonra yerlerimizi alıp beklemeye başladık.

12. Grişa

Tavan arasının karanlığında hepimiz korkmuştuk. Sessizce birbirimize sokuluyorduk. Az sonra yumuşak adımlarla Grişa içeri girdi. Bir elinde asası, diğerinde pirinç bir şamdanın içinde donyağından bir mum vardı. Nefeslerimizi tuttuk.

Ciğerlerine hava çekip, bu kelimeleri sık sık tekrar edenlere has farklı tonlamalar ve kısaltmalarla: "Yüce İsa! Kutsal Meryem Ana! Baba, Oğul ve Kutsal Ruh adına..." deyip duruyordu.

Dua ederek asasını odanın bir köşesine bıraktı. Yatağını inceledikten sonra soyunmaya başladı. Eski siyah kuşağını çözdü, yıpranmış pamuklu yeleğini yavaşça çıkardı ve dikkatle katlayıp sandalyenin arkasına astı. Artık yüzünde o aptal ve sabırsız ifade yoktu. Tam tersine, dingin, düşünceli ve hatta haşmetliydi. Hareketleri ağır ve ölçülüydü.

Üzerinde gömlek ve iç çamaşırlarıyla yatağına oturup her bir tarafında haç çıkardı. Sonra çaba sarf ederek gömleğinin altındaki zincirleri düzeltti. Büyük bir gayret sarf ettiği kaşlarını çatmasından belliydi. Öylece bir süre oturdu ve çarşafının üzerindeki yırtıkları tedirgin bakışlarla inceledi. Sonra kalktı, dua ederek mumu, içinde birkaç ikonanın bulunduğu cam kutunun seviyesine kaldırdı, haç çıkardı ve mumu ters çevirdi. Mum cızırdayıp söndü.

Pencereler ormana doğru bakıyordu. Dolunaya yakın ay parıldıyordu. Grişa'nın uzun beyaz vücudunun bir tarafını

ayın soluk gümüş renkli ışıkları aydınlatıyordu. Diğer tarafın karanlık gölgesi, pencere çerçevelerinin gölgesiyle beraber yere, duvara ve tavana düşüyordu. Avluda bekçi demir levhasına vuruyordu.

Grişa kocaman ellerini göğsünde katlamış, ikonaların önünde sükûnet içinde başı öne eğik duruyor ve derin derin soluyordu. Sonra güçbelâ dizlerinin üzerine çöktü ve dua etmeye başladı.

Bilinen duaları önce yavaşça, yalnızca bazı kelimeleri vurgulayarak okudu, sonra yüksek sesle ve coşkuyla bunları tekrar etti. Daha sonra kilise Slavca'sı ile ifade etmek için gözle görülür bir emek sarf ederek kendi sözcükleriyle dua etmeye başladı. Anlaşılmaz olsa da sözcükleri dokunaklıydı. Bütün lütufkâr insanlar için dua etti (Kendisine evini açanları böyle isimlendiriyordu). Bunların arasında annem ve biz de vardık. Kendisi için dua etti. Allah'tan günahlarını bağışlamasını istedi ve birkaç kez: "Ah Allah'ım, düşmanlarımı affet!" dedi. İnleye inleye, aynı sözcükleri yineleyerek, her seferinde kuru, keskin bir sesle yere çarpan zincirlerinin ağırlığına aldırmadan tekrar tekrar yere yığılıp kalkıyordu.

Volodya bacağını acı verecek şekilde çimdikledi ama ben başımı bile çevirmedim: Yalnızca çimdiklediği yeri elimle ovdum. Grişa'nın bütün hareketlerini ve sözlerini çocukça bir şaşkınlık, acıma ve saygıyla izliyordum.

Tavan arasına girerken cümbüş ve kahkaha ummuştum. Şimdi ise baştan aşağı titriyordum, kalbim çarpıyordu.

Grişa bu vecd hali içinde uzun bir süre kaldı ve doğaçlama dualarına devam etti. Arka arkaya ya "Allah'ım, merhamet et" diyor, ya da sanki hemen bir cevap bekliyormuş gibi: "Beni affet Allah'ım, bana nasıl yaşamam gerektiğini öğret... Bana nasıl eylemem gerektiğini öğret... Ah Allah'ım" diyordu. Sonun-

da sadece yürek parçalayan hıçkırıkları duyuluyordu... Dizlerinin üzerine kalktı, kollarını göğsünde kavuşturdu ve sustu.

Kafamı yavaşça kapıdan dışarı uzattım ve nefesimi tuttum. Grişa kımıldamıyor, derin derin iç çekiyordu. Ay ışığının aydınlattığı kör gözünün bulanık gözbebeğinde bir damla gözyaşı belirdi.

Aniden: "Senin dediğin olur!" diye haykırdı, alnı yere değecek şekilde çöktü ve bir çocuk gibi ağlamaya başladı.

O günden bugüne çok uzun zaman geçti, pek çok hatıra benim için manasını yitirdi ve bulanık hülyalar haline geldi. Gezginci Grişa son yolculuğunu tamamladı, ama bende bıraktığı etki ve uyandırdığı duygular asla hafızamdan silinmedi.

Ah gerçek Hıristiyan Grişa! İmanın o kadar kuvvetliydi ki Allah'ın yakınlığını hissediyordun. Aşkın o denli büyüktü ki, sözcükler dudaklarından kendiliğinden dökülüyordu, onları mantığınla ölçmüyordun...Ve söyleyecek söz bulamayıp ağlayarak yere yığıldığın zaman O'nun yüceliğine ne büyük övgülerde bulunuyordun!..

Grişa'yı dinlerken hissettiklerim uzun süremezdi. Merakım tatmin edilmişti, ayrıca uzun süre aynı şekilde oturmaktan ayaklarım uyuşmuştu. Artık karanlık odada arkamda duyduğum fısıltılara katılmak istiyordum. Biri elimi tuttu ve alçak bir sesle "Bu kimin eli?" diye sordu. Tavan arası tamamen karanlıktı ama dokunuştan ve kulağımın hemen üzerinde fısıldayan sesten bunun Katya olduğunu anladım.

Tamamen bilinçsizce, çıplak dirseğini tuttum ve dudaklarımı koluna bastırdım. Katya şaşırmıştı, kolunu çekti: Bunu yaparken orada bulunan kırık bir sandalyeye çarptı. Grişa başını kaldırdı, etrafına bakındı ve bir dua mırıldanarak odanın dört köşesinin her birine doğru haç işareti yaptı. Fısıldayarak aceleyle tavan arasından kaçtık.

13. Natalya Savişna

Geçen asrın ortasında Habarovka köyündeki evlerinin avlusunda üzerinde kaba keten bir elbise ile, tombul, kırmızı yanaklı, yalınayak ama mutlu Nataşka adında bir kız dolaşıyordu. Babası klarnetçi Savva'nın ricası üzerine hizmetlerinin bir karşılığı olarak büyükbabam Nataşa'yı anneannemin özel hizmetçilerinden biri yapmıştı. Nataşka hizmetçiler arasında şevki ve iyi huyu ile sivrilmişti. Annem doğup bir dadı gerektiğinde bu sorumluluk Nataşka'ya verilmişti. Nataşka bu yeni görevinde de genç hanımına olan sadakat ve sevgisi sayesinde övgü ve ödüller kazanmıştı. Fakat, işi nedeniyle sık sık Natalya'yla bir araya gelen genç ve yakışıklı uşak Foka'nın pudralı saçları, çorapları ve tokalı ayakkabıları genç kızın kalbini çalmıştı. Hatta gidip Foka'yla evlenmek için büyükbabamdan izin bile istemişti. Büyükbabam onun bu dileğini kendisine karşı bir nankörlük olarak kabul etmiş ve çok sinirlenmişti. Zavallı Nataşa'yı cezalandırmak için onu steplerde bir arazide sığır çiftliğine sürmüştü. Ama altı ay sonra yerini dolduracak kimse bulunamayınca, Nataşa geri getirilmiş ve tekrar eski görevine verilmişti. Sürgünden döndüğünde büyükbabama gidip ayaklarına kapanmış ve ona, kendisine eskisi gibi güven ve şefkat duyması için aman dilemişti. Aklını başından alan ve bir daha asla tekrar etmeyeceğine yemin etti bu aptallığı unutması için yalvarmış, sözünü de tutmuştu.

O günden sonra Nataşa, Natalya Savişna oldu, evli bir kadın gibi başlık giymeye başladı ve kalbindeki tüm sevgiyi genç hanımına verdi.

Annemin bir dadı yerine bir mürebbiyesi olması zamanı geldiğinde Natalya Savişna'ya deponun anahtarıyla birlikte evin bütün ihtiyaçlarının sorumluluğu da verilmişti. Bu yeni vazifelerini de şevk ve sevgiyle yerine getirmişti. Bütün hayatını efendisinin evine adamış, her türlü ziyan, müsriflik ve hırsızlığa engel olmaya çalışmıştı.

Evlendiği gün annem, yirmi yıllık hizmet ve vefası için duyduğu şükranı ifade etmek için Natalya Savişna'yı yanına çağırıp ona karşı duyduğu sevgi ve minnettarlığı övgü dolu sözlerle belirtmişti. Sonra da kendisine hükümetin mührünü taşıyan, artık hür bir kadın olduğunu belirten bir belge vermiş ve hizmete devam etsin ya da etmesin, her yıl üç yüz ruble emekli maaşı alacağını söylemişti. Natalya Savişna bütün bunları sessizlik içinde dinlemiş, belgeyi eline alıp kızgın kızgın bakmış, dişlerinin arasında bir şeyler mırıldanmış ve kapıyı arkasından çarparak odadan çıkmıştı. Bu tuhaf davranışın sebebini anlayamayan annem, peşinden onun odasına gitmişti. Odaya girdiğinde Natalya Savişna sandığının üzerinde oturmuş, gözleri yaş içinde mendilini parmaklarının arasında büküyor ve özgürlük belgesinin yerde duran parçalarına dikkatle bakıyormuş.

Annem elini tutarak: "Sevgili Natalya Savişna, neyiniz var?" diye sormuş.

"Hiçbir şey anacığım" diye cevap vermiş Natalya Savişna. "Sizi bir şekilde sinirlendirmiş olmalıyım ki beni evden çıkarıyorsunuz... Tamam, gidiyorum".

Gözyaşlarına hâkim olmaya çalışarak elini annemin elinden çekip gitmeye davranmış. Annem onu durdurmuş, kucaklamış ve ikisi de ağlamaya başlamış.

Natalya Savişna'yı, onun sevgi ve şefkatini kendimi bildim bileli hatırlarım. Ama bunların değerini ancak şimdi anlayabiliyorum. O zamanlar bu yaşlı kadının ne kadar nadir bulunan, harika bir varlık olduğunu hiç düşünmemiştim. Kendisi hakkında hiç konuşmazdı, düşünmezdi bile; bütün hayatı sevgi ve fedakârlıktan ibaretti. Onun bize duyduğu menfaatsiz ve şefkatli sevgiye alışıktım. Öyle ki, başka türlü olabileceğini hayal bile edemezdim, ona şükran duymazdım ve hiçbir zaman kendi kendime onun hayatından memnun olup olmadığını sormazdım.

Bazen derste zorunlu bir ihtiyacımı gidereceğimi söyleyerek onun odasına kaçar, oturur ve onun da orada bulunmasından hiç utanmaksızın yüksek sesle hayal kurardım. Her zaman bir şeylerle meşguldü: Ya bir çorap örer ya odasını dolduran sandıklarda bir şey arar ya da nevresimlerin listesini çıkarırdı. Bir yandan da söylediğim saçmalıkları dinlerdi: Bir general olduğumda nasıl çok güzel bir kızla evlenecek ve doru bir at alacaktım, kendime kristal bir ev inşa edecek ve Karl İvaniç'in akrabalarını Saksonya'dan getirtecektim, vesaire, vesaire... "Tabii, Küçük Beyim, tabii" derdi. Genellikle gitmek için kalktığımda mavi bir sandığı açar, içinden bir tütsü çıkarırdı. Sandık kapağının iç tarafında yapıştırılan resimler şimdi bile gözlerimin önünde: Ata binmiş bir adam, bir krem kutusundan çıkarılmış bir resim ve Volodya'nın çizdiği resimlerden biri. Yaşlı kadın tütsüyü yakar ve şöyle derdi:

"Bu, Küçük Bey, Oçakov zamanından kalmış tütsülerden biridir. Toprağı bol olsun aziz büyükbaban (cennetler onun olsun!) Türk seferinden dönüşünde getirmişti." Ve iç çekerek: "Bu son parça" diye ilave ederdi.

Odasını dolduran sandıklarda yok yoktu. Bir şey lazım olsa her zaman: "Natalya Savişna'ya sor" cevabını alırdınız.

Gerçekten de Natalya Savişna bir süre aradıktan sonra ihtiyaç duyulan eşyayı bulur ve "İyi ki bir kenara koymuşum" derdi. Bu sandıklarda kendisinden başka kimsenin bilmediği ve umursamadığı binlerce şey vardı.

Bir keresinde ona çok kızmıştım. Söyle olmuştu: Bir gün yemekte kendime kvass[22] koyarken, sürahiyi düşürdüm ve masa örtüsünü lekeledim.

Annem: "Natalya Savişna'yı çağırın da gözbebeğinin marifetini görsün!" dedi.

Natalya Savişna içeri girdi ve yaptığımı görünce başını salladı. Sonra annem kulağına bir şey fısıldadı ve Natalya Savişna parmağını bana doğru sallayarak odadan çıktı.

Yemekten sonra son derece keyifli bir halde sekerek balo odasına doğru gidiyordum. Birdenbire elinde masa örtüsüyle Natalya Savişna kapının arkasından fırladı, beni yakaladı ve ümitsizce direnmeme rağmen ıslak örtüyü yüzüme sürerek "Bir daha masa örtülerini kirletme!" diye söylenmeye başladı. Öyle kızmıştım ki öfkeyle ağlamaya başladım.

Gözyaşlarına boğularak odada bir aşağı bir yukarı dolaşıp kendi kendime: "Ne!" diyordum. "Natalya Savişna, hayır, Natalya bana sen diye hitap ediyor ve sanki bir uşakmışım gibi ıslak masa örtüsüyle vuruyor... Ne kadar iğrenç!"

Natalya Savişna bu halimi görünce koşarak odadan çıktı. Ben salonu adımlamaya devam ediyor ve küstah Natalya'ya bu hakareti nasıl ödeteceğimi düşünüyordum.

Birkaç dakika sonra geri döndü, ürkek ürkek bana yaklaştı ve sakinleştirmeye çalıştı.

---

14 Çavdardan yapılan bir içecek.

"Lütfen Küçük Bey, susun, ağlamayın... Bu yaşlı aptalı bağışlayın... Lütfen beni affedin, canım... Bakın size ne getirdim."

Şalının altından içinde iki karamel ve bir çilek bulunan kırmızı bir kâğıt parçası çıkardı ve titreyen ellerle bana uzattı. İyi yürekli yaşlı kadının yüzüne bakmaya gözüm varmıyordu, başımı çevirerek hediyesinin kabul ettim. Gözyaşlarım eskisinden daha hızlı akmaya başladı, ama artık öfke değil, sevgi ve utanç gözyaşlarıydı bunlar.

14. Ayrılık

Ertesi gün, öğlen saat on ikide giriş kapısının önünde yaylıyla fayton hazırdı. Nikolay seyahate çıkacak şekilde giyinmişti –yani pantolonunun paçalarını çizmelerine sokmuş ve eski paltosunun kemerini sıkıca bağlamıştı. Paltoları ve yastıkları yaylının içindeki koltukların altına koyuyordu. Yığın çok yüksek görününce yastıkların üzerine oturup, yukarı aşağı zıplayarak düzelttirdi.

Babamın uşağı, başını faytonun penceresinden çıkararak nefes nefese, "Nikolay Dmitriç, Allah adına bir iyilik yapıp beyefendinin çekmecesini sizin oraya koyamaz mısınız? Küçüktür, fazla bir yer kaplamaz" dedi.

Nikolay elindeki paketleri öfkeyle yaylının içine fırlatarak: "Önceden söylemeliydiniz, Mihey İvaniç" diye çıkıştı ve güneşten yanmış alnındaki ter tanelerini silmek için kasketini kaldırarak ilave etti: "Allah aşkına zaten telaştan başım dönmüş, bir de çekmecelerinizle uğraştırmayın beni"

Merdivenlerin etrafında başları açık, ceket ya da gömlek giymiş erkekler; üzerinde kaba keten elbiseleri, başlarında çizgili eşarplar, kucaklarında bebekleri olan kadınlar ve çıplak ayaklı çocuklar duruyor, arabalara bakıyor ve çene çalıyorlardı. Arabacılarımızdan biri, başında kışlık bir şapka ve üzerinde bez bir ceket bulunan kamburlaşmış yaşlı bir adam, faytonun direğini tutmuş, sallandırıyor ve düşünceli bir ifadeyle nasıl hareket ettiğini inceliyordu. Diğer arabacı, üzerine beyaz

bir gömlek, kıvırcık sarı saçlarını kaşırken önce bir kulağına, daha sonra öbürüne doğru eğdiği koni şeklinde, yünden bir kasket giymiş yakışıklı bir gençti. Ceketini araba koltuklarının üzerine koymuş, dizginleri onun üzerine asmış, küçük örgü kırbacını şaklatarak bir çizmelerine, bir yaylıyı yağlayan adamlara bakıyordu. Adamlardan biri frenleri tutuyor, diğeri ise tekerleğin üzerine eğilmiş, dingili ve göbeği yağlıyordu. Kullandığı yağın kalanını, ziyan etmemek için tekerleğin çerçevesine sürüyordu. Yorgun posta atları çitin kenarında durmuş, kuyruklarıyla sinekleri kovalıyordu. Bazıları tüylü, şişmiş bacaklarını iyice ayırmış uyukluyor, diğerleri can sıkıntısından birbirlerine sürtünüp sundurmanın yanında biten koyu yeşil otlarının yapraklarını ve saplarını çiğniyorlardı. Birkaç borzoi güneşin altında ağır ağır soluyarak yatarken, diğerleri fayton ve yaylının gölgesinde yürüyor, dingillerin etrafındaki yağı yalıyordu. Havada tozlu bir sis vardı ve ufuk mora çalan bir renkteydi, ama bir tek bulut bile yoktu. Batıdan esen şiddetli rüzgâr yol ve tarlalardan toz bulutları yükseltiyor, bahçedeki ıhlamur ve kayın ağaçlarının tepelerini eğiyor ve düşen yaprakları çok uzaklara taşıyordu. Pencerede oturuyor ve sabırsızlıkla yol hazırlıklarının sona ermesini bekliyordum.

Son anları bir arada geçirmek üzere misafir odasındaki yuvarlak masanın etrafında toplandığımızda, bunun ne kadar hüzün verici olacağını hiç tahmin edememiştim. Kafam ipe sapa gelmez şeylerle doluydu. Hangi arabacının faytonu, hangisinin yaylıyı kullanacağını merak ediyordum. Kim babamla, kim Karl İvaniç'le yolculuk edecekti? Neden bir atkı ve kalın bir kabana sarınmak zorundaydım?

"O kadar narin miyim ben? Donacak değilim herhalde! Keşke bütün bunlar bir an önce bitse de yola çıksak!"

Natalya Savişna, ağlamaktan şişmiş gözleri, elinde bir listeyle içeri girdi ve anneme dönerek: "Çocukların çamaşırlarının listesini kime vereceğim?" diye sordu.

"Nikolay'a verin, sonra gelip çocuklara veda edin!"

Yaşlı kadın bir şeyler söylemek istedi ancak aniden durdu ve yüzünü mendiliyle örterek odadan çıktı. Bunu gördüğümde sanki kalbime bir şey saplandı fakat yola çıkmak için duyduğum sabırsızlık, her şeyden daha güçlüydü. Dalgın dalgın babamın annemle yaptığı konuşmayı dinlemeye devam ettim. Görünüşe göre ikisinin de pek ilgisini çekmeyen şeyler hakkında konuşuyorlardı: Eve ne alınmalıydı, Prenses Sophie ve Madam Julie'ye ne denmeliydi, yollar iyi durumda mıydı...

Foka içeri girdi, kapıda durdu ve "Atlar hazır" dedi. Bunu aynı "Yemek hazır" derken kullandığı ses tonuyla söyledi. Annemin sanki bunu beklemiyormuş gibi irkilip, benzinin attığını fark ettim.

Foka'ya odanın kapılarını kapatması söylendi. Bu bana pek eğlenceli gelmişti. Sanki birinden saklanıyormuşuz gibi.

Hepimiz oturunca Foka da bir sandalyenin kenarına oturdu fakat oturur oturmaz kapı gıcırdadı, herkes o tarafa baktı. Natalya Savişna içeri girdi, gözlerini kaldırmadan kapının yanında Foka'nın oturduğu sandalyenin kenarına ilişti. Bugün bile Foka'nın kel kafasını ve kırışmış yüzü, bonenin altından gri saçları görünen iyi yürekli yaşlı kadının kambur hatlarını görür gibiyim. İkisi birden tedirgin bir şekilde aynı sandalyede sıkışmışlar.

Ben sabırsızlanmaya devam ediyordum. Kapalı kapılar ardında oturduğumuz on saniye bir saat gibi gelmişti. Sonunda herkes kalktı, haç çıkardı ve vedalaşmaya başladı. Babam anneme sarıldı ve onu birkaç defa öptü.

"Ağlama sevgilim" dedi babam. "Ebediyen ayrılmıyoruz ki"

Annem, ağlamaktan titreyen bir sesle:

"Yine de çok acı veriyor" dedi.

Bu sesi duyunca, annemin titreyen dudaklarını ve yaşlarla dolu gözlerini görünce, her şeyi unuttum. Kalbime öyle bir acı saplandı ki, ona veda etmektense kaçıp gitmek istedim. Babama sarıldığında aslında hepimize veda ettiğini anladım.

Sonra Volodya'yı öpmeye başladı. Üzerinde birçok kere haç çıkardı ve artık bana döneceğini düşünerek ileri atıldım, fakat onu kutsamaya ve göğsüne bastırmaya devam etti. Nihayet anneme sarıldım ve kendi acımdan başka hiçbir şey düşünmeden ağladım.

Arabalardaki yerlerimizi almaya hazır olduğumuzda uşaklar bizimle vedalaşmak üzere girişe toplanmıştı: Lütfen elinizi öpeyim, Küçük Bey'leri, omuzlarımızı şapı şupur öpmeleri ve saçlarından gelen yağ kokusu bende bıkkınlık uyandırmıştı. Bunun etkisiyle gözyaşları içinde elveda demeye gelen Natalya Savişna'yı soğuk bir şekilde öptüm.

Ne tuhaf, o anda uşakların yüzlerini bugün bile en ince ayrıntısına kadar canlandırabildiğim halde, anneminkini hatırlayamıyorum. Bunun sebebi belki de bütün bunlar olurken ona bakacak cesareti kendimde bulamamış olmamdır. Eğer ona baksaydım kederim dayanılmaz derecede artacaktı sanki.

Herkesten önce kendimi faytona atıp arka koltuğa oturdum. Faytonun kaputu kaldırılmış olduğundan hiçbir şey göremiyordum, ama içgüdülerim bana annemin hala orada olduğunu söylüyordu.

"Ona bir daha baksam mı? Son bir kez!" dedim kendi kendime ve faytonun penceresinden sundurma tarafına doğru sarktım. O anda annem, faytonun diğer tarafına geldi ve bana seslendi. Sesini arkamdan duyunca ona doğru hızlı döndüm ve kafalarımız birbirine çarptı. Annem buruk buruk tebessüm etti ve beni son bir kez öptü.

Birkaç metre gidince ona bir defa daha bakmaya karar

verdim. Rüzgâr başındaki mavi eşarbı kaldırıyordu. Başı öne eğik, yüzü ellerine gömülü, Foka'ya tutunarak yavaşça sundurmanın basamaklarını çıkıyordu.

Babam sessizce yanımda oturuyordu. Hıçkıra hıçkıra ağlıyordum. Boğazıma bir şey saplanmıştı, boğulacak gibiydim. Anayola çıktığımızda birinin balkonda beyaz bir mendil salladığını gördük. Ben de kendiminkini salladım. Bu beni biraz sakinleştirdi. Ağlamaya devam ediyordum. Gözyaşlarım duygusallığımın bir kanıtıydı ve böyle düşünmek beni biraz teselli etti.

Yaklaşık bir kilometre kadar gittikten sonra biraz rahatladım ve gözüme ilk çarpan şeyi, benim tarafımda dörtnala giden atı dikkatle izlemeye koyuldum. Atın kuyruğunu sallayışını, toynaklarını birbirine vuruşunu, arabacının örgü kırbacının ata erişmesinden sonra toynaklarının birlikte sıçrayışını izliyordum. Boynunda sallanan koşum takımlarına baktım, koşumlardaki halkalar da hopluyordu. Alacalı atın kuyruğunun yanındaki koşumlar köpükle kaplanana dek baktım, baktım. Sonra etrafıma göz gezdirdim: Dalgalanan çavdar tarlalarına, koyu renkli nadas arazisine baktım. Hatta bizim arabayı kimin kullandığını görmek için arabacının oturduğu yere bile bir göz attım. Daha yanaklarımdaki gözyaşları kurumadan, düşüncelerim belki de sonsuza dek ayrılmış olduğum annemden uzaklaştı. Fakat her hatıra beni ona götürüyordu. Önceki gün kayınlı yolda bulduğum mantarı, Lyuba ve Katya'nın onu kimin koparacağı konusunda tartıştıklarını, bize veda ederken nasıl da ağladıklarını hatırlıyordum.

Onlardan ayrıldığım için çok üzgünüm! Natalya Savişna'dan da, kayınlı yoldan da, Foka'dan da. Hatta o Mimi denen kadından ayrıldığım için bile üzgünüm. Her şey için üzgünüm, her şey için! Ya zavallı annem? Gözlerim yine yaşlarla doldu, ama ağlamam uzun sürmedi.

15. Çocukluğum

Ah, çocukluğumun bir daha geri gelmeyecek o mutlu günleri! Anılarını sevmemek elde mi? Bu hatıralar, ruhu tazeler ve yüceltir; benim en büyük neşe kaynağımdır!

Doyasıya koşup oynadıktan sonra çay masasının başına, yüksek iskemlenize oturursunuz. Vakit geçtir, şekerli sütünüzü çoktan içmişsinizdir. Gözlerinizden uyku akar, ama yine de yerinizden kıpırdamaz, oturur ve dinlersiniz. Dinlememek elde mi? Annem biriyle konuşuyor, sesi öyle tatlı ve sıcak ki... Yalnızca sesinin tınısı bile içimi ısıtırdı! Uykunun ağırlığıyla bulanık gören gözlerimi ona çeviririrdim. Yüzü küçülür, bir düğme kadar olur; yine de onun bana bakıp gülümsediğini görebilirdim. Onu böyle minicik görmek hoşuma giderdi. Gözlerimi daha da kıstığımda annem gözbebeğinden yansıyan küçük bir oğlan çocuğu kadar olurdu; sonra kıpırdardım ve büyü bozulurdu. Gözlerimi kapar, sihri yeniden canlandırmaya çalışırdım, ama nafile.

Kalkar ve ayaklarımı altıma alıp rahat bir şekilde bir koltuğa yerleşirdim.

"Yine uyuyakalacaksın, Nikolenka" derdi annem. "Yukarı çıksana"

"Uyumak istemiyorum anneciğim" derdim. Kafanızın içini belirsiz tatlı hayaller doldurur. Çocukluğun o sağlıklı uykusu göz kapaklarınızı ağırlaştırır. Bir an sonra derin bir uykuya dalmış olursunuz. Rüyanızda şefkatli bir elin size dokundu-

ğunu hissedersiniz. Yalnızca dokunuşundan tanırsınız onu, yakalar ve öpersiniz.

Herkes gitmiştir; misafir odasında yalnızca bir tek mum yanar; annem beni kendisinin uyandıracağını söylemiştir. Uyuduğum koltuğa oturur, narin ve şefkatli eliyle saçlarımı okşardı; o sevdiğim sesinin kulağıma:

"Kalk, tatlım. Yatma zamanı" dediğini duyarım.

Odada bu sahneyi kayıtsız bakışlarla izleyip, büyüsünü bozan kimse yoktur. Annem bütün şefkat ve sevgisini bana vermekten çekinmez. Yerimden kımıldamam, yalnızca elini daha da sıkıca dudaklarıma bastırırım.

"Kalk, meleğim"

Öbür elini başımın arkasına koyar ve ince parmaklarını boynumda gezdirerek beni gıdıklar. Oda sessiz ve yarı karanlıktır. Gıdıklanmak ve uykudan uyandırılmaktan dolayı bir ürperti hissederim. Annemin hemen yanımda oturduğunu, bana dokunduğunu hissederim, kokusunu alırım. Yerimden fırlayıp kollarını boynuna sarar ve başını göğsüne bastırarak nefes nefese:

"Anneciğim, seni öyle seviyorum ki!" diye fısıldarım.

O hüzünlü ve büyüleyici tebessümüyle gülümser, başımı iki elinin arasına alır, alnımdan öper ve başını kucağına koyar.

"Demek beni çok seviyorsun?" Bir an susar ve sonra: "Beni her zaman sev, asla unutma! Eğer annen artık yanında olmazsa, ona unutmayacaksın değil mi? Değil mi Nikolenka?"

Beni daha da büyük bir şefkatle öper.

Gözlerim yaşlarla dolarak ellerini öperken:

"Hayır! Böyle konuşma, anneciğim, sevgili anneciğim, canım benim!" diye haykırırdım. Ondan sonra yukarı çıkar ve küçük kapitone ropdöşambrımın içinde, ikonaların önünde

dururdum. "Allah'ım, anne ve babamı koru" derken nasıl da benzersiz duygular hissederdim. Bebek dudaklarımın ilk defa annemin arkasından tekrarladığı duaları okurken, annemin ve Allah'ın aşkı tuhaf bir şekilde birbirine karışırdı.

Duamı ettikten sonra, sıkıca battaniyeme sarılırdım, kalbim hafif, şen ve mutlu olurdu. Hülyalar birbiri ardı sıra hızla gelirdi. Hatırlanması güç ve anlaşılmaz rüyalardı bunlar, ama saf bir sevgi ve ışıl ışıl bir ümitle doluydular. Belki Karl İvaniç ve onun acılarla dolu hayatını düşünürdüm, tanıdığım tek talihsiz insan oydu çünkü. Ve ona öyle acır ve şefkat duyardım ki, gözlerimden yaşlar yuvarlanır ve kendi kendime: "Allah'ım ona mutluluk ver, ona yardım etmeme, acısını hafifletmeme izin ver. Onun için her türlü fedakârlığı yapmaya hazırım" derdim. Sonra kuştüyü yastığın köşesinde en sevdiğim oyuncağım, porselen tavşan ya da köpek için bir yer yapardım. Onu orada öyle rahat ve sıcacık yatarken görmekten mutluluk duyardım. Allah'a herkesi mutlu etmesi için dua eder, ertesi günkü gezide havanın iyi olmasını dilerdim. Sonra öbür tarafa dönerdim, düşünce ve rüyalar birbirini kovalar, yüzüm hala gözyaşlarıyla ıslak, huzur içinde uykuya dalardım.

İnsanın çocukluğunda taşıdığı o tasasız tazelik, o sevgi özlemi, o inanç kudreti geri gelir mi? En yüce iki erdemin, masum neşe ve sevgiye duyulan sınırsız özlemin hayatın en önemli kaynağı olduğu yıllardan daha iyi bir zaman olabilir mi?

Nerede o coşkulu dualar? Nerede o en değerli armağan olan tertemiz gözyaşları? O gözyaşlarını tebessüm ederek silmek ve çocukluğunun kirlenmemiş hayal dünyasına tatlı rüyalar getirmek için cennetten bir koruyucu melek inerdi. Nerede o melek şimdi?

Hayat o coşkulu gözyaşları beni sonsuza dek terk edecek derecede derin izler mi bıraktı ki kalbimde? Geriye acaba yalnızca hatıralar mı kaldı?

16. Şiir

Moskova'ya geleli yaklaşık bir ay olmuştu. Büyükannemin evinde, üst katta büyük bir masaya oturmuş, yazı yazıyordum. Karşımda resim öğretmenimiz oturuyor, kara kalemle çizilmiş türbanlı bir Türk portresinin son rötuşlarını yapıyordu. Volodya, öğretmenin arkasında ayakta duruyor ve boynunu uzatmış omzunun üzerinden bakıyordu. Bu, Volodya'nın ilk kara kalem çalışmaydı ve o gün büyükanneme isim günü hediyesi olarak sunulacaktı.

Volodya, parmaklarının ucunda yükselip Türk'ün boynuna işaret ederek: "Buraya biraz daha gölge koysak mı acaba?" diye sordu.

Öğretmen, kalemleri sürgülü bir kutuya koyarak: "Hayır, gerek yok. Böyle harika oldu, artık dokunmayın." dedi. Ayağa kalkıp gözünün ucuyla Türk'ü incelemeye devam ederek bana döndü: "Nikolenka, bize büyük sırrınızı açıklamayacak mısınız? Büyükannenize ne hediye vereceksiniz? Siz de bir portre çizseydiniz iyi olurdu. Pekâlâ, iyi günler genç baylar" dedi ve şapkasıyla biletini alıp ayrıldı.

Tam o anda, ben de bir portre çizseydim daha iyi olacaktı diye düşünüyordum. Üzerinde çalıştığım şeyden hiç de memnun değildim. Büyükannemizin isim gününün yaklaştığını ve hediye hazırlamamız gerektiği söylendiğinde, aklıma bir şiir yazma fikri gelmişti. Hemen kafiyeli iki mısra yazmış,

gerisini de aynı kolaylıkla getireceğimi ummuştum. Bir çocuk için ilginç bir fikirdi şiir yazmak. Bu fikrin zihnimde nasıl belirdiğini bilmiyorum, fakat bunun çok hoşuma gittiğini hatırlıyorum. Büyükanneme ne hediye vereceğimle ilgili bütün sorulara, kendisine kesinlikle bir hediye sunacağım cevabını veriyordum. Ama bunun ne olduğunu söylemiyordum.

İlk heyecanın coşkusuyla iki mısra yazdıktan sonra, umduğumun aksine, şiirin gerisini getiremedim. Kitapları karıştırdım, ama şiir yazmada bana ne Dmitriyev ne de Derjavin'in bir yararı oldu. Hatta tam tersine bunlar yeteneksizliğimi yüzüme vurdu. Karl İvaniç'in arada bir şiir karalamayı sevdiğini biliyordum. Gizlice kâğıtlarını karıştırdım ve birkaç Almanca şiirin arasında kendisi tarafından yazılmışa benzeyen Rusça mısralar buldum.

Madame L. Petrovska'ya, 3 Haziran 1828.

"Hatırlayın beni uzaklarda

Yakındayken beni hatırlayın

Hatırlayın beni

Bugün ve sonsuza kadar

Kabrime dek hatırlayın

Benim vefalı aşkımı"

Karl Mauer

İnce bir mektup kâğıdına güzel yuvarlak bir el yazısıyla yazılmış bu şiir, dokunaklığıyla dikkatimi çekmişti. Hemen ezberledim ve misal olarak kullanmaya karar verdim. Bundan sonra işim kolaylaşmıştı. İsim gününde on iki dizelik şiirim hazırdı. Çalışma masasının başına oturmuş şiiri temize çekiyordum.

Şimdiden iki kâğıt harcamıştım. Değişiklik yapma ihtiyacı hissettiğimden değildi (şiir bana göre kusursuzdu). Yalnız

üçüncü mısradan sonra dize sonları yukarı doğru kıvrılıyor ve uzaktan bakıldığında bile çarpık görünüyordu.

Üçüncü sayfa da diğerleri gibi çarpıktı ama yeniden yazmamaya karar verdim. Şiirimde büyükannemin isim gününü kutluyor, nice seneler diliyor ve şöyle bitiriyordum:

Çalışacağız seni mutlu etmeye

Ve kendi annemiz gibi sevmeye

Bunun kulağa hoş geleceğini düşünüyordum, ama son dize tuhaf bir şekilde beni rahatsız ediyordu.

"Ve kendi an-nemiz gi-bi sev-me-ye" diye tekrarladım kendi kendime. "Başka nasıl bir kafiye bulabilirim? Böyle kalsın! Karl İvaniç'inkinden daha iyi oldu bu şiir"

Böylece son dizeyi de ekledim. Daha sonra yatak odamızda şiirimi duygu katarak ve yüksek sesle okudum. Bazı dizelerde ölçü aksıyordu yine de bunun üzerinde fazla durmadım. Ama son dize kulağımı öncekinden de fazla tırmaladı. Yatağımın üzerine oturdum ve derin derin düşünmeye başladım:

'Neden kendi annemiz gibi dedim? Kendisi burada olmadığına göre onu anmaya gerek yoktu. Büyükannemi seviyor ve sayıyorum doğru, ama annem gibi değil ki? Neden böyle yazdım, neden? Tabii bu yalnızca bir şiir ama bunu yapmama gerek yoktu.'

O anda terzi yeni takımlarımızla içeri girdi.

Can sıkıntısıyla kâğıtları yastığın altına tıkıştırarak aceleyle: "Olduğu gibi kalsın" diye düşündüm ve yeni kıyafetlerimi denemek için koştum.

Muhteşemdiler: Kahverengi ceketler köyde büyüyünce de giymemiz için yapılanlara benzemezdi. Vücuda oturuyorlar-

dı ve bronz düğmeleri vardı. Siyah pantolonlar, aynı şekilde vücuda oturuyor ve çizmelerimizin üzerine iniyordu.

Bacaklarımı değişik açılardan incelerken, sevinçten kendimden geçmiş bir şekilde: 'Nihayet kemerli gerçek pantolonlarım oldu' diye düşündüm. Yeni kıyafetler çok dar ve rahatsızdı, ama bunu herkesten gizledim. Aksine çok rahat olduklarını ifade ettim. "Tek kusurları birazcık bol olmalarıdır" dedim. Ondan sonra uzunca bir zaman aynanın karşısında durup briyantinli saçlarımı fırçaladım. Ama bütün uğraşlarıma rağmen başımın tepesindeki perçemleri düzeltemiyordum. Söz dinleyip dinlemediklerini denemek için fırçamla bastırmayı bırakır bırakmaz kalkıyor ve her yöne doğru dikilerek yüzüme son derece gülünç bir ifade veriyorlardı.

Karl İvaniç başka bir odada giyiniyordu. Kendisine mavi frakı ve başka bazı şeyler getiren uşaklar çalışma odasından geçiyordu. Aşağı kata açılan kapıdan büyükannemin hizmetçilerinden birinin sesi duyuldu ve ben de ne istediğini anlamak üzere dışarı çıktım. Elinde iyice kolalanmış bir gömlek önünü tutuyordu. Karl İvaniç için getirdiğini, bunu yetiştirebilmek için bütün gece uyumadığını belirtti. Gömlek önünü Karl İvaniç'e vereceğimi söyledim ve büyükannemin uyanıp uyanmadığını sordum.

"Tabii! Kahvesini içti, şimdi de papaz geldi" dedi. Elbiselerimi inceledi ve gülümseyerek: "Ne kadar yakışıklı görünüyorsunuz!" diye ekledi.

Kızardım: Ne kadar yakışıklı olduğumu yeterince takdir edebilmesi için bir ayağımın üzerinde döndüm, parmaklarımı şıklattım ve hafifçe zıpladım.

Karl İvaniç'e gömlek önünü götürdüğümde artık buna ihtiyacı kalmamıştı, başka bir tane giymişti. Masanın üzerindeki aynanın önünde eğilmiş, kravatının görkemli düğümünü

iki elinde tutuyor ve sinekkaydı tıraş edilmiş çenesinin rahat hareket edip edemediğini deniyordu. Elbiselerimizi düzeltti, Nikolay'dan onun kıyafetini düzeltmesini istedi ve sonra bizi büyükanneme götürdü. Merdivenleri inerken nasıl da keskin bir briyantin kokusu yaydığımızı hatırladıkça hala gülerim.

Karl İvaniç'in elinde kendi yaptığı bir kutu, Volodya'nın elinde çizdiği resim ve benim elimde şiirim vardı. Her birimiz hediyelerimizi sunarken söyleyecek sözler hazırlamıştı. Karl İvaniç salonun kapısını açtığında papaz cüppesini giyiyor ve *Te Deum*'un ilk notaları duyuluyordu.

Büyükannem salona gelmişti bile: Başı öne eğik, elleri bir sandalyenin arkasına dayalı, duvarın yanında ayakta dua ediyordu. Babam yanında duruyordu. Bize döndü ve dikkat çekmemek için kapının hemen içerisinde durup aceleyle hediyelerimizi arkamıza sakladığımızı görünce gülümsedi.

Büyükannemi kutlama zamanı geldiğinde aniden önüne geçilmez ağır bir çekingenlik nöbetine tutulduğumu hissettim. Hediyemi verme cesaretini asla kendimde bulamayacağımdan korkarak Karl İvaniç'in arkasına saklandım. Karl İvaniç iyi dileklerini süslü kelimelerle ifade ettikten sonra küçük kutuyu büyükanneme sundu, sonra Volodya'ya yer açmak için birkaç adım yana çekildi. Büyükannem kenarları yaldızlı kutuya hayran kalmışa benziyordu. Teşekkürlerini çok tatlı bir tebessümle ifade etti. Ama kutuyu nereye koyacağını bilemediği belliydi. Bu yüzden babamdan kutunun ne kadar ustalıkla yapılmış olduğuna bakmasını istedi.

Merakını giderdikten sonra babam kutuya hayran hayran bakan papaza verdi. Papaz başını eğdi, önce kutuya daha sonra da böyle güzel bir şeyi yapabilen ustaya dikkatle baktı. Volodya, Türk'ünü sundu ve o da herkesin övgüsünü kazandı. Sıra bana gelmişti, büyükannem tebessüm ederek bana döndü.

Çekingenliğin ne olduğunu tecrübe etmiş olanlar bu duygunun geçen zamanla doğru orantılı olarak arttığını ve insanın kararlılığının aynı oranda azaldığını iyi bilirler. Başka bir deyişle bu durum ne kadar uzun sürerse azminiz o kadar azalır.

Karl İvaniç ve Volodya hediyelerini verirken cesaret ve azmimin son kırıntıları da beni terk etti. Utangaçlığım doruğa çıktı: Kanın sürekli kalbimden beynime yükseldiğini hissediyordum, yüzüm renkten renge giriyor, alnımda ve burnumda büyük ter taneleri beliriyordu. Kulaklarım yanıyor, bütün vücudumun soğuk ve terden titrediğini hissediyordum ve önce bir ayağımın sonra diğerinin üzerinde duruyor, yerimden kımıldayamıyordum.

"Pekala Nikolay, bize hediyeni göster bakalım, bir kutu mu yoksa resim mi?" dedi babam. Yapılacak bir şey yoktu: Titreyen bir elle kırış kırış olmuş kağıdı uzattım, ama sesim çıkmıyordu ve büyükannemin önünde sessizce duruyordum. Beklenen resim yerine benim işe yaramaz dizelerimin herkesin önünde okunacağı ve *kendi annemiz gibi sevmeye* sözlerinin annemi asla sevmediğimi ve unuttuğumu açıkça kanıtlayacağı düşüncesinden kurtulamıyordum.

Büyükannem şiiri yüksek sesle okumaya başladı. Yazımı seçemeyince bir mısranın ortasında duraklayarak bana o zaman alaycı gibi gelen bir gülümsemeyle babama baktığında, bir sözcüğe benim düşündüğüm vurguyu vermediğinde ve gözleri zayıf olduğu için kâğıdı babama uzatıp en baştan okumasını istediğinde çektiğim azabı nasıl tarif edebilirim? Bunu, böylesine aptal ve çarpık çurpuk yazılmış dizelerden sıkıldığı ve benim duygusuzluğumun açık bir ispatı olan son mısrayı babamın okumasını istediği için yaptığına inanmıştım. Babamın burnuma kağıtla vurmasını ve: "Seni kötü çocuk! Anneni unutmayacaksın!" demesini bekliyordum. Fakat

böyle bir şey olmadı, aksine şiir bitince büyükannem "Charmant!"[23] dedi ve alnımdan öptü.

Kutu, resim ve şiir iki patiska mendilin ve kapağında annemin portresi bulunan bir enfiye kutusunun yanına sıralandı ve büyükannemin her zaman oturduğu koltuğun ayarlanabilir sehpasına konuldu.

O anda içeri, büyükannemin kullandığı faytonun arkasında duran iki iriyarı uşaktan biri girdi ve: "Prenses Varvara İliniçna" diyerek bir misafirin geldiğini bildirdi.

Büyükannem cevap vermedi. Kaplumbağa kabuğundan yapılmış enfiye kutusunun üzerindeki portreye bakıyordu.

"İçeri alayım mı efendim?" diye tekrarladı uşak.

23 Büyüleyici!

17. Prenses Kornakova

Büyükannem koltuğuna gömülerek: "Evet!" dedi.

Prenses kırk beş yaşlarında ufak tefek, sıska ve hastalıklı görünen bir kadındı. Minik ağzının sevecen ve tatlıymış gibi görünen ama doğallıktan uzak kıvrımları, küçük, yeşilimsi gri gözlerinin itici bakışlarıyla uyum içindeydi. Tepesinde devekuşu tüyü bulunan kadife şapkasının altından kızıla çalan sarı saçları görünüyor; kaşları ve kirpikleri hastalıklı benzinden ötürü daha da solgun duruyordu. Fakat bütün bunlara rağmen, hareketlerindeki samimiyet, ellerinin küçüklüğü ve çıkık yüz hatları görünüşüne soylu ve enerjik bir hava veriyordu.

Prenses çok konuşan biriydi. Kimse bir kelime bile söylemediği halde sözlerine itiraz ediliyormuş gibi davranıyordu. Sesini bir yükseltiyor, bir alçaltıyor, sonra coşkuyla yeniden konuşmaya başlıyordu. Orada bulunan ancak sohbete katılmayan kişilere, sanki sözlerine destek arıyormuş gibi dikkatli dikkatli bakıyordu.

Büyükannemin elini öpmesine ve ona sürekli olarak "ma bonne tante"[24] diye hitap etmesine rağmen büyükannemin ondan pek hoşlanmadığını fark ettim. Prens Mihaylo'nun çok istediği halde neden bizzat gelip iyi dileklerini sunamadığı konusundaki açıklamaları dinlerken büyükannem kaşları-

24 Benim iyi kalpli teyzeciğim.

nı tuhaf bir şekilde kaldırdı ve prensesin Fransızca'sına Rusça karşılık vererek kelimelerini uzata uzata:

"Nezaketinize minnettarım, canım! Prens Mihaylo'ya gelince, sözünü bile etmeyin... Her zaman meşguldür; ayrıca benim gibi yaşlı bir kadını görmekten ne zevk alabilir ki?" dedi ve prensese itiraz etme fırsatı vermeden devam etti

"Çocuklarınız nasıl canım?"

"Allah'a şükür "ma tante"[25] çok iyiler. Büyüyorlar, derslerini çalışıyorlar ve yaramazlık yapıyorlar. Özellikle en büyükleri, Etienne'le baş edemiyoruz, çok haylaz fakat çok da zeki "un garçon, qui promet".[26] Düşünün mon cousin geçen gün ne yaptı, biliyor musunuz..."

Görünüşe göre prensesin çocukları büyükannemi hiç mi hiç ilgilendirmiyordu. Kendisine yazdığım şiiri kutudan çıkarıyordu. Belli ki torunlarıyla övünmek istiyordu. Prenses hikâyesini babama doğru eğilerek anlatmaya devam etti ve bitirince, gülüp babamın yüzüne soru sorarcasına bakarak:

"Ne çocuk ama mon cousin? Dayağı hak etti ama muzipliği öyle zekice ve komikti ki onu affettim, mon cousin" dedi.

Prenses gözlerini büyükanneme dikerek başka bir şey söylemeden gülümsemeye devam etti.

Büyükannem kaşlarını kaldırdı ve dayak kelimesini vurgulayarak: "Gerçekten çocuklarınıza dayak atıyor musunuz, canım?" diye sordu.

Prenses babama çabucak bir göz attıktan sonra tatlı bir sesle: "Ah, ma bonne tante" diye cevap verdi "Düşüncelerinizi biliyorum, fakat bu konuda sizden ayrılmama müsaade

25 Teyzeciğim.
26 Gelecek vaat eden bir çocuk.

ediniz. Çok kafa yorup okumama ve bu konuda birçok tavsiye almama rağmen tecrübelerim bana çocukların korku kullanılarak idare edilmeleri gerektiğini gösterdi. Çocuğun adam olması için korku elzemdir... değil mi, mon cousin? Ayrıca je vous demande un peu,[27] çocukların sopadan daha fazla korktukları bir şey var mıdır?"

Bunu söyledikten sonra bize doğru baktı; bu bakışlardan rahatsız olduğumu itiraf ediyorum.

"Ne derseniz deyin, bir oğlan çocuğu on iki hatta on dört yaşına kadar çocuktur. Kızlar başka tabii."

Kendi kendime: 'İyi ki onun oğlu değilim' diye düşündüm.

Büyükannem, sanki prensesi böyle bir eseri dinlemeye layık görmüyormuş gibi şiirimi katlayıp kutuya geri koyarak itiraz kabul etmez bir edayla: "Evet, canım, hepsi iyi güzel de bana söyleyin lütfen, bunu yaptıktan sonra çocuklarınızdan nasıl güzel duygular bekleyebilirsiniz?" dedi ve konuyu kapatmak için:

"Lakin herkesin bu konuda kendi fikri olabilir" diye ekledi.

Prenses cevap vermedi, yalnızca büyük bir saygı beslediği birinde bu tür tuhaf önyargıları mazur gördüğünü göstermek için lutfedercesine gülümsedi ve bize dönerek:

"Ah, lütfen beni bu gençlerle tanıştırın" dedi.

Ayağa kalkıp gözlerimizi prensesin yüzüne diktik. Tanışmak için ne yapmamız gerektiği konusunda en ufak bir fikrimiz yoktu.

"Prensesin elini öpsenize" dedi babam.

Prenses, Volodya'nın saçlarını öptü. "Umarım yaşlı teyzenizi seversiniz" dedi. Sonra da büyükanneme hitap ederek:

27 Soranım size.

"Her ne kadar uzak bir akraba isem de arkadaşlığa akrabalık derecesinde önem veririm" diye ekledi. Fakat büyükannemin hoşnutsuzluğu devam ediyordu ve:

"Ah, canım, o tür akrabalığın bugün bir değeri var mı ki?" diye cevap verdi.

Babam Volodya'yı göstererek: "Bu tam bir sosyete adamı olacak" dedi.

Tam ben prensesin kuru elini öperken ve bu elde bir sopa ve saire hayal ederken: "Bu da bir şair..." diye ekledi.

Prenses, elimi bırakmadan: "Hangisi?" diye sordu.

Babam neşeli bir gülümsemeyle: "Perçemleri kalkık olan şu ufaklık" dedi.

"Perçemlerimin ona ne zararı var? Başka konuşulacak şey yok mu?" diye düşündüm bir köşeye çekilerek.

Güzellik anlayışım son derece tuhaftı, hatta Karl İvaniç'in dünyanın en yakışıklı erkeklerinden biri olduğuna inanırdım. Ben yakışıklı olmadığımı çok iyi biliyordum ve bu konuda kesinlikle yanılmıyordum. Bu yüzden görünüşüm hakkındaki en ufak ima bile beni derinden yaralıyordu.

Ben altı yaşındayken, dış görünüşüm hakkında konuştuklarını hatırlıyorum: Annem yüzümde güzel bir taraf bulmaya çalışırken, zeki gözlerim ve hoş bir gülümsemem olduğunu söylemişti. Sonra babamın fikrini ve gerçeği kabul ederek güzel olmadığımı itiraf etmek zorunda kalmıştı. Ona yemek için teşekkür ederken yanağımı okşamış ve:

"Unutma küçük Nikolenka, kimse seni yüzün için sevmeyecek, o yüzden aklı başında iyi bir çocuk olmaya çalışmalısın" demişti.

Bu sözler beni güzel olmadığıma inandırdı. Elimden geldiğince iyi ve akıllı bir çocuk olmaya karar vermemi de sağladı.

Bütün bunlara rağmen sık sık benim gibi büyük bir burnu, kalın dudakları ve küçük gri gözleri olan biri için dünyevi bir mutluluğun mümkün olamayacağını düşünecek kadar umutsuz anlarım olurdu. Allah'a beni yakışıklı bir adama dönüştürecek bir mucize yapması için dua ederdim. Güzel yüz hatları uğruna sahip olduğum ve olabileceğim her şeyi feda etmeye razıydım.

18. Prens İvan İvaniç

Prenses şiiri dinleyip bu dizelerin yazarına iltifatlar yağdırdıktan sonra büyükannem yumuşadı. Ona "siz, canım" diye hitap etmeyi bırakıp Fransızca konuşmaya başladı ve akşama çocuklarıyla birlikte davet etti. Prenses daveti kabul etti ve biraz daha kaldıktan sonra ayrıldı.

O gün iyi dileklerini bildirmek için o kadar çok ziyaretçi geldi ki, sabah boyunca avlu girişinden arabalar eksik olmadı.

Misafirlerden biri: "Bonjour, chère cousin!" dedi odaya girip büyükannemin elini öperken.

Yetmiş yaşlarında, geniş apoletleri olan askeri bir üniforma giymiş uzun boylu bir adamdı. Yakasının altından büyük beyaz bir haç görünüyordu. Yüzü sakin, aydınlık ve samimiydi. Hareketlerinin rahatlığı ve sadeliği beni büyülemişti. Üst dudağının duruşu dişlerinin seyrekliğini ele veriyordu ve yalnızca başının arkasında yarım daire şeklinde, seyrek saç kalmıştı. Buna rağmen yine de dikkat çekecek derecede hoş bir adamdı.

Geçen asrın sonunda, Prens İvan İvaniç henüz çok genç ken, soylu kişiliği, dış görünüşü, cesareti, seçkin ve güçlü akrabaları ve her şeyden önce talihi sayesinde parlak bir kariyer yapmıştı. Devlet hizmetinde yükselmek istediği en üst mevkiye erişmiş, hırsını tatmin etmişti.

Kaderin sonunda kendisini yerleştirdiği o yüksek koltuğa çok küçük yaştan itibaren hazırlanmış ve buna göre davranmıştı. Sonuçta, parlak ve gösterişli hayatı boyunca, herkes gibi o da yenilgiler, hayal kırıklıkları ve üzüntüler yaşamıştı, ama bir an bile sükûnetini bozmamış, yüce düşüncelerden, temel ahlaki ve dini ilkelerden vazgeçmemişti. Parlak mevkiinden ziyade azmi ve dürüstlüğü sayesinde herkesin saygısını kazanmıştı. Çok zeki bir adam değildi ancak hayatın hengâmesine tepeden bakmasını sağlayan konumu yüzünden mağrurdu. Duygulu ve iyi bir adamdı, ama insanlarla olan ilişkilerinde soğuk ve biraz da kibirliydi. Bulunduğu makam itibariyle pek çok kişiye yararlı olabileceği için, mesafeli tavrı sayesinde, nüfuzundan faydalanmak isteyenlerin sürekli istek ve ısrarlarından kendisini korumaya çalışıyordu. Yine de bu soğukluk, yüksek sosyeteye mensup insanlara özgü lütufkâr nezaketi sayesinde yumuşuyordu.

İyi eğitim almıştı ve çok kültürlüydü, fakat eğitimi geçen asrın sonunda öğrendikleriyle sınırlı kalmıştı. On sekizinci yüzyılda Fransa'da felsefe ve hitabet sanatı alanında yazılmış dikkate değer her şeyi okumuştu; Fransız edebiyatının en iyi eserlerini yakından tanıyordu, Racine, Corneille, Boileau, Molière, Montaigne, Fénelon'dan alıntılarla konuşmayı severdi; mitoloji bilgisi çok iyiydi ve epik şiirin antik abidelerinden Fransızca tercümeleri üzerinde çalışmış, Ségur'dan tarih öğrenmişti ancak hiç aritmetik, matematik, fizik ya da çağdaş edebiyat bilgisi yoktu. Sohbet esnasında ne zaman susacağını, ne zaman da -hiç okumamış olmasına rağmen- Goethe, Schiller ve Byron hakkında birkaç genel şey söyleyeceğini iyi bilirdi. Günümüzde misaline çok az rastlanan bu klasik Fransız eğitimine rağmen, konuşması her zaman son derece sadeydi. Bu sadelik hem bazı konulardaki bilgisizliğini gizler

hem de iyi yetişmişliğini ve hoşgörülü yapısını gösterirdi. Eksantrikliğin her türünden nefret eder ve eksantrikliğin ancak sıradan insanların başvurabileceği bir yol olduğunu söylerdi. Nerede olursa olsun -ister Moskova'da ister yurt dışında- sosyete yaşantısı onun için bir ihtiyaçtı ve belirli günlerde bütün şehri evinde ağırlardı. Hatırı öyle büyüktü ki, ondan gelen bir davetiye, her misafir odasını açan bir anahtar görevi görürdü ve yüksek mevkili görünen bazı kişiler, prensin resepsiyonlardan birine davet edildiklerinde tarif edilemeyecek kadar sevinirlerdi.

Prensin, büyükannemiz gibi kendisiyle aynı sınıfa mensup, aynı şekilde yetiştirilmiş, hayata bakışı aynı olan az yaşıtı kalmıştı. Bu yüzden büyükannemizle çok eskilere dayalı arkadaşlığına değer verir ve ona her zaman büyük saygı gösterirdi.

Gözlerimi prensten alamıyordum. Herkeste uyandırdığı saygı, geniş apoletleri, büyükannemin onu görünce sevinmesi, prense karşı büyükanneme duyduğumdan daha fazla saygı duymama sebep oluyordu. Üstelik prens büyükannemden çekinmeyen, ona ma cousine diye hitap edebilecek kadar samimi olan tek kişiydi. Şiirim ona gösterildiğinde beni yanına çağırdı ve:

"Kim bilir, ma cousine, belki de bu çocuk ikinci Derjavin olabilir?" dedi.

Ondan sonra yanağımı öyle kuvvetle çimdikledi ki, eğer çığlık atmadıysam bunun iyi niyetle yapıldığını bildiğim içindir.

Ziyaretçiler dağılmış, babam ve Volodya odadan çıkmıştı. Misafir odasında yalnızca prens, büyükannem ve ben kalmıştık.

Prens, bir anlık sessizliğin ardından, aniden:

"Sevgili Natalya Nikolayevna neden gelmedi?" diye sordu.

Büyükannem, sesini alçalttı ve prensin üniformasına dokunarak: "Ah, mon cher" diye cevap verdi. "Özgür hareket edebilseydi tabii ki gelirdi. Pierre onu da getirmeyi teklif etmiş fakat Natalya reddetmiş, çünkü ona göre, bu yıl hiç gelir elde edemeyeceklermiş, Ayrıca, bu yıl bütün ailenin Moskova'ya gitmesi için bir sebep yok. Lyuba daha çok küçük, oğlanlara gelince, sizin yanınızda en az bizim evimizde olduğu kadar mutlu olacaklardır diye yazıyor. Hepsi iyi güzel de!" diye devam etti büyükannem, ama sesinden bunu hiç de güzel bulmadığı anlaşılıyordu, "Sosyeteye alışabilmeleri için oğlanları buraya göndermenin zamanı çoktan gelmişti. Taşrada, nasıl bir eğitim alabilirlerdi ki? Büyüğü on üç olacak, diğeri de on bir... Dikkat etmişsinizdir, mon cousin... Bir odaya nasıl girileceğini bile bilmiyorlar."

Prens: "Neden sürekli durumlarının kötü olduğundan yakınıyorlar, anlamış değilim" diye cevap verdi. "Pierre'in iyi bir serveti var ve Nataşa'nın Habarovka topraklarını avucumun içi gibi bilirim. Bir zamanlar siz ve ben orada tiyatroculuk oynardık. Orası fevkalade bir arazi, mükemmel gelir getiriyor olmalı."

Büyükannem prensin sözünü yüzünde üzgün bir ifadeyle: "Arkadaşımsınız, o yüzden size söyleyeceğim" dedi. "Bunlar Pierre'in burada yalnız yaşaması, klüpten klübe gezmesi, partilere gitmesi ve Allah bilir daha neler yapması için mazeretten başka bir şey değil; üstelik Natalya'nın hiçbir şeyden kuşkulandığı yok. Kocasına gözü kapalı güveniyor, nasıl bir iyilik meleği olduğunu bilirsiniz. Pierre onu o aptal mürebbiyeyle köyde kalması gerektiği konusunda ikna etti, Natalya da inandı" dedi ve yüzünde bir küçümseme ifadesiyle koltuğunda dönerek: "Sanırım eğer Pierre ona çocukların, Prenses

Kornakova'nın çocuklarını kırbaçladığı gibi, kırbaçlanması gerektiğini söyleseydi ona da inanacaktı" diye ilave etti. Kısa bir aradan sonra gözünde beliren bir damla gözyaşını silmek için mendillerinden birini alarak: "Hayır, sevgili dostum," diye devam etti. "Pierre onu takdir etmekten ve anlamaktan aciz. Natalya, bütün iyiliğine, ona olan sevgisine ve ıstırabını gizleme çabalarına rağmen -ıstırap çektiğini çok iyi biliyorum- onunla mutlu olamaz; ve şu sözümü unutmayın, eğer Pierre..."

Büyükannem yüzünü mendiliyle kapattı.

"Hadi ma bone amie" dedi prens sitemle "Görüyorum ki hiç akıllanmamışsınız, her zamanki gibi kendinizi üzüyor ve olmayacak şeyler için gözyaşı döküyorsunuz. Pierre'i uzun zamandır tanırım ve onun iyi bir adam, un parfait honnête homme[28] olduğu kadar özenli, nazik ve mükemmel bir eş olduğundan da eminim."

İstemeden, duymamam gereken bir konuşmayı dinlemiştim. Parmaklarımın ucuna basarak heyecan içinde odadan ayrıldım.

28 Çok düzgün bir adam.

19. İvinler

Pencereden, karşı kaldırımdan evimize doğru gelen şık ve genç öğretmenlerinin arkasında, yakaları kunduz kürkünden mavi paltolarının içinde üç çocuğu görünce: "Volodya, Volodya! İvinler!" diye bağırdım.

İvinler akrabamızdı ve neredeyse bizimle aynı yaştaydılar. Moskova'ya varışımızın hemen ardından onlarla tanışmış ve arkadaş olmuştuk.

Ortanca İvin, Seryoja'nın koyu renkli kıvırcık saçları, kalkık bir burnu, biraz çıkık beyaz üst dişlerini zor kapatan kırmızı dudakları, olağanüstü güzel koyu mavi gözleri ve canlı bir yüzü vardı. Hiçbir zaman gülümsemezdi; ya tamamen ciddi durur ya da çınlayan kahkahalarla gülerdi. Onun kendine has güzelliği beni ilk görüşte büyülemişti. Seryoja karşı konulamaz bir şekilde beni çekiyordu. Onu görmek beni mutlu ediyordu; o zamanlar bütün ruhum bu arzuya yoğunlaşmıştı. Üç dört gün onu görmesem canım sıkılıyor hatta ağlıyordum. Uyurken rüyamda, uyanıkken hayallerimde hep onu görüyordum. Bu duyguyu dünyada hiç kimseye itiraf edemezdim, benim için o kadar değerliydi.

Sergey, belki gözlerimi sürekli üzerine dikmemden rahatsız olduğundan, belki de benden hoşlanmadığından ötürü Volodya'yla konuşmayı tercih ediyordu. Buna rağmen ben halimden memnundum. Hiçbir şey istemiyordum ve onun

için her türlü fedakârlığa hazırdım. Kendisine karşı hissettiğim çekimin yanı sıra, varlığı, en az bunun kadar güçlü başka bir duyguya sebep oluyordu: Onu kızdırma, gücendirme ya da hoşnutsuz etme çekincesi. Bu belki de yüzündeki o kibirli ifadeden, belki insanlarda güzelliğe çok fazla değer vermemden ya da en önemlisi, onu sevdiğim kadar ondan korkuyor olmamdan kaynaklanıyordu.

Seryoja benimle ilk konuştuğunda, beklediğim bu mutluluktan öylesine afallamıştım ki, benzim attı, kızardım ve hiçbir şey söyleyemedim. Seryoja düşünürken gözlerini bir noktaya dikip, burnunu ve kaşlarını oynatır ve gözlerini kırpıştırırdı. Herkes bu kötü alışkanlığın onu çirkinleştirdiğini düşünüyordu ama ben bunu öyle çekici buluyordum ki, istemeden aynısını yapmaya başladım. Seryoja'yla tanıştıktan birkaç gün sonra büyükannem bir baykuş gibi gözlerimi kırpıştırdığımı fark edip gözlerimin acıyıp acımadığını sormuştu.

Hiçbir zaman aramızda sevgi sözcükleri geçmedi. Fakat üzerimdeki etkisini biliyor ve çocukça ilişkilerimizde bunu şuursuzca ama yine de zalimce kullanıyordu. Bana gelince, ona kalbimi açmaya çok istesem de, açık konuşmaya cesaret edemeyecek kadar korkuyordum. İlgisiz görünmeye çalışıyor ve onun iradesine teslim oluyordum. Zaman zaman üzerimdeki etkisi beni bunaltıyordu, ama bundan kurtulmak elimde değildi. Asla açığa vurulmadan ve karşılık görmeden ölüp giden o taze, temiz ve güzel sevgiyi hatırlamak bana acı veriyor.

Tuhaftır, çocukken büyükler gibi olmak isterdim, ama çocukluktan çıktıktan sonra sık sık çocuk olmayı özledim. Seryoja'yla olan ilişkilerimde bu arzu –çocuk gibi davranmama arzusu- beni duygularımı açıklamaktan alıkoyuyordu. Çok istememe rağmen hiçbir zaman onu öpmezdim ve onu gördüğüme ne kadar sevindiğimi söylemezdim. Hatta ona Seryoja

diye hitap etmiyor, herkes gibi Sergey diyordum. Yetişkin insanların birbirleriyle olan ilişkilerinde temkinli ve soğuk davranmalarına sebep olan acı tecrübelerden habersiz, onlar gibi olmak için duyduğumuz tuhaf istek yüzünden, kendimizi çocuklar arasında sevgi dolu bağlılığın mutluluğundan mahrum ettik.

İvinler'i holde karşıladım ve selamlaştıktan sonra büyükanneme koşarak bu haber onu son derece mutlu etmeliymiş gibi bir ses tonuyla İvinler'in geldiğini haber verdim. Sonra gözlerimi bir an olsun Seryoja'dan ayırmadan onu misafir odasına kadar takip ettim. Büyükannem Seyoja'nın çok büyüdüğünü söyleyip etkili bakışlarını yüzüne dikince, bir sanatçının, saygıdeğer bir eleştirmenin, eseri hakkındaki düşüncelerini duymaya beklerken kapıldığı korku ve ümit karışımı duyguyu hissettim.

İvinler'in genç öğretmeni Herr Frost, büyükannemden izin alarak bizimle bahçeye çıktı. Yeşil bir sıraya oturdu ve bronz başlı bastonunu bacaklarının arasına yerleştirerek zarifçe bacak bacak üstüne attı. Ardından kendinden son derece memnun bir edayla puro yaktı.

Herr Frost bir Alman'dı ancak bizim iyi yürekli Karl İvaniç'imizden bir hayli farklıydı. Her şeyden önce Rusçayı düzgün, Fransızcayı ise kötü bir aksanla konuşuyor ve özellikle bayanlar arasında çok kültürlü bir adam olarak tanınıyordu. İkincisi, kızıl bıyıkları vardı, uçları pantolon askılarının içine sokulmuş siyah fularına büyük bir yakut iğne takar ve kemerli, açık mavi bir pantolon giyerdi. Ayrıca gençti, kendini beğenmişti ve fevkalade düzgün adaleli bacakları vardı. Bu son üstünlüğüne özel bir önem veriyor ve bunun kadınlar üzerinde karşı konulamaz bir etkisi olduğuna inanıyordu. Bu yüzden daima bacaklarını dikkat çekecek şekilde yerleştirir ve is-

ter otursun ister ayakta dursun, baldırlarını oynatırdı. Çekici ve çapkın olma hevesinde olan Rus'laşmış bir Alman'dı.

Bahçede çok eğlendik. Haydut oyunu hiç bu kadar zevkli olmamıştı, fakat bütün eğlenceyi bozan bir olay meydana geldi. Seryoja haydutu oynuyordu. Yolcuları son hızla kovalarken tökezleyip dizini şiddetle bir ağaca çarptı. Dizinin parçalandığını zannettim. Ben jandarmaydım ama onu yakalamak yerine endişeyle yaklaşıp yaralanıp yaralanmadığını sordum. Seryoja kızdı: Yumruklarını sıktı, ayağını yere vurdu ve bağırdı:

"Ne yapıyorsun? Oyunu doğru dürüst oynayamaz mıyız?" dedi. Sesinden canının yandığı belli oluyordu. Yolcuları oynayan ve bu yüzden yol boyunca koşup zıplayan Volodya'ya ve en büyük İvin'e yan yan bakarak: "Neden beni yakalamıyorsun?" diye birkaç kez tekrar etti, sonra vahşi bir çığlık atıp, yüksek sesle gülerek arkalarından fırladı.

Bu kahramanca davranışın beni nasıl büyülediğini tarif edemem. Büyük bir acı çekmesine rağmen ağlamamakla kalmamış, canının yandığını bile belli etmemiş ve bir an için olsun oyunu unutmamıştı.

Oyundan sonra İlenka Grap bize katıldı ve yemekten önce yukarı çıktık. Orada Seryoja cesareti ve sağlam kişiliğiyle beni bir kez daha kendine hayran bıraktı.

İlenka Grap bir zamanlar büyükbabamın evinde yaşamış fakir bir ecnebinin oğluydu. Büyükbabama duyduğu minnettarlıktan dolayı oğlunu sık sık bize göndermeyi kendine görev bilirdi. Herhalde oğlunun bizimle olmaktan şeref duyacağını sanıyordu, ama yanılıyordu. Bizler İlenka'ya arkadaşça davranmadığımız gibi onunla, yalnızca dalga geçmek istediğimizde ilgilenirdik. İlenka Grap on üç yaşlarında, zayıf ve sol-

gun benizli bir çocuktu. Uzun ve hastalıklı yüzü bir kuşu hatırlatıyordu. Daima iyi niyetli ve itaatkârdı. Üstü başı dökülürdü, yalnız saçını o kadar çok briyantinlerdi ki, güneşli günlerde briyantin eriyip ensesinden ceketinin içine aktığına inanırdık. Şimdi onu nazik, sessiz ve iyi yürekli bir çocuk olarak hatırlıyorum. Fakat o zamanlar İlenka bana acınmaya, hatta düşünmeye bile değmeyen aşağılık bir varlık gibi gelirdi.

Haydut oyununu bitirdikten sonra yukarı çıktık ve koşuşturup birbirimize jimnastik gösterileri yapmaya başladık. İlenka bizi hayranlık dolu, uysal bir tebessümle izliyordu. Onun da aynısını yapması istenince yeteri kadar kuvvetli olmadığını söylüyordu. Seryoja, çok hoş görünüyordu: Ceketini çıkarmıştı, yüzü ve gözleri parlıyor, kahkaha atıyor, sürekli yeni numaralar buluyordu. Arka arkaya sıralanmış üç sandalyenin üzerinden atlıyor, odayı bir baştan bir başa parende atarak geçiyor, odanın ortasında üst üste koyulan Tatişev'in sözlüklerinin üzerinde amuda kalkıyor ve ayaklarıyla öyle komik şeyler yapıyordu ki, gülmemek imkânsızdı. Bu son numaradan sonra biraz düşündü ve gözlerini kırpıştırarak son derece ciddi bir edayla İlenka'ya doğru gitti ve, "Siz de deneyin, hiç zor değil" dedi. Grap, herkesin dikkatinin kendisine çevrildiğini görünce kızardı. Zor duyulabilir bir sesle bunu yapmaya gücü olmadığını söyledi.

"Kız gibi davranıyor. Neden bize bir numara göstermiyor ki? Tek yapması gereken amuda kalkmak"

Seryoja, İlenka'yı kolundan tuttu.

Hepimiz İlenka'nın etrafını sararak: "Amuda kalkmalı, evet, evet!" diye bağırdık. İlenka korkmuştu, rengi kül gibiydi. Onu kolundan yakaladık ve sözlüklere doğru çektik.

Talihsiz kurban: "Bırakın beni, kendim yaparım! Ceketimi yırtacaksınız!" diye bağırıyordu. Fakat onun bu ümitsiz çığlıkları bizi daha da ateşlendirdi. Yeşil ceketinin tüm dikişleri patlıyordu. Gülmekten katılıyorduk.

Volodya ve İvinler'in en büyüğü, İlenka'nın başını eğdi ve sözlüklerin üzerine yerleştirdi. Seryoja ve ben zavallı çocuğu sağa sola savurduğu zayıf bacaklarından tutup, pantolonunu dizlerine kadar kıvırdık ve kahkahayla ayaklarını havaya kaldırdık. İvinler'in en küçüğü bütün gövdenin dengesini korumaya çalışıyordu.

Gürültülü kahkahamızdan sonra aniden sustuk. Oda derin bir sessizliğe gömüldü. Duyulan tek ses zavallı Grap'ın derin nefes alıp verişiydi. O anda bütün bunların komik ve eğlenceli olduğundan pek emin olmadığımı hissettim.

Seryoja: "Şimdi iyi bir çocuk oldun" dedi, İlenka'ya bir şaplak atarak.

İlenka konuşmuyor, kendisini kurtarmak için sağa sola tekmeler savuruyordu. Bu çaresiz çırpınışlarının birinde Seryoja'nın gözüne öyle şiddetle vurdu ki, Seryoja hemen ayaklarını bıraktı. Bir elini yaşaran gözüne koydu ve İlenka'yı var gücüyle itti. Desteğini kaybeden İlenka sanki bir insan değil, bir eşyaymış gibi yere düştü ve gözyaşlarının arasından yalnızca:

"Niye bana böyle zalimce davranıyorsunuz?" diyebildi.

Zavallı İlenka'nın gözyaşlarıyla lekelenmiş yüzü, dağılmış saçları ve kıvrılmış paçalarının altından görünen konçları boyanmamış çizmeleri bizi şaşırtmıştı. Herkes susuyor ve gülümsemeye çalışıyordu.

Kendini ilk toparlayan Seryoja oldu.

Ayağıyla İlenka'ya hafifçe dokunarak: "Onunla şakalaşmanın bir faydası yok. Muhallebi çocuğu!" dedi. "Tamam, bu kadarı yeter, kalkın artık."

İlenka öfkeyle: "Sizin kötü bir çocuk olduğunuzu söylemiştim" dedi ve öbür tarafa dönerek hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı.

Seryoja: "Şuna bakın, önce tekme atıyor, sonra da hakaret ediyor!" diye bağırdı ve sözlüklerden birini kaparak zavallı çocuğun başının üzerinde salladı. O ise kendini savunmaya çalışmadı, yalnızca başını kollarıyla örttü.

Seryoja: "İşte sana!..." dedi ve tuhaf bir şekilde gülerek: "Hadi, eğer şakadan anlamıyorsa onu bırakıp aşağı gidelim..." diye ilave etti.

Yerde yatan ve yüzünü sözlüklerinin arkasına saklayarak gözyaşları döken zavallı çocuğa acıyarak baktım. Bütün bedenini sarsan kasılmalardan ölecek zannettim.

"Sergey, bunu niye yaptın?" dedim.

"Şu sorduğuna bak! Bugün neredeyse ayağımı kırdığımda ben ağladım mı?"

İçimden: 'Bu doğru. İlenka sulu gözlü bir çocuktan başka bir şey değil. Ama Seryoja... O ne kadar da cesur!' diye geçirdim.

Zavallı İlenka'nın aslında fiziksel açıdan değil, sevdiği arkadaşların sebepsiz yere kendisini hor gördüğünden ve eziyet çektirdiklerinden ötürü ağladığı aklımın ucundan bile geçmemişti.

O acımasız davranışımı kendime açıklayabilmiş değilim. Nasıl oldu da onu korumadım, gidip teselli etmedim? Bir yavru karganın yuvasından atıldığını, bir köpek yavrusunun bir çitin üzerinden fırlatıldığını ya da aşçının, çorbasını yapaca-

ğı bir tavuğu gördüğümde üzülüp ağlamama sebep olan sevgi dolu kalbim neredeydi?

Yoksa Seryoja'ya karşı hissettiklerim ve onun kadar cesur görünme arzum bütün iyi içgüdülerimi bastırmış mıydı? Duyduğum sevgi de, cesur olma isteğim de aşağılık duygulardı! Bu duygular çocukluk hatıralarımın sayfalarındaki tek kara lekeye sebebiyet verdiler.

20. Misafirler Geliyor

Kilerdeki olağanüstü faaliyetten, misafir odası ve balo salonunda uzun zamandır alıştığım eşyalara yeni, şölensi bir görünüm katan ışıklandırmadan, özellikle de Prens İvan İvaniç'in orkestrasını göndermesinden, o akşam büyük bir parti verileceğini anladım.

Her araba tıkırtısı duyduğumda pencereye koşuyor, avuçlarımı şakaklarıma dayıyor ve cama yaslanarak sabırsızlık ve merakla caddeye bakıyordum. Başta karanlık her şeyi kaplıyordu. Daha sonra yavaş yavaş tam karşıda, çoktandır alıştığımız fenerli büfe, yolun çaprazında zemin katındaki iki penceresinde ışık görünen büyük ev ve caddenin ortasında, içinde bir iki yolcu bulunan açık bir araba ya da geri dönen boş bir fayton belirdi.

Sonunda kapımıza bir fayton yaklaştı ve bunların erken gelmeye söz veren İvinler olduğundan emin, onları karşılamak için hole koştum. İvinlerin yerine iki kadın göründü: Kadınlardan biri uzundu, samur yakalı mavi bir manto giymişti. Diğeri ise kısaydı ve her yerini saran yeşil şalın altından yalnızca kürk çizmeleri görünüyordu. İçeri girdiklerinde eğilerek selam vermeme rağmen varlığımı fark etmeyen yeşil şallı, uzun kadına doğru yürüdü ve sessizce önünde durdu. Uzun kadın, onun başını tamamen örten eşarbı çıkardı ve şalını çözdü. Bunları bir uşağa teslim etti. Uşak daha sonra mi-

nik bacaklardan kürk çizmeleri çıkardı ve bu sarıp sarmalanmış şey dekolte ve kısa muslin bir elbise, beyaz bir pantolon ve minik siyah terlikler giymiş, on iki yaşlarında büyüleyici bir kıza dönüştü. Kar beyazı boynunda siyah kadifeden bir kurdele vardı. Küçük başındaki kestane rengi bukleler güzel yüzüne ve omuzlarına olağanüstü yakışmıştı. Bu saçların *Moskova Haberleri* gazetesinden koparılmış kâğıtlarla sarılarak ve kızgın maşalar kullanarak kıvrıldığını söyleselerdi de inanmazdım. Bunu Karl İvaniç söylemiş olsa bile aldandığını düşünürdüm. Küçük kız bu bukleli saçlarla doğmuş gibi görünüyordu.

Yüzündeki en çarpıcı şey küçücük ağzıyla tuhaf ama hoş bir çelişki oluşturan yarı kapalı gözlerinin olağanüstü iriliğiydi. Dudakları kapalıydı ve gözleri son derece ciddi bakıyordu; öyle ki, yüzünden gülümseme diye bir şey beklenemezdi. Bu sebeple, tebessüm ettiğinde daha da büyüleyici görünüyordu.

Dikkat çekmemeye çalışarak yavaşça balo salonuna girdim. Güya derin derin bir şeyler düşündüğümden misafirlerin geldiğini bile fark etmemiş gibi bir yukarı bir aşağı dolaşmaya başladım. Salonun ortalarına geldikleri zaman, birden kendime gelmiş gibi ayaklarımı birbirine vurarak selam verdim ve büyükannemin misafir odasında olduğunu söyledim. Madame Valahina nazikçe başını eğdi. Kızı Sonya'nın yüzüne olan benzerliğinden dolayı yüzünü çok sevmiştim.

Büyükannem Sonya'yı gördüğüne pek sevinmişe benziyordu. Yakınına gelmesini işaret etti, alnına düşen bir bukleyi düzeltti ve yüzüne dikkatle bakarak: "Quelle charmante enfant!"[29] dedi. Sonya gülümsedi, kızardı. Ona bakarken ben de kızardım, öylesine tatlı görünüyordu ki!

29 Ne kadar büyüleyici bir çocuk!

Büyükannem Sonya'nın yüzünü çenesinden tutup kaldırarak:

"Umarım burada sıkılmazsın, tatlım! Lütfen eğlemene bak, dilediğince dans et." dedi. Sonra Madame Valahina'ya döndü ve eliyle bana dokunarak: "Görüyorsun şimdiden bir dam'la iki kavalyemiz hazır" diye ekledi.

Sonya ve beni birbirimize yakıştırmaları öyle hoşuma gitti ki, yeniden kızardım.

Utangaçlığımın arttığını hissettim. Başka bir faytonun geldiğini duyunca en doğrusunun uzaklaşmak olacağını düşündüm. Holde, Prenses Kornakova'ya rastladım. Yanında oğlu ve çok sayıda kızı vardı. Hepsi prensese benziyordu ve hepsi de çirkindi, hiçbiri dikkatimi çekmedi. Mantolarını çıkarırken incecik sesleriyle konuşuyor ve bir şeye gülüyorlardı, büyük ihtimalle bu kadar kalabalık olmalarına. Etienne, on beş yaşlarında, uzun, topluca ama kansız suratlı, altlarında koyu gölgeler olan çökük gözlü bir oğlandı. Kocaman el ve ayakları, kulağı tırmalayan bir sesi vardı. Kendinden pek memnun görünüyordu ve bana göre tam sopayla dövülen bir çocuk tipine sahipti.

Bir süre tek kelime etmeden karşı karşıya durup birbirimizi süzdük. Sonra sanki öpüşecekmişiz gibi birbirimize yaklaştık, ama birbirimizin gözlerinin içine bir kez daha bakınca neden bilmem fikrimizi değiştirdik. O anda önümüzden elbiselerini hışırdatarak kız kardeşleri geçti ve suskunluğu bozmak amacıyla faytonda sıkışıp sıkışmadıklarını sordum.

Aldırmaz bir edayla: "Bilmiyorum" dedi. "Asla faytona binmem, çünkü beni tutar. Annem de bunu bilir. Akşamları bir yere gittiğimizde ben daima arabacı koltuğuna otururum, çok daha eğlenceli, her şeyi görebilirsin. Filip dizginleri bana verir, bazen de kamçıyı. Böylece yoldan geçenler de ara sıra

kamçını tadına bakarlar" diye ekledi manalı bir hareketle. "Çok eğlenceli!"

O sırada uşaklardan biri hole gelerek: "Majesteleri" dedi. "Filip kamçıyı nereye koyduğunuzu öğrenmek istiyor"

"Ne demek nereye koydum? Ona geri verdim tabii."

"Vermediğinizi söylüyor"

"O halde, faytonun lambasına astım"

Uşak giderek daha da sinirleniyordu. Heyecanla: "Filip lambada da olmadığını söyledi" dedi. "Onu alıp kaybettiğinizi söyleseniz iyi olur. Yoksa Filip sizin yaramazlığınız yüzünden cebinden para vermek zorunda kalacak"

Dürüst birine benzeyen, karamsar bakışlı uşak ateşli bir şekilde Filip'in tarafını tutuyor ve ne pahasına olursa olsun meseleyi halletmeye kararlı görünüyordu. Nezaketle kenara çekildim ve hiçbir şey duymamış gibi davrandım, fakat orada bulunan uşaklar hiç de öyle davranmadılar: Yaşlı hizmetkârı onayladıklarını göstermek amacıyla iyice yaklaştılar.

"Kaybettiysem, kaybettim" dedi Etienne, daha fazla bir açıklamadan kaçınarak, "Kamçının parasını öderim." Sonra bana doğru geldi ve misafir odasına doğru çekerken: "İnsanı boş yere yoruyorlar" diye ilave etti.

"Hayır, izin verin, efendim, nasıl ödeyeceksiniz? Ben sizin nasıl ödeyeceğinizi biliyorum: Marya Vasilyevna'nın yirmi kopeğini yedi aydır ödemediniz ve ben iki yıldır bekliyorum ve Petruşka..."

Genç prens öfkeden bembeyaz oldu ve "Susmayacak mısın?" diye bağırdı. "Görürsün, hepsini söylemezsem..."

"Hepsini söylemezsem, hepsini söylemezsem" diye tekrar etti uşak. Biz balo salonuna girerken, manalı bir ifadeyle: "Bu

yaptığınız hiç de hoş bir şey değil majesteleri" diye ekledi ve elinde mantolar vestiyere doğru gitti.

Arkasından onu onaylayan sesler duyuldu: "Doğru, çok doğru"

Büyükannemin insanlar hakkındaki fikrini, onlara özel bir ses tonuyla kah ikinci çoğul, kah tekil şahısta seslenerek ifade etmek gibi bir özelliği vardı. "Sen" ve "siz" zamirlerini herkesin kullandığından farklı şekilde kullanırdı; bu ayrıntı onun dudaklarında çok farklı bir mana kazanırdı. Genç prens kendisine yaklaştığında ona "siz" diye seslenerek birkaç kelime söyledi ve öylesine küçümseyerek baktı ki, ben prensin yerinde olsaydım utançtan yerin dibine geçerdim. Fakat belliydi ki Etienne o türden bir çocuk değildi. Büyükannemin kabul tarzına aldırınadığı gibi kendisine de aldırmadı ve zarif olarak tanımlayamasam da son derece rahat bir tavırla eğilerek salonda bulunan herkesi selamladı.

Bütün dikkatim Sonya'nın üzerindeydi: Volodya, Etienne ve ben, salonun Sonya'yı görebildiğim ve onun da bizi görüp duyabildiği bir köşesinde çene çalıyorduk. Esprili olduğuna inandığım bir şey söylediğimde sesimi yükseltiyor ve misafir odasının kapısına doğru bakıyordum. Balo salonunun misafir odasından görülüp duyulamadığımız bir bölümüne geçtiğimizde susuyor ve konuşmaktan hiç zevk almıyordum.

Misafir odası ve balo salonu yavaş yavaş doldu. Çocuk partilerinde her zaman olduğu gibi, misafirlerin arasında yalnızca ev sahibini memnun etmek istiyormuş gibi görünen ama eğlenip dans etmek için en ufak bir fırsatı kaçırmayan büyük kız ve erkekler de vardı.

İvinler geldiğinde, Seryoja'yı görünce hiç de mutlu olmadım. Onun Sonya'yla karşılaşacağını düşünerek tuhaf bir sıkıntı duydum.

21. Mazurkadan Önce

Seryoja, misafir odasından balo salonuna geçerken cebinden yeni bir çift glase eldiven çıkararak: "Ah, belli ki dans edilecek" dedi. "Eldivenlerimi giymeliyim"

"Bizim eldivenimiz yok, ne yapacağız şimdi?" diye düşündüm. "Yukarı çıkıp bir bakayım"

Bütün çekmeceleri altüst ettim, buna rağmen bütün bulduğum bir çekmecede yeşil yol eldivenlerimiz, başka bir çekmecede ise çifti olmayan bir glase eldivendi. Eldiven hiç işime yaramazdı çünkü son derece eski ve kirliydi, çok büyüktü ve hepsinden önemlisi orta parmağı yoktu. Büyük ihtimalle Karl İvaniç uzun zaman önce yaralanan parmağı yüzünden bunu kesmişti. Bu eldiven kalıntısını elime geçirdim ve daima mürekkep lekesi içinde olan orta parmağıma baktım.

Kolumu ileri geri sallarken kendi kendime: 'Şimdi Natalya Savişna burada olsaydı kesinlikle bir çift eldiven bulurdu. Bu şekilde aşağı inemem. Neden dans etmediğimi sorarlarsa ne derim? Ama burada da kalamam çünkü yokluğumu fark ederler. Ne yapayım şimdi?' diye düşünüyorduın.

Tam bu sırada koşarak içeri giren Volodya: "Burada ne yapıyorsun?" diye sordu. "Neredeyse dans başlayacak... Hemen aşağı in ve kızlardan birini dansa kaldır"

Kirli eldivenin içinden iki parmağı görünen elimi göstererek: "Volodya, bunu hiç düşünmüyorsun" dedim çaresiz bir ses tonuyla.

"Neyi?" diye sordu sabırsızlıkla. Elimi görünce umursamaz bir edayla: "Oh, eldivenleri mi?" diye ekledi. "Hiç düşünmemiştim. Büyükannemin fikrini almalıyız" dedi ve daha fazla oyalanmadan hızla aşağıya koştu.

Son derece ciddi görünen bir durumu böyle soğukkanlılıkla karşılaması beni rahatlattı ve elimdeki korkunç eldiveni unutarak misafir odasına gittim.

İhtiyatla büyükannemin koltuğuna yaklaştım ve hafifçe koluna dokunarak fısıldadım.

"Büyükanne, ne yapacağız? Eldivenimiz yok!"

"Ne dedin, tatlım?"

Yaklaştım ve ellerimi koltuğunun kollarına koyarak: "Eldivenlerimiz yok" diye tekrar ettim.

Büyükannem aniden sol elimi tutarak: "Peki bu nedir?" diye sordu. "Voyez, ma chère, diye devam etti, Madame Valahina'ya dönerek "voyez comme ce jeune homme s'est fait élégant pour danser avec votre fille."[30]

Büyükannem elimi sıkıca tuttu ve herkes kahkaha atmaya başlayıncaya kadar orada bulunanları sorgulayıcı bakışlarla süzdü.

Seryoja utançtan buruşmuş yüzümü, elimi boş yere kurtarmaya çalışırken o halimi görseydi çok bozulurdum. Ama gözlerinden yaş gelene kadar gülen ve gülmekten bukleleri küçük, kızarmış yüzüne düşen Sonya'nın önünde utanmadım. Kahkahasının alaycı olamayacak kadar doğal olduğunu

30 Bakın tatlım, bakın bu genç adam kızınızla dans etmek için nasıl da şık olmuş.

anlamıştım. Aksine birlikte gülüp bakışmamız bizi birbirimize yaklaştırıyordu sanki. Eldiven olayı kötü sonlanabilirdi ama sonuç benim lehime olmuştu. Çünkü her zaman korktuğum misafir odasında rahatlamamı sağlamıştı. Bundan sonra balo salonunda hiçbir zaman utangaçlık hissetmedim.

Utangaç insanların çektikleri acı, diğer insanların onlar hakkındaki düşüncelerini bilmemelerinden kaynaklanır. Bu düşünceler ne olursa olsun açıkça ifade edilir edilmez sıkıntılar sona erer.

Soneçka Valahina, karşımda hantal genç prensle Fransız kadrili yaparken ne kadar da güzeldi! *Chaîne*[31] yapmak için bana elini verirken ne kadar da tatlı tebessüm etmişti! Sarı bukleleri nasıl da müziğin temposuna uygun bir şekilde hopluyor ve *jeté-assemblé* yi[32] minik ayaklarıyla nasıl da masumca yapıyordu! Beşinci figürde partnerim benden uzaklaştığında solomu yapmaya hazırlanırken Sonya dudaklarını ciddileştirdi ve başını çevirdi. Fakat benim için endişelenmesine gerek yoktu. *Chassé en avant, chassé en arrière, glissade*[33] mi başarıyla yaptım ve ona gülerek yaklaşırken eldivenimden çıkan iki parmağımı gösterdim. Kahkahayla güldü ve parkelerin üzerinde daha da büyüleyici bir şekilde süzülmeye devam etti. Bir halka oluşturmak üzere el ele verdiğimizde başını eğip elimi bırakmadan küçük burnunu eldiveniyle kaşıdığını hatırlıyorum. Bugün bile her şey gözümün önünde ve bütün bunların olduğu anda çalan *Tuna Kızları* kadrilini hala kulağımda.

Sonra Soneçka ile dans ettiğim ikinci kadril geldi. Birlikte oturup beklerken önüne geçilemez bir utangaçlık hissine kapıldım ve onunla ne konuşacağımı bilemedim. Sonunda, sessizliğim o kadar uzun sürdü ki aptal olduğumu zannedece-

31, 32, 33 Dans figürleri.

ğinden korkmaya başladım. Hakkımda böyle yanlış bir düşünceye kapılmasını önlemek için: "Vous êtes une habitante de Moscou?"[34] diye sordum ve evet cevabını alınca devam ettim. Özellikle *fréquenter*[35] kelimesinin etkisine güvenerek: "Et moi, je n'ai encore jamais fréquenté la capetale"[36] dedim. Bunun mükemmel bir başlangıç olduğunu ve Fransızca bilgimi ispatlayacağından emindim ama bu tarzda konuşmaya devam edemezdim. Dans sıramız gelene kadar daha zaman vardı. Yine sessizlik çöktü. Nasıl bir izlenim bıraktığımı anlamak ümidiyle ona bakıyor ve yardım etmesini bekliyordum. Aniden: "Böyle komik bir eldiveni nereden buldunuz?" diye sordu. Bu soruyu büyük bir memnuniyetle karşıladım. Beni sakinleştirmişti. Eldivenin Karl İvaniç'e ait olduğunu söyledim ve daha sonra biraz alaylı bir şekilde Karl İvaniç'ten bahsetmeye başladım: Kırmızı takkesini çıkardığında nasıl komik olduğunu, bir keresinde yeşil paltosuyla atının üzerinde bir su birikintisine nasıl düştüğünü anlattım. Böylece kadrilin bittiğini bile fark etmedik. Her şey iyi gidiyordu, ama neden Karl İvaniç'le alay etmiştim? Eğer onu saygı ve sevgiyle ansaydım, Soneçka hakkımdaki iyi düşüncelerini yitirir miydi?

Kadril bittiğinde Sonya pek şirin bir edayla *merci* dedi. Sevinçten yerimde duramıyordum, kendimi tanımakta güçlük çekiyordum. Böylesine bir cesareti, güveni hatta cüreti nereden bulmuştum? Balo salonunda dolaşarak: "Dünyadaki hiçbir şey beni utandıramaz artık!" diye düşündüm. "Her şeye hazırım!"

Seryoja dansta *vis-à-vis*[37] durmamızı teklif etti. "Tamam" dedim. "Bir damım yok ama hemen bulurum" Kararlı bir şe-

34 Moskova'da mı ikamet ediyorsunuz?
35 Ziyaret etmek
36 Ben asla başkenti ziyaret etmedim.
37 Karşılıklı.

kilde salona bir göz attım. Misafir odasının kapısının yanında duran büyük kızlardan biri hariç bütün damlar tutulmuştu. Uzun boylu genç bir adam dansa davet etmek niyetiyle kıza doğru yaklaşıyordu. Ondan birkaç adım ötedeydi, bense salonun öbür ucundaydım. Hızla cilalı zemin üzerinde kayarak aramızdaki mesafeyi aştım ve topuklarımı birbirine vurarak güvenli bir sesle kızı dansa davet ettim; teveccühle gülümseyerek, elini bana verdi ve genç adam damsız kalakaldı.

Kendimi öylesine güçlü hissediyordum ki, genç adamın kızdığını fark etmedim bile. Sonradan delikanlının damını burnunun önünden kapan saçları dağılmış çocuğun kim olduğunu sorduğunu öğrendim.

22. Mazurka

Damını çaldığım genç adam ve partneri mazurka'nın ilk çiftini oluşturuyordu. Genç adam yerinden fırladı ve damını elinden tutarak, Mimi'nin bize öğrettiği *pas de Basques*'i[38] yapmak yerine, yalnızca ileriye doğru koştu. Orada durup bacaklarını açtı, topuklarıyla yere vurdu, döndü ve sıçrayarak koşmaya devam etti.

Mazurka için damım yoktu. Büyükannemin yüksek koltuğunun ardında oturuyor ve dans edenleri seyrediyordum.

Kendi kendime: 'Ne yapıyor böyle?' diye düşünüyordum. 'Bu Mimi'nin bize öğrettiği mazurka gibi değil. Mazurkanın daima parmak uçlarında yapıldığını ve ayakların yarım daire şeklinde hareket ettirildiğini söylerdi. Ama gördüğüm kadarıyla hiç kimse bu şekilde dans etmiyor. İvinler de, Etienne de, herkes *pas de Basques* yapmadan dans ediyor. Bizim Volodya da bu yeni tarza ayak uyduruyor. Fena değil!... Ah, Sonya ne kadar tatlı! İşte geçti!' Çok neşeliydim.

Mazurka artık sona yaklaşıyordu. Yaşlı bay ve bayanların birçoğu büyükanneme veda edip ayrılıyordu. Uşaklar, dans edenlere çarpmamaya özen göstererek sofra takımlarını arka odaya taşıyorlardı. Büyükannemin yorulduğunu açıkça görebiliyordum; yavaşça, çaba sarf ediyormuş gibi konuşuyordu.

38 Mazurkanın eski figürlerinden biri.

Orkestra bezgin bir şekilde aynı müziği otuzuncu kez çalmaya başladı. Kendisiyle kadril yaptığım büyük kız, dans ederken beni gördü ve gülümseyerek –belki de büyükanneme yaranmak istiyordu- Sonya'yı ve sayısız prenseslerden birini bana doğru getirdi. "Rose ou hortie?"[39] diye sordu.

Büyükannem: "Sen burada mıydın?" dedi koltuğunda dönerek. "Hadi, git canım"

Büyükannemin koltuğunun arkasından çıkmaktansa başımı koltuğun altında saklamayı tercih ederdim, ama nasıl reddedebilirdim ki? Ayağa kalkıp *Rose* dedim ve uysalca Sonya'ya baktım. Ne olduğunu anlayamadan birinin beyaz eldivenli elini elimde buldum ve prenses mazurkada yaptıkları bu figürü bilmediğimden habersiz hoş bir gülümsemeyle ileri atıldı.

Pas de Basques'ın beni rezil edebileceğini hissediyordum. Fakat mazurka'nın tanıdık ritmini duyunca etkilendim ve ayaklarım kendiliğinden harekete geçti. Bütün izleyenleri hayretler içinde bırakarak, parmak uçlarımda dairesel olarak, kayar gibi hareketler yapmaya başladım. Düz giderken idare ediyordum ama dönüşte eğer dikkat etmezsem damımın önüne geçeceğini hissettim. Bunu önlemek için durdum ve ilk dans eden genç adamın son derece zarif bir şekilde gerçekleştirdiği figürü yapmaya çalıştım. Fakat tam o anda prenses çabucak etrafımda daire çizerek, merak ve şaşkınlıkla bacaklarıma baktı. Bu bakış beni bitirdi. Afallamıştım; dans etmek yerine, olduğum yerde ne müziğin ne de başka bir şeyin ritmine uyarak ayaklarımı yere vurmaya başladım ve en sonunda tamamen durdum. Herkes bana bakıyordu. Bu bakışların bazılarında şaşkınlık, bazılarında merak, bazılarında ise

39 Gül mü, ısırgan mı?

acıma vardı. Yalnızca büyükannem büyük bir umursamazlıkla seyrediyordu.

Kulağımın dibinde babamın öfkeli sesi: "Il ne fallait pas danser, si vous ne savez pas!"[40] dedi ve beni yavaşça kenara iterek partnerimin elini aldı. İzleyenlerin gürültülü alkışları arasında onunla eski stilde bir dönüş yaptıktan sonra prensesi yerine götürdü. Mazurka sona ermişti.

'Allah'ım neden beni böyle korkunç bir şekilde cezalandırıyorsun? Herkes benimle alay ediyor, hep edecekler... Bütün yollar bana kapandı. Artık hiç kimse benimle arkadaşlık etmeyecek, benim gibi gururu ayaklar altına alınmış birine hiç kimse âşık olmayacak... Her şey bitti! Volodya neden herkesin gözü önünde bana, o işaretleri yaptı? Neden o iğrenç prenses ayaklarıma öyle baktı? Neden Sonya... Çok tatlı bir kız ama, neden o anda öyle gülümsedi? Neden babam kızardı ve kolumu tuttu? Benden utanmış olabilir mi? O bile?! Ah, bu korkunç! Eğer annem burada olsaydı Nikolenka'dan utanmazdı...'

Annemi hatırladım ve hayal gücüm beni o sevgili imgenin peşinden uzaklara taşıdı. Evin önündeki otlağı, bahçedeki ıhlamur ağaçlarını, üzerinde kırlangıçların uçuştuğu berrak gölü, hareketsiz ve şeffaf beyaz bulutlarla kaplı mavi gökyüzünü, yeni biçilmiş ot yığınlarının güzel kokusunu hatırladım. Kafamda daha pek çok mutlu an uçuşuyordu.

---

40 Dans etmeyi bilmiyorsan dansa kalkmamalıydın!

23. Mazurkadan Sonra

Akşam yemeğinde, mazurkada ilk dansı yapan genç adam biz çocukların masasına oturdu. Bana o kadar ilgi gösterdi ki, başıma gelen faciadan sonra herhangi bir şey hissedebilecek durumda olsaydım gururum okşanırdı. Görünüşe göre genç adam ne pahasına olursa olsun beni neşelendirmeye karalıydı. Benimle şakalaşıyor, cesur biri olduğumu söylüyordu.

Birdenbire balo salonundan kulağımıza son dansın, *Grosvvater*'in notaları gelmeye başladı ve herkes masadan kalktı. Genç adamla ayrıldık. O büyüklere katıldı, arkasından gitmeye cesaret edemedim. Kızıyla ne konuştuğunu duymak için Madame Valahina'ya yaklaştım.

Sonya: "Yalnızca yarım saat daha" diye yalvarıyordu.

"Gerçekten olmaz, meleğim"

Sonya annesini ikna etmeye çalışıyordu:

"Benim için bir seferlik, lütfen"

Madame Valahina: "Eğer yarın hastalanırsam hoşuna gider mi?" diye sordu. Ama bunları söylerken gülümsemişti.

"Ah, izin veriyorsun, değil mi! Kalıyoruz!" diye bağırdı Sonya sevinçten zıplayarak.

"Sen yok musun sen! Tamam, git ve dans et. İşte kavalye" dedi annesi beni göstererek.

Soneçka elini bana verdi ve balo salonuna koştuk. Ayaklarımla son derece komik hareketler yapıyordum: Ayaklarımı gururla kaldırarak bir at gibi tırıs gidiyor, bir köpeğe kızmış bir koç gibi olduğum yerde tepiniyor ve durmadan kahkaha atıyordum. İzleyenlerin üzerinde bırakacağım etkiyi umursamıyordum. Sonya da gülüyordu. Birbirimizin elini tutup, daireler çizmemize gülüyor, yaşlı bir beyefendinin, sanki çok zor bir işmiş gibi bir mendilin üzerinden atlamak için büyük bir çaba sarf ederek ayağını kaldırmasına gülüyor, çevikliğimi ispatlamak için nerdeyse tavana kadar sıçramama katıla katıla gülüyordu.

Büyükannemin çalışma odasından geçerken aynada kendime bir göz attım: Yüzüm ter içindeydi, saçlarım darmadağın, perçemlerim her zamankinden daha kalkıktı, ama yüzümde öyle mutlu, şen ve sağlıklı bir ifade vardı ki, ben bile kendimi beğenmiştim.

'Eğer her zaman böyle görünseydim' diye düşündüm, "İnsanlar beni yakışıklı bulurlardı."

Fakat Soneçka'ya döndüğümde, yüzünde kendime yakıştığını düşündüğüm neşenin, sağlık ve tasasızlığın yanında öylesine zarif bir güzellik gördüm ki, kendime kızdım. Böyle harika bir varlığın ilgisini çekmeyi ümit etmenin ne kadar aptalca olduğunu anladım.

Hislerimin karşılık göreceğini ümit etmiyordum, bunu düşünemiyordum bile. Yine de ruhum neşeyle dolup taşıyordu. Kalbimi mutlulukla dolduran bu sevginin sonsuza dek sürmesinden başka bir şey beklemiyordum. Bu bana yetiyordu. Kalbim bir güvercin gibi kanat çırpıyor, kanım durmadan kalbime akıyor ve içimden ağlamak geliyordu.

Merdivenlerin altındaki karanlık sandık odasının önünden geçerken içeri bir göz attım ve "Onunla bir ömür boyu hiç kimse bilmeden bu karanlık odada yaşamak ne olağanüstü bir mutluluk olurdu!" diye düşündüm.

Titrek, alçak bir sesle "Bu gece ne kadar eğlendik, değil mi?" dedim. Söylediklerimden ziyade söylemek istediklerimden korkarak adımlarımı hızlandırdım.

Güzel yüzünü bana doğru çevirdi ve öylesine samimi ve dostça bir ifadeyle: "Evet... çok!" dedi ki, korkum kayboldu.

"Özellikle yemekten sonra. Ama yakında gideceksiniz. Birbirimizi bir daha görmeyeceğimiz için ne kadar üzgün (perişan demek istedim ama cüret edemedim) olduğumu bilseydiniz..."

Sonya terliklerinin parmak uçlarına dikkatle bakıyor ve parmağını yanından geçtiğimiz parmaklığının bir ucundan diğer ucuna gezdiriyordu. "Ama neden birbirimizi görmeyelim ki?" dedi. "Salı ve Cuma günleri annemle Tverskoy Bulvarı'nda arabayla gezeriz. Siz hiç gezintiye çıkmaz mısınız?"

"Gelecek Salı gitmek için muhakkak izin isteyeceğim. Eğer izin vermezlerse şapkamı bile almadan kaçarım. Yolu biliyorum"

"Biliyor musunuz?" dedi Soneçka aniden. Ardından küçük başını geriye atıp doğrudan gözlerimin içine bakarak: "Evimize gelen çocuklardan bazılarına sen diye hitap ederim. Birbirimize sen diyelim mi? İster misin?" diye ilave etti.

Tam o sırada balo salonuna giriyorduk. *Grosvvater*'in diğer, hareketli bölümü başlıyordu.

Müzik ve gürültü, sözlerimi bastıracak kadar yükseldiğinde: "Evet, bunu ben de isterim... sizin gibi" dedim.

"Sizin gibi değil, senin gibi" diye düzeltti Sonya kahkahayla.

'Sen' zamirinin birden fazla kullanabileceği ifadeler aramama rağmen içinde sen kelimesi geçen tek bir cümle kuramadan *Grosvvater* sona erdi. Cesaretim yetmemişti buna. Durmadan "İster misin? "Seninle" sözlerini duyuyordum. Sarhoş gibiydim: Ondan başka hiçbir şeyi, hiç kimseyi gözüm görmüyordum. Annesi Sonya'nın buklelerini kaldırıp kulaklarının arkasına itti, böylece şakaklarının ve alnının daha önce görmediğim kısımları ortaya çıktı. Sonra bütün vücudunu yeşil şalla sarıp sarmaladılar. Burnunun ucundan başka bir yeri görünmüyordu. Eğer pembe parmaklarıyla ağzının önünde bir delik açmasaydı havasızlıktan boğulabilirdi. Annesini merdivenlerde takip edip kapıda gözden kaybolurken çabucak döndü ve başını eğerek bize selam verdi.

Volodya, İvinler, genç prens ve ben, hepimiz Sonya'ya âşık olmuştuk. Merdivenlerde durup onu gözlerimizle takip ettik. Kime selam verdiği belirsizdi. Yine de o anda başını benim için eğdiğinden emindim.

İvinler'le vedalaşırken Seryoja'yla rahat, hatta epey soğuk bir tavırla konuştum ve elini sıktım. Kayıtsız görünmeye çalışsa da o gün ona olan sevgimin ve üzerimdeki etkisinin sona erdiğini anlamıştır. Sanırım bundan üzüntü duymuştur.

Hayatımda ilk kez aşkta sadakatsizlik yapmış ve bu duygunun tadını ilk kez hissetmiştim. Alışkanlığa dönüşmüş daimi bağlılık duygusunu, belirsizlik ve sırlarla dolu ilk aşkın ateşiyle değiştiğim için mutluydum. Aynı anda bir aşkı bitirip bir diğerine başlamak iki kat fazla sevmektir.

24. Yatakta

Yatağıma uzanmış: 'Nasıl oldu da Seryoja'ya bu kadar uzun zamandır, böylesine tutkuyla sevebildim?' diye düşünüyordum. 'Hayır, sevgimi asla hak etmedi ve değer vermedi... Ama Soneçka... Ne kadar da başka!'

Yüzünü gözümde canlandırarak yatakta ellerimin ve dizlerimin üzerinde sıçradım, yorganı başıma çekip üzerimi iyice örttüm. Hiçbir açıklık kalmayınca yeniden uzandım, bedenimde tatlı bir sıcaklıkla güzel hayallere daldım. Yorganımın dikiş yerlerine dikkatle bakıyordum ama gördüğüm oydu. Onu bir saat önceki kadar net olarak görebiliyordum. İçimden onunla konuşuyordum ve saçma sapan olsalar da cümlelerimin içinde 'sen, sana, seninle ve senin' kelimeleri geçtiği için bundan büyük bir haz alıyordum.

Hayallerim öylesine canlıydı ki, heyecandan uyuyamadım. İçimde dolup taşan mutluluğumu biriyle paylaşmak için büyük bir arzu duydum.

Birden öbür tarafa dönüp yüksek sesle: "Sevgili, tatlı Sonya!" dedim. "Volodya, uyuyor musun?"

Volodya uykulu bir sesle: "Hayır" diye cevap verdi. "Ne var?"

"Âşık oldum, Volodya! Soneçka'ya âşığım, kesinlikle âşık"

Gerinerek: "E, ne olmuş yani?" dedi.

"Ah, Volodya, nasıl hissettiğimi, içimde neler olduğunu hayal bile edemezsin... Az önce yorgana sarınmış yatıyordum. İnanır mısın, onu o kadar açık görebiliyordum ki... Olağanüstüydü. Biliyor musun? Onu düşünürken, Allah bilir neden, kendimi üzgün hissediyor ve ağlamak istiyorum"

Volodya yatağında kıpırdadı.

"Yalnızca bir tek şey istiyorum" diye devam ettim. "Her zaman onunla olmak, hep onu görmek. Bundan öte bir şey istemiyorum. Sen de âşık mısın? İtiraf et, Volodya"

Tuhaftı, herkesin Sonya'ya âşık olmasını ve bunu itiraf etmesini istiyordum.

Volodya yüzünü bana dönerek: "Sana ne?" dedi. "Olabilir"

Işıldayan gözlerinden hiç de uykulu olmadığı belliydi. "Yalnızca numara yapıyorsun! Uyumak istemiyorsun!" diye bağırdım ve yorganı üzerimden attım. "Hadi ondan bahsedelim. Çok güzel değil mi? Öyle güzel ve tatlı ki 'Nikolay, pencereden atla', ya da 'Kendini ateşe at!' deseydi eğer, hemen yapardım; yemin ederim, hem de büyük bir mutlulukla yapardım. Ah, ne kadar güzel bir kız!" diye ekledim. Sonya'yı bütün canlılığıyla gözümün önüne getirdim ve tadını çıkarabilmek için öbür tarafa dönüp başımı yastığın altına soktum. "Ağlamak istiyorum Volodya!"

Volodya gülerek: "Küçük aptal!" dedi ve kısa bir sessizlikten sonra ekledi. "Ne kadar da farklıyız. Ben hiç sana benzemiyorum. Sanırım, eğer mümkün olsaydı ilk önce onun yanına oturmak ve konuşmak isterdim..."

"Demek sen de âşıksın!" diye sözünü kestim.

Şefkatle gülümseyerek "Sonra" diye devam etti "Küçük parmaklarını, dudaklarını, burnunu, gözlerini, ayaklarını her tarafını öperdim..."

"Ne kadar saçma!" diye bağırdım yastığın altından.

Volodya küçümser bir edayla: "Hiçbir şey anlamıyorsun" dedi.

"Evet, anlıyorum, anlamayan sensin; saçma sapan şeyler konuşuyorsun" dedim gözyaşları arasında.

"Neden ağlıyorsun ki... Bir kız kadar sulu gözlüsün!"

25. Mektup

Yukarıda anlattığım günün üzerinden altı ay geçmişti. Nisanın on altısında babam ders esnasında odaya geldi ve o gece onunla köye gideceğimizi söyledi. Bunu duyunca düşüncelerim anneme yöneldi ve kalbimin sıkıştığını hissettim.

Bu beklenmedik yolculuğun sebebi aşağıdaki mektuptu:

Petrovskoe, 12 Nisan

"3 Nisan tarihli mektubunuzu henüz aldım. Şu anda saat gecenin onu ve her zamanki alışkanlığımla hemen cevap yazıyorum. Fyodor mektubu kasabadan dün getirmiş ama vakit geç olduğu için Mimi'ye bu sabah verebilmiş. Mimi, kendimi iyi hissetmememi ve sinirlerimin biraz bozuk olmasını bahane ederek bütün gün mektubu alıkoymuş. İtiraf etmek gerekirse biraz ateşim var ve dört gündür yatağımdan kalkamadım.

Lütfen telaşlanma sevgilim! Şimdi kendimi daha iyi hissediyorum ve eğer İvan Vasilyeviç izin verirse yarın ayağa kalkmayı düşünüyorum.

Geçen cuma kızlarla birlikte araba gezintisine çıktık. Fakat tam ana caddeye çıkan dönüşte, beni her zaman korkutan o küçük köprünün yakınında atlar çamura saplandı. Hava harikaydı ve arabayı çamurdan çıkartırlarken anayola kadar yürümeye karar verdim. Küçük kiliseye vardığımda, yoruldu-

ğum için oturdum. Arabayı çekmeleri yarım saatten fazla sürdüğü için biraz üşüdüm; çünkü ayağımda yalnızca ince çizmeler vardı, onlar da su almıştı. Öğle yemeğinden sonra titrediğimi ve ateşimin çıktığını hissettim ama buna aldırmadan çay içtikten sonra Lyuba'yla birlikte piyanonun başına oturdum. (O kadar ilerleme kaydetti ki onu tanıyamazsın!) Fakat ölçüleri sayamadığımı görünce duyduğum şaşkınlığı bir düşün! Birkaç kez saymaya başladım fakat kafam karışıyordu ve kulaklarımda uğultular vardı. 'Bir-iki-üç' diye başlıyor ve ardından 'sekiz-on beş' diye devam ediyordum. Daha kötüsü sayıkladığımın farkındaydım ama buna mani olamıyordum. Sonunda Mimi yardımıma geldi ve beni neredeyse zorla yatağa yatırdı. İşte, sevgilim, böyle hastalandım ve bu benim kendi hatamdı. Ertesi gün ateşim bir hayli yükseldi ve bizim iyi kalpli, yaşlı İvan Vasilyeviç'imiz geldi. Hala bizde ve beni yeniden ayağa kaldıracağına söz veriyor. İvan Vasilyeviç harika bir insan! Ateşim yükselip sayıklamaya başladığımda bir an bile gözünü yummadan bütün gece başucumda oturdu. Şu anda, ben bu mektubu yazarken çocuklarla birlikte misafir odasında oturup onlara Alınan peri masalları anlatıyor. Kızların katıla katıla güldüklerini duyuyorum.

Senin deyişinle *La belle Flamande,*[41] iki haftadır bizimle kalıyor (annesi bir yere gitmiş) ve bana olan içten bağlılığını özenli bakımıyla ispatlıyor. Bana bütün sırlarını açıyor. Eğer iyi ellerde olsaydı güzel yüzü, iyilik dolu kalbi ve gençliği sayesinde her açıdan mükemmel bir hanımefendi olabilirdi; fakat içinde yaşadığı çevre onu mahvedecek. Eğer bu kadar çok çocuğumuz olmasaydı onu ailemize almak iyi olurdu diye düşünmüşümdür hep.

41 Güzel Flaman Kızı.

Lyuboçka da sana yazacaktı ama şimdiden üç tane kâğıdı yırtıp attı bile. 'Babamın insana sataşmayı ne kadar çok sevdiğini biliyorum' diyor. 'Bir tek küçük hata bile yaparsam herkese gösterir'. Katenka her zamanki gibi çok tatlı, Mimi ise hem çok iyi hem bezdirici.

Şimdi daha ciddi meselelerden bahsedelim: Mektuplarında işlerinin bu kış pek iyi gitmediğini ve Habarovka'nın gelirini kullanmak zorunda kalacağını yazıyorsun. Bana sormana bile şaşırdım. Ben dâhil benim olan her şey sana ait değil midir?

Sevgilim, o kadar iyi kalplisin ki, beni üzmemek için işlerinin gerçek durumunu benden saklıyorsun; ama tahmin edebiliyorum. Biliyorum, kumarda çok fazla kaybettin. Ama bu beni hiç endişelendirmiyor, emin ol. Lütfen bunun üzerinde fazla düşünme ve kendine eziyet etme. Çocuklar adına senin kazandıklarına, hatta, beni affet, senin mal varlığına güvenmemeye alışığım. Kaybettiğin zaman ne kadar az üzülüyorsam kazandığın zaman da o kadar az seviniyorum. Bana ıstırap veren tek şey, beni şefkat ve muhabbetinin bir parçasından mahrum eden ve beni şu anda bütün acı gerçekleri söylemeye mecbur eden kumar tutkundur. Bunları söylemenin ne kadar ızdırap verdiğini Allah bilir! O'na, bizi fakirlikten değil (fakirlik önemli değil) ama çocuklarımızın, gözetmek zorunda olduğum, menfaatlerinin bizimkilerle çelişmesine sebep olacak herhangi bir durumdan koruması için hep yalvarıyorum. Şimdiye kadar Allah dualarımı kabul etti ve sen bize değil, artık çocuklarımıza ait olan mal varlığımızı feda etmemize sebep olacak sınırı aşmadın. Çünkü o sınırdan sonra... Ama sürekli başımızda dolaşan bu korkunç talihsizlik hakkında düşünmek bile dehşet veriyor. Evet bu, Allah'ın her ikimizin de omzuna yüklediği büyük bir çile.

Mektubunda çocuklardan da bahsediyor ve eskiden beri tartıştığımız konuya geri dönüyorsun: Yatılı okula gönderilmelerine izin vermemi istiyorsun. Çocukları bu şekilde yetiştirmeye ne kadar karşı olduğumu biliyorsun!

Sevgilim, bana olan sevgin hatırına sana yalvarıyorum... Lütfen bana söz ver... Yaşadığım sürece ve (eğer Allah ayrılmamızı yazmışsa) ölümümden sonra bunu asla yapmayacaksın.

İş dolayısıyla Petersburg'a gitmek zorunda olduğunu yazıyorsun. Allah seninle olsun sevgilim, git ve en kısa zamanda geri dön. Seni o kadar çok özlüyoruz ki! Burada bahar çok güzel: Balkon kapısı çıkarıldı bile, seraya giden yol dört gün öncesine kadar kupkuruydu ve şeftali ağaçları çiçeklerle dolu. Yalnızca bir iki yerde kar var; kırlangıçlar geri döndü ve bugün Lyuba bana baharın ilk çiçeklerini getirdi. Doktor iki-üç gün içinde iyileşebileceğimi ve taze havayı teneffüs edip Nisan güneşine çıkabileceğimi söylüyor. *Au revoir*, sevgilim, hastalığım ya da kaybettiğin para için hiç üzülme. İşini mümkün olduğunca çabuk bitir ve çocuklarla birlikte bütün yazı bizimle birlikte geçirmek üzere geri gel. Yaz için harika planlar yaptım. Bunları gerçekleştirmek için gereken tek şey senin varlığın."

Mektubun bundan sonraki kısmı başka bir kâğıt parçası üzerine Fransızca olarak, düzensiz ve küçük bir düzyazıyla yazılmıştı. Mektubu kelimesi kelimesine tercüme ediyorum.

"Hastalığım hakkında yazdıklarıma inanma: Kimse durumun ciddiyetini bilmiyor. Bu yataktan asla çıkamayacağım. Hemen çocukları da alıp gel! Bir an bile kaybetme. Belki seni bir kez daha kucaklayabilir, çocukları kutsayabilirim; bu benim son arzum. Bunu söyleyerek sana ne büyük bir darbe vurduğumu biliyorum ama eninde sonunda benden ya da başka-

sından duyacaktın. Bu felakete sabırla katlanalım ve Allah'ın merhametine güvenelim. O'nun iradesine teslim olalım.

Yazdıklarımın hasta hayal gücümün ürünleri olduğunu zannetme. Aksine, düşüncelerim şu anda son derece berrak ve çok sakinim. Bunların ürkek birinin gerçek dışı önsezileri olduğunu varsayıp kendini teselli etme. Hayır, çok az zamanım kaldığını sadece hissetmiyorum, bunu biliyorum. Biliyorum, çünkü Allah bunu bana gösterdi.

Hayatın bitmesiyle sana ve çocuklara olan sevgim de sona mı erecek? Bunun imkânsız olduğunun farkındayım. Bunları yazarken, hayatımın anlamını oluşturan bu duygunun yok olmayacağını biliyorum. Ruhum size olan sevgim olmadan var olamaz. Ruhum sonuna kadar yaşayacak, çünkü sonsuza kadar sürmeyecek olan bir duygu benim aşkım olamaz.

Yanınızda olamayacağım ama sevgimin asla sizi terk etmeyeceğinden eminim. Bu duygu yüreğimi rahatlatıyor ve ölümün yaklaşmasını hiç korkmadan, sükûnetle bekliyorum.

Huzurluyum... Allah biliyor, ölümü her zaman daha iyi bir hayata geçiş olarak algıladım. Hala da öyle düşünüyorum. Ama neden hıçkırıklar boğazıma düğümleniyor? Neden çocuklar onları o kadar büyük bir şefkatle seven annelerinden mahrum kalsınlar? Neden üzerinize böyle ağır ve beklenmedik bir darbe insin? Sizin sevginiz ruhumu sınırsız derecede mutlu etmişken neden öyleyim?

O'nun dediği olur.

Gözyaşlarım daha fazla yazmamı engelliyor. Belki seni bir daha hiç göremeyeceğim. Sevgilim, hayatımı mutlulukla doldurduğun için teşekkürler. Öbür dünyada Allah'a seni mükâfatlandırması için dua edeceğim. Elveda, sevgili arkadaşım! Unutma ben artık yaşamasam da sevgim, nerede olursan ol,

seni asla terk etmeyecek. Elveda, Volodya, elveda meleğim. Elveda *Benyamin*'im benim Nikolenka'm.

Bir gün gelip beni unutmaları mümkün mü?"

Bu mektuba Mimi tarafından Fransızca olarak yazılmış bir not iliştirilmişti. Notta şunlar yazılıydı:

"Anlattığı üzücü şeyler doktor tarafından da teyit edildi. Dün akşam bu mektubun hemen postaya verilmesini emretti. Sayıkladığını düşünerek bu sabaha kadar bekledim ve sonra mektubu açmaya karar verdim. Mührü açar açmaz Natalya Nikolayevna mektubu sordu ve eğer postaya verilmediyse yakmamı söyledi. Durmadan mektuptan bahsediyor ve bunu atlatamayacağınızı söylüyor. Eğer meleğimizi, bizi terk etmeden görmek istiyorsanız daha fazla gecikmeyiniz. Lütfen yazımı mazur görünüz. Üç gündür uyumadım. Onu ne kadar çok sevdiğimi biliyorsunuz!"

On bir Nisan gecesini annemin yatak odasında geçiren Natalya Savişna, onun mektubun ilk kısmını yazdıktan sonra masaya bıraktığını ve uyuyakaldığını anlattı bana.

Natalya Savişna: "İtiraf etmeliyim" dedi "Ben de koltuğumda uyuyakalmışım ve ördüğüm çorap ellerimden kaymış. Sonra -gece bir civarıydı- uykumda sesini duyar gibi oldum. Gözlerimi açıp baktım: Meleğim orada, yatağın üstünde, kollarını katlamış oturuyor, gözlerinden yaşlar boşanıyordu. 'Demek, her şey bitti?' dedi ve yüzünü elleriyle örttü. Yerimden fırladım ve 'Neyiniz var?' diye sordum"

"Ah, Natalay Savişna, biraz önce ne gördüğümü bir bilseydiniz!"

"Fakat bütün sorularıma rağmen daha fazlasını söylemedi. Masayı yaklaştırmamı istedi, mektubuna bir şey ekledi, onun yanında mühürlememi ve hemen göndermemi emretti. Ondan sonra durumu gittikçe ağırlaştı."

26. Köyde Bizi Bekleyenler

Nisanın on sekizinde Petrovsk'taki evimizin önündeydik. Moskova'dan ayrılırken babam çok düşünceliydi. Volodya "Annem hasta mı?" diye sorduğunda, ona üzüntüyle baktı ve bir şey söylemeden başıyla onayladı. Yolculuk sırasında biraz sakinleşti ancak eve yaklaştıkça yüzü daha da kederli bir hal aldı. Biz faytondan inerken nefes nefese koşup gelen Foka'ya "Natalya Nikolayevna nerede?" diye sorarken sesi titriyordu ve gözlerinde yaşlar vardı. İyi yürekli ihtiyar Foka bize kaçamak bir bakış fırlattı. Ön kapıyı açtı ve yüzünü öbür tarafa dönerek: "Altı gündür odasından çıkmadılar" diye cevap verdi.

Sonradan öğrendiğime göre, annem yatağa düştüğünden beri Milka, durmadan acıklı bir şekilde inliyormuş. Babamı görünce karşılamak için neşeyle sıçradı ve üzerine atlayarak kesik kesik havlayıp elini yalamaya başladı. Fakat babam onu kenara itti, misafir odasına, oradan da doğrudan yatak odasına açılan oturma odasına gitti. Yatak odasına yaklaştıkça vücudunun her hareketinde heyecanının arttığını görebiliyordum. Oturma odasına girince nefes almaya bile cesaret edemeyerek parmak uçlarına basmaya başladı ve kapının kolunu çevirmeden önce haç çıkardı. O anda Mimi, saçları dağınık ve gözleri yaşlı, koşarak koridordan içeri girdi. Derin bir çaresizlik ifadesiyle "Ah, Pyotr Aleksandriç!" diye fısıldadı. Sonra babamın, kapının kolunu çevirdiğini görünce, güç du-

yulabilir bir sesle ekledi: "Buradan olmaz, hizmetçilerin odasından girmelisiniz"

Bütün bunlar, korkunç ve ıstırap verici bir önseziyle kıpırdanan çocukça dünyamda ağır izler bıraktı!

Hizmetçilerin odasına gittik. Koridorda mimiklerine her zaman güldüğümüz geri zekâlı Akin'le karşılaştık. O anda bana hiç de komik gelmemişti, hatta yüreğime hiçbir şeyin bu manasız ve kayıtsız yüz kadar dokunmadığını hissettim. Hizmetçi odasında dikiş diken iki kız bizi öylesine kederli yüzlerle selamladılar ki, büyük bir korkuya kapıldım. Sonra Mimi'nin odasından geçtik, babam yatak odasının kapısını açtı ve içeri girdik. Kapının sağında şallarla örtülmüş iki pencere vardı. Bu pencerelerden birinin yanında gözlüklerini takmış Natalya Savişna oturuyor, çorap örüyordu. Bizi her zaman yaptığı gibi öpmedi, yalnızca ayağa kalkıp gözlüklerinin arkasından baktı, gözyaşları sel gibi akmaya başladı. Herkesin bizi görünce ağlamaya başlaması hiç hoşuma gitmemişti.

Kapının solunda bir paravan ve paravanın arkasında bir yatak, küçük bir masa, bir ilaç çekmecesi ve doktorun uyukladığı bir koltuk duruyordu. Yatağın yanında, beyaz sabahlık giymiş, sarışın, olağanüstü güzellikte bir kız duruyordu. Kollarını sıvamış annemin başına buz koyuyordu ama o anda annemi görmedim. Kız, annemin mektubunda bahsettiği ve daha sonra hayatımızda son derece önemli rol oynayacak güzel Flaman kızıydı. Biz içeri girer girmez bir elini annemin başından çekti, sabahlığının göğsündeki kıvrımları düzeltti ve fısıltıyla "Kendinde değil" dedi.

O anda büyük bir acı içindeydim, yine de bütün ayrıntıları fark ediyordum. Oda karanlık ve çok sıcaktı; nane, kolonya, papatya ve lokman ruhu kokuları birbirine karışmıştı. Koku beni öylesine etkiledi ki, bunu hatırladığım zaman hayal gü-

cüm beni o güneşsiz, boğucu odaya götürür ve korkunç anın en küçük detayını bile yeniden yaşatır.

Annemin gözleri açıktı ama bir şey görmüyordu... O bakışları asla unutamam! Gözlerinde öylesine bir ıstırap vardı ki!

Bizi oradan uzaklaştırdılar.

Daha sonra Natalya Savişna'ya annemin son anlarını sorduğumda bana şunları anlattı:

"Siz ayrıldıktan sonra küçük güvercinim uzunca bir süre çırpındı, sanki bir şey onu boğuyordu. Sonra başı yastığından düştü ve cennetten gelmiş bir melek gibi sessizce uyudu. Bir an dışarı çıktım, içeceğini neden getirmediklerini soracaktım, geri döndüğümde meleğim yorganını sağa sola fırlatıyor, babanıza yanına gelmesi için işaret ediyordu. Babanız üzerine eğildi ama söylemek istediklerini söyleyecek kadar takati yoktu. Yalnızca dudaklarını aralayıp "Ah, Allah'ım, çocuklar, Ah, çocuklar!" diye inliyordu. Sizi getirmeye davrandım ama İvan Vasilyeviç beni durdurdu ve "Bu onu daha da üzer" dedi. Ondan sonra yalnızca elini kaldırıp indirmeye başladı. Bununla ne demek istediğini ancak Allah bilir. Sanırım sizi kutsuyordu. Allah son nefesinden önce çocuklarını görmesine izin vermiyordu. Sonra küçük güvercinim yatağında oturdu, ellerini böyle oynattı ve birdenbire, hatırlamaya bile dayanamadığım bir sesle: "Meryem Ana, onları terk etme!" dedi. Sonra acı kalbine ulaştı; zavallı yavrucağın dayanılmaz acılar çektiği anlaşılıyordu. Yastıkların üzerine düştü, dişleriyle çarşafı tuttu, gözyaşları yanaklarından akıyordu.

"Sonra?" diye sordum.

Natalya Savişna anlatmaya devam edemedi. Başını çevirdi ve acı acı ağlamaya başladı.

Annem büyük bir ıstırap içinde öldü.

27. Acı

Ertesi gün akşam geç saatlerde annemi bir kez daha görmek istedim. Korkumu yenerek, yavaşça kapıyı açtım ve parmaklarımın ucuna basarak salona girdim.

Tabut, odanın ortasındaki masanın üzerinde duruyordu. Etrafında, uzun gümüş şamdanların içerisinde mumlar yanıyordu. Uzak bir köşede bir papaz oturuyor ve alçak, düzenli bir sesle Zebur okuyordu.

Kapıda durup içeri baktım ama gözlerim ağlamaktan öylesine şişmişti ve sinirlerim öylesine bozuktu ki hiçbir şey seçemedim. Her şey tuhaf bir bulanıklık içinde birbirine karışmıştı: Işık, altın rengi brokarlar, kadifeler, büyük şamdanlar, pembe işlemeli yastık, kurdelerle süslü başlık ve şeffaf, balmumu renginde bir şey. Annemin yüzüne bakmak için bir sandalyeye çıktım ama yüzünün yerinde yine aynı soluk sarı renkli saydam o nesneyi gördüm. Bunun onun yüzü olduğuna inanamıyordum. Onu dikkatle incelemeye koyuldum ve yavaş yavaş tanıdık, sevdiğim hatları ayırt etmeye başladım. Bunun gerçekten annem olduğunu anlayınca irkildim. Ama bu kapalı gözler neden çöküktü? Neden korkunç derecede solgundu? Yanağının şeffaf derisinin altındaki siyah noktanın sebebi neydi? Yüzü neden o kadar soğuk ve ciddiydi? Neden dudaklarının rengi bu kadar solgun, şekli ise olağanüstü güzel ve ihtişamlıydı, dahası neden baktıkça ürperecek kadar derin bir sükûnet ifadesiyle doluydu?

Tarif edilemez, karşı konulmaz bir kudretin beni bu cansız yüze çektiğini hissettim. Gözlerimi ondan ayıramıyordum, hayal gücüm beni hayat ve mutluluk dolu günlerimize götürüyordu. Önümde yatan bu cansız bedenin o olduğuna inanamıyordum. Annemi sanki hatıralarındaki insanla uzaktan yakından hiçbir alakası olmayan birine bakıyormuşçasına dalgın bir şekilde inceliyordum. Onu hayalimde canlı, neşeli ve gülümserken canlandırıyordum. Sonra solgun yüzündeki çizgilerden biri dikkatimi çekiyor ve ben o korkunç gerçeği hatırlıyor, titriyor ama yine de bakmaya devam ediyordum. Arkasından yine hayallere dalıyordum ama gerçeğin bilinci tekrar hayallerimi yıkıyordu. Sonunda hayal gücüm yoruldu, artık beni aldatamaz oldu. Gerçeğin bilinci de kayboldu ve ben kendimden geçtim. Ne kadar zaman bu durumda kaldığımı, bunun ne olduğunu bilmiyorum. Bir süreliğine tatlı ve hüzünlü bir haz içinde varlığının farkında olmadığımı biliyorum yalnızca.

Belki de kendisi artık daha iyi bir dünyaya gittiğinden sevgili ruhu bizi bıraktığı dünyaya hüzünle bakıyordu; kederimi görmüş ve acımıştı, beni teskin etmek ve kutsamak için merhamet dolu bir tebessümle sevginin kanatlarıyla gökyüzünden inmişti.

O anda kapı gıcırdadı ve bir başka papaz, birincinin yerini almak üzere içeri girdi. Gürültü beni kendime getirdi. Ağlamadan öylece sandalyenin üzerinde durduğum için papazın beni yalnızca merak duygusuyla sandalyeye çıkmış yaramaz, kalpsiz bir çocuk sanabileceği ilk aklıma gelen düşünceydi; haç çıkardım, eğildim ve ağlamaya başladım.

Şimdi bütün bunları hatırladığımda, yalnızca o bir anlık kendini unutma duygusunun gerçek keder olduğunu düşünüyorum. Cenazeden önce ve sonra durmadan ağladım; çok

mutsuzdum, ama o üzüntüyü hatırlamak vicdanımı rahatsız ediyordu; çünkü bunun içinde bir tür bencillik vardı. Bazen herkesten daha fazla acı çektiğimi göstermek istiyordum, bazen başkaları üzerinde oluşturduğum izlenimleri düşünerek kaygılanıyordum, bazen de amaçsız bir merakla Mimi'nin başlığını ya da etrafımdaki yüzleri inceliyordum. Başka her şeyi unutacak kadar büyük bir acı hissetmediğim için kendimden nefret ediyor ve hislerimi saklamaya çalışıyordum; bundan ötürü acım samimiyetsizdi. Dahası, mutsuz olduğumu bilmekten haz alıyor ve mutsuzluğumu kamçılamaya çalışıyordum. Kendimi bu derece düşünmem içimdeki gerçek acıyı bastırıyordu.

Bütün gece rahat ve sağlam bir uyku çektikten sonra, büyük acıların ardından her zaman olduğu gibi, gözlerim kurumuş ve sinirlerim yatışmış olarak uyandım. Saat onda cenaze kaldırılmadan önce yapılan ayine çağrıldık. Oda ağlayan hizmetçiler ve hanımlarıyla son kez vedalaşmaya gelen köylülerle doluydu. Ayin sırasında ağladım, haç çıkardım ve yere eğildim ama içimden dua etmedim; epey soğukkanlıydım. Kendi kendime bana giydirdikleri yeni ceketin kollarının çok dar olmasından şikâyet ediyordum; diz çöktüğüm zaman dizlerimin kirleneceğini düşündüm ve gizlice durmadan orada bulunan insanları gözlemledim. Babam tabutun başında duruyordu. Kâğıt gibi beyazdı ve gözyaşlarını zorlukla tuttuğu belliydi. Siyah frakın içindeki uzun bedeni ve solgun, dokunaklı yüzü son derece etkileyiciydi. Aynı haç çıkarırken, parmaklarıyla yere dokunarak eğilirken, papazın elinden bir mum alırken ya da tabuta yaklaşırken yaptığı her zamanki gibi zarif ve güven dolu hareketleri gibi... Ama neden bilmem, o anda bu denli etkileyici olması hoşuma gitmedi. Mimi duvara dayanıyordu ve ayaklarının üzerinde zor duruyor gibiydi. Elbisesi

buruşmuş ve üzerine tüy parçaları yapışmıştı, başlığı eğri duruyordu; gözleri şiş ve kırmızıydı; başı titriyor, yürek parçalayıcı bir şekilde sürekli ağlıyor ve yüzünü mendili ve elleriyle kapatıyordu. Bunu, yüzünü izleyenlerden saklamak ve zorlama hıçkırıklarına ara verebilmek için yapıyormuş gibi geldi bana. Bir önceki gün babama, annemin ölümünün korkunç bir darbe olduğunu ve bunu asla atlatabileceğini sanmadığını söylediğini hatırlıyordum; o melek (annemden böyle bahsediyordu) son nefesinde bile onu unutmamış, onun ve Katya'nın geleceğini güvence altına almayı istediğini söylemişti. Bunları anlatırken acı acı ağlıyordu. Kederi belki gerçekti ama saf ve tarafsız değildi. Lyuba başı eğik olarak ayakta duruyordu. Üzerinde siyah pileli bir elbise vardı, yüzü gözyaşları içindeydi. Zaman zaman tabuta bir göz atıyor ve yüzünde çocukça bir dehşet ifadesi beliriyordu. Katya annesinin yanında duruyordu. Suratı asıktı ama her zamanki kadar pembeydi. Volodya'nın açık ve samimi kişiliği bu acılı anda da kendini gösteriyordu. Dalgın ve düşünceli bir şekilde önündeki bir şeye gözlerini dikmiş dururken aniden dudakları titriyor, aceleyle haç çıkararak başını yeniden önüne eğiyordu. Ayine katılan bütün yabancıları tahammül edilemez buluyordum. Babamı teskin etme amacıyla söyledikleri bütün sözler -annemin bu dünyaya göre olmadığını, öbür dünyada daha mutlu olacağını- içimde büyük bir öfke uyandırıyordu.

Onun hakkında konuşmaya ve onun için yas tutmaya ne hakları vardı? Bazıları bizden bahsederken 'öksüzler' diyorlardı. Sanki onlar söyleselerdi, anneleri kaybeden çocuklara öksüz dendiğini bilmeyecektik! Belki de bizi bu isimle çağıran ilk kişiler olmak hoşlarına gidiyordu. Aynı insanların yeni evlenmiş bir kıza 'Madame' diye hitap etmekte acele etmeleri gibi.

Salonun uzak bir köşesinde, kilerin açık kapısının gizlediği beli bükülmüş, ak saçlı, yaşlı bir kadın diz çökmüş, oturuyordu. Ellerini kavuşturmuş, gözlerini göğe dikmiş, ağlamıyor, dua ediyordu. Ruhu Allah'a uzanıyor ve O'ndan dünyadaki her şeyden daha çok sevdiği kişiye kavuşmayı diliyor, bunun bir an önce olacağını ümit ediyordu.

Kendi kendime: 'İşte onu gerçekten seven biri!' diye düşündüm ve utandım.

Ayin sona ermişti; cenazenin yüzü açıldı ve biz hariç orada bulunan herkes annemi öpmek için tabuta yaklaştı.

Vedalaşmak için son yaklaşan kucağında -Allah bilir niye getirdiği- beş yaşlarında güzel bir kız çocuğu olan bir köylü kadındı. O anda ıslak mendilimi yere düşürdüm ve almak için eğildiğim anda öylesine korkunç bir çığlık duydum ki yüz yaşına kadar yaşasam unutamam; ne zaman aklıma gelse bütün vücudum ürperir. Başımı kaldırdım, köylü kadın tabutun yanında ayakta duruyor ve küçük kızı zapt etmeye çalışıyordu. Yavrucak küçük yumruklarıyla kendini geri itiyordu, yüzü korku içindeydi ve kocaman gözlerle cesede bakarak arka arkaya dehşet verici çığlıklar atıyordu. Ben de bir çığlık attım. Sanırım bu çığlık beni ürküten çığlıktan daha korkunçtu ve koşarak odadan çıktım.

Bütün salonu kaplayan kokunun nereden geldiğini ancak şimdi anlayabiliyordum. Hayatta en çok sevdiğim insanın yüzünün, daha birkaç gün önce şefkat ve güzellik dolu olan o yüzün, böyle bir dehşete yol açabileceği düşüncesi, acı gerçeği ilk kez gözümün önüne sermiş ve kalbimi umutsuzlukla doldurmuştu.

28. Son Acı Hatıralar

Annem artık yaşamıyordu ama hayatımız aynı eskisi gibi devam ediyordu. Her zamanki saatlerde ve her zamanki odalarımızda uyuyor ve uyanıyorduk. Sabah ve akşam çayı, öğle ve akşam yemeği, alışılagelmiş saatinde gerçekleşiyordu. Masalar ve sandalyeler her zamanki yerlerinde duruyordu. Evde ve hayatımızda hiçbir şey değişmemişti. Yalnızca o, yanımızda değildi...

Böyle büyük bir felaketten sonra her şey farklı olmalıydı; ben öyle düşünüyordum. Hayatımızın her zamanki gibi akması, annemin hatırasına hakaretti sanki ve onun yokluğunu bana daha fazla hissettiriyordu.

Cenaze töreninden önceki gün, öğle yemeğinden sonra Natalya Savişna'nın odasına gittim. Uykum gelmişti ve onun yumuşak tüylü yatağında, sıcak yorganının altında yatmak niyetindeydim. İçeri girdiğimde, Natalya Savişna uyuyordu. Ayak seslerimi duyunca yatağında doğruldu, başını sineklerden korumak için örttüğü şalı fırlattı ve başlığını düzelterek yatağın kenarına oturdu.

Eskiden beri öğlen uykusu için sık sık onun odasına gelirdim. Neden orada olduğumu hemen tahmin etti ve kalkarak:

"Dinlenmeye geldiniz, değil mi canım? Hadi uzanın" dedi.

Kolundan tutup: "Bunu da nerden çıkardınız, Natalya Sa-

vişna!" dedim. "Öylesine uğramıştım... Siz çok yorgunsunuz, uzansanız iyi olur."

"Hayır, Küçük Bey, ben dinlendim" dedi (üç gündür uyumadığını biliyordum) ve derin derin içini çekerek: "Gözüme uyku girmiyor zaten" diye ilave etti.

Natalya Savişna'yla başımıza gelenlerden konuşmak istiyordum. Ne kadar samimi ve sevgi dolu olduğunu biliyordum, onunla birlikte ağlamak beni rahatlatacaktı.

Bir süre sustuk. Sonra yatağa oturarak: "Natalya Savişna" dedim. "Böyle bir şey hiç aklınıza gelir miydi?"

Yaşlı kadın afalladı. Herhalde neden böyle bir soru sorduğumu anlamamıştı.

"Kimin aklına gelirdi ki?" diye tekrarladım.

Şefkatle bakarak: "Ah, Küçük Bey" dedi, "aklıma gelmemesi şöyle dursun, şimdi bile inanamıyorum. Yaşlandım artık. Kemiklerim çoktan dinlenmeye çekilmeliydi. Ama hepsini toprağa verdim, büyükbabanız Prens Nikoay Mihayloviç'i (mezarında rahat uyusun), erkek kardeşlerimden ikisini, kız kardeşim Annuşka'yı, hepsi de benden gençti, Küçük Bey. Ve şimdi, şimdi de anneniz... Günahlarımın kefareti herhalde. Allah'ın dediği olur. Onu oralara layık bulmuş ki yanına aldı. Allah sevdiklerini erkenden yanına alır."

Sözleri içimi rahatlatmıştı. Natalya Savişna'ya biraz daha sokuldum. Ellerini göğsünde kavuşturdu ve yukarı doğru baktı: Çökük, ıslak gözlerinde derin ama sakin bir acı vardı. Allah'ın bunca yıldır bütün gücüyle sevdiği kişiden kendisini uzun süre ayırmayacağına inanıyordu.

"Evet, Küçük Bey, onu kundakladığım, kucağıma aldığım ve bana 'Naşa' dediği günler daha dün gibi. Bana doğru koşar, minicik kollarıyla sarılır ve öper, 'Naşam benim, sevgi-

lim!' derdi. Ben de ona şakadan 'Hayır, Küçük Hanım, siz beni sevmiyorsunuz. Büyük bir kız olduğunuzda, evlenip yaşlı Naşa'nızı unutacaksınız' derdim. Ciddi ciddi bakar ve 'Hayır! Naşa'yı yanıma alamayacaksam hiç evlenmem. Naşa'yı asla bırakmam' derdi. Ama gitti, beni bıraktı, beklemedi beni. Canımdı o benim, beni nasıl da severdi! Dünyada sevmediği kimse var mıydı? Hayır, Küçük Bey, annenizi unutmamalısınız. Cennetten gelmiş bir melekti o. Ruhu cennete gidince de sizi sevecek ve sizinle gurur duyacak."

"Neden 'Ruhu cennete gidince' dediniz Natalya Savişna?" diye sordum. "Şu anda da orada değil mi?"

Natalya Savişna, sesini alçaltıp bana yaklaştı. "Hayır, Küçük Bey" dedi. "Ruhu şimdi burada"

Yukarıyı işaret etti. Nerdeyse fısıltıyla konuşuyordu ve bu sözleri öyle büyük bir inançla söyledi ki, ister istemez gözlerimi kaldırdım ve sanki bir şey görmeyi umuyormuş gibi tavana baktım.

"İyi kalpli insanların ruhları cennete gitmeden önce kırk imtihandan geçer Küçük Bey, kırk gün boyunca ruhları evlerinin etrafında dolaşır..."

Uzunca bir süre daha konuştu. Sanki kendi gözleriyle gördüğü ve kimsenin kuşku duymayacağı olağan şeylerden bahsediyor gibiydi. Onu nefesimi tutarak dinliyor ve söylediklerinin hepsini anlamasam da her kelimesine inanıyordum.

Natalya Savişna sözlerini: "Evet, Küçük Bey, kendisi şu anda burada, bize bakıyor ve belki de konuştuklarımızı duyuyor" diye bitirdi.

Sonra başını öne eğerek sustu. Akan gözyaşlarını silmek için bir mendil almak üzere ayağa kalktığında yüzüme baktı ve:

"Artık sıra bende. Allah onu alınca beni kendisine daha da yaklaştırdı. Burada benim için ne kaldı ki? Kimin için yaşayacağım? Kimi seveceğim?" dedi. Sesi titriyordu.

Gözyaşlarımı zor tutarak: "Bizi hiç mi sevmiyorsunuz?" diye sitem ettim.

"Sizi ne kadar çok sevdiğimi Allah bilir, kuzularım, ama onu sevdiğim kadar hiç kimseyi sevmedim, sevemem de..."

Daha fazla konuşamadı, başını öbür tarafa çevirdi ve hıçkırıklara boğuldu.

Artık uykuyu düşünecek halde değildim. Sessizce, karşılıklı oturduk ve ağladık.

O sırada Foka içeri girdi; hiçbir şey söylemeden kapıda durup ürkek ürkek bize baktı. Belli ki rahatsız etmek istemiyordu.

Natalya Savişna gözyaşlarını silerek: "Ne istiyorsun, Foka?" dedi.

"Yarım kilo kuru üzüm, iki kilo şeker ve kutya[42] yapmak için bir buçuk kilo pirinç, lütfen"

Natalya Savişna aceleyle bir tutam enfiye aldı ve hızlı adımlarla erzak dolabına giderek "Hemen" dedi. Son derece önemsediği görevini yerine getirmek üzere ayağa kalktığında sanki üzüntümüzün bütün izleri kaybolmuştu.

Şekeri alıp tartarken: "Ne diye iki kilo?" diye homurdandı. "Bir buçuk kilo yeter de artar." Kantardan biraz şeker aldı. "Daha dün dört kilo pirinç vermiştim. Tekrar istiyorlar. Ne yaparsan yap Foka Demidiç, ama daha fazla pirinç vermiyorum. O Vanka denen adam evin altüst olmasından istifade ediyor. Fark etmeyeceğimi sanıyor. Ama ben efendimin mallarının israf edilmesine göz yummam. Duyulmuş şey mi dört kilo?"

42 Kuru üzüm ve şekerle yapılan pilav. Doğu Ortodoks cenaze törenlerinde dağıtılır.

"Hepsinin bittiğini söylüyor. Ne yapabilirim ki?"

"Pekâlâ, işte al. Al bakalım"

O duygulu kadının, birden homurdanan, günlük önemsiz ayrıntılarla uğraşan birine dönüşmesi beni çok şaşırtmıştı. Daha sonra bu konu üzerinde düşününce onun, hissettikleri ne olursa olsun soğukkanlılığını koruduğunu ve kendini görevlerine verebildiğini fark ettim. Acı onu öylesine etkilemişti ki, günlük meselelerle uğraşabilecek durumda olduğunu saklama gereğini bile duymuyordu, hatta insanın aklına böyle bir düşüncenin gelebileceğini anlayamazdı.

Kendini beğenmişlik gerçek acıyla kesinlikle uyuşmayan bir duygudur. Yine de bu duygu insan tabiatına öylesine işlemiş ki, en derin acı bile kolay kolay onu yok edemez. Acıda kibir kendisini ya çok üzgün, ya mutsuz ya da metin gösterme çabasında gösterir. Asla kabul edemediğimiz ama bizi en derin acılar içinde bile terk etmeyen bu çirkin arzu acımızı kuvvet, onur ve samimiyetten yoksun kılar. Natlaya Savişna o derece mutsuzdu ki, ruhunda tek bir arzu bile kalmamıştı ve yalnızca alışkanlık gereği yaşamaya devam ediyordu.

Foka'ya istediği erzakı verdi. Papazlara börek ikram edilmesi gerektiğini hatırlattıktan sonra gitmesine izin verdi ve örgüsünü alarak yeniden yanıma oturdu.

Yine konuşmaya başladık, yine mateme büründük ve gözyaşlarımız aktı.

Natalya Savişna ile her gün sohbet etmeye devam ettim. Onun sessiz gözyaşları ve sakin, inançlı sözleri beni teselli ediyordu.

Ama cenazeden üç gün sonra eşyalarımızla birlikte Moskova'ya taşındık. Onu bir daha hiç göremedim.

Büyükannem korkunç haberi dönüşümüzde öğrendi. Acısı çok büyüktü. Odasına girmemize izin vermiyorlardı. Bir hafta boyunca kendinde değildi. Doktorlar hayatından endişe ediyorlardı, çünkü ilaç almayı reddettiği gibi yemek de yemiyor, bir kelime bile etmiyor ve uyumuyordu. Odasında yalnız başına otururken aniden gülmeye ya da kuru kuru hıçkırmaya başlıyordu; vücudu kasılıyor ve delice bir sesle anlamsız ya da korkunç şeyler haykırıyordu. Bu gördüğü ilk büyük acıydı ve onu umutsuzluğa sürüklemişti. Mutsuzluğu ve çaresizliği yüzünden insanları suçlama ihtiyacı hissediyordu. Birilerini tehdit ediyor, olağanüstü bir enerjiyle koltuğundan sıçrayıp odada hızla bir aşağı bir yukarı yürüyor, sonunda şuursuz bir halde yere yığılıyordu.

Bir defasında odasına gittim: Her zamanki gibi koltuğunda oturuyor, sakin görünüyordu ama yüzündeki ifade beni korkutmuştu. Gözleri açıktı fakat bakışları donuk ve boştu; bana bakıyordu ama beni görmüyordu. Gülümsedi ve dokunaklı bir sesle "Buraya gel, canım, gel meleğim" dedi. Benimle konuştuğunu sandım ve yaklaştım ama gördüğü ben değildim. "Ah, bir bilsen, canım, ne kadar acı çektiğimi, geldiğin için şu anda ne kadar mutluyum..." Annemi hayal ettiğini fark ettim ve yerimden kımıldamadım. Kaşlarını çatarak devam etti: "Bana senin artık yaşamadığını söylediler. Ne saçma! Benden önce ölemezsin ki!" Ardından korkunç kahkahalar atmaya başladı.

Yalnızca derinden sevebilen insanlar derin acı duyabilirler, fakat bu insanların sevme ihtiyacı acıya tepki oluşturup dindirir. Bu yüzden insanın ruhu bedeninden daha uzun ömürlüdür. Acı hiçbir zaman öldürmez.

Bir hafta sonra büyükannem ağlayabildi ve iyileşmeye başladı. Kendine geldiğinde ilk düşündüğü bizlerdik ve artık

bize daha fazla sevgi gösteriyordu. Yanından ayrılmıyorduk. O sessizce ağlıyor, annemizden bahsediyor ve bizi şefkatle okşuyordu.

Acısını gören hiç kimse abarttığını aklına getirmezdi. Kederi yürekten ve çok dokunaklıydı. Yine de Natalya Savişna'yı kendime daha yakın buluyordum ve bugün bile annemi kimsenin bu temiz kalpli ve sevecen varlık kadar sevmediğinden eminim.

Annemin ölümüyle mutlu çocukluk dönemim sona erdi ve yeni bir dönem başladı; ergenlik dönemi. Natalya Savişna'nın düşüncelerimin ve duyarlılığımın gelişmesinde büyük etkisi oldu. Onu daha sonra hiç görmedim. Ölümü hakkında birkaç söz söylemek istiyorum.

Hizmetkârlardan öğrendiğime göre biz ayrıldıktan sonra Natalya Savişna'nın boş durmaktan çok canı sıkılmıştı. Bütün sandıkların sorumluluğu hala ondaydı; içindekileri sürekli karıştırıp, düzenliyor, havalandırıyordu yine de çocukluğundan beri alışık olduğu ortamı, içinde efendisinin yaşadığı evin gürültü ve hareketliliğini özlüyordu. Acı, değişen düzeni ve evle ilgili sorumluluklarının ortadan kalkması kısa sürede hastalanmasına sebep olmuştu. Annemin ölümünden bir yıl sonra ciğerleri su toplamış ve yatağa düşmüştü.

Natalya Savişna için Petrovskoe'daki o büyük boş evde, yakınları ve arkadaşları olmadan yaşamaya devam etmek zor olmalıydı, ölmek ise daha da zor. Evdeki herkes onu sever ve sayardı ama o hiç biriyle samimi değildi, bundan da gurur duyardı. Ona göre kendisi gibi, efendisinin güvenini kazanmış, üzerine birçok sorumluluk almış biri için evde herhangi biriyle arkadaşlık kurmak kaçınılmaz şekilde birilerini kayırma sonucunu doğururdu. Bu yüzden, ya da belki de diğer hizmetkârlarla hiçbir ortak noktası olmadığı için, hepsiyle

arasına bir mesafe koymuştu ve efendisinin mallarının söz konusu olduğu yerde gözlerini yummayacağını söylerdi.

Teselliyi Allah'a dua etmekte arıyor ve buluyordu. Bazen insanın teselliyi gözyaşlarında ve bir canlının dostluğunda bulduğu o zayıflık anlarında, Natalya Savişna küçük köpeğini yatağına alıyor ve onunla konuşuyor, onu okşarken sessizce ağlıyordu. Köpek ellerini yalayıp sarı gözlerini ona dikiyor, sonra inlemeye başlıyordu. Natalya Savişna onu sakinleştirmeye çalışıyor ve "Tamam, bu kadar yeter; sen söylemeden de artık zamanımın geldiğini biliyorum" diyordu.

Ölümünden bir ay öce sandığından biraz beyaz patiska, beyaz tülbent ve pembe kurdeleler çıkarmış. Ona bakan kızın yardımıyla kendisine beyaz bir elbise ve başlık dikmiş, cenazesi için gerekli her şeyi en ince ayrıntısına kadar hazırlamıştı. Ayrıca, efendisine ait olan dolapları düzenlemiş ve bunları, titizlikle hazırladığı bir envanterle beraber kâhyanın karısına devretmişti. Sonra büyükannemin bir zamanlar ona verdiği iki ipek elbise ile bir şalı ve büyükbabamın kendisine hediye etti altın işlemeli üniformayı çıkarmıştı.

Özenli bakımı sayesinde işlemeler yeni gibi duruyordu ve elbisede hiç güve yeniği yoktu.

Ölümünden önce bu elbiselerden pembe olanını, ropdöşambr ya da kapitone ceket yapılmak için Volodya'ya ve kahverengi kareli olanın bana, şalın da Lyuba'ya verilmesini istemişti. Üniforma hangimiz daha önce subay olursak ona verilecekti. Cenaze töreni ve dualar için ayrılan kırk ruble hariç mallarının ve parasının geri kalanını erkek kardeşine bırakmıştı. Kardeşi kölelikten uzun bir zaman önce azat edilmişti. Uzak bir yerde son derece sefih bir hayat sürüyordu, bu yüzden Natalya Savişna'nın onunla hiçbir ilişkisi olmamıştı.

Erkek kardeşi mirası almak için geldiğinde tamamının yirmi beş kâğıt ruble olduğunu görünce inanmamıştı. Varlıklı bir aileyle altmış yıl yaşayan, her şeyin sorumluluğu kendisine ait olan ve cimri bir hayat süren, hatta bir toz bezini bile kıskanan yaşlı bir kadının hiçbir şey bırakmamış olmasının imkânsız olduğunu söylemişti. Ama gerçek buydu.

Natalya Savişna ölmeden önce iki ay hasta yatmış ve ızdırabına gerçek bir Hıristiyan gibi sabırla katlanmıştı. Şikâyet etmemiş, yalnızca her zaman yaptığı gibi Allah'a seslenmişti. Ölümünden bir saat önce sessiz, huzurlu bir neşeyle günah çıkarmış, şaraplı ekmek yemiş ve kutsal yağla yağlanmıştı.

Evdeki herkesten onları kırdıysa kendisini bağışlamalarını istemişti. Papazı Vasiliy'den, bize, ona yaptığımız iyilikler için nasıl teşekkür edeceğini bilmediğini ve eğer aptallığı yüzünden kimseyi incittiyse onu affetmemizi dilediğini söylemesini rica etmişti. "Ama asla efendimin tek bir parça ipliğini bile çalmadım" demişti. Övündüğü tek özelliği buydu.

Hazırladığı elbiseyi ve başlığı giymiş ve yastığına yaslanarak son ana kadar papazla konuşmuştu. Fakirlere bir şey bırakamadığını hatırlayarak on ruble çıkarmış ve ondan bu parayı cemaatine dağıtmasını istemişti. Sonra haç çıkarıp yatağa uzanmış; son nefesini huzur dolu bir tebessümle ve dudaklarında Allah'ın adıyla vermişti.

Bu dünyayı hiç üzülmeden terk etmişti. Ölümden korkmamış, bunu bir lütuf olarak görmüştü. Bu her zaman söylenir ama çok nadir olarak doğrudur! Natalya Savişna ölüme korkmadan bakabilmişti çünkü inancını her zaman korumuş ve ömrünü İncil'deki emirlere uyarak geçirmişti. Bütün hayatı karşılık beklemeyen bir sevgi ve fedakârlıkla doluydu.

Hayatı daha yüksek amaçlara yönelik ve inançları daha mağrur olsaydı, o zaman bu temiz kalpli insan sevgi ve hayranlığı daha mı az hak edecekti?

Hayattaki en önemli şeyi başardı: Pişmanlık ya da korku duymadan öldü.

Onu, vasiyet ettiği gibi, annemizin mezarının yanında duran kilisenin yakınına gömdüler. Altında yattığı, ısırgan ve dulavrat otlarıyla kaplı tümsek, siyah parmaklıklarla çevrildi. Kiliseyi ziyaret ettikten sonra daima bu parmaklığa gidip mezarının önünde eğilirim.

Bazen kilise ve siyah parmaklığın arasında sessizce durakların. Ruhumu acı dolu hatıralar kaplar. Takdir-i İlahi beni bu iki varlıkla arkalarından ebediyen yas tutmam için mi bir araya getirdi?

1852

İKİNCİ BÖLÜM

ERGENLİK

1. Uzun Yolculuk

Petrovsk'taki evin sundurmasına iki at arabası yaklaştı. Biri, Mimi, Katya, Lyuba ve hizmetçi kızın yerlerini aldığı ve kâhya Yakov'un arabacı koltuğuna oturduğu kapalı fayton. Diğeri ise Volodya, ben ve kısa bir süre önce hizmetimize alınan uşağımız Vasiliy için hazırlanan yaylıydı.

Bizden birkaç gün sonra Moskova'ya gelecek olan babam, sundurmada başı açık duruyordu. Faytonun penceresinde ve yaylının önünde haç çıkarıyordu.

"Allah sizinle olsun! Hadi bakalım!" Yakov ve arabacılar şapkalarını ellerine alıp haç çıkarıyorlardı. "Allah bizimle olsun!" Fayton ve yaylı bozuk yolda sallanarak ilerlemeye başladılar. Yoldaki kayın ağaçları yanımızdan birer birer kayıyordu. Üzgün değildim, geride bıraktıklarımı değil, gelecekte olacakları düşünüyorum. Şimdiye kadar zihnimi dolduran acı dolu hatıralarla ilgili şeyler geride kaldıkça, bu hatırlar silikleşiyor ve yerlerini kuvvet, tazelik ve umut dolu bir hayatın sevincine bırakıyordu.

Neşeye kendimi kaptırma konusunda hala suçluluk hissettiğimden, şen diyemesem de yine de o dört günlük seyahatte çok hoş günler geçirdim. Hayatımda böyle günler çok nadir olmuştur. Annemin hatırasına saygısızlık yapma korkusuyla beni neşeli görünmekten kaçınmaya iten her şey gözlerimden uzaktı. Bir titreme hissetmeden önünden geçe-

mediğim kapıları kapalı odası ve her baktığımda içimi sızlatan kapağı kapalı piyano. Üzerimizde matem giysilerimiz de yoktu. Normal seyahat elbiseleri giyiyorduk. Birbiri ardına gelen güzel manzaralar beni neşelendiriyor; bahar mevsimi ruhumu memnuniyet ve ümitle dolduruyordu.

Yeni göreve başlayan herkes gibi lüzumundan fazla gayretli olan insafsız Vasiliy, sabah çok erken bir saatte battaniyemi çekip alıyor ve her şeyin hazır olduğunu, yola çıkma zamanının geldiğini söylüyordu. İstediğiniz kadar battaniyenize sarılın, köpürün ya da tatlı sabah uykunuzu yalnızca çeyrek saat uzatmak için çareler düşünün, Vasiliy'in kararlı yüzünden vazgeçmeyeceğini görürsünüz, sonunda yataktan sıçrar ve yıkanmak için avluya koşarsınız.

Arabaya koşulu atlardan en öndekine binen Mitka, yengeç gibi kızarmış bir halde semavere üflüyor, semaver kaynamaya başlamış bile. Dışarıda hava sanki bir tezek yığınından yükselen buhar gibi nemli ve sisli. Gökyüzünün doğu tarafında güneş parlak ve neşeli ışınlar yayıyor. Avludaki kulübelerin sazdan çatılarında çiyler parlıyor. Yemliklere iplerle bağlanmış atlarımız, geviş getiriyorlar. Gün doğmadan önce kuru bir gübre yığınının üzerinde uyuklayan, tüylü bir köpek şimdi tembel tembel geriniyor ve kuyruğunu sallayarak avlunun karşı tarafına geçiyor. Köylü bir kadın aceleyle gıcırdayan kapıları açıyor ve uykulu ineklerini sokağa sürüyor. Şimdiden ineklerin ayak seslerini, sürünün meleyip böğürmesini duyabiliyoruz. Kadın, uykulu komşusuyla birkaç kelime konuşuyor. Kolları dirseklerine kadar sıvalı olan Filip, derin kuyudan kova çekiyor ve duru suyu yanı başındaki küçük gölcükte uyanmış ördeklerin yüzdüğü bir meşe yalağa dolduruyor. Filip'in geniş, gür sakallı yüzünü, her harekette güçlü

kollarında belirginleşen damarlarını ve gelişmiş kaslarını görmek bana haz veriyor.

Mimi ve kızların uyuduğu paravanın ardında bir hareketlilik var. Hizmetçi Maşa meraklı bakışlarımızdan saklamak için önlüğüyle örttüğü türlü yiyeceklerle yanımızdan geçiyor. Nihayet kapı açılıyor ve çaya çağırılıyoruz.

Vasiliy, aşırı bir gayretle koşarak odaya girip duruyor ve bize göz kırparak Marya İvanovna'ya, yola erken çıkmamız için yalvarıyor. Atlar arabaya koşulmuşlar ve ara sıra çanlarını çıngırdatarak sabırsızlıklarını ifade ediyorlar. Bavullar, sandıklar ve büyüklü küçüklü kutular tekrar yükleniyor ve yerlerimizi alıyoruz. Ama yaylının içinde oturacak yer değil bir dağ buluyoruz, bir gün önce her şeyin nasıl paketlendiğini anlayamıyor, nereye oturacağımızı bilemiyoruz. Özellikle, yaylıda benim oturduğum yerin altına konmuş, kapağı üç köşeli ceviz çay kutusu tepemi attırıyor. Vasiliy her şeyin yoluna gireceğini söylüyor ve ona inanmaktan başka çarem yok.

Güneş, doğuyu kaplayan yoğun beyaz bulutun üzerine yükseliyor ve her yer gün ışığıyla yıkanıyor. Etrafımdaki her şey öylesine güzel ve kalbim öylesine hafif ve huzurlu ki... Yol, kuru anız tarlalarının ve çiyden ışıldayan meraların arasında geniş bir şerit misali kıvrılıyor. Yer yer kuru tekerlek izlerinin ve anayolun kısa yeşil otlarının üzerine uzun hareketsiz bir gölge seren kederli bir söğüt ağacığı ya da küçük, yapışkan yaprakları olan genç bir kayın göze çarpıyor. Tekerleklerin gürültüsü ve çanların çıngırdaması yolun yakınında uçuşan tarla kuşlarının şarkılarını boğamıyor. Sabahın kokusu, yaylımızın kendine has güve yemiş kumaş ve toz kokusu karışımı kokusunu bastırıyor. İçimde hoş bir hareketlilik hissediyorum. Bir şeyler yapmak için büyük bir heves duyuyorum. Bu ne kadar mutlu olduğumun işaretidir.

Handa dua edecek zaman bulamamıştım. Şu ya da bu sebepten bu görevi yerine getirmeyi unuttuğumda üzücü bir şey olduğunu fark etmiştim. Daha fazla zaman kaybetmeden, şapkamı çıkarıyor, yüzümü yaylının köşesine döndürüyor, kimse görmesin diye ceketimin altında duamı edip haç çıkarıyorum. Fakat binlerce şey dikkatimi dağıttığından dalgınım ve aynı kelimeleri tekrarlayıp duruyorum.

Yolun yanında kıvrılan patikada usulca hareket eden birkaç kişi beliriyor; bunlar kendilerini Allah'a adamış kadınlar. Başları kirli şallarla sarılmış; sırtlarında kayın kabuğundan heybeler, bacaklarında eski püskü dolamalar, ayaklarında hantal ayakkabılar var. Asalarını düzenli bir ritimle sallayarak, bize bakmadan, birbiri ardından ağır ağır adımlarla ilerliyorlar. Kendi kendime soruyorum: "Nereye gidiyorlar? Niçin? Yolculukları uzun mu? Yola düşen gölgeleri ne zaman yanından geçtikleri söğüdün gölgesine karışacak?" Karşıdan dört atlı bir posta arabası bize doğru hızla ilerliyor. İki saniye daha ve bize birkaç metre öteden arkadaşça bir merakla bakan yüzler hızla yanımızdan geçiyor. Bu insanları belki bir daha hiç görmeyeceğimi düşününce içim bir tuhaf oluyor.

Boyunlarında yularları, kuskunlarının altına sıkıştırılmış koşum kayışlarıyla iki uzun tüylü at, kan ter içinde dörtnala geliyorlar. Arkalarında, boynundaki çıngırağı arada sırada çıngırdayan bir ata binmiş genç, uzun hava söylüyor. Devasa çizmeler içindeki uzun bacakları sallanıyor. Keçe şapkasını bir kulağının üzerine yatırmış ve yüzünde öylesine tembel bir rahatlık ifadesi var ki bir postacı olmak ve hüzünlü şarkılar söyleyerek atları eve sürmek, bana mutlulukların en büyüğüymüş gibi geliyor.

Uzaklarda, vadinin çok ötesinde, yeşil çatılı bir köy evinin açık mavi gökyüzüne doğru yükseldiğini görüyorum. Ardın-

dan yeşil bahçeli bir malikânenin kırmızı çatısı beliriyor. O ev kimindir? Acaba orada annesi, babası ve öğretmeniyle yaşayan çocuklar var mı? Neden gidip sahipleriyle tanışmıyoruz? Karşıdan kocaman kaputlu, her biri semiz, sağlam bacaklı dört at tarafından çekilen uzun bir araba katarı geliyor. Geçmesi için yoldan çekilmeliyiz. Vasiliy en öndeki arabacıya: "Yükünüz nedir?" diye soruyor. Bacaklarını çamurlukların üzerine sallandıran ve kırbacını sallayan arabacı bizi bir süre boş bakışlarla süzüyor, ancak duyamayacak kadar uzaklaştığımız zaman cevap veriyor. Vasiliy arabanın ön tarafında yeni bir paspasa sarılmış yatan ikinci arabacıya: "Ne taşıyorsunuz?" diye soruyor. Kızıl sakallı sarı saçlı genç başını paspasın altından çıkararak yaylımıza küstah bir bakış fırlatıyor ve yeniden gözden kayboluyor. Belli ki bu arabacıların bizim kim olduğumuz, nereden geldiğimiz ve nereye gittiğimiz hakkında bir fikirleri yok, diye düşünüyorum...

Çevreyi seyretmeye dalmış bir buçuk saattir kilometre direkleri üzerindeki eğri büğrü rakamlara dikkat etmiyorum. Ama şimdi güneş başımı ve sırtımı yakmaya başlıyor, toprak yoldaki tozlar uçuşuyordu. Dahası çay kutusunun üçgen şeklindeki kapağı beni gittikçe daha da çok rahatsız ediyor ve birkaç kez duruşumu değiştiriyorum. Sıcaktan yanıyorum ve içim daralıyor. Bütün dikkatim kilometre direklerinin üzerindeki rakamlara yoğunlaşmış, bir sonraki durağa ne zaman ulaşacağımızı hesaplayıp duruyorum: 'On iki verst otuz altının üçte biri eder, Lipsti'ye kırk bir verst var, bu demektir ki yolun üçte birinden fazlasını almışız.'

Vasiliy'in başını öne eğmeye başladığını görünce: "Vasiliy, arabacı yerinde ben oturabilir miyim canım?" diyorum.

Vasiliy ile yer değiştiriyoruz; o hemen horuldamaya başlıyor ve öylesine yayılıyor ki yaylıda kimseye yer kalmıyor.

Oturduğum yerden her birinin özelliklerini bildiğim dört atımızı görüyorum: Neruçinskaya, Dyaçok, Levaya ve Aptekar.

Filip'e dönerek biraz ürkekçe: "Neden Dyaçok sol taraf yerine sağ tarafta bugün?" diye soruyorum.

"Dyaçok?"

"Neruçinskaya ise hiç çekmiyor, neden?"

Filip benim son söylediklerimi dikkate almıyor. "Dyaçok sol tarafa koşulamaz" diye cevap veriyor. "O sol tarafa koşulacak türden bir at değil. Sol tarafa gerçek bir at gerek"

Filip bunları söyledikten sonra sağa yaslanıyor ve dizginlere var gücüyle asılarak zavallı Dyaçok'un kuyruğu ile bacaklarını aşağı taraftan kırbaçlıyor. Dyaçok elinden geldiği kadar çabalayıp koca yaylıyı bir tarafa çektiği halde Filip kırbaçlamaya ancak dinlenmek için son veriyor. Soluklanırken aslında başında gayet düzgün bir şekilde duran şapkasını bir yana çekiyor. Böyle bir anı kollayıp Filip'ten arabayı benim kullanmama izin vermesini istiyorum. Filip önce dizginlerden birini, sonra diğerini veriyor; sonunda altı dizginin tamamı ve kamçı bana aktarılıyor. Mutluluktan uçuyorum! Filip'i taklit etmeye çalışıyor ve iyi yapıp yapmadığımı soruyorum, ama o pek memnun olmuyor. Bir at çok sert çekerken diğerinin hiç çekmediğini söyleyerek sonunda dirseklerini göğsüme dayayıp dizginleri elimden alıyor. Hava gittikçe ısınıyor; koyun postuna benzeyen bulutlar sabun köpüğü gibi bir yukarı bir aşağı uçuşuyor ve koyu gri bir renk alıyor. Pencereden bir şişe ve küçük bir paket tutan bir el uzanıyor; Vasiliy şaşırtıcı bir çeviklikle, hareket halinde olan faytondan atlayarak bize kvas ile peynirli poğaçalar getiriyor.

Dik bir yamaçta hepimiz arabalardan iniyoruz. Vasiliy ile Yakov tekerlekleri frenleyip, devrilse tutabileceklermiş gibi

faytonu elleriyle iki yandan desteklerken biz bir sonraki köprüye kadar yarışıyoruz. Sonra, Mimi'nin izniyle ya ben ya da Volodya faytona biniyoruz ve Lyuba ya da Katya yaylıya tırmanıyor. Bu değişiklik kızların çok hoşuna gidiyor, çünkü söyledikleri gibi yaylıda gitmek çok daha eğlenceli. Bazen sıcaklık çok arttığında, eğer bir korudan geçiyorsak, faytonun biraz gerisinde kalıyor ve birkaç yeşil dal koparak yaylının üzerinde bir tür çardak yapıyoruz. Hareketli çardak son hızla faytona yetişmeye çalışırken Lyuba eğlenirken hep yaptığı gibi inanılmaz çığlıklar atıyor.

Nihayet yemek yiyip dinleneceğimiz köye ulaştık. Köyün kokusu burnumuza gelmeye başladı bile; duman, katran, çörek kokusu ve konuşma, ayak ve tekerlek sesleri duyuyoruz. Koşumların çanları, açık tarlalarda çıkardıklarından daha farklı bir sesle çalmaya başladılar. Her iki tarafta küçük, oymalı tahtadan sundurmaları olan, sazdan çatılı evler görüyoruz. Arada sırada meraklı bir yaşlı kadın kırmızı ya da yeşil panjurlu küçük pencerelerden başını uzatıyor. İşte üstlerinde gömleklerinden başka bir şey olmayan küçük köylü çocukları. Gözlerini kocaman açmış, kollarını bize uzatarak duruyor, ya da arabalarımızın arkasından küçük, hızlı adımlarla tozun içinde yalınayak koşuyor ve Filip'in tehditlerine aldırmadan arkaya kayışla bağlanmış olan bavullara tırmanmaya çalışıyorlar. Şimdi iki kızıl saçlı hancı arabalarımızın iki yanında koşuyor ve yolcuları çekmek için birbirleriyle yarışıyorlar. "Ho!" Kapılar gıcırdıyor; arabalar, dingilleri sürtünerek hanın avlusuna giriyor. Dört saatlik özgürlük!

2. Fırtına

Güneş batıya doğru alçalıyor, eğik ışıkları boynumu ve yanaklarımı yakıyordu. Yaylının kenarları öylesine sıcaktı ki, dokunamıyordum. Yoldan toz bulutları yükseliyor ve havayı kaplıyordu. Onları dağıtacak bir esinti bile yoktu. Üzerinde eşyalarımızın bulunduğu fayton, önümüzde belli bir uzaklığı muhafaza ederek ilerliyordu. Ara sıra arabacının şapkası, savurduğu kamçı ve Yakov'un başlığı göze çarpıyordu. Ne yapacağımı bilemiyordum. Ne yanımda uyuklayan Volodya'nın tozdan kararmış yüzü, ne Filip'in sırt hareketleri, ne de bizi eğik bir açıyla takip eden iki tekerlekli arabanın gölgesi beni oyalayabiliyordu. Bütün dikkatim, uzaktan görebildiğim kilometre direklerine ve daha önce ufkun üzerine dağılmış olan, ama şimdi korkutucu bir fırtına bulutu halinde birleşen bulutlara yoğunlaşmıştı. Zaman zaman uzaktan gök gürültüleri duyuluyordu. Hana ulaşmak için duyduğum sabırsızlık daha da artmıştı. Fırtınalar bende her zaman anlatılmaz bir kasvet ve korku uyandırırdı.

En yakın köye daha dokuz verst vardı ve Allah bilir nereden gelen karabulut rüzgâr olmamasına rağmen hızla bize doğru yaklaşıyordu. Henüz bulutlar tarafından yüzü kapanmamış güneş, bulutu daha da belirginleştiriyordu. Zaman zaman uzaklarda şimşekler çakıyor; gittikçe yükselen ve bütün göğü kucaklayan gök gürültüleri yavaş yavaş bize doğru

yaklaşan bir uğultuya dönüşüyor. Vasiliy yarı doğrularak yaylının üzerini örtüyor; arabacılar paltolarını giyiyor ve her gök gürlemesinde şapkalarını ellerine alıp haç çıkarıyorlar; atlar kulaklarını dikiyor ve yaklaşan fırtına bulutunun serin havasını koklamak istercesine burun deliklerini şişiriyorlar. Yaylı tozlu yol boyunca gittikçe hızlanarak ilerliyor. Korkuyorum ve kanın damarlarımda daha hızlı aktığını hissediyorum. Güneşin ufkun kasvetli ve korkunç kısmını aydınlatıp kaybolan son ışıkları bulutlarla kapanıyor. Her yer kararıyor. Korudaki ağaçlar titriyor; donuk beyazımsı yapraklar bulutların mor rengi üzerinde daha da belirgin hale geliyor, telaşla hışırdıyorlar. Uzun kayın ağaçlarının tepeleri sallanmaya başlıyor ve yolda kuru ot kümeleri uçuşuyor. Beyaz gövdeli kırlangıçlar, bizi durdurmak ister gibi yaylının etrafında daireler çiziyor ve atların göğüslerine kadar iniyorlar. Kargalar, kabarık kanatlarıyla sanki rüzgâra karşı uçuyorlar. Üzerimize çektiğimiz deri örtünün uçları kalkıyor ve içeri nemli bir rüzgâr giriyor. Yaylının içinde çakan şimşek bizi kör ediyor, bir an için arabanın yeşil döşemesini ve köşeye büzülmüş olan Volodya'yı aydınlatıyor. Aynı anda tam tepemizde büyük bir gök gürlemesi duyuyoruz. Sanki gittikçe yükselip genişliyor ve sesi artarak nefeslerimizi tutmamıza sebep olan, kulakları sağır edici bir patlamayla son buluyor. Allah'ın gazabı! Bu basit halk deyimi ne kadar da şiirselmiş!

Tekerlekler gittikçe daha hızlı dönüyor; aceleyle dizginleri sallayan Vasiliy ve Filip'den onların da telaşlandığını anlıyorum. Yaylı hızla yokuş aşağı iniyor ve tahta bir köprüde takırdayarak ilerliyor. Her hareketimizde öleceğimizi zannediyorum.

"Hoo!" Dingillerden biri çıkıyor ve muazzam gök gürlemelerine rağmen köprünün üzerinde durmak zorunda kalıyoruz.

Başımı yaylının kenarına dayıyor, kalbim çarparak, çaresizlik içinde Filip'i izliyorum. Siyah parmaklarıyla bir ilmek yapıp, dizginleri ayarlıyor ve yandaki atı kah avucuyla kah kamçının sapıyla itiyor.

Fırtınanın şiddeti korkumu arttırdı ama genellikle gök gürültüsünden önce gelen o derin sessizlik anında sinirlerim o derece gerildi ki, eğer bu durum bir çeyrek saat daha sürseydi ölürdüm. Tam o anda, birdenbire, köprünün altından, yırtık pırtık, kirli bir gömlek giymiş bir dilenci çıkıyor. Yüzü şişmiş, gözleri boş boş bakıyor, çıplak başı titriyor... Dilenci yaylıya bir el yerine kırmızı, parlak, kesik bir kol uzatıyor.

Zayıf bir sesle: "E-fen-dim, Allah aş-kı-na, sa-ka-ta bir sada-ka!" diye inliyor, her kelimeyi söylerken haç çıkarıyor ve beline kadar eğiliyor.

O anda içimi kaplayan ürpertiyi tarif edemem. Tüylerim diken diken oluyor ve gözlerim dehşet içinde dilenciye dikilip kalıyor...

Yolculuğumuz sırasında sadaka dağıtmak Vasiliy'in işi. O anda Filip'e dingili düzeltmeyle ilgili talimatlar vermekle meşgul. Ancak her şey hazır olup Filip dizginleri alarak yerine oturduğunda cebinden bir şey çıkarmaya başlıyor. Fakat tam araba hareket ederken gözleri kör eden bir şimşek her tarafı kıpkırmızı bir ışıkla dolduruyor. Atlar birdenbire duruyor. Şimşekle birlikte öylesine sağır edici bir gök gürültüsü geliyor ki, sanki gök kubbe üzerimize yıkılıyormuş gibi hissediyoruz. Rüzgâr eskisinden daha sert esiyor; atların yeleleri ve kuyrukları, Vasiliy'in paltosu ve deri örtünün uçları rüzgarda ümitsizce çırpınıyor. Yaylının deri kaputuna büyük bir yağmur tanesi düşüyor... Sonra bir başkası, bir üçüncü, bir dördüncü ve birdenbire sanki tepemizde davul çalıyormuş gibi, her taraf yağan yağmurun düzenli patırtısıyla çınlıyor.

Vasiliy'in hareketlerinden cüzdanını açtığını anlıyorum. Hala haç çıkarıp eğilen dilenci, tekerleklere o kadar yakın duruyor ki, her an ezileceğinden kokuyorum. "Allah rızası için bir sadaka" Sonunda yanımızdan bakır bir para uçuyor ve zavallı sefil, cılız vücuduna yapışan sırılsıklam elbiseleri içinde rüzgârda sallanarak gözden kayboluyor.

Bardaktan boşanırcasına yağan yağmur, şiddetli rüzgârın etkisiyle savruluyor. Sular Vasiliy'in paltosunun arkasından, örtünün üzerinde oluşan kirli gölcüklere akıyor. Tozlar, tekerleklere yapışan sulu bir çamura dönüşüyor; sarsıntılar azalıyor ve bulanık sular tekerlek izleri boyunca akıyor. Şimşeğin ışığı soluklaşıyor ve yağmur sesinin arasından gelen gök gürültüleri eskisi kadar korkunç değil.

Nihayet yağmur şiddetini azaltmaya başlıyor. Karabulut darmadağın oluyor, güneşin bulunduğu tarafta rengi açılıyor ve bulutun gri kenarlarından berrak bir mavilik beliriyor. Bir dakika sonra yoldaki su birikintilerine, artık ince ince ve ip gibi akan yağmurun uzun çizgilerine ve yol kenarındaki ıslanmış otların üzerine utangaç bir güneş ışığı vuruyor. Ufukta tehditkâr bir şekilde duran karabuluttan artık korkmuyorum. Endişemin yerini tarifi zor bir mutluluk ve iyimserlik duygusu alıyor. Ruhum, tazelenmiş tabiat gibi gülümsüyor. Vasiliy paltosunun yakasını indiriyor, şapkasını çıkarıp silkeliyor. Volodya örtüyü geri itiyor. Eğilip taze havayı hevesle içime çekiyorum. Faytonun parlak, yıkanmış gövdesi, kutuları ve bavullarıyla önümüzde salınıyor; atlar, koşumları, dizginler, tekerleklerdeki lastikler... Hepsi güneşte cilalanmış gibi parlıyorlar. Yolun bir tarafında geniş tarla, kışlık sebzeleriyle ve sağda solda sığ kanallarla ufka doğru gölgeli bir halı gibi uzanıyor. Diğer tarafta aralarında ceviz ve yaban kirazlarının da bulunduğu bir kavak korusu mutluluktan kendinden geçmiş

gibi hareketsiz dururken, ışıldayan yağmur damlaları, dalların arasından kuru yaprakların üzerine damlıyor. Dört bir yanımızda şen şarkılar söyleyen sorguçlu çayırkuşları daireler çizerek uçuşuyor. Küçük kuşlar ıslak çalılar arasında telaşla dolanıyor ve ormanın kalbinden guguk kuşunun nameleri duyuluyor. Orman kayın ağacı, menekşe, çürüyen yaprak, mantar ve yaban kirazı kokuyor. Fırtınanın ardından ortaya çıkan bu kokular öylesine güçlü ki başımı döndürüyor, yaylının içinde zor duruyorum. Yere atlayıp çalılara doğru koşuyorum ve yağmur damlalarının üzerime düşmesine aldırmadan çiçek açan yaban kirazının ıslak dallarını kırıp muhteşem kokularını içime çekiyorum. Çizmelerimin kirlenmesine ve çoraplarımın ıslanmasına bile aldırmadan çamurun içinden faytona koşuyorum.

"Lyuba! Katya!" diye bağırıyorum, onlara yaban kirazı dalları uzatarak "Bakın ne kadar güzel!"

Kızlar bağırışıyorlar; Mimi gitmezsem arabanın altında kalacağımı söylüyor.

"Ama bakın. Ne kadar güzel kokuyor!" diye çığlık atıyorum.

3. Yeni Bir Bakış Açısı

Katya yaylıda yanımda oturuyordu. Güzel başını öne eğmiş, düşünceli bir halde tekerleklerin ilerlediği tozlu yola bakıyordu. Sessizce onu seyrediyor ve pembe yüzündeki çocuklara has olmayan, hüzünlü ifadeye hayret ediyordum.

"Yakında Moskova'da olacağız" dedim. "Moskova nasıl bir yer, hiç düşündün mü?"

İsteksizce: "Bilmem ki" diye cevap verdi.

"Serpuhov'dan daha büyük bir şehirdir mutlaka, öyle değil mi?"

"Ne dedin?"

"Hiç"

Katya'nın başkasının düşüncelerini tahmin etmesini sağlayan ve konuşma sırasında rehber görevi yapan içgüdüsü, incindiğimi anlamasına sebep olmuştu. Kayıtsızlığını telafi etmek istercesine başını kaldırdı ve bana döndü.

"Babanız büyükannenizin yanında oturacağımızı söyledi mi?"

"Evet. Büyükannem bundan böyle kendisiyle oturmamızı istiyor"

"Hepimizin mi?"

"Tabii ki. Biz yukarda oturacağız, bir tarafta siz diğer tarafta biz; babama evin bir bölümünü özel olarak ayırdılar. Yemeği hep beraber aşağıda büyükannemle yiyeceğiz"

"Annem, büyükannenizin çok saygın bir hanım olduğunu söylüyor, aksi biri midir?"

"Hayır. İlk başta öyle görünebilir ama hiç aksi değildir. Tam tersine, çok iyi kalpli ve neşelidir. İsim günündeki baloyu görmeliydin!"

"Yine de ondan çekiniyorum; ayrıca Allah bilir..."

Katya birden durdu ve yine düşüncelere daldı.

Ürkek ürkek: "Neyi?" diye sordum.

"Önemi yok"

"Evet, ama 'Allah bilir...' dedin"

"Büyükannenin verdiği balodan bahsediyordun"

"Evet, keşke sen de orada olsaydın. Yığınla misafir vardı, bin kadar, müzik vardı, generaller... Ben de dans ettim..." Bunları söylerken birden durarak "Katya!" dedim. "Beni dinlemiyor musun?"

"Evet, dinliyorum. Dans ettiğini söylüyordun"

"Neden bu kadar üzgünsün?"

"İnsan her zaman neşeli olamaz"

"Yok, yok, sen Moskova'dan döndüğümüzden beri çok değiştin. Bana doğruyu söyle" diye devam ettim, kararlı bir ifadeyle ona dönerek "Neden böyle tuhaflaştın?"

Sözlerimin merakını uyandırdığını gösteren bir ses tonuyla: "Tuhaflaştım mı?" diye cevap verdi. "Hiç de tuhaf biri değilim."

"Tuhaf derken, eskiden olduğun gibi değilsin" diye devam ettim. "Bir zamanlar hepimiz hep birlikteydik, bize akraba

gözüyle baktığını ve bizim seni sevdiğimiz kadar senin de bizi sevdiğini herkes görebilirdi ama şimdi çok ciddileştin, bizden kaçıyor gibisin..."

"Hiç de değil..."

"Hayır, bitirmeme izin ver" diye sözünü kestim. İçime attığım bir düşünceyi ifade etmek istediğimde gözyaşlarından önce hissettiğim zayıf kaşıntının farkına varmıştım. "Bizden kaçıyorsun ve sanki bizimle bir ilişkin yokmuş gibi Mimi'den başkasıyla konuşmuyorsun"

Katya: "İnsan her zaman aynı kalamaz, gün gelir değişmek zorunda kalabilir" diye cevap verdi. Ne diyeceğini bilemediği durumlarda, her şeyi bir tür ölümcül zorunluluğa bağlamak gibi bir huyu vardı.

Bir keresinde bir tartışma sırasında kendisine aptal kız diyen Lyuba'ya: "Herkes zeki olamaz; aptal insanlar da olmalı" cevabını vermişti. Fakat herkesin bir gün değişmek zorunda kalabileceği fikri beni tatmin etmemişti ve soru sormaya devam ettim.

"Bu neden gerekli olsun ki?"

Katya kızardı, Filip'in sırtına dikkatle bakarak: "Daima birlikte yaşayamayız" diye cevap verdi. "Annem, toprağı bol olsun annenizle birlikte yaşıyordu çünkü arkadaştılar, ama annem ve kontes anlaşabilirler mi, Allah bilir. Kontesin biraz aksi bir insan olduğunu söylüyorlar. Ayrıca, eninde sonunda yollarımız bir gün ayrılacak. Siz zenginsiniz, Petrovska size ait, annemin ise hiçbir şeyi yok, biz fakiriz"

"Siz zenginsizin, biz fakiriz..." Bu sözler ve bunlara bağlı düşünceler bana çok ilginç gelmişti. O zamanki algılamama göre yalnızca dilenciler ve köylüler fakirdi. Hayal gücüm zarif ve güzel Katya'ya fakirliği yakıştıramıyordu. Mimi ve Kat-

ya'nın her zaman olduğu gibi bizimle yaşayacaklarını ve her şeyi onlarla eşit olarak paylaşacağımızı düşünmüştüm. Başka türlü olması mümkün değildi. Fakat şimdi kafamın içinde onların durumu ile ilgili binlerce karışık düşünce dolaşıyordu. Bizim zengin, onların ise fakir olmasından öylesine utanç duydum ki, kızardım ve kendimde Katya'ya bakacak cesareti bulamadım.

'Bizim zengin, sizin ise fakir olmanızın ne önemi var?' diye düşündüm. 'Bu neden ayrılmamızı gerektirsin? Neden sahip olduklarımızı aramızda bölüşmeyelim?' Fakat bunları Katya'ya söylemenin doğru olmayacağını düşündüm. Bütün bu mantıksal muhakemeleri hiçe sayan bir içgüdü bana onun haklı olduğunu ve düşüncelerimi ona anlatmanın yersiz olacağını söyledi.

"Gerçekten ayrılacak mıyız?" dedim. "Nasıl ayrı yaşayabiliriz ki?"

"Başka ne yapabiliriz? Ben de üzülüyorum. Ama bu gerçekleştiğinde ne yapacağımı biliyorum..."

Her zaman aktris olmanın hayalini kurduğunu biliyordum. "Aktris mi olacaksın?... Bu çok saçma!" dedim.

"Hayrı, onu küçükken söylerdim..."

"Öyleyse ne yapacaksın?"

"Bir manastıra kapanacağım, siyah bir elbise ve kadife bir başlık giyeceğim"

Katya ağlamaya başladı.

Sevgili okur, hayatınızın bir yerinde sarıki o zamana kadar etrafınızda olan nesneler size bilinmedik yönlerini göstermişler gibi, olaylara bakınışınızın tamamen değiştiği bir nokta oldu mu? Bu benim başıma ilk kez ergenliğimin başlangıcı saydığım bu yolculuk sırasında geldi.

İlk kez, bizim yeryüzündeki yegâne insanlar olmadığımızı fark etmiştim. Dünyanın merkezi biz değildik, bizim dışımızda bizimle hiçbir ortak noktası bulunmayan, bizimle ilgilenmeyen, hatta varlığımızdan bile haberdar olmayan insanlar yaşıyordu.

Bu fikir, kendine özgü bir yolla, genellikle de beklenmedik ya da başka insanların varmak için izlediğinden farklı bir yolla bir kanaate dönüşür. Katya ile yaptığım bu konuşma, benim için böylesi yollardan biri olmuştu. Beni derinden etkileyen bu konuşma, onun geleceği hakkında düşünmeye itmişti.

İçinden geçtiğimiz köylere ve kasabalara bakıyordum. Anlık bir merakla yaylımızı süzüp sonsuza dek gözden kaybolan kadın ve çocukları, dükkân sahiplerini, Petrovska'da görmeye alışık olduğum şekilde eğilip selam vermek şöyle dursun, bize bir göz atmaya bile tenezzül etmeyen köylüleri izlerken hayatımda ilk kez kendime: 'Eğer bizim hakkımızda düşünmüyorlarsa ne düşünüyorlar? Neyle geçiniyorlar? Çocuklarını nasıl yetiştiriyorlar? Onlara özel öğretmenler tutuyorlar mı? Oyun oynamalarına izin veriyorlar mı? Onları nasıl cezalandırıyorlar?' diye sordum.

4. Moskova'da

Moskova'ya varışımızla olaylara ve insanlara bakış açımdaki değişiklik daha da belirginleşti.

Büyükannemi ilk gördüğümde ince, kırışık yüzünü, fersiz gözlerini fark ettim ve ona duyduğum korkuyla karışık saygı yerini acımaya bıraktı. Yanağını Lyuba'nın başına dayayıp sanki sevgili kızını görüyormuş gibi acı acı ağlamaya başladığında merhametim sevgiye dönüştü. Bizden böylesine etkilendiğini görmekten rahatsız olmuştum. Bizim onun için ne anlam ifade ettiğimizi anladım. Bize biz olduğumuz için değil, yalnızca ona annemizi hatırlattığımız için düşkündü. Yanaklarıma kondurduğu öpücüklerin bir tek anlamı vardı: 'O öldü, onu bir daha asla göremeyeceğim.'

Sürekli endişeli görünen, siyah bir smokin ya da takım elbise giyen babam, Moskova'da bizimle nadiren ilgileniyor ve yalnızca öğlen yemeklerinde ortaya çıkıyordu. Geniş açık yakalı gömlekleri, ropdöşambrı, kâhyaları ile harman yerine yaptığı gezinti ve avlarıyla gözümde eski itibarının önemli bir bölümünü kaybetmişti. Karl İvaniç uzun zamandır alışık olduğumuz saygıdeğer kelliğini, Allah bilir neden, tam ortadan ayırdığı kırmızı bir perukla değiştirmişti. Öyle tuhaf ve gülünç görünüyordu ki, bunu nasıl olup da daha önce fark etmediğime şaşıyordum.

Kızlarla aramızda da, görünmez bir duvar oluşmuştu. Onların kendi sırları vardı, bizim de kendi sırlarımız. Bizler pantolonlarımız ve kemerlerimizle hava atıyorduk, onlar da durmadan uzayan eteklerini göstermekten hoşlanıyor gibiydiler. Mimi'ye gelince, gittiğimizin ilk Pazar günü aşağıya öyle süslü bir elbise ve başlığında o kadar çok kurdeleyle indi ki, artık taşrada olmadığımız ve burada her şeyin farklı olduğu açıkça görülüyordu.

5. Ağabeyim

Volodya'dan yalnızca bir yaş ve birkaç ay küçüktüm; biz beraber büyüdük, ders çalıştık ve oyunlar oynadık. Aramızda büyük küçük ayrımı yapmazdık. Ancak sözünü ettiğim ergenlik döneminde ne yaş, ne ilgi alanları, ne de yetenekler açısından birbirimize uygun olduğumuzu fark etmeye başladım. Bana öyle geliyordu ki, Volodya da bu üstünlüğünün bilincindeydi ve bundan gurur duyuyordu. Büyük ihtimalle bu düşündüklerimde yanılıyordum, yine de onunla her tartışmızda gurur yapıyor, inciniyordum. Her şeyiyle benden daha iyiydi: Oyunlarda, derslerde, tartışmalarda, terbiye konusunda... Bütün bunlar beni ondan uzaklaştırıyor ve anlayamadığım bir azap çekiyordum. Eğer Volodya'ya ilk kez kırmalı keten gömlekler giydirdiklerinde açıkça, böyle gömleklerim olmadığı için üzüldüğümü söyleseydim, rahatlayacak ve yakasını her düzelttiğinde bunu yalnızca bana çalım atmak için yaptığını düşünmeyecektim.

Bazen Volodya'nın hissettiklerimi anladığını ama bunu saklamaya çalıştığına inanıyor, acı çekiyordum.

Kardeşler, arkadaşlar, karı ve koca, efendi ve hizmetçi gibi birarada yaşayan insanlar arasında, özellikle de birbirlerine karşı samimi değillerse, kendini bir gülümseme, bir jest ya da bir bakışla açığa vuran o dile getirilmemiş, gizemli ilişkilere dikkat etmişsinizdir. Utangaçlık ve tereddüt içinde birleşen o

gözler, ne dile getirilmemiş arzular ve anlaşılmaz korkuları ifade eder!

Ama Volodya hiç de benim düşündüğüm gibi düşünmüyor olabilirdi. Belki de aşırı duyarlılığım ve her şeyi inceleme eğilimim bu konuda beni yanılgıya sürüklüyordu. Volodya aceleci, açık sözlü ve maymun iştahlı biriydi. Hiçbir zaman merakını yenemez, bütün kalbiyle bunların peşinde koşardı.

Birdenbire resme merak sarar, bu uğurda bütün parasını harcardı. Kendisi de resim çizmeye başlar, resim hocasından, babamdan ya da büyükannemden tablolar alırdı. Sonra masasını antikalarla süslemek için büyük bir heves duyar, evde bu tür eşyalar arar ya da roman okumaya merak sarıp gece gündüz roman okurdu... Onun uğraşlarına hayran olmaktan kendimi alamazdım ama onu taklit etmeyecek kadar gururluydum. Kendi yolumu çizmek için ise henüz küçük ve ona bağımlıydım. Ama en çok Volodya'nın açık, kibar ve cömert kişiliğine hayrandım. Özellikle kavga ettiğimizde kendini ortaya koyan karakterine gıpta ederdim. Doğru davrandığını hisseder ama aynısını yapamazdım.

Volodya'nın süslemelere duyduğu tutku had safhaya ulaştığı günlerdeydi. Masasına gittim ve yanlışlıkla parlak renkli boş bir parfüm şişesini kırdım.

Volodya içeri girip masasındaki eşyaların düzenini bozduğumu görünce: "Benim eşyalarıma dokunmana kim izin verdi?" dedi. "Parfüm şişesi nerede? Eminim sen..."

"İstemeden devirdim ve kırıldı. O kadar mı önemli?"

Kırık şişenin parçalarını bir araya getirip çaresizlik içinde onlara bakarak: "Bana bir iyilik yap, sakın bir daha benim eşyalarıma dokunma" dedi.

"Lütfen bana emir verme! Kırdıysam kırdım. Bu kadar üzerinde duracak ne var?"

Ardından hiç de gülümseyecek halde olmamama rağmen tebessüm ettim.

Volodya bir omzunu yukarı kaldırarak (bu babamdan aldığı bir hareketti): "Bu senin için önemsiz bir şey ama benim için çok önemli" diye üsteledi. "Şişeyi kırıyor ve sonra da gülüyor bacaksız!"

"Sen büyüksün ama aptalsın"

Beni hafifçe iterek: "Seninle kavga etmeyeceğim" dedi. "Çekil git karşımdan!"

"İtmesene!"

"Çekil git!"

"İtme diyorum sana!"

Volodya beni kolumdan tutarak masadan uzaklaştırmaya çalıştı. Öfkeden gözüm dönmüştü: Masanın bacağını yakaladığım gibi deviriverdim. "Al sana!" Bütün porselen ve cam süsler yere dağıldı.

Volodya düşen hazinelerin bir kısmını kurtarmaya çalışarak "İğrenç çocuk!..." diye bağırdı.

Odayı terk ederken: 'Aramızdaki her şey bitti' diye düşündüm. 'Sonsuza kadar küsüz'

Akşama kadar konuşmadık. Haksız olduğumu hissediyordum, onunla göz göze gelmeye korkuyordum. Aklımı hiçbir şeye veremiyordum. Volodya ise tam tersine derslerini yaptı ve öğlen yemeğinden sonra her zamanki gibi kızlarla konuşup gülüştü.

Öğlen ders biter bitmez ağabeyimle yalnız kalmamak için odadan ayrıldım; tedirginlik ve utanç duyuyordum. Akşamki

tarih dersinden sonra defterlerimi alıp kapıya yöneldim. Volodya'nın yanından geçerken, ona gidip barışmak istememe rağmen kaşlarımı çattım ve öfkeli görünmeye çalıştım. O anda Volodya başını kaldırdı ve belli belirsiz, iyi niyetli ama biraz da alaycı bir gülümsemeyle yüzüme baktı. Göz göze geldik ve ne hissettiğimi anladığını fark ettim. Ama karşı konulmaz bir his başımı çevirmeme sebep oldu.

Son derece doğal bir sesle: "Nikolenka! Bana kızma artık. Eğer seni kırdıysam beni affet!" dedi ve elini uzattı.

İçimde gittikçe kabaran bir şeyin göğsüme dayandığını hissettim ve gözlerime yaşlar doldu, hafifledim.

Elini sıkarak "Be-ni...affet Vo-lo-dya" diye kekeledim.

Volodya bana neden gözlerimde yaşlar olduğunu anlamıyormuş gibi baktı.

6. Maşa

Fakat olaylara bakışımda meydana gelen değişikliklerin hiçbiri, benim için hizmetçilerden birini bir kadın olarak görmeme sebep olan olay kadar sarsıcı değildi. Huzur ve mutluluğum biraz da o kadına bağlıydı.

Kendimi bildim bileli Maşa bizimle birlikte yaşıyordu. Biraz sonra anlatacağım, onun hakkındaki düşüncelerimin tamamen değişmesine sebep olan bu olaya kadar ona en ufak bir ilgi göstermemiştim. Ben on dört yaşındayken o yirmi beş civarındaydı. Çok güzeldi. Maşa'ya delicesine âşık olduğum için onu hayallerimi işgal eden aldatıcı güzelliğiyle gözümde canlandırıyorum. Bu yüzden onu tarif edemeyeceğim. Yalnızca şunları söyleyeceğim: Olağanüstü beyaz bir teni, dolgun bir vücudu vardı ve bir kadındı; ben ise on dört yaşındaydım.

Elimde ders kitabı, odayı bir yukarı bir aşağı dolaştığım, ya da saçma sapan bir melodi mırıldandığım, ya da masanın kenarını mürekkeple boyadığım veya aynı sözü durmadan tekrar ettiğim, kısacası beynimin çalışmayı reddettiği hayal gücümün öne geçtiği günlerden birindeydi. Çalışma odasından çıkmış, merdiven sahanlığına doğru amaçsızca yürüyordum.

Terlik giymiş biri merdivenin alt basamaklarını çıkıyordu. Kim olduğunu merak ettim ama birdenbire ayak sesleri kesildi ve Maşa'nın sesini duydum: "Ne yapıyorsunuz? Eğer Marya İvanovna gelirse ne olur?"

Volodya: "Gelmez" diye fısıldadı ve adından bir ses duyuldu.

"Çekin elinizi! Utanın!" Maşa hızla önümden geçti. Eşarbının altından dolgun beyaz boynu görünüyordu.

Bu keşif beni şaşırtmıştı. Nasıl olmuştu da Volodya bunun çok hoş bir görüntü olduğunu anlamıştı. Onun gibi davranmak için can atıyordum.

O sahanlıkta saatlerce durup, yukarıdaki en ufak bir hareketi bile duyabilmek için büyük çaba harcardım. Dünyada her şeyden daha fazla istememe rağmen Volodya'yı taklit etme cesaretini asla kendimde bulamadım. Bazen, kapının arkasına saklanarak, imrenme ve kıskançlık karışımı bir duyguyla hizmetçilerin odasından gelen gürültüleri dinliyordum. Aklıma neden şimdi yukarı çıkıp, aynen Volodya'nın yaptığı gibi Maşa'yı öpmeye çalışmıyorum düşüncesi gelirdi. Eğer bana bu kocaman burnum ve kabarık saçlarımla ne istediğimi sorarsa ne derim? Birkaç defa Maşa'nın Volodya'ya: "Ne baş belasısın! Neden gelip beni rahatsız ediyorsunuz? Yaramaz çocuk!... Nikolay Petroviç asla buraya gelip böyle şeyler yapmaz..." dediğini duymuştum. Maşa o anda Nikolay Peroviç'in yaramaz Volodya'nın yerinde olabilmek için sahip olduğu her şeyi vermeye hazır olduğunu bilemezdi.

Utangaçtım, üstelik çirkin olduğuma dair inancım utangaçlığımı daha da arttırıyordu. Bir insanın gelişiminde hiçbir şeyin dış görünüşü konusundaki kanaati kadar önemli olmadığından eminim.

Pes etmeyecek kadar gururluydum. Kendimi, ulaşamadığı ciğere mundar diyen kedi gibi teselli ediyordum. Volodya'nın yakışıklılığı sayesinde elde ettiği ve bütün kalbimle kıskandığım hazları küçümsüyor ve gururlu yalnızlığımdan zevk almaya çalışıyordum.

7. Saçma

Mimi, heyecandan boğulacak gibi çıkan bir sesle: "Aman Allah'ım, bu barut!" diye bağırdı. "Ne yapıyorsunuz? Evi yakmak, hepimizi öldürmek mi istiyorsunuz?"

Kararlı bir şekilde herkese geri çekilmelerini söyledi; uzun, güvenli adımlarla yere dağılmış birkaç saçmaya doğru gitti ve ani bir patlama tehlikesini göze alarak saçmaları ayaklarıyla ezmeye başladı. Tehlikeyi yok ettiğine inandığında Mihay'ı çağırdı, bütün bu barutları olabildiğince uzağa, mümkünse suya atmasını emretti ve gururla başlığını savurarak misafir odasına geçti. Kendi kendine: "Çocuklarla ne kadar da iyi ilgileniyorlar..." diye mırıldanıyordu.

Babam evin kendisine ayrılan kanadından çıktı ve büyükannemin odasına gittik. Mimi çoktan gelmişti, pencerede oturuyor, yüzünde gizemli ve resmi bir ifadeyle kapıya bakıyordu. Elinde kâğıda sarılmış bir şey vardı. Bunun içinde saçmaların olduğunu tahmin edebiliyordum. Demek ki büyükannem olayı çoktan öğrenmişti.

Mimi'nin yanısıra odada, büyükannemin özel hizmetçilerden biri olan Gaşa da vardı. Öfkeli yüzüne bakılırsa canının oldukça sıkkın olduğu anlaşılıyordu. Kısa boylu, çiçek bozuğu suratlı bir adam olan Dr. Blumental başıyla bir takım işaretler yaparak Gaşa'yı yatıştırmaya çalışıyordu.

Büyükannem hafif yan dönmüş iskambil falı bakıyordu. Bu hayra alamet değildi çünkü büyükannem yalnızca çok sinirli olduğu zamanlarda kâğıt falı açardı.

Babam büyükannemi saygıyla öptü ve "Bugün nasılsınız anne? İyi uyudunuz mu?" diye sordu.

Büyükannem, sanki babam ona son derece yersiz ve kırıcı bir soru yöneltmiş gibi imalı bir şekilde: "Çok iyi, canım. Her zaman çok iyi olduğumu biliyorsunuz sanırım" diye cevap verdi. Sonra Gaşa'ya dönerek "Bana temiz bir mendil vereceksiniz umarım" diye devam etti.

Gaşa büyükannemin sandalyesinin kolunda duran kar gibi beyaz patiska mendilini göstererek: "Size mendil verdim" dedi.

"O kirli paçavrayı alın ve bana temiz bir tane ver, canım"

Gaşa şifonyere doğru gitti, çekmecelerden birini çekti ve öylesine şiddetle kapattı ki, odadaki bütün camlar sallandı. Büyükannem hepimize tehditkâr bir edayla baktı ve dikkatle hizmetçinin hareketlerini izlemeye devam etti. Kız mendili verdiğinde büyükannem:

"Enfiyemi ne zaman ufalayacaksınız, canım?" dedi.

"Zamanım olduğunda"

"Ne dediniz?

"Şimdi yaparım"

"Bana hizmet etmek istemiyorsanız canım, bunu söyleyebilirsiniz. Sizi uzun zaman önce bırakırdım"

Hizmetçi kız: "Fazla üzülmem" diye mırıldandı.

Doktor yeniden göz kırpacak gibi oldu ama kız ona öylesine öfkeli baktı ki, doktor hemen gözlerini indirdi ve saatinin köstebeğiyle oynamaya başladı.

Gaşa homurdanarak odadan çıktıktan sonra büyükannem babama döndü. "Görüyorsunuz, değil mi hayatım, kendi evimde benimle nasıl konuşuyorlar?" dedi.

Bu beklenmedik şikâyet babamı çok mahcup etmişe benziyordu. "Enfiyenizi benim ufalamama izin verin anne" dedi.

"Hayır, teşekkür ederim. Başka kimsenin enfiyemi istediğim gibi ufalayamayacağını bildiği için böyle küstah davranıyor." Kısa bir duraklamadan sonra "Biliyor musunuz canım" diye devam etti "Çocuklarınız bugün nerdeyse evi yakıyorlardı"

Babam saygı ve merakla büyükanneme bakıyordu.

"Evet, işte oynadıkları şey. Gösterin ona." dedi Mimi'ye dönerek.

Babam gülümseyerek: "Ama bu yalnızca bir saçma, anne" dedi, "hiçbir tehlikesi yok"

"Verdiğin bilgi için teşekkürler canım, ama ben artık böyle şeyler için çok yaşlıyım..."

"Sinirler! Sinirler!" diye fısıldadı doktor.

Babam hemen bize döndü.

"Nereden buldunuz bunu? Böyle şeylerle oynamaya nasıl cesaret edersiniz?"

"Onlara değil, amcalarına sorun" dedi büyükannem. Amca kelimesini özellikle alaycı bir ses tonuyla telaffuz ederek.

Mimi, "Voldemar barutu Karl İvaniç'in verdiğini söyledi" diye araya girdi.

"İşte, görüyorsunuz" diye üsteledi büyükannem "Nerede o? Adı neydi? Onu buraya gönderin"

"Yakınlarını görmek için izin verdim" dedi babam.

"Bu pek uygun değil. Onun her zaman burada olması la-

zım. Onlar benim değil, sizin çocuklarınız ve size nasihat vermeye hakkım yok çünkü benden daha akıllısınız" diye devam etti büyükannem "Ama onlara bu Alman köylüsünün yerine doğru dürüst bir öğretmen bulmanın zamanı geldi. Bu amca çocuklara kötü terbiye vermekten ve Tirol şarkıları öğretmekten başka bir işe yaramaz. Sorarım size, çocukların Tirol şarkıları söylemesi çok mu elzem bir şey? Ama *artık* bu duruma kimsenin aldırdığı yok ve siz canın nasıl isterseniz öyle yapabilirsiniz"

Artık kelimesi *artık anneleri olmadığı için* demekti. Büyükannemin acı hatıraları canlanmıştı. Gözlerini üzerinde annemin resmi bulunan enfiye kutusuna dikti ve düşüncelere daldı.

Babam aceleyle: "Bir süredir bu konuda düşünüyordum ve size danışmak istiyordum, anne" dedi. "St.-Jérôme'u çağırmaya ne dersiniz?"

"Daha iyisini yapamazsınız, canım" dedi büyükannem. Sesinde önceki hoşnutsuzluk yoktu artık. "St.-Jérôme gerçek bir öğretmen, yalnızca çocukları dolaşmaya çıkaracak bir amca değil, *des enfants de bonne maison*ların[43] nasıl yetiştirmeleri gerektiğini bilen biridir."

"Onunla yarın görüşürüm" dedi babam.

Bu konuşmadan iki gün sonra, Karl İvaniç'in yerini Fransız züppesi aldı.

43 İyi aile çocukları.

8. Karl İvaniç'in Hayat Hikâyesi

Karl İvaniç'in bizden ayrılmasından bir gün önceydi. Akşam geç bir saate, kapitone ropdöşambrını ve kırmızı başlığını giymiş, yatağının yanında duran bavuluna dikkatle eşyalarını yerleştiriyordu.

Son zamanlarda Karl İvainç'in bize karşı tavırları bir hayli sertleşmişti. Sanki bizimle bir araya gelmekten kaçıyor gibiydi. Şimdi de, odaya girdiğimi görünce, kaşlarının altından bana doğru bir bakış fırlatarak işine devam etmişti. Yatağıma uzandım; önceleri bunu yapmamızı kesinlikle yasaklayan Karl İvaniç sessiz kaldı. Bizi artık asla azarlamayacağı veya kısıtlamayacağı, bizimle artık ilgilenmediği düşüncesi, yaklaşan ayrılığı daha fazla hissetmeme sebep oldu. Artık bizi sevmediği için üzülüyordum ve bunu ona söylemek istedim.

Ona yaklaşarak: "İzin verin yardım edeyim, Karl İvaniç" dedim.

Karl İvaniç bana şöyle bir bakıp yeniden diğer tarafa döndü. Bana fırlattığı kaçamak bakışta kayıtsızlık değil, içten bir üzüntü okudum.

Doğrulup derin bir iç çekerek: "Allah her şeyi görür ve bilir ve O'nun dediği olur" dedi. Yüzümden duygularımın samimiyetini okuyarak: "Evet, Nikolenka" diye devam etti "Benim kaderim beşikten mezara kadar mutsuz olmak. İnsanla-

ra hep iyilik yaptım, karşılığında ise her zaman kötülük gördüm. Ödülüm burada değil, orada." Bunu söylerken yukarıyı işaret ediyordu. "Hayat hikâyemi ve neler çektiğimi bir bilseydiniz! Ayakkabıcılık yaptım, askerlik yaptım, esir kampından kaçtım, bir fabrikada çalıştım, öğretmenlik yaptım; şimdi ise hiçbir şeyim, bir sıfır, tıpkı İsa gibi başımı koyacak bir yerim yok." dedi ve gözlerini kapatarak koltuğuna oturdu.

Bazen Karl İvaniç onu kimin dinlediğine aldırış etmeden en içten düşüncelerini dile getirirdi. O duygusal anlarından birinde olduğunu gördüm; gözlerimi iyilik dolu yüzünden ayırmadan sessizce yatağın üzerine oturdum.

"Artık çocuk değilsiniz, her şeyi anlayabilirsin. Size hayat hikâyemi ve neler çektiğimi anlatacağım. Gün gelir siz çocukları bu kadar seven eski arkadaşınızı hatırlarsınız!"

Karl İvaniç dirseğini, yanında duran küçük masaya dayadı, biraz enfiye çekti ve gökyüzüne baktı. Ardından gırtlağından gelen bir sesle (bu sesi bize dikte ederken kullanıyordu) hikâyesini anlatmaya koyuldu.

"Daha annemin rahmindeyken bile mutsuzdum.[44] Bu ilk cümleyi coşkuyla Almanca olarak tekrar etti: Das Unglück verfolgte mich schon im Scosse meiner Mutter!"

Karl İvaniç sonraları aynı tonlamayla ve aynı sözcükleri kullanarak hikâyesini birkaç kez daha anlatmıştı. Bu yüzden anlattıklarını gramer ve telaffuz hatalarını düzeltilmiş haliyle kelimesi kelimesine aktarabilirim. Anlattığı gerçekten hayat hikâyesi mi, evimizde geçirdiği yıllar içinde gelişen ve sürekli tekrar ettiği için kendisinin de inanmaya başladığı hayal gücünün bir ürünü mü, yoksa gerçek olayların süslenmiş hali miydi, hala karar verebilmiş değilim. Öylesine içten bir

44 Karl İvaniç bazı kelimeleri yanlış telaffuz etmektedir.

duygusallıkla anlatırdı ve hikâyesindeki unsurlar da öylesine tutarlıydı ki ona inanmamak imkânsızdı. Ama diğer yandan, anlattıklarında şüphe uyandıracak derecede şiirsel bir güzellik vardı.

"Damarlarımda Sommerblat Kontlarının asil kanı dolaşıyor! In meinen Adern fliest das edle Blut des Grafen von Sommerblat! Annemin kocası Sommerblat Kont'unun kiracılarından biriydi. Nikâhtan altı hafta sonra doğmuşum. Babam annemin ayıbını asla unutmadı. Johann adında küçük bir erkek kardeşim vardı, iki de kız kardeşim; ama kendi ailemde bir yabancıydım! Ich war ein Fremder in meiner eigenen Familie! Johann yaramazlık yaptığında babam: "Bu Karl denen çocuk bana bir dakika bile rahat vermiyor" derdi ve beni azarlayıp cezalandırılıyorlardı. Kız kardeşlerim ne zaman kavga etse babam: "Karl asla uslu bir çocuk olmayacak!" derdi ve yine beni azarlayıp cezalandırıyorlardı. Yalnızca iyi yürekli annem beni sever ve okşardı. Sık sık bana "Karl, odama gel" der ve kimse yokken beni öperdi. "Zavallı Karl. Kimse seni sevmiyor, ama ben seni kimseye değişmem. Annenin senden istediği tek şey şu; derslerine iyi çalış ve daima dürüst bir insan ol, göreceksin Yüce Allah daima seninle olacaktır!" derdi. Trachte nur ein ehrlicher Deutscher zu werden, – sagte sie, – und der liebe Gott wird dich nicht verlassen! Ben de elimden geleni yapardım. Ayinlere katılabilecek kadar büyüdüğümde yani on dört yaşına geldiğimde annem babama: "Karl artık büyük bir çocuk, Gustav, durumu ne olacak?" diye sordu. Babam: "Bilmiyorum" diye cevap verdi. O zaman annem: "Onu kasabaya Herr Schultz'un yanına verelim: Ayakkabıcı olsun!" dedi. Babam "İyi" dedi. "Und mein Vater sagte gut." Altı yıl, yedi ay ayakkabıcının yanında kalıp çalıştım. Ustam beni çok seviyordu. "Karl iyi çalışıyor" derdi, "ve yakında benim Ge-

selle[45] olacak!" Fakat... Kul ister Allah verir... 1796 senesinde Conscription[46] ilan edildi ve on sekiz ile yirmi bir yaşları arasındaki bütün sağlıklı erkekler kasabaya çağırıldı.

Kardeşim Johann ve babam kasabaya geldi ve hep beraber Loos[47] çekmeye gittik. Kimin askere gidip kimin gitmeyeceği belirlenecekti. Johann kötü bir kur'a çekti, askere gitmek zorundaydı. Ben ise iyi bir kur'a çektim yani askere gitmek zorunda değildim. Babam: "Bir oğlum var, şimdi ondan ayrılmam gerekiyor!" dedi. Ich hatte einen einzigen Sohn und von diesem muss ich mih trennen!

Babamın elini tutup: "Niye böyle söylediniz babacığım? Gidelim. Size söylemem gereken bir şey var." dedim. Babam geldi ve bir handa küçük bir masaya oturduk. "Bize iki Bierkrug"[48] dedim ve getirdiler. İkimiz de birer bardak içtik; kardeşim Johann da içti.

"Babacığım" dedim, "Bir oğlum var, şimdi ondan ayrılmam gerekiyor" dediniz. Böyle söylemeyin. Bunu duyunca yüreğim parçalanıyor. Kardeşim Johann askere gitmeyecek. Ben gideceğim! Karl'ı burada kimse istemiyor, öyleyse Karl askere gidecek!"

Babam: "Siz çok iyi bir insansınız Karl İvaniç!" dedi ve beni öptü. "Du bist ein braver Bursche! – sagte mir mein Vater und küsste mich!

Böylece askere gittim!"

45 Kalfam.
46 Askerlik yoklaması.
47 Kur'a.
48 Bardak bira.

9. Bir Önceki Bölümün Devamı

Karl İvaniç: "Korkunç günlerdi o günler Nikolenka" diye devam etti, "Napolyon'un dönemiydi. Almanya'yı fethetmek istiyordu ve biz kanımızın son damlasına kadar Anavatanımızı müdafaa ediyorduk! Und wir verteidigten unser Vaterland bis auf den letzten Tropfen Blut!

Ulm'da, Austerlitz'de, Wagram'da vardım! Ich war bei Wagram!"

Şaşkınlık içinde ona bakarak: "Gerçekten siz de mi savaşa katıldınız?" diye sordum. "Siz de mi insanları öldürdünüz?"

Karl İvaniç beni bu konuda rahatlattı.

"Bir keresinde bir Fransız bombacı eri arkadaşlarının gerisinde kalmış ve yere düşmüştü. Onu süngülemek için ileri atıldım, aber der Franzose warf sein Gewehr und rief pardon.[49] Ben de onun canını bağışladım.

Wagram'da Napolyon bizi bir adaya sıkıştırdı. Etrafımız kuşatılmıştı ve kaçacak hiç bir yerimiz yoktu. Üç gün boyunca erzaksız, dizimize kadar suyun içinde kaldık. Acımasız Napolyon ne bizi teslim alıyor ne de gitmemize izin veriyordu! Und der Bösewicht Napoleon wollte uns nicht gefangen nehmen und auch nicht freilassen!

Allah'a şükür, dördüncü gün bizi esir alıp bir kaleye kapat-

49 Fakat Fransız silahını attı ve merhamet diledi.

tılar. Üzerimde mavi bir pantolon ve iyi kalite kumaştan bir üniforma vardı. On beş taler kadar param ve babacığımın hediyesi olan bir gümüş saatim vardı. Fransız askerler hepsini aldı. Neyse ki annem yeleğimin içine üç altın dikmişti. Onları kimse bulamadı!

Kaleden kaçmaya karar verdim. Büyük bayramlardan biriydi. Bize bakan başçavuşa: "Bugün büyük bayram, kutlamak istiyorum. Lütfen iki şişe madeyra getirebilir misiniz? İçeriz birlikte" dedim. Başçavuş: "Pekâlâ" dedi, madeyrayı getirdi ve birer bardak içtikten sonra elini tutup dedim ki: "Sizin de bir anneniz ve babanız var, değil mi?" Dedi ki "Evet var, Bay Mauer..." "Benim annem ve babam" dedim. "Beni sekiz yıldır görmediler. Sağ mıyım yoksa kemiklerim çoktan toprağın altında mı, bilmiyorlar. Yeleğimin altında üç altınım var. Onları alın ve gitmeme izin verin. Bana yardım edin. Emin olun, annem ömrü boyunca Yüce Allah'a sizin için dua edecektir."

Başçavuş bir bardak daha içti ve "Bay Mauer, sizi çok severim, düştüğünüz bu durumdan ötürü çok üzülüyorum. Siz esirsiniz ben ise bir asker!" dedi. Elini sıktım ve "Bay Başçavuş!" dedim. Ich drükte ihm die Hand und sagte: "Herr Sergeant"

Başçavuş: "Siz yoksul bir adamsınız. Size yardım edeceğim ama paranızı almayacağım. Ben yatınca askerlere bir kova votka alın, hemen sızarlar. Ben sizi engellemeyeceğim." dedi.

Başçavuş iyi bir insandı. Bir kova votka aldım ve Soldaten sarhoş olunca çizmelerimi ve eski paltomu giyip usulca dışarı çıktım. Tabyanın üzerine çıktım, aşağı atlayacaktım ama orada su olduğunu gördüm ve kapıya doğru gittim. Geri kalan tek elbisemi de berbat etmek istemiyordum.

Süngülü bir nöbetçi auf und ab[50] yürüyordu. "Qui vive?" Sagte er auf einmal[51] Sesimi çıkarmadım. "Qui vive?" Sagte er zum zweiten Mal,[52] ben yine sesimi çıkarmadım. Sagte er zum dritten Mal[53] ve kaçmaya başladım. Suya atladım, karşı tarafa geçip hızla koştum. Ich sprang in's Wasser, kletterte auf andere Seite und machte mich aus dem Staube.

Bütün gece hiç durmadım. Ortalık aydınlanınca tanınmaktan korktum. Yüksek çavdarların arasına saklandım, diz çöktüm ve ellerimi açıp Allah'a beni koruması için dua ettim. Ardından huzur içinde uyudum. Ich dankte dem Allmächtigen Gott für seine Barmherzigkeit und mit beruhigtem Gefühl schlief ich ein.

Akşam uyandım ve yoluma devam ettim. Birdenbire arkamda iki atlı büyük bir Alman arabası belirdi. Arabanın içinde iyi giyimli bir adam oturuyordu; pipo içiyor ve bana bakıyordu. Arabanın beni geçmesi için yavaşladım ama araba da yavaşladı. Adam hala bana bakıyordu. Ben adımlarımı hızlandırınca araba da hızlandı. Adam bana bakmaya devam etti. Yolun kenarına oturdum. Adam atları durdurdu ve bana "Genç adam" dedi. "Gecenin bu saatinde nereye gidiyorsun?" "Frankfurt'a gidiyorum" diye cevap verdim. "Arabada yer var, binin, sizi götürürüm..." Yanına oturunca: "Hiç eşyanız yok, sakal tıraşı da olmamışsınız ve elbiselerin çamurlu. Neden?" diye sordu. "Ben fakir bir adamın" dedim. "Bir fabrikada iş arıyorum. Elbiselerim çamurlu çünkü yolda düştüm" "Yalan söylüyorsunuz, genç adam" dedi "Yollar kuru"

Hiçbir şey söylemedim.

---

50 Bir yukarı, bir aşağı.
51 "Kim var orada?" dedi birdenbire.
52 "Kim var orada?" dedi ikinci kez.
53 "Kim var orada?" dedi üçüncü kez.

İyi niyetli adam: "Bana gerçeği söyleyin" dedi. "Kimsiniz, nereden geldiniz? Sizi sevdim, eğer namuslu, dürüst bir insansanız size yardım etmek isterim"

Ona her şeyi anlattım. Dedi ki: "Genç adam, benim iplik fabrikam var. Benimle gelin. Size iş, elbise ve para vereceğim. Benimle birlikte yaşayacaksınız"

"Pekiyi" dedim.

İplik fabrikasına geldik. İyi kalpli adam karısına: "Bu gördüğün genç adam Anavatanı için savaşmış ve esaretten kaçmış. Evi, elbisesi, yiyeceği yok. Bizim evimizde yaşayacak. Ona temiz çamaşır ve yiyecek verin" dedi.

İplik fabrikasında bir buçuk yıl çalıştım. Patronum beni çok sevdi, mutluydum. O zamanlar genç, uzun boylu, mavi gözlü yakışıklı bir adamdım. Romalılarınkine benzeyen bir burnum vardı. Madame L. (adı bende saklı), patronumun karısı genç ve güzel bir hanımdı. Bana âşık oldu.

Beni gördüğünde: "Bay Mauer, anneniz size nasıl hitap eder?" dedi.

"Karlchen" dedim.

Dedi ki: "Karlchen, gel yanıma otur"

Yanına oturdum ve o: "Karlchen, öp beni!" dedi.

Onu öptüm ve o: "Karlchen seni öyle çok seviyorum ki, daha fazla dayanamayacağım" dedi ve titremeye başladı

Karl İvaniç uzunca bir süre sustu. Mavi gözlerini tavana döndürdü ve başını hafifçe salladı. Tatlı anıları hatırlarcasına gülümsedi.

Koltuğuna daha rahatça yerleşti ve ropdöşambrına sarılarak, yeniden "Evet" diye başladı. "Hayatımda birçok iyi ve kötü günlerim oldu. Ama işte şahidim..." dedi yatağının üze-

rinde asılı duran yün işlemeli İsa ikonasını göstererek "Hiç ama hiç kimse Karl İvaniç'in şerefsiz olduğunu söyleyemez! Bay L'nin bana gösterdiği iyiliğe nankörlükle karşılık veremezdim. Kaçıp uzaklaşmaya karar verdim. Gece herkes yatınca patronuma bir mektup yazıp odamdaki masanın üzerine bıraktım. Eşyalarımı, üç taler paramı aldım ve kimseciklere görünmeden usulca dışarı çıktım. Böylece tekrar yola koyuldum."

10. Devam

"Annemi dokuz yıldır görmemiştim ve sağ mıdır yoksa kemikleri çoktan nemli toprakta mı yatıyor bilmiyordum. Memleketime döndüm. Kasabaya geldiğim zaman Sommerblat Kontu'nun kiracısı Gustav Mauer'in nerede oturduğunu sordum. "Sommerblat Kontu öldü, Gustav Mauer şimdi ana cadde üzerinde oturuyor ve bir likör dükkânı işletiyor." dediler. Üzerime yeni yeleğimi ve iplik fabrikasının sahibinin vermiş olduğu güzel ceketi giydim, saçlarını güzelce taradım ve babamın likör dükkânına gittim. Kız kardeşim Mariechen dükkândaydı. Bana ne istediğimi sordu."Bir bardak likör alabilir miyim?" dedim. O da: "Vater![54] Genç bir adam bir bardak likör istiyor" dedi. "Genç adama bir bardak likör ver" dedi babam. Küçük bir masaya oturup bir pipo yaktım ve likörümü yudumlamaya başladım. Odada babam, Mariechen ve sonradan içeri giren Johann vardı. Konuşurken babam bana: "Belki ordunun nerede olduğunu biliyorsunuzdur, genç adam?" dedi. Ben: "Ben kendim de ordudanım, ordu Wien[55] yakınlarında" dedim. "Oğlumuz askere gitmişti. Öldü mü yoksa sağ mı bilmiyoruz, dokuz yıldır bize hiç yazmadı. Karım sürekli onun için gözyaşı döküyor..." Pipomu içmeye devam ediyordum. "Oğlunuzun ismi neydi? Hangi alaydaydı? Belki onu tanıyorumdur..." dedim. Babam: "Adı

54 Baba!
55 Viyana.

Karl Mauer, Avusturya avcı birliğindeydi" diye cevap verdi. "Uzun boylu ve sizin gibi yakışıklı bir adamdır" dedi kız kardeşim Mariechen. Ben: "Karl'ı tanıyorum!" dedim. "Amalia!" sagte auf einmal mein Vater[56] Çabuk gel! Burada bizim Karl'ı tanıyan bir delikanlı var." Sevgili annem arka odadan geldi. Onu hemen tanıdım. Bana baktı, yüzü kireç gibiydi, tir tir titriyordu. "Demek Karl'ı tanıyorsunuz?" dedi. "Evet onu gördüm" dedim ama gözlerimi kaldırıp anneme bakmaya cesaret edemiyordum. Kalbim yerinden fırlayacak gibiydi. "Karl'ım yaşıyor!" dedi annem. "Allah'ıma şükürler olsun! Nerede o, nerde sevgili Karl'ım? Ölmeden önce sevgili oğlumu bir kez daha görebilseydim eğer huzur bulurdum, ama Allah öyle istemiyor" Ve ağlamaya başladı... Daha fazla dayanamadım..."Anne!" dedim, "Ben senin Karl'ınım!" Annem kollarıma yığılıverdi..."

Karl İvaniç gözlerini kapattı, dudakları titriyordu. Kendisini biraz toparladıktan sonra yanaklarından yuvarlanan büyük gözyaşlarını silerek: "Mutter! – sagte ich, – ich bin ihr Sohn, ich bin ihr Karl! und sie stürzte mir in die Arme"[57] diye tekrar etti.

Ama Allah hayatımın sonuna kadar memleketimde yaşamamı nasip etmedi. Talihsizliğe mahkûmdum! Das Unglük verfolgte mih überall... Kasabada yalnızca üç ay geçirdim. Bir pazar günü kafede oturmuş bira içiyor, pipomu tüttürüyor ve tanıdıklarla politika konuşuyordum. Herkes İmparator Franz, Napolyon, savaş hakkında kendi fikrini söylüyordu. Yanımda gri paltolu bir yabancı oturuyordu. Kahve içiyor, piposunu tüttürüyor sohbete katılmıyordu. Er rauchte sein Pfeifchen und schwieg stil. Gece bekçisi saatin on olduğunu haber verince şapkamı aldım, hesabı ödeyip eve gittim. Gece

56 Dedi babam aniden.

57 "Anne! dedim. "Ben senin Karl'ınım" ve annem kollarıma atıldı.

yarısı kapı çalındı. Uyandım ve "Kim o?" diye sordum. "Macht auf."[58] "Kim olduğunuzu söyleyin, açayım" diye bağırdım. Ich sagte: "Sagt, wer ihr seid, und ich werde aufmachen" Kapının arkasından bir ses: "Macht auf im Namen des Gesetzes"[59] dedi. Kapıyı açtığımda süngülü iki asker gördüm. Odaya kafede yanımızda oturan gri paltolu yabancı girdi. Adam bir casusmuş! Er war ein Spion!..."Benimle geliyorsunuz!" dedi casus. "Pekiyi" dedim... Çizmelerimi ve pantolonumu giydim, pantolon askılarını taktım ve odada bir aşağı bir yukarı yürümeye başladım. Kan beynime sıçramıştı: Kendi kendime: "Alçak herif!" dedim. Kılıcımın asılı olduğu duvara geldiğimde kılıcı kaptım ve dedim ki: "Sen casusun tekisin! Kolla kendini!" Du bist ein Spion; verteidige dich. Sağına Ich gab ein Hieb,[60] soluna Ich gab ein Hieb, ve bir de kafasına. Casus yere yığıldı. Bavulumu ve paramı kaptım ve pencereden atladım. Ich nahm meinen Mantelsack und Beutel und sprang zum Fenster hinaus. Ich kat nach Ems[61] Orada General Sazin'le tanıştım. Beni sevdi, benim için bir pasaport aldı ve çocuklarına öğretmenlik yapmam için yanında Rusya'ya getirdi. General Sazin ölünce anneniz beni yanına çağırdı. Dedi ki: "Karl İvaniç! Çocuklarımı size emanet ediyorum, onları sevin, o zaman sizi asla terk etmem, yaşlandığınızda da geçiminizi sağlarım" Şimdi o yaşamıyor ve her şey unutuldu. Yirmi yıllık hizmetten sonra sokaklarda bir lokma ekmek aramaya çıkacağım... Allah her şeyi görüyor ve biliyor, O'nun dediği olur. Beni üzen sizden ayrılmak, çocuklar" diyerek sözlerini bitirdi. Karl İvaniç beni kolumdan tutarak kendisine doğru çekti ve alnımdan öptü.

---

58 Açın!
59 Kanun namına açın!
60 Bir yumruk attım.
61 Ems'e geldim.

II. Bir

Annemin ölümü büyükannemi sarsmıştı. Bir yıl yas tuttuktan sonra biraz toparlandı ve arada sırada bizim yaşımızdaki çocuklar başta olmak üzere ziyaretçi kabul etmeye başladı.

Lyuba'nın doğum günü olan aralık ayının on üçünde, Prenses Kornakova ve iki kızı, Madame Valahina ve Sonya, İlenka Grap ve en küçük iki İvin öğlen yemeğinden önce bize geldiler.

Alt kattan çalışma odasına konuşma, gülüşme ve koşuşturma sesleri ulaşıyordu ama sabah derslerimiz bitmeden önce onlara katılamazdık. Odada asılı duran programda: Lundi, de 2 a 3, Maitre d'Histoire et de Geographic[62] yazılıydı. Saat ikiyi yirmi geçiyordu ama Maitre d'Histoire görünürlerde yoktu. Hatta her zaman geldiği yolda bile görünmüyordu. Her seferinde o yola tarih öğretmenini bir daha hiç görmemek ümidiyle bakıyordum.

Volodya, Smaragdov'un kitabından başını kaldırarak "Galiba Lebedev bugün gelmeyecek" dedi.

"Lütfen Allah'ım... Hiç çalışmadım... Ama, galiba geliyor" diye ekledim çaresizlik içinde.

Volodya kalktı ve pencereye gitti.

62 Pazartesi, 2'den 3'e kadar Tarih ve Coğrafya öğretmeni.

"Hayır, bu o değil, bu bir centilmen" dedi. Gerinip, derse ara verdiği anlarda genellikle yaptığı gibi başını kaşıyarak: "İki buçuğa kadar bekleyelim. Eğer o zamana kadar gelmezse St.-Jérôme'a söyler ve kitaplarımızı kaldırırız." diye ekledi.

İki elimle, başımın üzerinde Kaydanov'un ders kitabını tutuyordum; kitabı sallayarak: "Niye geliyor ki!" diye yakındım.

Kitapta o günkü ders konusunun olduğu yeri açıp okumaya başladım. Uzun ve zor bir bölümdü. Hiçbir şey anlamıyordum. İnsanın düşüncelerini herhangi bir konuda yoğunlaşmak istemediği o heyecanlı anlardan birindeydim ve kafama hiçbir şey girmiyordu.

Tarih en sıkıcı bulduğum dersti. Son tarih dersinden sonra, Lebedev beni St.-Jérôme'a şikâyet etmiş ve not defterime beş üzerinden iki yazmıştı. Bu çok kötü bir nottu. St.-Jérôme eğer bir dahaki sefere üçten aşağı not alırsam çok sert şekilde cezalandırılacağımı söylemişti. O gün gelmişti. Çok korktuğumu itiraf etmeliyim.

Ders çalışmaya öyle dalmıştım ki, holden gelen seslerden irkildim. Tarih öğretmeninin iğrenç, çiçek bozuğu suratı ve pirinç düğmeli mavi frakı içindeki tanıdık, hantal vücudu kapıda belirdi.

Öğretmen şapkasını pencere pervazına ve ders kitaplarını masaya yerleştirdi. Ardından sanki çok lüzumluymuş gibi ceketinin kuyruklarını iki eliyle ayırdı ve oflayıp puflayarak sandalyesine oturdu.

Terli ellerini birbirine sürterek: "Evet, beyler" dedi. "Önce geçen derste öğrendiklerimizi gözden geçirelim, sonra da size Ortaçağ'ın diğer önemli olaylarını aktarmaya çalışacağım."

Bunun anlamı şuydu: "Geçen dersi anlatın"

Volodya, öğretmenin sorularına konuya hâkim bir insanın rahatlık ve güveniyle cevap verirken, ben amaçsızca merdivenlere doğru yürüdüm. Aşağıya inmeme izin yoktu ve farkında olmadan kendimi sahanlıkta buldum. Tam kapının arkasındaki gözetme noktama dönerken, her zaman talihsizliklerimin sebebi olan Mimi bana çarpıp tökezledi. Önce bana, sonra hizmetçi odasının kapısına, sonra tekrar bana baktı ve sertçe: "Siz burada mıydınız?" dedi.

Çalışma odasında olmadığım yetmiyormuş gibi hiç bulunmamam gereken bir yerde olduğum için kendimi tamamen suçlu hissediyordum. Bu yüzden sesimi çıkarmadım ve etkileyici olduğuna inandığım son derece acıklı bir pişmanlık ifadesi takındım.

"Görülmemiş bir şey!" dedi Mimi. "Ne yapıyorsunuz burada?" Cevap vermedim. Parmaklarıyla tırabzana vurarak: "Hayır, bu böyle geçiştirilemez" diye devam etti. "Kontes'e her şeyi söyleyeceğim"

Çalışma odasına döndüğümde saat üçe beş vardı. Öğretmen benim varlığımın da yokluğumun da farkında değilmiş gibi Volodya'ya o günkü dersi anlatıyordu. Dersi bitti ve öğretmen notlarını toplarken, Volodya öbür odaya ders kuponunu getirmeye gitti. Her şeyin bittiğini ve beni unuttuklarını düşünerek rahatlamıştım.

Derken öğretmen hain bir gülümsemeyle bana döndü.

"Umarım dersinizi çalışmışsınızdır" dedi ellerini ovuşturarak.

"Evet, efendim" diye cevap verdim.

Sandalyesini sallayıp düşünceli düşünceli ayaklarına bakarak: "Lütfen bana Saint Louis'in haçlı seferini anlatma nezaketini gösterir misiniz?" dedi. Kaşlarını kaldırıp, parmağıy-

la mürekkep hokkasını göstererek: "Fransa Kralı'nı sefere iten nedenlerle başlayın" dedi. Bileğiyle sanki bir şey yakalamaya çalışır gibi bir hareket yaparak, "Ardından genel olarak seferi anlatın" diye ekledi. Masanın sol tarafına notlarıyla vurarak "Son olarak da seferin Avrupa devletleri üzerindeki etkilerinden bahsedin" dedi. Sonra masanın sağına vurup, başını sağa doğru eğerek: "Özellikle Fransız monarşisi üzerindeki etkilerinden" diyerek sözlerini bitirdi.

Birkaç kez yutkundum, öksürdüm, başımı bir yana eğdim; sesimi çıkarmadım. Sonra, masanın üzerindeki tüy kalemi aldım ve yolmaya başladım. Hala tek kelime söylememiştim.

Öğretmen elini uzatarak: "Lütfen kalemi bana verin" dedi. "Lazım olabilir. Evet, efendim?"

"Ludov... Kral... Saint Louis... Çok iyi ve akıllı bir çardı..."

"Kim efendim?"

"Çar. Kudüs'e gitme fikri aklına gelince yönetimin dizginlerini annesine bıraktı.

"Annesinin adı neydi?"

"B...b...Lanka"

"Ne dediniz? Bulanka?"[63]

Yüzüme salakça bir gülümseme yayıldı.

Alaycı bir tavırla: "Başka neler biliyorsunuz?" dedi.

Artık kaybedecek bir şeyim yoktu. Tekrar yutkundum, öksürdüm ve aklıma ne geldiyse söylemeye başladım. Benden aldığı tüy kalemle masanın üzerindeki tozları temizleyen öğretmen zaman zaman: "Güzel efendim, çok güzel" diyordu. Saçmaladığımın farkındaydım. Üstelik öğretmenin beni durdurmadığı için büyük bir endişe duyuyordum.

63 Krem renkli atlara verilen bir isim.

Sözlerimi tekrar ederek "Kudüs'e gitmek nereden aklına geldi?"

"Çünkü... şey için..."

Şaşkına dönmüştüm ve başka bir şey söyleyemedim. Bu hain öğretmen bütün bir yıl boyunca orada oturup yüzüme baksaydı yine de bir tek kelime söyleyemezdim. Aşağı yukarı üç dakika boyunca öğretmen gözünü bana dikti. Sonra yüzünde derin bir üzüntü ifadesi belirdi. O anda odaya Volodya girdi ve öğretmen:

"Lütfen defteri getirin de notlarınızı yazayım" dedi.

Volodya not defterini uzattı ve ders kuponunu dikkatle defterin yanına koydu.

Öğretmen defteri açtı ve kalemini özenle mürekkebe batırarak Volodya'nın isminin karşısına hem "Gelişme" hem de "Tavır" başlığı altına 5 yazdı. Sonra, kalemi benim notlarıma ayrılmış sütunun üzerinde tutarak bana baktı, mürekkebin birazını silkeledi ve düşünmeye başladı.

Ardından ismimin karşısındaki ilk sütuna zarif bir 1 yazdı, yanına da bir nokta koydu. Sonra "Tavır" sütunu altına da 1 ve nokta kondu.

Not defterini dikkatle kapatarak kalktı ve üzerine çevirdiğim çaresizlik, yalvarış ve sitem dolu bakışları görmemiş gibi kapıya doğru gitti.

"Mihail Laryoniç!" dedim.

Ne diyeceğimi anlayarak "Hayır" dedi. "Böyle ders çalışılmaz. Aldığım parayı hak etmek zorundayım"

Lastiklerini, paltosunu giydi ve atkıyı büyük bir titizlikle boynuna doladı. Bana olanlardan sonra aklını nasıl olup da başka bir şeye verebiliyordu! Bu onun için yalnızca bir kalem

hareketiydi, benim için ise talihsizliklerin en büyüğüydü!

St.-Jérôme odaya girdi ve: "Ders bitti mi?" diye sordu.

"Evet"

"Öğretmeniniz sizden memnun kaldı mı?

Volodya: "Evet" dedi.

"Kaç aldınız"

"Beş"

"Nikolas?"

Sesimi çıkarmadım.

"Dört, galiba" dedi Volodya.

Bunu beni o gün kurtarmak için söyledi. Cezalandırılacağımı biliyordum. Ama bu misafirlerin geldiği gün olmamalıydı!

"Voyons, messieurs (St.-Jérôme her sözünden önce Voyons derdi) faites votre toillette et descendons.[64]

64 Şimdi, beyler, hazırlanın ve aşağıya inelim.

12. Küçük Anahtar

Aşağı inip misafirlere hoş geldin der demez yemeğe çağırıldık. Babam son zamanlarda kumarda devamlı kazandığından keyfi yerindeydi. Lyuba'ya pahalı bir gümüş servis takımı hediye etmişti. Yemekte doğum günü için hazırlattığı şekerleme kutusunu odasında unuttuğunu hatırladı.

"Uşağı göndermeye ne gerek var? En iyisi sen git Nikolenka" dedi bana. "Anahtarlar büyük masanın üzerindeki istiridye kabuğunun içinde... Onları al ve en büyük anahtarla sağ taraftaki ikinci çekmeceyi aç. Orada küçük bir kutu ve kâğıda sarılmış bonbonlar olacak. Hepsini getir."

Yemekten sonra daima puro içiyordu. Her seferinde purolarını getirmek için birini gönderdiğini bildiğimden: "Puro getireyim mi?" dedim.

Arkamdan "Getir, ama bak, sakın eşyalarımı karıştırma!" diye seslendi.

Anahtarlar babamın söylediği yerdeydi. Aralarında çok küçük bir anahtar vardı. Birden bu küçük anahtarın nereyi açtığını merak ettim.

Masanın üzerinde duran binlerce şeyin arasında küçük bir asma kilidi olan işlemeli bir cüzdan gözüme çarptı. Küçük anahtarın buna uyup uymayacağını merak ettim; denedim ve cüzdan açıldı. İçinde bir deste kâğıt buldum. Bu kâğıtların

ne olduğunu öylesine merak ettim ki, vicdanımın sesine aldırmadan onları incelemeye giriştim.

Büyüklerime ve özellikle de babama duyduğum kayıtsız şartsız çocukça saygı duygusu öylesine güçlüydü ki, gördüklerimden bir sonuç çıkarmayı reddediyordum. Babamın ulaşılmaz, güzel ve farklı bir dünyada yaşadığını hissediyordum. Hayatının sırlarını çözmeye çalışmanın kutsal bir şeye saygısızlık yapmak olacağına inanıyordum.

Bu yüzden babamın cüzdanında bulduklarım bende yanlış bir şey yaptığım düşüncesinden öte bir iz bırakmadı. Kendimden utanıyor ve rahatsızlık duyuyordum.

Cüzdanı mümkün olduğu kadar çabuk kapattım. Ama o unutulmaz günde her türlü felaketi yaşamaya mahkûmdum. Anahtarı deliğe sokup, ters tarafa doğru çevirdim ve kilitlendiğini sandım. Anahtarı çektiğimde elimde yalnızca üst kısmı vardı. Bu bir felaketti! Bir mucize gerçekleşeceğini umarak bu parçayı delikte kalan parçayla birleştirip diğer yarısını çıkartmak için uğraştım. Sonunda korkunç gerçeği kabullendim: Babamın, o gece odasına döndüğünde fark edeceği bir başka suç işlemiştim.

Mimi'nin şikâyetleri, kırık not ve küçük anahtar! Başıma bundan kötüsü gelemezdi: Büyükannem Mimi'nin şikâyeti yüzünden, St.-Jérôme kırık not yüzünden ve babam da anahtar yüzünden benden hesap soracaktı... Hepsi de o gece.

Odanın yumuşak halısının üzerinde bir aşağı bir yukarı yürürken: "Şimdi ne olacak? Ah, ah, ah, ne yaptım ben?" diye söylendim. "Pekâlâ," dedim kendi kendime; şekerlemeleri ve puroları aldım ve koşarak eve gere döndüm. "Başa gelen çekilir"

Çocukluğumda Nikolay Amca'dan duyduğum bu atasözü, hayatımın zor anlarında üzerimde geçici de olsa sakinleştirici bir etki yapmıştır. Salona girdiğimde sinirlerim biraz gergindi ama garip bir şekilde neşeliydim.

13. Vefasız Kız

Yemekten sonra salon oyunları oynamaya başladık. Kornakovalar'ın mürebbiyesi de bizimle birlikte oynuyordu. "Kedi-fare" oyununda ona çarptım ve yanlışlıkla elbisesine basarak yırttım. Mürebbiye elbisesini tamir etmesi için hizmetçilerin odasına çekildi. Bunun kızları, özellikle de Sonya'yı çok memnun ettiğini görünce, onlara bu zevki bir kez daha tattırmaya karar verdim. Bu niyetle mürebbiye döner dönmez etrafında zıplamaya başladım ve buna topuğumu elbisesine dolayıp yırtıncaya kadar devam ettim. Sonya ve genç prensesler kahkahalarını zor tuttular, bu da benim gururumu okşadı. Ama belli ki St.-Jérôme, beni gözlemlemişti. Kaşlarını çatarak (buna tahammül edemiyordum) bana yaklaştı, aşırıya gittiğimi ve eğer kendimi toparlamazsam tatil günü olmasına bakmadan, beni bunu yaptığıma pişman edeceğini söyledi.

Fakat ben kumarda cebindeki paradan daha fazlasını kaybeden, borçlarının hesabını yapmaktan kaçan ve kaybettiklerini kazanmayı ümit ettiğinden değil de kendine gelmekten korktuğu için ümitsizce riske giren bir adam gibi heyecanlıydım. Küstahça gülümseyip uzaklaştım.

"Kedi-fare"den sonra birisi, yanılmıyorsam *Lange Nase*[65] adını verdiğimiz bir oyun oynamamızı teklif etti. Oyun bayanların bir sıra sandalyeye, bayların da karşılarına oturmaların-

65 Uzun burun.

dan ve birbirlerini partner olarak seçmelerinden ibaretti.

En genç prenses her seferinde en küçük İvin'i, Katenka Volodya'yı ya da İlenka'yı, Soneçka ise her seferinde Seryoja'yı tercih ediyordu. Seryoja'nın gidip tam karşısına oturmasından en ufak bir mahcubiyet duymaması beni şaşırtıyordu. Tatlı kahkahalar atıyor ve Seryoja'nın doğru tahmin ettiğini göstermek için başını sallıyordu. Fakat kimse beni seçmiyordu. İstenmediğimi, fazlalık olduğumu fark etmek, her seferinde birinin "Kim kaldı? A, evet, Nikolenka. Pekâlâ, onu da sen al!" demesi gururumu incitiyordu. Bu yüzden beni kimin seçtiğini tahmin etme sırası geldiğinde kız kardeşime ya da çirkin prenseslerden birine gidiyordum ve ne yazık ki hiç yanılmadım. Sonya'ya gelince, Seryoja İvin'le o kadar meşguldü ki, benim varlığımın farkında bile değildi. Seryoja'yı değil de beni seçeceğine söz vermemişti. Onu neden vefasız ilan ettiğimi bilmiyorum ama bana karşı alçakça davrandığından emindim.

Oyun bittiğinde, önemsemediğim ama gözlerimi üzerinden alamadığım vefasızın Seryoja ve Katenka ile bir köşeye çekildiğini ve gizli gizli bir şeyler konuştuklarını gördüm. Sırlarını öğrenmek için gizlice piyanonun arkasına geçince gördüğüm manzara şuydu: Katya, Seryoja ve Soneçka'nın başlarını örtmek için patiskadan bir mendili iki ucundan tutuyordu. Seryoja "Hayır, sen kaybettin, şimdi öde!" dedi. Sonya onun önünde elleri iki yanında bir kabahat işlemiş gibi duruyordu. Kızararak: "Hayır, kaybetmedim, değil mi mademoiselle Catherine?" dedi. Katenka "Ben doğruyu severim. Bahsi kaybettiniz, ma chère" diye cevap verdi

Katenka'nın ağzından bu sözler çıkar çıkmaz, Seryoja eğildi ve Soneçka'yı öptü. Onu kırmızı dudaklarından öptü! Ve Soneçka sanki hiçbir şey olmamış, sanki çok eğleniyormuş gibi güldü. Korkunç! Ah alçak vefasız!

14. Güneş Tutulması

Aniden bütün kadın cinsini ve özellikle de Sonya'yı küçük görmeye, hatta nefret etmeye başladım. Kendimi bu tür oyunların yalnızca aptal küçük kızlara göre olduğuna inandırmaya çalışıyor, iyice kudurmak ve herkesi şaşkına çevirecek bir muziplik yapmak için önüne geçilemez bir istek duyuyordum. Kısa zaman sonra elime böyle bir fırsat geçti.

St.-Jérôme, Mimi'yle konuşuyordu ve onun odadan çıktığını gördüm. Ayak seslerini duyuyordum. Önce merdivenleri çıktı, ardından yukarıdaki çalışma odasına girdi. Büyük bir ihtimalle Mimi St.-Jérôme'a beni ders sırasında nerede gördüğünü söylemişti o da not defterini incelemeye gitmişti. O günlerde St.-Jérôme'un hayatta beni cezalandırmaktan başka bir amacı olmadığına inanıyordum.

Bir yerlerde on iki-on dört yaşlarında yani ergenliğe geçiş dönemindeki çocukların kundaklama ve cinayete eğilimli olduklarını okumuştum. Ergenlik çağıma dönüp baktığımda, özellikle de o talihsiz gün, içinde bulunduğum ruh halini hatırladığımda, gerçekten de kimseye zarar vermek amacı gütmeden, sırf meraktan ya da bir şey yapmak için duyulan bilinçsiz bir istekten dolayı korkunç bir suçun bile işlenmesinin mümkün olduğunu çok iyi anlıyorum. Öyle anlar olur ki, gelecek çok karanlık görünür ve insan gelecek hakkında düşünmekten korkar. Böyle anlarda insan mantıklı düşünmeyi red-

deder, iradesi mantığı tarafından yönetilmez ve onu hareke-te geçiren tek şey içgüdüleridir. Hayatta tecrübesiz olduğun-dan dolayı çocuklar bu tür durumlara düşmeye meyillidirler. Bir çocuğun en küçük bir tereddüt ya da korku duymadan, meraklı bir gülümsemeyle şefkatle sevdiği kardeşlerinin, ba-basının ve annesinin uyuduğu evi ateşe vermesini anlayabili-yorum. Aynı ruh halinin etkisi altında on yedi yaşında bir köylü genci yaşlı babasının uzandığı sedirin yanında duran yeni bilenmiş baltayı incelerken, birdenbire baltayı savurup kopan boyundan sedirin altına akan kanı boş bakışlarla sey-redebilir. Bir adamın uçurumun tam kenarında durup "Ken-dimi aşağı atsam ne olur?" diye düşünmekten ya da alnına bir tabanca dayayarak kendi kendine "Tetiği bir çeksem?" de-mekten ya da herkesin saygı gösterdiği çok önemli birine ba-kıp "Ona doğru gitsem ve burnunu tutup 'Gel bakalım, ca-nım" demeyi hayal etmekten zevk almasına sebep olan da aynı merak duygusu ve geçici bir düşünce kaybıdır.

Bu heyecanın büyüsü altında, St.-Jérôme aşağıya gelip ba-na iyi tavırlar sergilemediğimden ve dersimde de başarısız ol-duğumdan ötürü o akşam orada bulunmaya hakkım olmadı-ğını ve hemen yukarı çıkmamı söyleyince dilim çıkardım ve gitmeyeceğimi söyledim.

St.-Jérôme bir an şaşkınlık ve öfkeden tek kelime söyleye-medi.

Bana doğru gelerek, "C'est bien"[66] dedi "Şimdiye kadar birkaç kez sizi cezalandırmalıydım ama her seferinde büyü-kanneniz affedilmenizi rica etti. Fakat size itaati ancak sopa-nın öğretebileceğini görüyorum. Bugün iyi bir dayağı hak et-tiniz."

66 Çok güzel.

Bunu o kadar yüksek sesle söyledi ki, herkes duydu. Kanın beynime sıçradığını, kalp atışlarımın hızlandığını, rengimin attığını ve dudaklarımın istemeden titrediğini hissettim. O an çok korkunç görünüyor olmalıydım çünkü St.-Jérôme gözlerime bakmadan çabucak yanıma geldi ve kolumdan tuttu. Elinin bana dokunduğunu hisseder etmez, öfkeden kudurmuş bir halde kolumu çektim ve olanca kuvvetimle ona vurdum.

Hareketimi dehşet ve şaşkınlık içerisinde izleyen Volodya bana yaklaştı ve "Neyin var senin?" diye sordu.

"Beni rahat bırak" diye haykırdım. Gözyaşlarıma hakim olamıyordum. Orada bulunan herkese dönerek, deli gibi: "Hiçbiriniz beni sevmiyorsunuz, ne kadar mutsuz olduğumu anlamıyorsunuz. Hepiniz iğrençsiniz!" diye ekledim.

O anda St.-Jérôme kararlı bir yüzle yaklaştı ve ona karşı koymaya fırsat bulamadan beni kerpeten gibi iki kolumdan yakalayıp sürüklemeye başladı. Öfkeden başım dönüyordu, başımı ve dizlerimi kullanarak güçten kesilene kadar umutsuzca mücadele ettim. Burnumun birkaç kez birinin bacağına dediğini; birinin ceketinin ağzıma girdiğini, etrafımda bir sürü bacağın olduğunu hatırlıyorum. Burnuma toz ve St.-Jérôme'un kullandığı violette[67] parfümünün kokusu geliyordu.

Beş dakika sonra sandık odasının kapısı üzerime kapandı.

St.-Jérôme, iğrenç bir sesle, sanki zafer kazanmış gibi "Vasiliy" dedi "Bir sopa getir..."

...

67 Menekşe.

15. Hayaller

O anda başıma gelen bu talihsizlikleri atlatabileceğim ve olup bitenleri böylesine sakin bir şekilde hatırlayacağım hiç aklıma gelir miydi?

Yaptıklarımı gözden geçirince, başıma gelecekleri tahmin bile edemiyor, sonsuza dek mahvolduğumu düşünüyordum.

Her yer sessizdi ya da yaşadığım fırtınalı heyecandan sonra bana öyle geliyordu. Ama yavaş yavaş birtakım sesleri ayırt etmeye başladım. Vasiliy yukarı çıktı, pencere pervazına süpürge gibi bir şey attı ve esneyerek sedirin üzerine uzandı. Aşağıdan St.-Jérôme'un yüksek sesle konuştuğunu (şüphesiz benim hakkımda konuşuyordu), çocukların seslerini, kahkahalarını, koşuşturmalarını duydum. Her şey normale dönmüştü. Kimse benim o karanlık sandık odasında olduğuma aldırmıyordu.

Ağlamadım ama yüreğime taş gibi bir ağırlık çöktü. Kafam karmakarışıktı. İçimde türlü düşünceler ve hayaller dönüp duruyordu ama talihsizliğimi hatırlayınca bu hayaller uzaklaşıyor ve kendimi bir umutsuzluk ve korku labirentinin içinde buluyordum.

Benden nefret etmeleri için mutlaka bilmediğim bir sebep vardı. O anda büyükannemden, arabacı Filip'e kadar herkesin benden tiksindiğinden ve ıstırabımdan zevk aldığından emindim. Kendi kendime: "Belki de ben anne ve babamın

oğlu, Volodya'nın kardeşi değil, Allah rızası için evlat edinilmiş bir yetimim..." diyordum. Bu gülünç düşünce bana bir tür melankolik teselli vermekle kalmıyor, bir hayli mantıklı geliyordu. Mutsuz olmamın yaptığım hatalardan kaynaklanmadığını, doğuştan buna mahkûm olduğumu ve kaderimin, zavallı Karl İvaniç'inkine benzediğini düşünmek hoşuma gidiyordu.

"Artık gerçeği keşfettiğime göre neden daha fazla gizleyeyim ki?" diye düşündüm. "Yarın babama gidip "Baba, doğumumla ilgili sırrı benden boşuna saklıyorsun, ben her şeyi biliyorum" diyeceğim. O da "Bak canım, eninde sonunda öğreneceksin, sen benim oğlum değilsin, seni evlat edindim. Eğer sevgime layık olursan, seni asla terk etmem" diyecekti. Ben: "Size böyle hitap etmeye hakkım yok ve bunu son kez yapıyorum baba, sizi hep sevdim ve seveceğim, velinimetim olduğunuzu asla unutmayacağım, ama artık evinizde kalamam. Bu evde beni kimse sevmiyor ve St.-Jérôme beni mahvetmek için ant içmiş. Evinizde ya o kalacak, ya ben... O adamdan öyle nefret ediyorum ki her şeyi yapabilirim. Kendime hâkim olamayabilirim. Onu öldürebilirim." Evet, işte bunu söyleyecektim: "Baba, onu öldürebilirim" Babam vazgeçmem için bana yalvaracak ama elimi sallayarak ona, "Hayır, velinimetim. Beraber yaşayamayız, gitmeme izin verin." diyeceğim. Sonra ona sarılacağım ve Fransızca olarak: "Oh mon père, oh mon bienfaiteur, donne moi pour la dernière fois ta bénédiction et gue la volonté de Dieu soit faite"[68] diyeceğim. Karanlık odadaki bir sandığın üzerinde oturuyor ve hıçkıra hıçkıra ağlıyorum. Birden aklıma beni bekleyen iğrenç ceza geliyor ve tekrar hayallere dalıyorum.

68 Ah, babacığım, ah velinimetim, beni son kez kutsayın ve Allah'ın dediği olsun!

Evden çok uzaklardayım. Süvari birliğine yazılıp savaşa gidiyorum. Düşman her taraftan bana saldırıyordu. Kılıcımı savurup birini öldürüyor, bir daha savurup bir başkasını öldürüyordum, sonra bir üçüncüsünü. Sonunda aldığım yaralardan ve yorgunluktan bitkin bir halde "Zafer!" diye çığlık atarak yere yığılıyorum. General, atını bulunduğum yere doğru sürüp: "Nerede bizi kurtaran adam?" diye soruyordu. Beni işaret ediyorlardı, boynuma sarılıyor ve gözyaşları içinde "Zafer!" diye haykırıyordu. İyileşiyor ve kolum siyah bir askının içinde Tverskoy Bulvar'ında yürüyordum. Bir general olmuştum! İmparator'la karşılaşıyordum. "Bu yaralı genç adam kim?" diye soruyordu. Ona, genç adamın ünlü kahraman Nikolay olduğunu söylüyorlardı. İmparator bana doğru geliyor ve "Size minnettarım. Dileyin benden ne dilerseniz" diyordu. Saygıyla eğiliyor ve kılıcıma dayanarak: "Anavatanım için kan dökmekten mutluyum. Büyük İmparator, bu uğurda seve seve ölürüm. Sizden yalnızca bir şey istiyorum, St.-Jérôme adlı bir düşmanım var. Bu yabancıyı öldürmeme izin verin" diyordum. St.-Jérôme'un önünde tehditkâr bir edayla duruyor ve "Başıma gelenlerin bütün mutsuzlukların sebebi sensin, à genoux!"[69] diyordum. Ama birden gerçek St.-Jérôme'un her an sopayla içeri girebileceği aklıma geldi ve kendimi vatanını kurtaran bir kahraman değil de, zavallı biri olarak görmeye başladım.

Sonra Allah'ı düşündüm. Ona küstahça, beni neden cezalandırdığını sordum. "Sabah ve akşam dualarımı ediyorum, öyleyse neden bunları çekiyorum?" Ergenliğim sırasında yüreğimi kemiren dini şüphelerin ilk tohumlarının o zaman atıldığını söyleyebilirim. Bunun sebebi, mutsuzluğumun beni inançsızlık ve isyankârlığa itmesi değil, o yirmi dört saatlik

69 Diz çök!

yalnızlık içerisinde kafama giren Allah'ın adaletsizliğine ilişkin düşüncenin, yağmurla ıslanmış toprağa düşen ve hızla gelişen arsız bir tohum gibi olmasıydı. Sonra sandık odasında öleceğimi düşünüyor ve gelip cesedimi bulan St.-Jérôme'un şaşkınlığını hayal ediyordum. Natalya Savişna'nın ruhların kırk gün boyunca evlerini terk etmediğine ilişkin hikâyelerini hatırlıyordum. Öldükten sonra büyükannemin evinde görünmeden uçuyor, Lyuba'nın acı gözyaşlarını görüyor ve büyükannemin ağıtlarını duyuyordum. Babam gözlerinde yaşlar St.-Jérôme'a: "İyi bir çocuktu" diyordu. "Evet" diyordu St.-Jérôme "Ama haylazın tekiydi." "Ölülere saygılı olmalısınız" diyordu babam. "Onun ölümünün sebebi sizsiniz. Onu korkuttunuz, onu aşağılamanıza tahammül edemedi... Defol, alçak!"

St.-Jérôme diz çökerek ağlıyor ve af diliyordu. Kırk günün sonunda ruhum cennete uçuyordu. Orada muhteşem güzellikte, beyaz, şeffaf ve uzun bir şey görüyor, bunun annem olduğunu hissediyordum. Bu beyaz şey beni okşuyordu, ama ben endişeleniyordum. "Eğer o gerçekten sensen kendini bana göster, seni kucaklamak istiyorum" diyordum. Sonra onun sesi bana cevap veriyordu: "Burada hepimiz böyleyiz. Seni daha fazla kucaklayamam. Böyle mutlu değil misin?" "Evet, mutluyum, ama beni gıdıklayamazsın ve ellerini öpemem...", "Ama bu gerekli değil, böylesi de çok güzel" diyordu. Böylesi de gerçekten çok güzeldi ve birlikte yükseğe, daha yükseğe uçuyorduk.

O esnada uyandım ve kendimi yeniden karanlık odadaki sandığın üzerinde buldum. Kafam karmakarışıktı. Beni korkunç ve karanlık bir gelecek bekliyordu. Gerçeğin bilincine varmamla mutlu hayallerim sona ermişti. Onları tekrar hatırlamaya çalışıyor, izlerini yakalıyordum, fakat takip etmem imkânsızlaşıyor ve şaşılacak şey, hayaller artık bana zevk vermiyordu.

16. Bu da Geçecek

O geceyi sandık odasında geçirdim, yanıma kimse gelmedi. Ertesi gün, yani pazar günü, beni çalışma odasına bitişik olan küçük odaya götürüp kapıyı tekrar üzerime kilitlediler. Cezamın hapisle sınırlı olacağını ümit etmeye başladım. Derin bir uykudan sonra, camların buzlu desenleri üzerinde oynayan parlak güneş ışıklarının ve caddedeki olağan seslerin etkisiyle biraz sakinleştim. Ama yalnızlık ağırdı. Hareket etmek, yüreğimde birikenleri biriyle paylaşmak için can atıyordum fakat yakınımda bir Allah'ın kulu yoktu. St.-Jérôme'un odasında yürüdüğünü ve ıslıkla birbiri ardına neşeli ezgiler çaldığını duymak, canımı daha da çok sıkıyordu. Yalnızca bana işkence çektirmek için ıslık çaldığına emindim.

Saat ikide St.-Jérôme ve Volodya aşağıya indi ve Nikolay Amca yemeğimi getirdi. Onunla ne yaptığım ve cezamın ne olacağı konusunda konuşmaya başladık. Bana:

"Küçük Bey, sıkmayın canınızı, bu da geçecek!" dedi.

Söylediği bu cümle daha sonraki hayatımda da birçok kez metanetli olmamı sağlamıştı. Nikolay Amca'yla konuştuktan sonra biraz rahatlamıştım ama bana yalnızca ekmek ve su değil, tam bir öğle yemeği ve hatta tatlı bile göndermiş olmaları beni şüphelendirmişti. Eğer bana tatlı göndermeselerdi bu, cezamın bir odaya kapatılmaktan ibaret olduğu anlamına gelecekti. Ama görünüşe göre henüz cezalandırılmamış, yalnızca insanlarla birarada olamayacak kadar kötü olduğum-

dan onlardan uzak tutulmuştum, asıl cezam ise daha gelmemişti. Bu konunun üzerinde kafa yorarken zindanımın kapısında dönen anahtarın sesi duyuldu. St.-Jérôme yüzünde ciddi ve resmi bir ifadeyle içeri girdi.

Yüzüme bakmadan: "Büyükannenize gidiyoruz" dedi.

Odadan çıkmadan önce ceketimi fırçalamak istedim, kolları tebeşir lekesi içindeydi. St.-Jérôme bunun lüzumsuz olduğunu söyledi, sanki ahlaki açıdan o kadar kötü bir durumdaydım ki, dış görünüşümle ilgilenmeye değmezdi.

St.-Jérôme kolumdan tutup beni salondan geçirirken Katenka, Lyuboçka ve Volodya bana aynen, bizim pazartesi günleri kapımızın önünden geçen mahkûmlara baktığımız gibi baktılar. Elini öpmek için büyükannemin koltuğuna yaklaştığımda büyükannem yüzünü başka tarafa doğru döndürdü ve elini perelerinin altına sakladı.

Beni uzun bir süre tepeden tırnağa süzdü. Bana öyle bir ifadeyle bakıyordu ki, ne yapacağımı, ellerimi nereye koyacağımı şaşırdım. "Evet, canım... Size olan sevgime büyük değer verdiğinizi ve beni çok rahatlattığınızı söylemeliyim" dedi. Sonra da kelimeleri uzata uzata: "Mösyö St.-Jérôme, benim ricam üzerine eğitiminizi üstlendi, ama şimdi bu görevden ayrılmak, evimde daha fazla kalmak istemiyor. Neden? Bunun nedeni sizsiniz, canım" dedi. Bir an durakladı ve konuşmasını daha önceden hazırladığını gösteren bir ses tonuyla devam etti. "Gayret ve alakasına minnettar kalacağınızı, hizmetlerini takdir edeceğinizi umuyordum. Ama bunun yerine siz, siz ufaklık ona el kaldırmaya cesaret ettiniz. Çok güzel! Harika! Artık ben de iyi muameleden anlamaktan aciz olduğunuzu ve sizin için başka, daha bayağı yöntemlerin gerekli olduğunu düşünmeye başladım." St.-Jérôme'u göstererek sert ve emreden bir sesle: "Ondan özür dileyin, hemen şimdi!" dedi. "Duyuyor musunuz?"

Büyükannemin parmağıyla işaret ettiği yöne baktım. St.-Jérôme'un ceketini görünce kalbimin yine sıkıştığını hissettim, başımı öbür tarafa çevirdim ve yerimden kımıldamadım.

"Evet? Ne söylediğimi duydunuz, değil mi?"

Baştan aşağı titredim ama kıpırdamadım.

Büyükannem belki de çektiğim acıları görerek "Koko!" dedi. Emreder olmaktan çok sevecen bir sesle "Koko" diye tekrar etti. "Bu sen olabilir misin?"

"Büyükanne, ondan özür dilemeyeceğim, asla!..." dedim ve ardından birdenbire sustum. Bir kelime daha edersem boğazıma düğümlenen hıçkırıklara engel olamayacağımı hissediyordum.

"Sana emrediyorum, senden rica ediyorum. Neyin var?"

"Ben... istemiyorum... yapamam..." diyebildim ve gözyaşlarına boğuldum.

St.-Jérôme trajik bir ses tonuyla: –"C'est ainsi gue vous obéissez à vorte seconde mère, c'est ainsi que vous reconnaissez ses bontés,[70] à genoux!" dedi.

Büyükannem yüzünü öbür tarafa dönüp gözlerinde beliren yaşları sildi. "Aman Allah'ım eğer annen bütün bunları görseydi..." dedi. "Eğer bunları görseydi... Hayır, böyle bir acıya dayanamazdı!"

Gözyaşları boşandı. Ben de ağlıyordum ama özür dilemek aklımdan bile geçmedi.

"Tranquillisez-vous au nom du ciel, M-me la comtesse"[71] dedi St.-Jérôme.

---

70 İkinci annenizin sözünü dinlemiyorsunuz, iyiliklerine böyle karşılık veriyorsunuz.

71 Allah aşkına sakin olun, kontes.

Ama büyükannem artık onu duymuyordu, yüzünü iki eliyle örtmüş hıçkıra hıçkıra ağlıyordu. Mimi ve Gaşa korku dolu yüzlerle koşarak içeri geldiler. Oda kolonya koktu; bütün ev koşuşturma sesleri ve fısıltılarla dolmuştu.

St.-Jérôme beni yukarı çıkarırken: "Yaptığınızı beğendiniz mi? Tadını çıkarın!" dedi.

"Allah'ım ne yaptım ben böyle? Ne kadar kötü bir insanım!" diye düşünüyordum.

St.-Jérôme odama gitmemi söyledi ve aşağıya indi. Bilinçsiz bir halde ön kapıya giden büyük merdivene koştum.

Niyetim evden kaçmak mı yoksa kendimi boğmak mıydı hatırlayamıyorum. Kimseyi görmemek için yüzümü iki elimle kapayarak merdivenleri hızla iniyordum.

Aniden tanıdık bir ses: "Nereye gidiyorsun?" diye sordu. "Ben de tam seni arıyordum, canım"

Kaçmayı denedim ama babam kolumdan tuttu ve beni arkasından küçük oturma odasına çekti. Sert bir sesle:

"Benimle gel! Çalışma odamdaki cüzdana dokunmaya nasıl cesaret edersin?" dedi. Kulağımı çekerek: "Neden susuyorsun, söyleyeceğin bir şey yok mu, ha?" diye ekledi.

"Özür dilerim" dedi. "Bana ne olduğunu bilmiyorum."

"Demek sana ne olduğunu bilmiyorsun, ha? Bilmiyorsun, bilmiyorsun, bilmiyorsun, bilmiyorsun" diye tekrar etti. Her kelimede kulağımı çekiyordu. "Bir daha burnunu, seni alakadar etmeyen şeylere sokacak mısın? Ha sokacak mısın?"

Kulağım çok acıdığı halde ağlamıyor, vicdanen rahatladığımı hissediyordum. Babam kulağımı bırakınca elini yakaladım ve gözyaşları içinde öptüm.

"Beni cezalandırın, dövün beni babacığım" dedim. "Daha sert çekin, canımı acıtın, ben işe yaramaz iğrenç alçağın tekiyim"

Babam beni hafifçe iterek: "Neyin var senin?" dedi.

Ceketine sarıldım ve "Asla özür dilemem" dedim. "Herkes benden nefret ediyor, bunun farkındayım, ama Allah aşkına beni dinleyin; ondan sonra ya koruyun ya da evden kovun. Onunla birlikte yaşayamam, o beni hep küçük düşürmeye çalışıyor, önünde diz çöktürüyor, beni dövmek istiyor. Buna katlanamam ben ölürüm, kendimi öldürürüm. O büyükanneme işe yaramazın teki olduğumu söyledi, büyükannem benim yüzümden hastalandı, ölecek... Ben... yapamam... onunla... Lütfen beni siz dövün... neden bana ez... ez... eziyet ediyorlar?"

Hıçkırıktan boğulacak gibiydim. Daha fazla konuşamadım. Gücüm tükenmişti, kanepeye oturup dizlerine kapandım. Sanki az sonra ölecekmişim gibi ağlıyordum.

Babam bana doğru eğilerek dokunaklı bir sesle: "Neyin var yavrum? Ne oldu?" dedi.

"O... Bana işkence ediyor... Zorba... Öleceğim... Kimse beni sevmiyor!" Nefesim kesildi ve çırpınarak ağlamaya başladım. Baştan aşağı titriyordum.

Babam beni kollarına aldı ve odama götürdü. Uyuyakaldım.

Uyandığımda vakit çok geçti. Yatağının yanında mum yanıyordu; aile doktorumuz, Mimi ve Lyuboçka odadaydı. Yüzlerinden sağlığım için telaşlandıkları belli oluyordu. Ama on iki saatlik uykudan sonra kendimi çok iyi hissediyordum. Kalbim öylesine hafiflemişti ki, hasta olduğumu zannetmelerinden hoşlanmasaydım hemen yataktan fırlayabilirdim.

17. Nefret

Evet, ondan nefret ediyordum, ama bu, romanlarda okuduğumuz ve birine zarar vermekle tatmin olan bir duygu değildi. Böyle bir nefrete hiç inanmıyorum. Aslında saygınızı hak eden ama her şeyiyle -saçı, boynu, yürüyüşü, sesi, bütün vücuduyla- sizi iten bir insana karşı duyulan bir nefreti hissettiğim. Öyle bir nefret ki, açıklanamaz bir kuvvet beni ona çekiyor ve hareketlerini rahatsız bir dikkatle izlemeye zorluyor.

St.-Jérôme bir buçuk yıldır bizimle birlikteydi. Bugün bu adamı soğukkanlılıkla değerlendirdiğim zaman onun tam bir Fransız olduğunu görüyorum. Aptal değildi ve bize karşı olan görevlerini yerine getiriyordu ama Fransızlara has ve Rus karakterinden son derece farklı özellikler taşıyordu; sığ ve bencil, kibirli, baskıcıydı, cahilce bir kendini beğenmişlikle doluydu. Bütün bunlardan nefret ediyordum. Büyükannemin ona bedensel ceza hakkında düşüncelerini belirttiğini ve bizi dövmeye cesaret edemediğini söylemeye gerek yok. Fakat buna rağmen bizi, bilhassa da beni sopayla tehdit ediyor ve fouetter[72] kelimesini beni dövmenin kendisine büyük bir zevk vereceğini ifade eden iğrenç bir vurgulamayla fouatter olarak telaffuz ediyordu.

72 Dayak atmak.

Cezanın verdiği fiziksel acıdan korkmuyordum –bunu hiç yaşamamıştım- ama St.-Jérôme tarafından dövülme düşüncesi bile beni müthiş derecede öfkelendiriyordu.

Karl İvaniç'in bir kızgınlık anında bizi cetveliyle yola getirdiği olmuştu fakat o günleri hatırlarken en ufak bir öfke bile duymuyorum. Eğer Karl İvaniç bana dayak atmaya kalksaydı buna soğukkanlılıkla katlanırdım. Karl İvaniç'i severdim; onu, kendimi bildim bileli tanırdım ve aileden biri olarak görmeye alışıktım. St.-Jérôme ise kendini beğenmiş, kibirli bir insandı; bütün yetişkinlerin bende uyandırdığı irade dışı saygıyı ona da duyardım. Karl İvaniç, bütün kalbimle sevdiğim ama çocukça sosyal statü anlayışımla bizden aşağı gördüğüm komik yaşlı bir amcaydı.

St.-Jérôme herkesle eşit olmaya çalışan eğitimli, yakışıklı genç bir züppeydi. Karl İvaniç bizi azarlayıp cezalandırırken bunu heyecan duymadan yapardı; bunun gerekli ama yine de tatsız bir görev olduğunu düşündüğünü anlardınız. St.-Jérôme, tersine, efendi rolünde olmaya can atardı. Bizi cezalandırdığında bunu bizim iyiliğimizden çok kendi zevki için yaptığı açıkça belli oluyordu. Kendisine duyduğu hayranlıkla kendinden geçerdi. Her kelimenin son hecesini vurgulayarak telaffuz ettiğim süslü Fransızca deyimlerinden tiksiniyordum. Karl İvaniç kızdığına "soytarı", "kötü çocuk", "sinek" derdi. St.-Jérôme ise "mauvais sujet", "vilain garnement"[73] gibi onurumu kıran sözler kullanırdı.

Karl İvaniç, köşede yüzümüz duvara dönük olarak diz çökmemizi istediğinde, ceza rahatsız bir duruştan kaynaklanan fiziksel bir rahatsızlık olurdu. St.-Jérôme göğsünü şişirir, eliyle gösterişli bir hareket yapar; dramatik bir sesle: "À genoux,

73 Bayağı, Üçkâğıtçı

mauvais sujet!" diye haykırıp ve önünde diz çöküp özür dilememizi istediğinde insanı küçük düşürücü bir ceza verirdi.

Kimse bana olanların lafını etmedi, ama o iki gün boyunca çektiğim çaresizlik, utanç, korku ve nefreti unutamadım. O olaydan sonra St.-Jérôme benimle hiç ilgilenmediyse de ona karşı soğukkanlı kalmayı başaramadım. Her göz göze gelişimizde bakışlarımın nefretimin açık bir şekilde ifade ettiğini hisseder ve umursamaz bir tavır takınmaya çalışırdım. Ardından bu tavrın sahte olduğunu anladığını düşünerek kızarır ve başımı çeviririrdim.

Onunla herhangi bir ilişki içinde olmak benim için dayanılmaz bir şeydi.

18. Hizmetçi Odası

Kendimi gittikçe daha yalnız hissetmeye başlıyordum. Yalnız başıma düşünmek ve gözlemler yapmak en büyük zevkim haline gelmişti. Düşüncelerimin konusundan gelecek bölümde bahsedeceğim. Gözlemlerimin merkezi ise hizmetçi odasıydı. Burada çok ilginç ve dokunaklı bir aşk hikâyesi yaşanıyordu. Bu hikâyenin kadın kahramanı Maşa'ydı. Maşa, kendisini bizim hizmetimize girmeden önce de tanıyan ve onurıla evlenıneye söz vermiş olan Vasiliy'e âşıktı. Onları beş yıl öce ayıran kader büyükannemin evinde yeniden biraraya getirmişti. Fakat 'münasebetsiz' biri olarak nitelendirdiği Vasiliy'le yeğeninin evlenmesinin sözünü bile ettirmeyen Nikolay Amca (kendisi Maşa'nın öz amcasıydı) bu sevgiye engel oluyordu.

Önlerine çıkan bu engel, o zamana kadar soğuk ve laubali tavır içinde olan Vasiliy'in Maşa'ya daha da büyük bir tutkuyla bağlanmasına sebep olmuştu.

Pembe gömlekli, briyantinli saçlı, terzilik yapan uşaklardan biri olan Vasiliy'in aşkını ifade ediş şekli biraz tuhaf ve bir dereceye kadar yakışıksızdı. Mesela Maşa'yı gördüğünde onu ya çimdikler ya bir tokat atar ya da soluğu kesilinceye kadar sıkardı. Fakat Maşa'yı gerçekten de seviyordu. Nikolay Amca ona yeğenini vermeyeceğini söyledikten sonra Vasiliy kederinden içmeye ve meyhanelerin etrafında dolaşıp olay çıkar-

maya başladı. Kısacası kendisini birkaç kere karakolda sabahlayacak kadar kapıp koyvermişti. Ama bu davranışları onu Maşa'nın gözünde daha da yüceltti ve onu daha çok sevmesini sağladı. Vasiliy karakolda yatarken Maşa gözleri kurumadan günlerce ağlar, talihsiz âşıklarla yakından ilgilenen Gaşa'ya kötü kaderinden yakınır ve amcasının azar ve dayaklarına aldırmadan sevgilisini ziyaret etmek için gizlice karakola giderdi.

Değerli okurum, sizinle tanıştırdığım bu insanları hor görmeyin. Ruhunuzdaki aşk ve merhamet telleri gevşememişse eğer, hizmetçilerin odasında bile bunların titreşmesine sebep olabilecek sesler duyabilirsiniz. Benimle gelmek zahmetine katlanır mısınız bilmem ama ben merdiven sahanlığına gidiyorum. Oradan hizmetçilerin odasında olan biten her şeyi görebiliyorum. İşte üzerinde bir ütü, kırık burunlu bir kartonpiyer manken, bir leğen ve bir sürahi bulunan ocağın rafı. İşte pencere kenarı; üzerinde bir balmumu parçası, bir parça ipek, yarı yenmiş salatalık ve şekerleme kutusu var. İşte masanın üzerinde bitmemiş bir elişi. Maşa masaya oturmuş dikiş dikiyor. En sevdiğim pembe keten elbisesini giymiş; başında mavi eşarbı var. Arada iğneyle başını kaşımak yahut mumun alevini düzeltmek için duruyor ve ben bakıp düşünüyorum: "Neden bu parlak mavi gözleri, örgülü sarı saçları ve muazzam gerdanıyla bir hanımefendi olarak doğmamış? Misafir odasında, başında pembe kurdeleler ve Tverskoy Bulvarında gördüğüm elbiseyle otururken ne kadar güzel görünürdü! O kasnakta elişi yaparken ben onun aynadaki yansımasını seyreder ve her istediğini yapmaya hazır olurdum, pelerinini giymesine yardım eder ve yemekte tabağı ona kendi ellerimle uzatırdım..."

Ya şu Vasiliy... Uzun, kirli pembe gömleğinin üzerine giydiği dar ceketi ve sarhoş suratıyla ne kadar da iğrenç görünüyor!

Bir keresinde Maşa, iğnesini yastığa batırıp, içeri giren Vasiliy'e bakmadan: "Yine ne var, Vasya?" dedi.

"Ne olsun? Ondan bize hayır gelir mi ki..." diye cevap verdi Vasiliy. "Kararını bir verseydi... Yoksa battıkça batıyorum ve hep onun yüzünden"

Hizmetçi kızlardan biri olan Nadeja "Çay alır mısınız?" diye sordu.

"Çok teşekkür ederim. Amcan olacak o hırsız, benden neden nefret ediyor? Şık kıyafetler giydiğim için mi, havalı olduğum için mi, yoksa yürüyüşüm yüzünden mi?"

Maşa, ipliği dişleriyle koparırken "Sabırlı olmalıyız" dedi "ama siz her zaman öyle..."

"Artık dayanacak gücüm kalmadı işte o kadar!"

O anda büyükannemin odasının kapısı kapandı ve Gaşa söylene söylene merdivenlerden çıktı.

Kollarını sallayarak: "Ne istediğini kendisi bile bilmezken git de onu memnun et... Lanet bir hayat, zindanda bile daha mutlu olurdum! Böyle şeyler düşündüğüm için beni affet Allah'ım" diyordu.

Gaşa içeri girerken Vasiliy ayağa kalkıp, "Hürmetler Agafya Mihaylovna!" dedi.

Gaşa sert sert bakarak: "Hürmetlere ayıracak zamanım yok" diye tersledi. "Hem senin ne işin var burada? Kızlar bölümüne erkeklerin geldiği görülmüş şey mi?"

Vasiliy ürkek ürkek "Sağlığınızı sormaya geldim" dedi.

Agafya Mihaylovna, öfke içinde avazı çıktığı kadar "Yakında son nefesimi vereceğim, işte sağlık durumum" diye bağırdı.

Vasiliy güldü.

"Gülecek bir şey görmüyorum ben, rezil herif, hadi, marş marş! Bir de evlenmek istiyor! Hadi dışarı!"

Agafa Mihaylovna ayaklarını sürüye sürüye kendi odasına geçerken kapıyı öyle bir çarptı ki, bütün camlar sarsıldı.

Uzun bir süre, bölmenin arkasından herkese ve her şeye hakaret ettiği, hayatına lanet okuduğu duyuldu. Sağa sola bir şeyler savuruyor ve kedisinin kulaklarını çekiyordu. Sonunda kapı aralandı ve acı acı miyavlayan kedi kuyruğundan tutup fırlatıldı.

Vasiliy "Başka bir gün gelip çay içsem daha iyi olacak galiba" diye fısıldadı. "Görüşürüz!"

Nadeja göz kırptı. "Aldırma, gidip semaver kaynamış mı bakayım" dedi.

Vasiliy, Nadeja odadan çıkar çıkmaz Maşa'ya yaklaşarak: "Bu işe bir son vereceğim" dedi. "Ya doğrudan kontese gidip 'Böyle, böyle...' diyeceğim ya da dünyanın öbür ucuna kaçacağım. Allah şahidimdir, bunu yapacağım"

"Beni yalnız mı bırakacaksın..."

"Sırf seni bırakmamak için... Eğer sen olmasaydın ben çoktaaan... Kim bilir nerelerde olurdum, özgür..."

Maşa bir an için durakladı. Ardından "Neden gömleklerini yıkamak için bana getirmiyorsun Vasya?" dedi. Gömleğinin yakasını tutarak "Bak ne kadar kirli" dedi.

O anda büyükannemin zili çaldı ve Gaşa odasından çıktı. Vasiliy onu görünce aceleyle ayağa kalktı.

Gaşa: "Ne istiyorsun kızdan? Onu ağlatmak hoşuna gidiyor değil mi, seni arsız... Defol git ve bir daha da buraya ayak basma" dedi. Sonra Maşa'ya döndü ve devam etti: "Onda ne

buldun bilmem ki? Sana bir iyiliği mi dokundu? Amcan seni bugün onun yüzünden benzetmedi mi? Ama hayır, kendi bildiğini okuyacaksın. 'Vasiliy Gruşkov'dan başkasıyla evlenmem" Seni aptal!'

Maşa birden gözyaşlarına boğularak: "Başkasını istemiyorum. Beni öldürseniz bile ondan başkasını sevemem, evlenmem başkasıyla" dedi.

Gözyaşlarını eşarbıyla silen Maşa'ya uzun uzun baktım. Ardından Vasiliy'i düşündüm; Maşa'nın onda çekici bulduğu şeyi keşfetmeye çalıştım ve hakkındaki düşüncelerimi değiştirmeyi denedim. Maşa'nın üzüntüsünü paylaştıysam da onun gibi büyüleyici bir varlığın nasıl olup da Vasiliy'i sevebildiğini bir türlü anlayamadım.

Yukarıya, odama döndüğümde: "Ben büyüyünce" diye düşündüm. "Petrovska benim olacak, Vasiliy ve Maşa da benim uşaklarım... Çalışma odamda oturup pipomu tüttüreceğim. Maşa elinde bir ütüyle mutfağa doğru geçecek. "Maşa'yı bana gönderin" diyeceğim. Maşa gelecek ve odada başka kimse olmayacak... Aniden içeri Vasiliy girecek ve Maşa'yı görünce "Ben bittim!" diyecek ve Maşa gözyaşlarına boğulacak. Ben: "Vasiliy, biliyorum, sen onu seviyorsun, o da seni. İşte bin ruble. Onunla evlen ve Allah sizi mesut etsin" diyecek, oturma odasına geçeceğim.

İnsanın aklından gelip geçen binbir düşünce arasında, derin izler bırakanlar vardır. Düşündüğünüz o şeyi tam olarak hatırlamasanız da hoş bir şey olduğundan eminsiniz ve peşinden gidip bunu tekrarlamak istersiniz. İşte, mutluluğu yalnızca Vasiliy ile evlenmekle bulacak olan Maşa için kendi duygularını feda etme düşüncesi kalbimde böyle derin bir iz bırakmıştı.

19. Ergenlik

Okuyucularım, onlara ergenlik çağımda üzerinde düşündüğüm konulardan bahsettiğimde bana inanmakta güçlük çekecekler. Bu düşünceler ne yaşıma, ne de içinde bulunduğum duruma uygundu. Ama kanaatime göre bir insanın durumuyla düşünceleri arasındaki uyumsuzluk samimiyetinin kesin kanıtıdır.

İçe yönelik ve yalnız bir hayat sürdüğüm o bir yıl boyunca hayatın anlamı, insanın geleceği, ruhun ölümsüzlüğü ile ilgili bütün soyut düşünceler zihnimi meşgul etmişti. Çocuksu zekâm tecrübesizliğin verdiği ateşle insan zekâsının en yüksek seviyesinde ifadelendirilen ama cevapları bu seviyenin ötesinde olan soruları ortaya koymuş ve çözmeye çalışmıştı.

İnsan zekâsı, gelişim sürecinde her kişide, bütün kuşaklar boyunca gelişirken izlediği yolun aynısını izlediğini düşünüyorum. Farklı felsefi kuramların temelini teşkil eden fikirler insan aklının bölünemez parçalarıdır ve kişiler felsefi kuramlardan haberdar olmadan önce bunların az ya da çok bilincine varmıştır.

Bu düşünceler zihnimde öylesine açık seçik ve güçlü bir şekilde beliriyordu ki, böyle önemli gerçekleri keşfeden ilk kişi olduğuma inanarak bunları hayata uygulamaya bile çalışıyordum.

Bir ara insanın mutluluğu dış sebeplere değil, onun bu sebeplere bakışına bağlı olduğuna inanmaya başladım. Buna göre ıstırap çekmeye alışmış birinin mutsuz olması mümkün değildi. Kendimi acıya alıştırabilmek için kollarımı iki yana açarak Tatişev'in kocaman sözlüklerini beşer dakika tutar ya da karanlık sandık odasına gidip çıplak sırtımı halatla bağlayıp gözlerimden yaşlar belirene kadar sıkıyordum.

Bir başka sefer insanın her an ölebileceği gerçeğini hatırlayarak, bunu daha önce kimsenin fark etmemiş olmasına hayret ettim. Buna göre insan ancak günü yaşamakla ve geleceği düşünmemekle mutlu olabilirdi. Bu düşüncenin etkisi altında iki ya da üç gün ders kitaplarımı bir kenara fırlatmış ve bütün zamanımı yatağımda uzanıp roman okuyarak ve son paramla aldığım ballı çörekleri yiyerek geçirmiştim.

Günün birinde, kara tahtaya tebeşirle şekiller çizerken, kafamda şimşek gibi bir düşünce çaktı: "Neden simetri göze hoş görünür? Simetri nedir?" diye sordum kendi kendime. "Bu doğuştan gelen bir histir " diye cevap verdim. Ardından: "Simetrinin temeli nedir? Hayatta var olan her şeyde simetri var mıdır?" diye sordum ve tahtaya bir oval çizerek; "Tam tersine, bu hayat" dedim. "Hayat sona erdiğinde ruh sonsuzluğa geçer, işte sonsuzluk" ve oval şeklin bir ucundan tahtanın ucuna kadar bir doğru çizdim. "Neden diğer ucunda da böyle bir çizgi yok? Sonsuzluk nasıl yalnızca bir tarafta olabilir? Bu demektir ki, hayattan önce de var olmuş olmalıyız, yalnızca bunu hatırlamıyoruz."

O zamanlar bana son derece yeni ve açık görünen ve mantığını şu anda güçlükle anlayabildiğim bu düşünce çok hoşuma gitti. Keşfettiklerimi kâğıda dökmeye niyetlendim. Ancak kafama öylesine bir düşünce seli aktı ki, kâğıdı bir kenara bırakıp odada volta atmaya başladım. Pencereye gelince dikka-

timi arabacının su getirmek için koştuğu at çekti ve 'at öldüğü zaman ruhu hangi hayvana ya da insana geçecek?' sorusu üzerine odaklandım Tam o anda, odadan Volodya geçti ve beni derin düşüncelere dalmış görünce gülümsedi. Bu gülüşü saçma sapan şeyler düşündüğümü anlamama yetti.

Aklıma gelen bu olayı, okuyucuya, yalnızca üzerinde kafa yorduğum düşüncelerin tabiatını göstermek için anlatıyorum.

Fakat bu felsefi kuramlardan hiç biri beni delirmenin eşiğine getiren şüphecilik kadar heyecanlandırmadı. Kainatta benden başka hiç kimsenin ve hiçbir şeyin var olmadığına, nesnelerin gerçek olmadığına, yalnızca dikkatimi üzerlerine çevirdiğim zaman ortaya çıkan imgeler olduklarına ve onları düşünmeyi bırakır bırakmaz bu imgelerin yok olduğuna inanmaya başladım. Kısacası Schelling'in vardığı sonuca vardım, yani gerçek olan nesneler değil, benim onlarla ilişkilerimdir. Bu saplantılı fikrin o kadar etkisi altında kalmıştım ki, boşluğu (neant) yakalayıvermek ümidiyle başımı ansızın geriye, benim olmadığım yere çevirip baktığım anlar olmuştu.

İnsan aklı ne kadar da yetersiz!

Zayıf aklım anlaşılmazı anlayamıyordu, bu olağanüstü çaba içerisinde, mutluluğum adına dokunmamam gereken görüşleri birbiri ardına kaybediyordum.

Bu yorucu zihinsel çalışma bana irade gücümü zayıflatan bir zekâ kıvraklığından başka bir şey kazandırmadı. Her şeyi inceleme ve çözümleme alışkanlığım duygularımın samimiyetini ve aklımın berraklığını zedeliyordu.

Soyut düşünceler, sonradan hatırlamak üzere kişinin, ruhunun yaşadığı belli bir anı kavrama yeteneğinin sonucu olarak oluşur. Soyut düşünceye olan merakım, bilincimi öylesine geliştirdi ki, en basit bir şey düşünürken bile kendimi, dü-

şüncelerimin kısır döngüsüne kaptırıyor ve başlangıçta zihnimi meşgul eden nesneyi kaybediyordum. Bunun yerine kendi kendime şöyle kafa yoruyor: "Ne hakkında düşünüyorum?" diye soruyordum. "Ne hakkında düşündüğümü düşünüyorum" diye cevap veriyordum. Ardından: "Ya şimdi ne hakkında düşünüyorum?" diye soruyor ve "Ne hakkında düşündüğümü düşündüğümü düşünüyorum" cevabını veriyordum. Bu böyle devam ediyordu. Aklımı kaybediyordum...

Bununla birlikte, yaptığım felsefi keşifler gururumu okşuyordu. Kendimi sık sık insanlığın yararı için yeni keşiflere imza atan büyük bir adam olarak hayal ediyordum. Kendi değerimin gururlu bilinciyle diğer ölümlülere tepeden bakıyordum. Ama tuhaftır, o ölümlerle karşılaştığımda ürkek birine dönüşüyor, en önemsiz bir sözü söylerken bile kızarıyor ve her hareketimden utanıyordum. Tek kelimeyle kendi değerimin bilinci yükseldikçe, bu değeri ortaya koyma konusunda daha aciz kalıyordum.

20. Volodya

Yaşamımın ergenlik dönemine ait olayları anlatmak bana zor geliyor. Bu zamana ait hatıralarımda hayatımın ilk yıllarını parlak bir ışıkla aydınlatan o sıcacık duygular nadirdir. Ergenlik çölünden hızla geçip bir an önce asil duyguların aydınlattığı, sevgi ve şiirsellik dolu gençlik dönemine ulaşmak için sabırsızlanıyorum.

Hatıralarımı saat saat anlatmayacağım, yalnızca en önemli olaylara şöyle bir bakmakla yetineceğim ve karakterim üzerinde yararlı etkileri olan olağanüstü bir adamla arkadaşlığımdan bahsedeceğim.

Volodya'nın üniversiteye giriş sınavları yaklaşıyor ve ona özel ders vermek için eve hocalar gelip gidiyor. Ağabeyim elindeki tebeşirle karatahtaya cesaretle vurup bana ulaşılmaz gibi gelen fonksiyonlardan, sinüslerden, koordinatlardan bahsederken ona kıskançlık ve saygıyla bakıyorum. Bir pazar günü öğle yemeğinden sonra, bütün hocalar ve iki profesör büyükannemin odasında toplanıp bir üniversite sınav provası yapıyorlar. Odada babam ve birkaç ziyaretçi de var. Volodya'nın bu sınavda müthiş bir başarı göstermesi büyükannemi çok mutlu ediyor. Profesörler bana da bazı sorular yöneltiyor ama ben kötü bir performans sergiliyorum; bariz bir şekilde cehaletimi büyükannemden gizlemeye çalışıyorlar, bu da kendimden daha fazla utanmama sebep oluyor. Fakat he-

nüz on beş yaşındayım ve hazırlanmak için önümde daha bir sene var. Volodya bütün günü ve geceyi ders çalışarak geçiriyor ve aşağıya ancak yemek saatinde iniyor. Bunu mecbur bırakıldığı için değil, kendi isteğiyle yapıyor; aşırı hırslı ve sınavı orta dereceyle değil, en iyi dereceyle geçmeyi hedefliyor.

İşte sınavların ilk günü geldi. Volodya bronz düğmeleri olan mavi bir frak ve rugan çizmeler giyiyor, koluna da altın bir saat takıyor. Babamın faytonu kapıya yaklaşıyor; Nikolay Amca arabanın örtüsünü açıyor ve Volodya ile St.-Jérôme üniversiteye doğru yola çıkıyorlar. Volodya arabaya binerken kızlar, özellikle Katya, ışıldayan gözlerle Volodya'nın zarif vücuduna bakıyorlar. Babam: "Allah yardımcısı olsun!" diyor; büyükannem güçlükle geldiği pencereden, gözlerinde yaşlarla, fayton sokağın köşesinde gözden kaybolunca kadar bir şeyler mırıldanıp Volodya'ya doğru haç çıkarmaya devam ediyor.

Sonra Volodya sınavdan dönüyor. Herkes sabırsızlıkla soruyor: "Nasıl geçti", "Kaç aldın?", Volodya'nın yüzündeki sevinçten sınavın çok iyi geçtiği belli. Ertesi gün ağabeyim yine aynı dilekler ve telaşla uğurlanıyor ve aynı sevinçle karşılanıyor. Bu böyle dokuz gün sürüyor. Onuncu gün üniversite giriş sınavların sonuncu günü ve Volodya'nın en zor sınavı olacak; Din bilgisi sınavı. Hepimiz pencerede duruyor ve her zamankinden daha büyük bir sabırsızlıkla yolunu gözlüyoruz. Saat iki oldu ama Volodya hala görünürde yok.

Lyuboçka, suratı cama yapışmış: "Ah, Allah'ım! İşte geliyorlar!" diye bağırıyor.

Evet, işte fayton, içinde Volodya ve St.-Jérôme oturuyorlar, ama Volodya'nın üzerinde artık mavi frakı değil, üniversite öğrencilerinin yakası mavi işlemeli üniforması, üç köşeli şapkası ve yaldızlı kılıcı var.

Büyükannem Volodya'yı üniformasının içinde görünce: "Ah, anneniz bugünleri görebilseydi!" diye ağlıyor ve heyecandan yere yığılıyor.

Volodya ışıl ışıl bir yüzle koşarak hole giriyor, beni, Lyuba'yı, Mimi'yi ve kulaklarına kadar kızaran Katya'yı kucaklayıp öpüyor. Sevinçten içi içine sığmıyor. O üniformanın içinde çok hoş görünüyor. Mavi yakası, yeni terleyen siyah bıyıklarına ne kadar da yakışmış! Ne kadar ince uzun bir beli var, yürüyüşü ne kadar da zarif! O büyük gün yemeği büyükannemin odasında yiyoruz, yüzümüz neşeli... Kâhya tatlının yanında, hem sevinçli hem de ihtişamlı bir edayla peçeteye sarılmış bir şişe şampanya getiriyor. Büyükannem annemin ölümünden sonra ilk kez şampanya içiyor ve Volodya'ya bakarken mutluluktan ağlıyor. Volodya artık dışarı çıkarken *kendi* arabasını kullanıyor, *kendi* arkadaşlarını *kendi* dairesinde ağırlıyor, tütün içiyor, balolara gidiyor ve bir keresinde onun ve arkadaşlarının, gizemli şahısların şerefine kadeh kaldırdıklarını görüyor ve *le fond de la bouteille*'in[74] kime düşeceğini tartıştıklarını işitiyorum. Bununla beraber, akşam yemeklerini düzenli olarak evde yiyor ve eskiden olduğu gibi yemekten sonra oturma odasına geçip Katya'yla sohbet ediyor. Sohbetlerine katılmıyorum, ama duyabildiğim kadarıyla okudukları romanların kadın ve erkek kahramanları, kıskançlık ve aşk hakkında konuşuyorlar. Ben, bu tür konuşmalarda ne bulduklarını ve neden öyle gülümseyip ateşli ateşli tartıştıklarını anlayamıyorum.

Ama aralarında, çocukluk arkadaşlığından öte, onları bizden ayıran ve gizemli bir bağla birleştiren bir şeyler olduğunu seziyorum.

74 Şişede kalan son yudumlar.

21. Katenka ve Lyuboçka

Katenka, Katya on altı yaşında. Kızlarda çocukluktan genç kızlığa geçişte görülen biçimsiz vücut, çekingenlik, hareketlerindeki beceriksizlik yerini yeni açmış bir çiçeğin zarafetine bıraktı. Katya yine de değişmedi: Aynı açık mavi gözler ve gülümseyen bakışlar, aynı düzgün burun, aynı sert burun delikleri, neşeli gülüşüyle aynı küçük ağız, pembe şeffaf yanaklarında aynı minik gamzeler, aynı küçücük beyaz eller... Neden bilmem ama 'temiz, saf bir kızcağız' tanımlaması ona hala çok yakışıyor. Katya'da değişen tek şey yetişkinler gibi ördüğü gür sarı saçları ve onu hem sevindiren, hem de utanmasına sebep olan genç gerdanı.

Lyuba'yla beraber büyümelerine ve aynı eğitimi almalarına rağmen kız kardeşim her yönden çok farklı bir kız.

Lyuba uzun boylu değil, geçirdiği kemik hastalığı yüzünden bacakları çarpık ve biçimsiz bir vücudu var. Ama gözleri gerçekten çok güzel; büyük, siyah ve öylesine hoş bir vakar ve saflıkla bakıyorlar ki, kayıtsız kalmak imkânsız. Lyuba her zaman doğal ve yapmacıksız, oysa Katya hep birilerine özeniyor. Lyuba daima insanların yüzlerine bakar; bazen kocaman kara gözlerini o kadar uzun zaman onlara diker ki, kendisine bunun kibar bir hareket olmadığı hatırlatılır. Katya ise, aksine, kirpiklerini indirir ve gözlerini kısar; gözlerinin bozuk olduğunu söyler, ama ben gayet iyi gördüğünü biliyorum. Lyu-

ba yabancıların yanında kendisini ön plana çıkarmayı sevmez; biri onu misafirlerin yanında öperse duygusallığa tahammül edemediğini söyler. Katya ise Mimi'ye, özellikle misafirlerin yanında şefkat gösterir ve kolunu bir başka kızın beline dolayarak balo salonunda yukarı aşağı dolaşmayı sever. Lyuba kıkır kıkır güler ve bazen odanın içinde kahkahadan katılarak koşuşturur. Oysa Katya gülerken ağzını mendiliyle ya da eliyle örter. Lyuba her zaman dimdik oturur ve kollarını iki yana sallayarak yürür. Katya başını bir yana eğer ve kollarını katlayarak yürür. Lyuba, yetişkin bir erkekle konuştuğu zaman sevinir ve bir süvari subayıyla evlenmeye kararlı olduğunu söyler. Katya ise bütün erkeklerin iğrenç olduğunu ve asla evlenmeyeceğini söyler fakat bir erkek kendisiyle konuştuğu zaman değişir ve sanki bir şeyden korkuyormuş gibi davranır. Lyuba Mimi'ye kendisine dar korseler giydirdiği için nefes alamadığını söyleyerek kızar ve yemek yemeyi çok sever. Katya ise sık sık parmağını korsesinin içine sokarak kendisine ne kadar bol geldiğini gösterir ve çok az yemek yer. Lyuba portre çizmeyi sever, Katya çiçek ve kelebek çizmeyi tercih eder. Lyuba Field'ın konçertolarını ve Beethoven'ın sonatlarından birkaçını çok güzel çalar. Katya varyasyonlar ve valslar çalar, ölçüyü tutturamaz, ayağını yere vurur, durmadan pedalı kullanır ve bir parçaya başlamadan önce, içli içli üç akort *arpeggio* yapar...

Fakat o günlerde Katya bana büyük bir kız gibi gelirdi ve onu daha çok severdim.

22. Babam

Volodya üniversiteye girdiğinden beri babamın keyfi pek yerinde ve büyükannemle birlikte masaya oturduğumuzda bize daha sık katılıyor. Ama Nikolay Amca'dan duyduğuma göre bu neşenin sebebi son günlerde kumarda büyük paralar kazanması. Bazen, akşamları kulübüne gitmeden önce bizi görmeye geliyor. Piyanonun başına oturuyor, bizi etrafına topluyor ve yumuşak çizmeleriyle yere vurarak (topuklu ayakkabıdan nefret eder) çingene şarkıları söylüyor. Böyle zamanlarda kendisini çok seven Lyuba'nın komik coşkusu görülmeye değer. Babam bazen çalışma odasına gelip ciddi bir yüzle ders anlatışımı dinliyor, fakat yanlışlarımı düzeltmek için kullandığı ifadelerden bana öğretilenlerin çoğunu bilmediğini hissediyorum. Büyükannem sebepsiz yere herkese kızıp terslemeye başlayınca bize göz kırpıp işaretler yapıyor, sonra da, 'İyi papara yedik çocuklar!' diyor. Çocukça hayal gücümün onu yerleştirdiği ulaşılmaz zirveden giderek düşüyor. Büyük beyaz elini aynı içten sevgi ve saygıyla öpüyorum, ama artık onun davranışlarını değerlendiriyorum ve ister istemez aklıma onunla ilgili hoşuma gitmeyen düşünceler geliyor. Bana büyük bir ıstırap veren bir olayı asla unutamam.

Babam bir gece geç vakitte üzerinde siyah bir frak ve beyaz bir yelekle misafir odasına geldi. Volodya odasında hazır-

lanıyordu, birlikte baloya gideceklerdi. Büyükannem yatak odasında, Volodya'nın gelip kendisini göstermesini bekliyordu; her balodan önce Volodya'yı kutsamak ve nasıl davranacağı konusunda nasihatler vermek için onu odasına çağırırdı. Mimi ve Katya tek bir lambanın aydınlattığı müzik odasında bir aşağı bir yukarı yürüyor, Lyuba piyanoda annemin en sevdiği parça olan Field'ın ikinci konçertosunu çalışıyordu.

Kız kardeşimle annem arasında müthiş bir benzerlik vardı. Bu zor tarif edilen bir benzerlikti. Benzeyen yüzleri ya da vücutları değildi. Lyuba'nın elleri, yürüyüşü, ses tonu ve tavırları olağanüstü bir şekilde annemi hatırlatıyordu. Kız kardeşim canı sıkılıp "İnsanı bir asır bekletiyorlar" dediğinde, "bir asır" kelimelerini öyle telaffuz ederdi ki, annemi duyar gibi olurdunuz. Fakat ikisi arasındaki benzerlik en fazla Lyuba piyanonun başına oturduğunda göze çarpıyordu. Kız kardeşimin hareketleri anneminkilerin aynısıydı. Elbisesinin katlarını aynı edayla düzeltir, sayfaları aynı annem gibi sol eliyle kâğıdın üst tarafından tutarak çevirir ve zor bir pasajı iyi çalamadığına sinirlendiği zaman tuşlara yumruğuyla vurur ve "Aman Allah'ım!" diye bağırırdı. Field'ın çok uygun bir şekilde *jeu perle*[75] diye adlandırılan ve güzelliğini günümüz piyanistlerin iddialı yorumlarının bile unutturamadığı bu parçayı aynı zarafet ve yetenekle çalardı.

Babam kısa adımlarıyla hızla odaya girdi. Lyuba onu görünce çalmayı bıraktı. Babam yaklaştı ve "Hayır, devam et, Lyuba" dedi. "Seni dinlemeyi ne kadar çok sevdiğimi biliyorsun..."

Lyuba o güzel parçayı çalmaya devam etti ve babam, başını eline dayayarak uzun bir süre karşısında oturdu. Sonra omuzlarını silkerek odanın içinde bir aşağı bir yukarı dolaşma-

75 Gümüş oyunu

ya başladı. Piyanoya her yaklaştığında duruyor ve dikkatle Lyuba'ya bakıyordu. Hareketlerinden çok heyecanlı olduğunu görebiliyordum. Odada birkaç tur attıktan sonra Lyuba'nın iskemlesinin arkasında durdu, kız kardeşimin siyah başını öptü ve sonra odada dolaşmaya devam etti. Lyuba parçayı bitirip "İyi miydi?" diye sorduğunda Lyuba'nın elini sessizce ellerinin arasına aldı ve daha önce onda hiç görmediğim bir şefkatle alnını ve gözlerini öpmeye başladı.

Lyuba babamın saat kösteğini bıraktı ve şaşkınlıkla bakan iri gözlerini yüzüne dikerek: "Aman Allah'ım siz ağlıyorsunuz!" dedi. "Beni affedin sevgili babacığım, bunun *annemin* en sevdiği parça olduğunu unutmuşum."

Babam, heyecandan titreyen bir sesle: "Hayır hayatım, bu parçayı mümkün olduğunca sık çal!" dedi. "Seninle birlikte ağlamanın beni nasıl rahatlattığını bir bilseydin."

Duygularına hâkim olmak için büyük çaba sarf ederek onu tekrar öptü ve ardından Volodya'nın odasına giden koridora açılan kapıdan dışarı çıktı.

Koridorun ortasında durarak "Voldemar! Hazır mısın?" diye bağırdı. Tam o anda Maşa oradan geçiyordu. Efendisini görünce afalladı ve yanından geçip gitmek istedi. Babam onu durdurdu.

Maşa'ya doğru eğilerek "Gün geçtikçe daha da güzelleşiyorsun" dedi. Kız "İzin verin geçeyim" diye fısıldadı.

Babam, Maşa yanından geçerken beni gördü ve öksürerek: "Hadi Voldemar, daha sürecek mi?" diye bağırdı.

Babamı seviyorum ama insanın aklı kalbinden bağımsızdır ve çoğu kez duyguları inciten, anlaşılmaz ve acımasız düşünceler barındırır. Bu tür düşünceleri uzak tutmak için elimden geleni yapsam da bunlar aklıma gelir durur...

23. Büyükannem

Büyükannem her geçen gün güçten düşüyor. Zilinin sesini, Gaşa'nın dırdırını ve kapıları çarpmasını daha sık duyuyoruz. Bizi artık oturma odasındaki koltuğunda değil, yatak odasında kabul ediyor. Dantel işlemeli yastıklara yaslanmış büyükanneme yaklaşıp selamladığımda elinde soluk, sarımsı bir şişkinlik fark ediyorum. Yatak odasında beş yıl önce annemin odasında duyduğum ağır kokuyu alıyorum. Doktor günde üç kez onu görmeye geliyor; birkaç kez de konsültasyon yapıldı. Bütün bunlara rağmen büyükannemin huyu ve kibirli tavrı hiç değişmedi. Özellikle babamla konuşurken hala sözcükleri eskisi gibi uzatıyor, kaşlarını kaldırıp "canım" diyor.

Birkaç gündür onu görmemize izin verilmiyor. Bir sabah ders saatinde St.-Jérôme, Lyuba ve Katya ile bir araba gezintisine çıkmamızı teklif ediyor. Büyükannemin penceresinin önündeki yolun samanla kaplandığını ve koyu mavi giysili birkaç adamın kapımızın yakınında durduğunu fark ediyorum. Buna rağmen ders saatinde bizi neden dışarı gönderdiklerini anlayamıyorum. Bütün o gezinti boyunca neden bilmem Lyuba ve ben, neşeli bir ruh hali içindeyiz; en küçük bir söz ve hareket bile bizi güldürmeye yeter.

Seyyar satıcının biri tezgâhını kapıp aceleyle caddeyi geçiyor, biz kahkahalara boğuluyoruz. Üstü başı perişan bir arabacı, dizginlerinin uçlarını savurarak dörtnala bizi geçiyor ve

gülüyoruz. Mimi davranışlarımızdan memnun değil, yalnızca aptal insanların sebepsiz yere güldüklerini söylüyor. Lyuba'nın yüzü bastırdığı kahkahadan kıpkırmızı. Bakışıyoruz ve gözlerimizden yaşlar gelene dek gülüyoruz; neredeyse boğacak olan kasılmalarımıza engel olamıyoruz. Biraz sakinleşir sakinleşmez Lyuba'ya aramızda kullandığımız bir kelimeyi söylüyorum ve yeniden gülmeye başlıyoruz.

Dönüşte eve yaklaşırken suratımı son kez Lyuba'yı çok güldüren bir şekle sokmak için ağzımı açarken ön kapının kanatlarından birine dayanan siyah bir tabut kapağı görerek afallıyorum. Ağzımda o çarpık gülümsemeyle donakalıyorum.

St.-Jérôme sapsarı bir yüzle bize yaklaşıyor ve "Votre grand-mère est morte!"[76] diyor.

Büyükannemin cesedinin evde kaldığı süre içerisinde ağır bir ölüm korkusu duyuyorum. Büyükannemin cesedi gözlerimin önünde ve benim de bir gün öleceğimi hatırlatıyor bana. Biri ölünce herkesin hissettiği bu duygu keder sanılır. Büyükannemin ölümü bana fazla acı vermiyor, aslında birilerinin içtenlikle üzüldüğünden de şüpheliyim. Bütün ev yas tutan ziyaretçilerle dolup taşıyor ama büyükannemin ölümüne bir tek kişi üzülüyor. Büyük acılar içinde kıvranan bu kişi anneannemin hizmetçisi Gaşa. Gaşa kendisini tavan arasına kilitliyor, sürekli ağlıyor, saçlarını yolup kendisine lanet yağdırıyor; onu teselli etmek isteyenleri dinlemiyor, sevgili hanımının ölümünden sonra onun için yegâne teselli kendi ölümü olduğunu söylüyor.

Bir kez daha tekrar ediyorum, duygular ve davranışlar arasındaki tutarsızlık, duyguların içtenliğini gösterir.

76 Büyükanneniz öldü.

Büyükannem artık yok ama hatırası hala evimizde. Hakkında çok farklı yorumlar yapıldı. Bu yorumlar genellikle, ölümünden önce hazırladığı ve Prens İvan İvaniç'ten başka kimsenin bilmediği vasiyeti ile ilgili. Büyükannemin uşakları arasında bir tür heyecan gözüme çarpıyor; sık sık kimin malı olacakları hakkındaki tahminlerini duyuyorum. İtiraf etmeliyim, bize bir miras kaldığı için sevinmekten kendimi alamıyorum.

Altı hafta sonra, evle ilgili şeylerden haberdar olan Nikolay Amca, bana, büyükannemin evi Lyuba'ya bıraktığını ve o evleninceye kadar vesayetini babama değil, Prens İvan İvaniç'e verdiğini söylüyor.

24. Ben

Üniversite giriş sınavlarıma yalnızca birkaç ay kaldı. Sıkı çalışıyorum. Öğretmenlerden artık korkmuyorum ve derslerden zevk aldığım bile söylenebilir.

Çalıştığını dersleri takılmadan ve doğru olarak anlatıyorum. Bu bana sevinç veriyor. Matematik fakültesine hazırlanıyorum. Doğruyu söylemek gerekirse bu seçimi yapmamın tek sebebi "sinüs", "tanjant", "diferansiyel" ve "integral" gibi kelimeleri ilginç ve telaffuzlarını büyüleyici bulduğum içindir.

Volodya'dan çok daha kısa, geniş omuzlu ve adaleliyim. Hala eskisi gibi çirkinim ve bunu hala kendime dert ediyorum. Havalı görünmeye çalışıyorum. Beni teselli eden bir tek şey var, o da babamın bir defasında zeki göründüğümü söylemesi. Ona kesinlikle katılıyorum.

St.-Jérôme benden memnun, sık sık beni övüyor. Artık ondan nefret etmiyorum. Hatta bazen benim yeteneğim ve benim zekâmla şunu ya da bunu yapamamamın ayıp olacağını söyleyince onu seviyormuşum gibi geliyor.

Hizmetçilerin odasını gözlemeyi uzun zaman önce bıraktım. Artık kapıların arkasına saklanmaya utanırım ve itiraf etmeliyim ki, Maşa'nın Vasily'i sevdiği gerçeği eski ateşimi azalttı. Vasiliy'in araya girmemi rica etmesinden sonra ba-

bamdan aldığı izin sonucu evlenmeleri, talihsiz aşkımı tedavi etti.

Yeni evli çift, şekerleme dolu bir tepsiyle babamı ziyarete geldi. Maşa hepimizin omzunu öperek teşekkür etti. Başında mavi kurdeleli bonesi vardı; briyantinli saçlarının gül kokusunu aldım ama en ufak bir şey bile hissetmedim.

Yavaş yavaş çocukça eğilimlerimden kurtuluyorum hayatım boyunca bana zarar vereceğini bildiğim felsefe yapma sevgim hariç.

25. Volodya'nın Arkadaşları

Volodya'nın arkadaşları onlardan yaşça küçük olmamdan dolayı beni küçümsüyorlardı. Buna rağmen misafirleri olduğu zaman Volodya'nın odasında oturmayı ve olup bitenleri sessizce izlemeyi seviyordum. En sık emir subayı Dubkov ve Prens Nehlyudov adlı bir öğrenci geliyordu. Dubkov ufak tefek, koyu renk saçlı bir adamdı, gençliğinin baharında sayılmazdı. Kısa bacakları vardı ama çirkin değildi ve daima neşeliydi. Olayları çok yönlü olarak değerlendiremeyen yüzeysel, ama içtenliğinden dolayı bencilliği mazur görülebilir, hatta çekici biriydi. Ayrıca, genellikle gençlerin *comme il faut*[77] ile karıştırma eğiliminde oldukları askeri görünümü ve yaşı yüzünden Volodya'yla beni büyülüyordu. Gerçekten, Dubkov *un homme comme il faut* tabir edilen insanlardandı. Dubkov'un yanındayken Volodya benim en masum hareketlerimden, hatta gençliğimden utanıyor gibi görünmesi hiç hoşuma gitmiyordu.

Nehlyudov'un küçük gri gözleri, alçak, düz bir alnı, uzun kolları ve bacakları vardı. Boyu uzun, teni ince ve dişleri düzgün olmasına rağmen yakışıklı sayılmazdı. Ancak kısık, parlak gözleri ve bazen sert, bazen çocuksu gülümsemesi yüzüne öyle canlı bir ifade veriyordu ki, etkilenmemek imkânsızdı.

77 Gerek iği gibi (bu Fransızca deyim burada seçkin anlamında kullanılmıştır).

Belli ki çok utangaçtı, en ufak bir şey bile kulaklarına kadar kızarmasına sebep oluyordu. Ama onun çekingenliği benimkine benzemiyordu. Kızardığında daha kararlı görünüyordu, sanki zayıflığı yüzünden kendisine kızıyordu.

Dubkov ve Volodya'yla iyi arkadaşmış gibi görünmesine rağmen onları bir araya getirenin sadece tesadüf olduğu açıktı. Eğilimleri tamamen farklıydı. Volodya ve Dubkov ciddi bir tartışmaya girmekten ya da duygusallığa benzeyen her şeyden korkarlardı. Nehlyudov ise aksine, heyecanlı ve coşkuluydu. Bazen ötekilerin alaylarına aldırmadan felsefi ya da duygusal konularla ilgili uzun uzun konuşurdu. Volodya ve Dubkov sevdikleri kadınlar hakkında konuşmayı severlerdi. Fakat falanca kızıl saçlı bayana olan ilgisinden bahsedildiğinde Nehlyudov çok sinirlenirdi.

Volodya ve Dubkov akrabalarıyla sevgiyle de olsa alay etmeyi severdi, fakat çok sevdiği teyzesiyle ilgili en ufak bir sitem Nehlyudov'u deliye döndürmeye yeterdi. Volodya ve Dubkov akşam yemeğinden sonra Nehlyudov'u almadan arabayla gezmeye çıkar ve ondan "utangaç taze..." diye bahsederlerdi.

Prens Nehlyudov, konuşması ve görünüşüyle beni daha ilk günden etkilemişti. Fakat her ne kadar onu kendime yakın bulsam da, onu ilk gördüğümde bende uyandırdığı duygular arkadaşça olmaktan çok uzaktı.

Keskin bakışları, sert sesi, gururlu görünüşü ve hepsinden çok bana karşı kayıtsızlığı hiç hoşuma gitmemişti. Sohbet sırasında sık sık ona karşı çıkmak için yanıp tutuşuyordum; ona haddini bildirmek için tartışmada üstün çıkmak, o beni umursamasa da zeki olduğumu kanıtlamak istiyordum. Fakat çekingenlik beni bundan alıkoyuyordu.

26. Tartışmalar

Akşamki dersimden sonra her zaman yaptığım gibi Volodya'nın odasına gittim. Ağabeyim ayaklarını kaldırmış kanepede uzanıyor ve bir Fransız romanı okuyordu. Başını koluna dayamıştı, bana şöyle bir bakmak için bir an başını kaldırdı ve sonra okumaya devam etti. Bu çok doğal bir hareketti ama kızarmama sebep oldu. Sanki bana neden geldiğimi soruyor gibiydi ve bunu anlamamam için başını çabucak indirmişti. En ufak bir harekete bile bir mana yükleme eğilimi, o zamanlar en önemli özelliklerimden biriydi. Masaya gittim ve ben de bir kitap aldım. Okumaya başlamadan önce, birden, bütün gün beraber olduğumuz halde tek kelime bile etmemenin ne kadar gülünç olduğunu fark ettim.

"Akşam evde olacaksın mısın?

"Bilmiyorum. Neden?"

"Öylesine sordum" dedim. Konuşmanın yürümediğini gördüm ve okumaya başladım.

Gariptir Volodya'yla yalnız başınızayken hiç konuşmadan saatler geçirebilirdik ama üçüncü bir şahsın varlığı, ilginç tartışmalara girmemizi sağlamak için yeterliydi. Birbirimizi fazla iyi tanıdığımızı hissediyorduk. Bir insanı çok iyi ya da çok az tanımak samimiyeti engeller.

Holden Dubkov'un sesi duyuldu: "Volodya evde mi?"

Volodya ayaklarını indirdi ve kitabını masanın üstüne koyarak "Evdeyim" dedi. Dubkov ve Nehlyudov üzerlerinde palto ve şapkalarıyla içeri girdiler.

"Tiyatroya gidiyor muyuz, Volodya?"

Volodya kızararak: "Hayır, zamanım yok" dedi.

"Daha neler! Hadi gidelim"

"Biletim yok"

"Kapıda istediğin kadar bilet bulabilirsin."

Volodya "Bekleyin bir dakika" diye kaçamak bir cevap verdi ve odadan çıktı.

Volodya'nın tiyatroya gitmeye can attığını, yalnızca parası olmadığı için teklifi geri çevirdiğini, şimdi de beş ruble borç almak için kâhyaya gittiğini biliyordum.

Dubkov elini uzatarak: "Selam diplomat!" dedi.

Volodya'nın arkadaşları beni "diplomat" diye çağırırdı, çünkü bir gün yemekten sonra büyükannem geleceğimizden bahsederken, Volodya'nın orduya katılacağını, beni ise siyah fraklı ve à la coq saçlı bir diplomat olarak görmek istediğini söylemişti. Büyükannemin gözünde bunlar bir diplomat için olmazsa olmaz şeylerdi.

Nehlydov bana, "Volodya nereye gitti?" diye sordu.

"Bilmiyorum," dedim ama Volodya'nın nereye gittiğini tahmin ettiklerini düşünerek kızardım.

"Sanırım parası yok. Doğru mu diplomat?"

Gülümsememi evet olarak yorumlayarak "Benim de hiç param yok. Senin var mı Dubkov?"

"Bir bakalım" dedi Dubkov. Cüzdanını çıkardı ve minnacık bozuk paraları küçük kalın parmaklarıyla dikkatle saydı. "İşte beş kopek, işte bir yirmilik... Gerisi uçmuş!" dedi ve eliyle komik bir hareket yaptı.

O anda Volodya odaya girdi.

"Gidiyor muyuz?"

"Hayır"

"Ne tuhaf adamsın!" dedi Nehlyudov. "Paran olmadığını neden söylemiyorsun? İstersen benim biletimi al!"

"Sen ne yapacaksın?"

Dubkov "Kuzeninin locasına gidebilir" dedi.

"Hayır gitmeyeceğim"

"Neden?"

"Locada oturmayı sevmiyorum biliyorsun!"

"Neden?"

"Locada oturmak beni rahatsız ediyor"

"Yine aynı hikâye! Neden herkes seni gördüğüne sevinirken sen rahatsız oluyorsun anlamıyorum. Bu gülünç, mon cher!"

Nehlyuyov kızardı "Ne yapayım, si e suis timide![78] Eminim sen hayatında hiç kızarmamışsındır ama ben en ufak bir şeyde kızarırım"

"Savez vous, d'où vient vorte timidité?.. d'un excès d'amour propre, mon cher"[79] dedi Dubkov teveccühle.

Bamteline dokunulan Nehlyudov "excès d'amour propre'nin bununla ne ilgisi var?" diye cevap verdi. "Aksine, utangacım, çünkü çok az amour propre'm var, insanların benimle olmaktan hoşlanmayacaklarını düşünürüm... Bu yüzden..."

---

78 Eğer utangaçsan

79 Utangaçlığınız neden kaynaklandığını biliyor musunu canım... Kendinizi beğenmekten va geçin.

Dubkov, Volodya'yı omuzlarından tutup ceketini çekerek. "Hadi Volodya, üstünü değiş," dedi. "İgnat, efendine yardım et!"

Nehlyudov "Bu yüzden sık sık başıma..." diye devam etti. Ama Dubkov artık onu dinlemiyordu. "Trala-la-ta-ra ra-la-la" diye bir melodi tutturmuştu.

"Kaçma..." dedi Nehludov. "Sana çekingenliğin kendini sevmekten kaynaklanmadığını kanıtlayacağım"

"Bizimle gelirsen, kanıtlarsın"

"Gelmeyeceğimi söyledim"

"Tamam, o halde kal ve bunu diplomata kanıtla, geri dönünce o bize anlatır"

Nehlyudov çocukça bir inatla "Olur" dedi. "Ama çabuk gelin..."

'"Ne düşünüyorsunuz? Ben kendini beğenen biri miyim?" dedi yanıma oturarak.

Bu konuda kararımı verdiğim halde, bu beklenmedik soru karşısında öyle utandım ki hemen cevap veremedim.

Ona zeki olduğumu ispatlama zamanı gelmişti. Bunu düşününce sesim titredi, rengim attı ve "Bana göre öylesiniz" dedim. "Bence her insan kendini sever ve insanların yaptığı her şeyin temelinde *amour propre* yatar"

Nehlyudov sanki bana küçümser bir edayla gülümsedi. "Size göre *amour propre* nedir?" diye sordu.

"Amour propre..." dedim, "herkesten daha iyi ve akıllı olduğumuza inanmamızdır"

"Herkes mi buna inanır? Bu nasıl olur?"

"Bunu bilmiyorum, ama doğru ya da yanlış, benden başka kimse bunu itiraf etmez... Ben dünyadaki herkesten daha ze-

ki olduğumdan eminim ve eminim siz de kendiniz için aynı şeyi düşünüyorsunuz."

Nehlyudov "Hayır, ben kendimden daha akıllı olduklarını kabul ettiğim insanlarla karşılaştım" dedi.

"İmkânsız" diye cevap verdim kararlı bir şekilde.

Nehlyudov dikkatle bana bakarak: "Gerçekten böyle mi düşünüyorsunuz?" diye sordu.

"Çok ciddiyim" diye cevap verdim.

Sonra aklıma bir fikir geldi ve bunu açıklamaya koyuldum:

"Size bunu kanıtlayacağım. Neden kendimizi diğerlerinden daha fazla severiz? Çünkü kendimizin daha iyi ve sevilmeye daha layık olduğunu düşünürüz. Eğer başkalarının daha iyi olduğunu düşünseydik onları kendimizden daha fazla severdik, ama bu asla olmaz. Olsa bile, yine de haklıyım" diye ekledim. Kendinden memnun bir şekilde gülümsedim.

Nehlyudov bir an sessiz kaldı.

Öylesine tatlı ve iyi niyetli bir tebessümle, "Bu kadar akıllı olduğunuzu hiç düşünmemiştim!" dedi ki, mutluluktan uçtum.

Övgü yalnızca duygular üzerinde değil, akıl üzerinde de etkilidir. Bu etkinin altında daha da akıllı olduğumu hissettim ve zihnimde düşünceler inanılmaz bir hızla birbirini kovalamaya başladı. *Amour propre'den,* sonu asla gelmeyen bir konuya, aşka geçtik. Düşüncelerimiz öylesine muğlaktı ki, dinleyenlere saçmalık gibi gelebilirdi ama bizim için çok önemliydi. İnanılmaz bir uyum içindeydik ve birbirimizle sohbet etmekten büyük zevk alıyorduk. Bütün düşüncelerimizi birbirimize açmak için ne kelimelerin ne de zamanın yeterli olduğunu hissediyorduk.

27. Arkadaşlığımızın Başlangıcı

O günden itibaren Dmitriy Nehlyudov ile aramızda, garip ama hoş bir arkadaşlık başladı. Başkalarının yanında bana neredeyse hiç ilgi göstermiyordu, ama yalnız kalır kalmaz bir köşeye çekiliyor ve her şeyi unutup çeşitli konular üzerine kafa yormaya başlıyorduk.

Gelecek, sanat, devlet hizmeti, evlilik ve çocuk yetiştirme hakkında tartışıyorduk. Söylediklerimizin saçma olduğu aklımıza bile gelmiyordu çünkü konuştuklarımız zekice ve hoştu. İnsan gençken zekâya değer verir ve inanır. Gençlikte aklın bütün kuvveti geleceğe yöneliktir. Gelecek, ümidin etkisi altında öyle büyüleyici ve canlı bir şekil alır ki, gelecekteki mutlulukla ilgili paylaşılan bu hayaller, gerçek mutluluk kaynağı olurlar. Sohbetimizin ana konusunu oluşturan metafizik tartışmalarda düşüncenin düşünceyi kovaladığı, giderek daha da soyutlaştığı, sonunda insanın aklındakini kelimelere dökemediği ve bir şey söylemeye çalışırken tamamen farklı bir şey söylediği o müphemlik derecesine ulaştığı ana bayılıyordum. Düşünce diyarında yükselip birden daha fazla ilerlemenin imkânsızlığını gördüğüm anı çok seviyordum.

Bir keresinde, Maslenitsa[80] sırasında Nehlyudov kendini eğlenceye öyle kaptırmıştı ki, günde birkaç kez evimize gelme-

80 Slavlarda kışı uğurlamak için düzenlenen eski bir bayram.

sine rağmen benimle bir kelime bile etmiyordu. Bu beni çok incitti ve tekrar onun tatsız, kibirli biri olduğunu düşünmeye başladım. Ona karşı hiç bir yakınlık duymadığımı ve arkadaşlığını önemsemediğimi göstermek için fırsat kolluyordum.

Bayram bittikten sonra benimle ilk konuşma isteğine, hazırlamam gereken dersler olduğu cevabını verdim ve yukarı çıktım. On beş dakika sonra çalışma odasının kapısı açıldı ve içeri Nehlyudov girdi.

"Rahatsız ediyor muyum?" diye sordu.

Meşgul olduğumu söylemeye niyetlendiydim ama "Hayır" cevabını verdim.

"Öyleyse neden Volodya'nın odasından çıkıp buraya geldiniz? Uzun zamandır sohbet etme fırsatımız olmadı ve ben bir şeyler eksikmiş gibi hissediyorum"

Kızgınlığım o anda geçti. Dmitriy gözümde eskiden olduğu gibi iyi yürekli ve sevimli biri olarak göründü.

"Neden geldiğimi biliyorsunuz sanırım..." dedim.

Yanıma oturdu ve "Belki de biliyorum" dedi ve "sebebini tahmin etsem bile söyleyemem, hâlbuki siz söyleyebilirsiniz" diye ekledi.

"Evet söyleyeceğim. Geldim çünkü size kızgındım... Daha doğrusu canım sıkılmıştı. Kısaca söylemek gerekirse, küçük olduğum için beni hor görmenizden korkuyorum."

İtirafıma iyi niyetli ve zeki bir bakışla "Sizinle neden böyle iyi anlaştığımı biliyor musunuz? Neden sizinle bir araya gelmeyi sevdiğimi biliyor musunuz? Nedenini yeni keşfettim. Sizde, nadir bulunan, harika bir özellik var, açık sözlüsünüz"

"Evet, her zaman beni en çok utandıran şeyleri söylerim" diye doğruladım, "ama yalnızca güvendiğim insanlara"

"Evet, birine güvenmek için gerçekten arkadaş olmak gerekir ve sizinle henüz arkadaş değiliz, Nikolay. Hatırlıyor musunuz, arkadaşlığı tartışırken, gerçek arkadaş olabilmek için her iki tarafın birbirine güvenmesi gerektiğini söylemiştik?"

"Size söylediğim şeyleri kimseye söylemeyeceğinizi bilmek" dedim, "Fakat en önemli ve ilginç düşüncelerimiz hiçbir zaman birbirimize söyleyemeyeceğiz türden"

"Bazen ne korkunç düşüncelerdir onlar! Öyle bayağı düşünceler ki, eğer bunları itiraf etmek zorunda kalacağımızı bilseydik, kafamıza girmeye asla cesaret edemezlerdi... Aklıma ne geldi biliyor musunuz, Nikolay?' diye ekledi sandalyesinden kalktı, yüzünde bir gülümsemeyle ellerini ovuşturarak. 'İşte bunu yapalım... Her şeyi birbirimize itiraf edeceğimize söz verelim. Bu bize çok iyi gelecek, göreceksiniz! Birbirimizi tanıyacak ve utanmayacağız. Başka insanlardan çekinmemek için birbirimiz hakkında hiç kimseye, *hiçbir şey* söylemeyeceğimize söz verelim. Bunu yapalım mı? Ne dersiniz?"

"Yapalım!" dedim.

Ve *bunu* gerçekten yaptık. Bunun sonuçlarını daha sonra anlatacağım.

Karr[81] her bağlılığın iki tarafı olduğunu söyler: Biri sever, diğeri sevilmesine izin verir; biri öper, diğeri yanağını uzatır. Bu tamamen doğrudur; bizim arkadaşlığımızda ben öptüm, Dmitriy yanağını uzattı ama kendisi de beni öpmeye hazırdı. Eşit derecede sevdik çünkü birbirimizi tanıyor ve takdir ediyorduk ama bu, onun üzerimde etkili olmasını ve benim ona teslim olmamı engellemedi.

Nehlyudov'un etkisi altında onun inancını da benimsediğimi söylememe gerek yok. En çok değer verdiği şey erdemdi

81 Alphonse Karr (1808–1890). Fransız romancı.

ve kişinin amacının sürekli kendisini mükemmelleştirmek olduğuna inanırdı. O günlerde insanların ıslah edilmesi, bütün kötülük ve sefaletin yok edilmesi mümkün görünüyordu ve kendini geliştirmek, erdemli ve böylece de mutlu olmak çok kolaymış gibi geliyordu...

Gençliğimizin bu yüce hayalleri gerçekten gülünç müydü ve bunlar gerçekleşmediyse bu kimin hatasıydı? Bunu yalnızca Allah bilir...

1854

HACI MURAT

tolstoy

Çarlık Rusya'sının Kafkaslar üzerinde tam bir hâkimiyet kurabilmek için verdiği yaklaşık 50 yıllık mücadele karşısında direnişin efsaneleştirdiği, Şeyh Şamil'den sonraki en ünlü kahraman Hacı Murat'tır.
1896-1904 yılları arasında yazılıp 1912 yılında yayınlanan "Hacı Murat", efsanevî Kafkas Kahramanı Hacı Murat'ın gerçek ve ibret dolu yaşam öyküsüdür.

tel / 0.212 513 84 15 faks / 512 40 00

kitapçınızdan isteyiniz..

KUMARBAZ

dostoyevski

Kumarbaz, tüm yaşama yayılmış bir deneyimin, Dostoyevski'nin kendi kumar tutkusunun ürünüdür. Yayıncısının Dostoyevski üzerinde oluşturduğu baskı sonucu yirmi beş gün gibi kısa bir sürede yazdığı Kumarbaz, Edebiyat tarihine ölümsüz bir eser olarak geçmiştir.

tel / 0.212 513 84 15 faks / 512 40 00

kitap çınızdan isteyiniz..

antik
dünya
klasikleri

Çocukluğum, usta yazar Tolstoy'un on yaşından itibaren çocukluk ve ergenlik devresini içtenlikle ve kendine has üslubuyla kaleme aldığı unutulmaz bir eser. Yazıldığı dönemden günümüze en çok okunan Tolstoy kitaplarından biri olan *Çocukluğum*, devrin toplumsal yapısını, anne baba sevgisini, eğitim sistemini, yaşanan çocukça aşkları, anne ölümüyle girilen çalkantılı ruh halini ve sevgi ile nefret arasındaki gidiş gelişleri ele alıyor.

Çocukluğum sadece kendi edebi gücü bakımından değil, aynı zamanda Tolstoy'u anlamak için de önemli bir çalışma.

Tolstoy

ÇOCUKLUĞUM

3,25 YTL

ISBN 975-6870-50-8
ANTİK
9 799756 870500